

GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ / JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

Cilt/Volume: 4 ■ Sayı/Number: 1 (8) ■ Nisan/April 2016

ISSN 2147-8473

Gençlik Araştırmaları Dergisi uluslararası ve hakemli bir dergidir. Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Journal of Youth Research is the official peer-reviewed, international journal of the Ministry of Youth and Sports of Turkish Republic. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Gençlik Araştırmaları Dergisi Adına İmtiyaz Sahibi/Owner
Dr. Hakan Dulkadiroğlu

Genel Koordinatör/General Coordinator

Mehmet Öztürk

Yazı İşleri Müdürü/General Publication Director

Ahmet Cemil Bedir

Baş Editör/Editor-in-Chief

Coşkun Taştan (Polis Akademisi)

Yardımcı Editör/Co-Editor

Emir Osmanoğlu

Çeviri Editörü/English Language Editor

Coşkun Taştan

Yayın Kurulu/International Editorial Board*

Abdullah Topcuoğlu (Selçuk Üniversitesi)

Akif Emre

Aylin Görgün Baran (Hacettepe Üniversitesi)

Besim Fatih Dellaloğlu (Sakarya Üniversitesi)

Ertan Özensel (Selçuk Üniversitesi)

Eugene Kennedy (Louisiana State University)

Hakan Dulkadiroğlu (Gençlik ve Spor Bakanlığı)

İhsan Sezal (TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi)

İsmail Coşkun (İstanbul Üniversitesi)

Kadir Canatan (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)

Mazhar Bağlı

Mehmet Akif Aydın (İstanbul Medipol Üniversitesi)

Mehmet Eskin (Adnan Menderes Üniversitesi)

Süleyman Seyfi Ögün (Maltepe Üniversitesi)

Şeref Ateş (Sakarya Üniversitesi)

Yasin Aktay (TBMM)

Yusuf Kaplan

***İsme göre alfabetik sırada In alphabetical order by name**

Hakem Kurulu/Board of Reviewing Editors*

Ahmet Taşğın (Necmettin Erbakan Üniversitesi), Alev Erkiyet (Sakarya Üniversitesi), Ali Fuat Arıcı (Yıldız Teknik Üniversitesi), Aydın Aktay (Sakarya Üniversitesi), Bedrettin Kesgin (Yalova Üniversitesi), Birsan Şahin (Hacettepe Üniversitesi), Bülent Uçar (Universität Osnabrück), Cevriye Demir Güneş (Gazi Üniversitesi), Coşkun Taştan (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi), Ednan Arslan (Universität Wien), Erdoğan Erbay (Atatürk Üniversitesi), Esra Burcu (Hacettepe Üniversitesi), Fahri Çakı (Balıkesir Üniversitesi), Faruk Taşçı (İstanbul Üniversitesi), Hakan Poyraz (Sakarya Üniversitesi), Halil Ekşi (Marmara Üniversitesi), Hamza Cakır (Erciyes Üniversitesi), Hasan Akkuş (Selçuk Üniversitesi), Hasan Bozgeyikli (Erciyes Üniversitesi), Hatem Ete (T.C. Başbakanlık), Hayati Beşirli (Gazi Üniversitesi), Hüseyin Pala (RTÜK), İnci Erdem Arsan (Marmara Üniversitesi), Mahmut Hakkı Akın (Marmara Üniversitesi), Menderes Kabadayı (Ondokuz Mayıs Üniversitesi), Mete Çamdereli (İstanbul Ticaret Üniversitesi), Metin Pişkin (Ankara Üniversitesi), Muhammet Esat Altıntaş (Erciyes Üniversitesi), Muhammet Murat Özkul (Balıkesir Üniversitesi), Murat Şentuna (İnönü Üniversitesi), Murat Şentürk (İstanbul Üniversitesi), Mustafa Altunoglu (Anadolu Üniversitesi), Mustafa Orçan (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Mustafa Otrar (Marmara Üniversitesi), Mustafa Tekin (İstanbul Üniversitesi), Mutlu Türkmen (Bartın Üniversitesi), M. Fatih Aysan (İstanbul Şehir Üniversitesi), Orçun İmga (Polis Akademisi Üniversitesi), Ömay Çokluk (Ankara Üniversitesi), Ömer Faruk Ocakoğlu (Kırklareli Üniversitesi), Ömer Muhammet Soysal (Louisiana State University), Ramazan Gözen (Marmara Üniversitesi), Rıdvan Canım (İkya Üniversitesi), S. Barbaros Akın (Necmettin Erbakan Üniversitesi), S. Bekir Gür (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Selahattin Güven (RTÜK), Sıtkı Yıldız (Kırıkkale Üniversitesi), Susran Erkan Eroğlu (Selçuk Üniversitesi), Tayfun Amman (Sakarya Üniversitesi), Ali Tayfun Atay (Okan Üniversitesi), Tefik Erdem (Gazi Üniversitesi), Tuba Kançı Doğan (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Vefa Taşdelen (Yıldız Teknik Üniversitesi), Vehbi Bayhan (İnönü Üniversitesi), Yakup Bilgili (Florida State College), Yaşar Uğurlu (RTÜK), Zafer Çelik (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi), Zekeriya Mızırak (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

***İsme göre alfabetik sırada In alphabetical order by name**

Akademik İçerik Danışmanlığı/Content Advisor

ADAMÖR Toplum Araştırmaları Merkezi

Telefon: +90 (312) 285 53 59 **Web:** www.adamor.com.tr **Elektronik posta:** info@adamor.com.tr

Koordinatör/Coordinator

Yusuf Sunar

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design

Bekir Ateş

Tashih/Proofreading

Büşra Keleş

Baskı Öncesi Hazırlık/Prepress

ADAMOR Toplum Araştırmaları Merkezi

Yayın Türü/Type of Publication

Yerel Süreli Yayın

Yayın Periyodu/Publishing Period

Dört ayda bir (Nisan, Ağustos ve Aralık aylarında) yayımlanır/Three times a year (April, August, & December)

Baskı ve Cilt/Press

Başak Matbaacılık ve Tan. Hiz. Ltd. Şti.

Anadolu Bulvarı Meka Plaza No: 5/15 Gimat Yenimahalle ANKARA

T: 0312 397 16 17 F: 0312 393 03 07

Ankara - Nisan 2016

İletişim/Correspondence

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü

Örnek Mahallesi, Oruç Reis Caddesi No:13 Altındağ, Ankara

Telefon: +90 (312) 596-6000 **Web:** http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr

İçindekiler Table of Contents

MAKALELER ARTICLES

Türkiye’de Genç İşsizliği ve Genç İşsizliğinin Giderilmesinde Aktif İstihdam Politikaları	5
Youth Unemployment and Active Employment Policies in Relief of Youth Unemployment in Turkey	29
Kenan Ören, Hilal Şahverdioğlu	
Üniversiteli Gençlerin Serbest Zaman Faaliyetlerinin Sıralama Yargılarına Göre Ölçeklenmesi	39
University Youth’s Leisure Time Activities by Rank Order Judgments Scaling	65
Hasan Bozgeyikli, Şahin Kesici	
Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin Geliştirilmesi	73
Developing The Scale of Factors Hindering Study Motivation	89
Ali Eryılmaz, Maarif Mammadov	
Üniversite Öğrencisi Gençlerin Hazır Gıda Ürünlerini Tüketim ve Satın Alma Davranışlarının Kır-Kent Ayrımına Göre Karşılaştırılması: Çukurova Üniversitesi Örneği	101
Comparison of University Students’ Consumption of Fastfood Products and Purchasing Behaviours in Rural and Urban Regions: Case of Çukurova University	125
Emine Kokaçya Duvan, Arzu Seçer, Arzu Sandallıoğlu	
Gençlerin Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Katılımları: Dünyadan Örnekler ve Türkiye İçin Öneriler	149
Socio-Economic and Political Participation of Youth: A Review of Examples from Different Countries and Suggestions for Turkey	171
Emel Altın, Murat Kasımoğlu	
Gençlik ve Kuşak Çatışması Bağlamında “Kıralık Konak” Romanı	181
The Novel of “Kıralık Konak” in the Context of Youth and Conflict of Generations	199
Filiz Furtana	
Yazarlara Notlar	212
Notes for Contributors	214

Copyright © 2016 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2016 • 4(1) • 5-37

ISSN 2147-8473

Başvuru | 12 Nisan 2016

Kabul | 23 Nisan 2016

Makale

Türkiye’de Genç İşsizliği ve Genç İşsizliğin Giderilmesinde Aktif İstihdam Politikaları

Kenan Ören^a

Hilal Şahverdioğlu^b

Öz

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de cari olan en önemli makroekonomik sorunlardan birisi işsizlik sorunudur. İşsizlik sorunu, sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyo-psikolojik açıdan önemli bir sorun olması sebebiyle, üzerinde ciddiyle durulması gerekmekte ve bu sorunun giderilmesi için sosyal politikalar oluşturulması hayati bir önem taşımaktadır. Türkiye’nin bu bağlamdaki sorunu ise gelişmiş ülkelere nazaran daha fazla öneme sahiptir. Zira Türkiye’deki genç işsizlik oranı, diğer birçok ülkeye nazaran oldukça yüksektir. Bu bağlamda, verilere göre Türkiye’de genç işsizliği oranı, yetişkin işsizlik oranının en az iki katı kadardır. Bu olgu gösteriyor ki, Türkiye’de genç işsizliğin azaltılması için sosyal politikaların tüm paydaşlarla birlikte tasarlanması ve koordineli istihdam politikaları oluşturulması gerekmektedir. Türkiye Uluslararası Çalışma Örgütü’nün tasarladığı bir “Gençlik İstihdam Ağı”na müdahil olmuş ve 2006 yılında bunu ilân ederek genç istihdamı ile ilgili hedefleri taahhüt etmiş bulunmaktadır. Yapılması gereken “Gençlik İstihdam Ağı”nın gereklerini yerine getirerek genç istihdamı sorununun asgariye indirilmesidir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik • İstihdam • Aktif istihdam

a Yetkilendirilmiş yazar

Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi, E-posta: koren25@hotmail.com

b Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Bugüne kadar işsizlik türleriyle ilgili çeşitli tasnifler yapılmıştır. Bunların içinde Prof. Dr. Sabahattin Zaim'in tasnifi dikkat çekicidir. Zaim'in tasnifi şöyledir (Zaim, 1997, s. 170; Ören, 2013, s. 54):

Açık İşsizlik: Açık işsizlik, somut olarak ölçülebilen bir işsizlik türü olup “cari ve rayiç bedel karşılığında, çalışma iradesinde ve iktidarında olup kanun, örf ve adetle belirlenmiş süre içindeki, bu süre Türkiye’de en fazla 45 saattir, iş aradığı halde bulamayan kimse”nin durumunu ifade etmektedir.

Gizli İşsizlik: Çalışıp görünüp de çalışmama, üretime fazla katkı sağlamama ve hiç katkı sağlamama halini ifade etmektedir. Bu bağlamda, bir işyerinde on iş görenin işini on beş iş gören yapıyorsa, o iş yerinde gizli işsizlik hali var demektir.

Sürekli Durgunluk: Ekonomideki bu durum, ekonomik yapının, bilhassa Gayri Safi Milli Hasıla'nın aşağı doğru bir eğim kazandığını ifade etmektedir. Böyle durumlarda, stagnasyon (durgunluk), resesyon (eksi büyüme) ve depresyon (ekonomik buhran) halleri görünür ki bu bir kriz göstergesidir. Böyle bir ekonomik yapıda sıkça tensikatlar; yani toplu işten çıkarmalar olur.

Diğer taraftan işsizlik üretim faktörlerinden emeğin üretime katılmaması durumunu ifade etmek için kullanılabilir. En yaygın tanımıyla çalışma istek ve arzusunda bulunduğu halde cari ücret düzeyinden iş bulamayanlara işsiz denilmektedir. Başka tanımlara bakılacak olursa; çalışmak amacı ile işgücü piyasasına dâhil olan emeğin çalışma koşullarına sahip olamaması durumuna işsizlik denir. Diğer bir ifade ile ülkede çalışabilecek durumda olduğu halde çalışma tercihinde bulunmayanlara işsiz denilmektedir. AB ülkelerinde işsizlik; işgücü bürolarına ve işçilere yardım bürolarına kayıtlı kişilerin iş bulamaması durumudur. Bununla beraber mevcut işlerini her an değiştirebilecek ve başka bir işe geçebilecek kimseler de işsiz olarak kabul edilmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008, s. 47).

İşsizlik tanımlamalarında; kişinin herhangi bir becerisi olmaması dolayısıyla meslek edinememiş ya da sosyal uyumsuzluk gibi sebeplerden iş sahibi olamamış kişilere de işsiz denildiği bilinmektedir. Tanım itibarıyla ortaya çıkan işsizlik olgusu tamamen kişinin kendi kusurundan kaynaklanan sebeplerden meydana gelmektedir. Günümüzde yapılan tanımlamalarda ILO'nun Cenevre’de 1982 yılında yaptığı işsizlik tanımı temel belirleyicidir.

Bu tanımda üç temel husus dikkat çekicidir; birincisi kişinin çalışma isteği yani iş talep etmesidir. İkinci husus kişinin çalışmaya elverişli olmasıdır. Üçüncü olarak bu iki durum sağlanmış olduğu halde kişinin işsiz olması işsizliği açıklayan üç temel unsur olarak kabul edilmektedir (Erol, 2010, s. 8).

Genç ve Genç İşçi Kavramı

Genç kavramı görece bir kavramdır ve çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Kimsin olarak insan hayatının hangi dönemi gençlik kabul edilmektedir? Bu konuda çeşitli yorumlar bulunmaktadır. İnsanın doğumla başlayan dünya hayatı çocukluk, gençlik, olgunluk ve ihtiyarlık gibi belli başlı safhalardan oluşur. Hayatın baharı kabul edilen ve kişinin biyolojik, fizyolojik ve psikolojik bakımdan yoğun değişiklikler yaşadığı gençlik dönemi, insan ömründe çok önemli bir yere sahiptir. Zira insan hayatının en önemli ve en etkili dönemi gençlik yıllarıdır. Gençlik, insan vücudunun en enerjik, en aktif, en idealist ve dolayısıyla en verimli olduğu yıllardır (Cirit, 2008, s. 61).

Genç kavramı konusunda çeşitli tanımlar olmasına karşın, İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’in 4. maddesinde 18 yaşını tamamlamamış ancak 15 yaşını tamamlamış işçiler “genç işçi”; 15 yaşını doldurmamış fakat 14 yaşını bitirmiş ve ilköğretimini tamamlamış işçi ise “çocuk işçi” olarak tanımlanmıştır.

Diğer taraftan, 4857 sayılı İş Kanunu’nun, 94/33/EC sayılı Avrupa Birliği Yönergesi göz önünde bulundurularak düzenlenen “Çalıştırma yaşı ve çocukları çalıştırma yasağı” başlıklı 71. maddesi uyarınca; 18 yaşından küçükler “çocuk” ve “genç işçiler” olarak iki ayrı kategoriye ayrılmaktadır. Kanun’da yer alan ifadeye göre (m.71/III, m. 73/I ve m.85/I, m. 87); 15 yaşını tamamlamış, 18 yaşını bitirmemiş kişiler için “genç işçi” ifadesi kullanılmaktadır. Buna karşılık 15 yaşından küçükler için ise “çocuk” ifadesi kullanılmaktadır (Cengiz, 2012, s. 205-206). Uluslararası düzeyde Birleşmiş Milletler ve ILO’nun genel kabul görmüş 15-24 yaş grubundan oluşan genç tanımı ile ILO’nun işsiz tanımı birlikte değerlendirildiğinde, genç işsiz; 15-24 yaşları arasında referans döneminde bir saatten fazla çalışmamış, çalışmaya hazır, cari ücret düzeyinde iş bulamayan ve aktif olarak iş arayan kişidir (Karabıyık, 2009, s. 296).

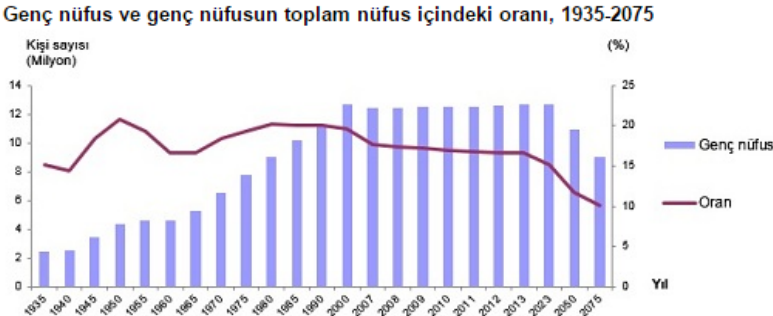
Gençliğin tanımı kültürel, kurumsal ve politik faktörlere bağlı olarak, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Sanayileşmiş ülkelerde bu çağın üst sınırı sıkça değişmesine rağmen, alt sınır genellikle zorunlu eğitim çağının sona erdiği yaşa isabet etmektedir. Örneğin, İngiltere'de genç istihdamı politikaları 16-18 yaş grubunu hedef alırken, İtalya'nın Kuzeyinde 14-29 ve Güney İtalya'da ise 14-32 yaş gruplarına yöneliktir (O'Higgins, 1997, s.1). Birleşmiş Milletler'in standart tanımına göre gençlik, 15-24 yaş grubunu kapsamaktadır. Resmi istatistiklerde, ABD ve İngiltere'de gençlik, 16-24 yaş grubu olarak tanımlanırken, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere, çoğu ülke ve uluslararası kuruluş gençliği 15-24 yaş grubu olarak kabul etmektedir (OECD, 1998, s.23).

Türkiye'de 15 yaşını doldurmuş ama 18 yaşını doldurmamış gençler "Genç İşçi" olarak tanımlanmakta, ancak bunlar kendi hür iradeleriyle reşit olmadıkları için iş sözleşmesi yapma iradesine sahip olmamaktadır. Vasilerinin marifetiyle genç işçi olarak müktesabatlarına, fizyolojik yapılarına ve IQ oranlarına uygun hafif işlerde çalıştırılabilmektedirler.

Türkiye'nin Demografik Yapısının Bir Özelliği Olarak Genç Nüfus

Şekil 1

Türkiye'de Genç Nüfus Oranının Toplam Nüfus İçindeki Oranı

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-1990
 TÜİK, Nüfus Tahminleri, 2000-2007
 TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2008-2013
 TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2023-2075

Türkiye’nin nüfus piramidinin alt kısmında yer alan genç nüfusun geniş; üst kısmında yer alan yaşlı nüfusun oldukça dar olduğu görölmektedir. Türkiye nüfusu 2014 yılında 77.695.904 kişi iken bu nüfusun 12.782.381 kişisi “15-24” yaş grubundaki genç nüfustan oluşuyordu. Genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %16,6 idi. Genç nüfusun %51,2’sini erkek nüfus, %48,8’ini kadın nüfus oluşturdu (www.tuik.gov.tr).

Genç İşsizlik Sorunu

Günümüzde yapılan araştırmalar sonucunda, sadece gelişmekte olan ölkelerde değil, aynı zamanda endüstrileşme sürecini tamamlamış ölkelerde de genç işsizlik sorunu, öncelikli olarak halledilmesi gereken sosyal bir sorun olarak görölmektedir. Bu bağlamda, gençlerin işsiz kalmaları konusunda genel kabul görmüş eğilim, gençlerin yetişkinlere oranla daha fazla sosyal risk altında oldukları ve erken kariyer fırsatlarının gençler açısından belirsiz ve düzensiz bir periyodu teşkil ettiğidir. Bu kırılgan yapı, yalnızca ilk işi elde etmedeki zorlukla ifade edilmemekte, ayrıca pek çok meslek grubunun istikrarsız ve kısa dönemli özellikler taşıdığına da vurgu yapmaktadır (Murat ve Şahin, 2011, s. 12).

Genç olarak nitelendirilen 15-24 yaş grubu, işgücü piyasasına ilişkin sorunlardan önemli ölçüde etkilenen grubu oluşturmaktadır. Türkiye’de işgücü talebi açısından bakıldığında, özellikle eğitilmiş işgücünün iş bulmakta zorluk yaşadığı görölmektedir. Genç işsizlik gelişmiş ve gelişmekte olan ölkelerde önemli bir sorundur. Bu sorun Türkiye için de geçerlidir. Türkiye’de genç işsizlik oranları, toplam işsizlik oranlarının yaklaşık iki katı düzeyde seyretmekteyken, ekonomide son yıllarda yaşanan yüksek büyüme rakamlarına bakıldığında genç işsizlik oranlarında sağlıklı ve sürdürülebilir bir azalma yakalanamamıştır (Kabaklarlı ve Gür, 2011).

Türkiye’de genç işsizlik oranları 2014 yılı itibariyle % 19,1 olarak gerçekleşmiştir. 15-24 yaş aralığında bulunan genç nüfus olarak belirtilen grupta var olan işsizlik sorunu eğitim durumları açısından incelendiğinde özellikle yükseköğretim görenlerde bu oranın oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum sorunun önemini daha da artırmaktadır. Türkiye’de genç işsizlik yetişkin işsizliğinin üzerindedir. Ayrıca, genç işsizlikte yıllar itibariy-

le bir iyileşme olmadığı görülmektedir. Bu açıdan, yaşanan 2008 krizi ile birlikte daha da olumsuz bir durum söz konusudur. Neredeyse beş gençten birinin işsiz olduğu Türkiye’de 2010 itibariyle yükseköğrenim mezunu işsizlerin oranı %32,5 düzeyine kadar çıkmıştır. Güçlü ve gelişmiş bir toplum olmanın ön koşulu gençlere istihdam olanakları yaratmayı gerektirmektedir. Bu amaçla gerçekçi ve kalıcı çözümler sunan bir istihdam politikası izlenmelidir.

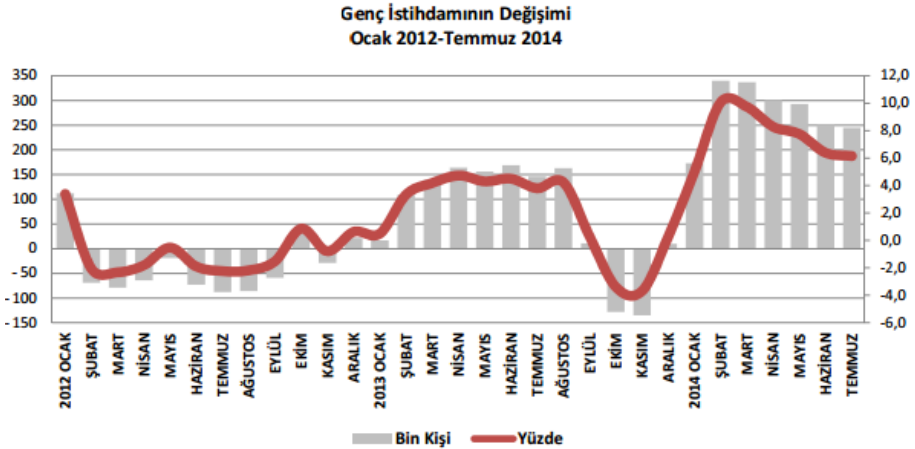
Genç işsizlik sorunu ile mücadele politikalarında gerek işverenlere, gerekse kamu otoritesine görevler düşmekteyken, genç nüfusun payına da bazı görevler düşmektedir. Emek kalitesi bakımından yalnızca eğitim düzeyinin yüksek olması değil, kişinin kendisini geliştirmiş, en az bir yabancı dil bilen, gazete ve dergi izleyen, dünyadaki gelişmelerden haberdar olan, çağdaş teknolojilere ayak uydurabilen ve kendi alanında mesleki donanıma sahip bir birey konumunda olması gerekmektedir (Kabaklarlı ve Gür, s. 2011). Türkiye’de işsizliğin nedenleri arasında eğitim ve istihdam ilişkisinin istenen düzeye getirilememiş olması da önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim politikaları genç istihdamını artırma yönünde planlanırken ihmal edilmemesi gereken noktalardan biri, emek piyasasının beklenti ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasıdır. Başka türlü söylersek, emek piyasasının ihtiyaçlarını gözetmeyen bir eğitim sistemi, işsizliğe yol açar. Eğitim durumuna göre işsizlik oranları kadın-erkek açısından farklılık göstermektedir. İstihdamın önemli bir bölümünün eğitim düzeyi düşük işgücünden oluşması ülkenin gelişmesi ve üretim açısından olumsuz bir göstergedir. Öte yandan, eğitim düzeyi arttıkça, işsizlik oranının artması da Türkiye’de işgücü piyasasının yapısal zaafını gösteren bir başka olumsuz noktadır (Güney, 2009, s. 149).

Gençlerin İstihdamı

Türkiye’nin giderek artan “sosyal devlet” profili, gerek aktif istihdam politikalarında gerekse pasif istihdam politikalarında önemli imkânları sunmaya başlamıştır. Bu bağlamda KOSGEB, İŞKUR ve İŞGEM gibi kuruluşların genç girişimcilere yönelik girişimcilik kursları, istihdam destekleri ve teşvikleri genç istihdamında önemli kazanımlar sağlamıştır. Bu bağlamda genç nüfusun (15-24 yaş) istihdamı Temmuz 2013’te 3 milyon 986 bin kişi iken, 1 yıl sonra, Nisan 2014’te %6,1 oranında artarak 4 milyon 231 bin kişiye yük-

selmiştir. Ancak artış hızı Mart döneminden beri azalsa da tekrar yukarıya doğru bir eğim kazanmıştır. Genç istihdamının yaklaşık üçte ikisi (%67,2) erkeklere aittir. İstihdam oranı genç erkeklerde %48,5 iken, genç kadınlarda sadece %23,6’dır. Bir başka deyişle genç kadın nüfusun yalnızca yaklaşık dörtte biri istihdam imkânına sahiptir. Bu da gösteriyor ki aktif istihdam politikaları amacına ulaşmakta ve gençlerin giderek artan istihdam hacmi beraberinde gayri safi milli hasılanın da artmasına neden olmaktadır.

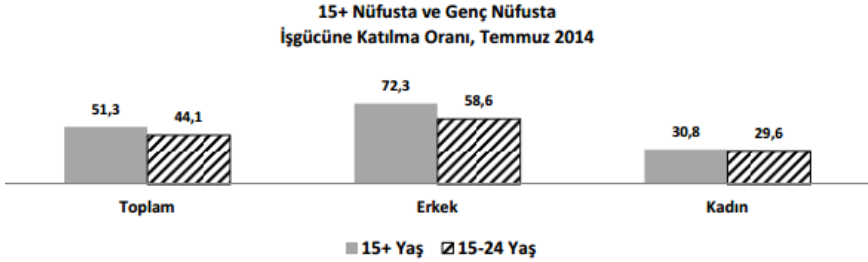
Türkiye’de genç istihdamın artış grafiği aşağıda verilmiştir. Bu grafik incelendiğinde Türkiye’nin genç istihdam hacminin önemli ölçüde yükseliş (take off) eğiliminde olduğu; hafif bir şekilde aşağı eğilimi gösterse de, bunun keskin bir düşüş olmadığı ve konjonktürel bir dalgalanma olduğu gözlenmektedir. Bilahare bu aşağı doğru eğimin tolere edildiği ve tekrar yukarı doğru bir eğim kazandığı da gözlenebilmektedir.

Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranı

İşgücüne katılım oranları aktif istihdam politikalarına göre değişmektedir. Her ne kadar çalışma çağındaki nüfus potansiyel çalışan görülse de bu potansiyel gücün kinetiğe dönüştürülmesi, sosyal devlet niteliği taşıyan bir ülkenin kalkınma planlarında yer alan ve uygulama alanına sokulan aktif istihdam politikalarına bağlıdır. Bu bağlamda Türkiye’de işgücüne katılma

oranı Temmuz 2014 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 2,2 puan artarak %49,1'den %51,3'e çıkmıştır. Oran, erkeklerde %72,3; kadınlarda %30,8'dir. İşgücüne katılma oranı Temmuz 2014 itibariyle 15-24 yaş grubunda %44,1; genç erkeklerde %58,6 ve genç kadınlarda %29,6'dır (www.tisk.org.tr).

Genç İşsizliğin Nedenleri

Genel olarak genç işsizliğin birçok sebebi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Ören, 2013, s. 62):

- Piyasanın ihtiyaç duyduğu kalifiye eleman konusunda yetersiz eğitim verilmesi.
- Genç nüfusun erken yaşlarda kabiliyetlerine göre tasnif edilerek yükseköğretime yeterince kabiliyeti olmayanları mesleki eğitime kanalize etmek.
- Gençlerin piyasadan yeterince haberdar olmaması önemli bir nedendir. Örneğin Türkiye'de İş-Kur'un, KOSGEB'in, İŞGEM'in çeşitli istihdam oluşturan kursları, hibeleri ve sıfır faizli kredileri bulunmasına rağmen, gençlerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadığı görülmektedir.
- Gençlerin bir kısmı kendi subjektif değerlendirmeleriyle bir rezervasyon ücret tasarlamakta ve bu ücretin altında çalışmayı reddetmektedir. Piyasa gerçekliği ise bu subjektif çıta ile bağdaşmamaktadır: Kalifiye olmayan bir iş görenin piyasa ücreti asgari ücrettir. Hem vasıf gücü olmayıp hem de asgari ücreti beğenmeyerek çalışmayı reddedenler çalışma ekonomisi literatürün-

de “işsiz” sayılmamakta; bu tip profillere “aylaklar” (NEET)³ denmektedir. Bunlar kronik olarak bağımlı nüfus olup iradi olarak çalışmaktan içtinap eden ve herhangi bir eğitim de almayan kesimdir.

- Nüfus artış hızı ile istihdam alanları açma arasındaki paradoks işsizliğin artmasına sebep olur.
- Plansız ve iş imkânlarıyla doğru orantılı olmayan eğitim sistemi, işsizliğe neden olur.
- Asgarî ücretin bölgelere göre ayarlanmaması, işsizliği artıran bir etkidir.
- Teşvik kredilerinin plansız ve denetimsiz dağıtılması, işsizliği artırır.
- Mevcut çalışanların uzun saatler çalıştırılması ve yeni elemanlara yer açılmaması, işsizliği artıran bir etkidir.
- Sermaye veya teknoloji yoğun üretim sistemlerinin emek yoğun üretim sistemlerinin yerine ikame edilmesi, işsizliği artıran bir unsurdur.
- Piyasa konusunda bilgilendirmelerin net ve şeffaf olmaması, işsizliği artırabilir.
- Küresel kriz gibi konjonktürel dalgalanmalar, işsizliği artırır.
- Ürettiğimizden daha fazla tüketerek tüketim toplumu olmak, işsizlik artışına neden olur.
- Yeni gelişmeleri ve teknolojileri iyi izleyememek ve adaptasyon sağlayamamak, işsizliği artırır.
- İşçinin şahsı dışında cereyan eden deprem, sel felâketi, yangınlar gibi mücbir sebepler.
- Özelleştirme ve taşeronlaştırmanın işsizliğe neden olduğu, bilinen bir gerçektir.
- Emeklilik yaşının artırılması ve çalışanların uzun yıllar işlerinden ayrılmaması işsizlik oranında artış meydana getirir.

³ Burada işsizlikle ilgili literatüre yerleşmiş olan “NEET” (*not in education, employment or training*) sözcüğü Türkçe’ye “aylak” olarak tercüme edilmiştir.

- İş kazaları ve meslek hastalıkları gibi sağlık sorunları, işsizlikte artış meydana getirir.
- Asimetrik göç dalgaları ile yurt dışından ülkeye gelen kaçak göçmenlerin kanun dışı yollarla çalıştırılmaları sonucu ortaya çıkan kayıt dışı istihdam, yerli işgücünün işsiz kalmasına eden olur.
- Ücretlerle vasıf arasındaki paradoks (tezat) durumu da işsizlik sebeplerinden biri olarak kabul edilmektedir. Genç işsizliğe sebep olan bir diğer husus ise gençlerin vasıfları ve talep ettikleri ücret haddi arasında kopukluk olmasıdır. Özellikle eğitim sürecini yeni tamamlayan genç iş gücünün yüksek ücretlerden iş bulmak istedikleri ya da mevcut işlerini daha yüksek geliri işler için 25 yaş üstü bireylere göre daha kolay değiştirdikleri söylenebilir. Bu sürece iş emek talebi yönünden bakılacak olursa; özellikle işverenlerin işe alım sürecinde tecrübeli eleman aradıkları ya da mevcut ekonomik durumda bir daralma ve işten çıkarma vakasında, öncelikle tecrübeli ve uzun süreli çalışanları yerine gençleri işten çıkardıkları gözlemlenmektedir. Ayrıca yasalar uyarınca işten çıkarma durumunda kısa süreli çalışmış gençlerin işten çıkarılmasının işverene daha az maliyetli olacağı açıktır (Kabaklarlı ve Gür, 2011).

Bütün bunların dışında Freeman (1980), genç işsizliğin nedenleri ile ilgili olarak temelde iki görüşten bahseder. Bunlardan birincisinde, ekonomik gelişmenin yavaş olması, ekonomideki dönemsel düşüşler ve asgari ücretler gibi bazı nedenlere dayalı olarak genç işsizlere yönelik talebin yetersiz olması ifade edilir. Diğer görüşte ise, gençler arasındaki işsizlik oranının yüksek olmasının temel nedenin işgücü niteliğindeki eksiklik ve yetersizlik olduğu iddia edilir. Yani düşük vasıflı olan gençlerin normal olarak iş bulması veya istihdam edilmesi oldukça güçleşmektedir. Zira piyasada üretim sistemleri emek yoğun, sermaye yoğun, teknoloji yoğun; yani otomasyon ve robotik üretim sistemlerine kaymakta ve vasıflı elemanlara ihtiyaç duyarken, vasıfsız, yani düz işçilere duyulan ihtiyaç günden güne azalmaktadır. Çünkü teknolojinin gelişmesi bir yan tesir olarak teknolojik işsizliği doğurmaktadır.

Freeman (1980), diğer taraftan, genç işsizliğin tüm dünyadaki temel nedenlerini araştırarak analiz etmiş ve aşağıda verilen tabloyla bunu kategorize etmiştir:

Tablo 1

Genç İşsizliğinin Yüksek Olmasının Temel Sebepleri

Genç İşsizliğin Yüksek Olmasının Nedeni	Talep Yönü	Arz Yönü
Mevcut İşler	Ekonomik koşullar nedeniyle gençlere yönelik bir iş kıtlığı var	Düşük düzeyli birçok boş iş var
Ücretler	Asgari ücretler ve diğer katı düzenlemeler düşük düzeyli işlerin sayısını azaltır.	Gençlerin gerçekçi olmayan ücret talepleri vardır.
Mobilite	Kısa dönemli geçici işler yüksek işsizlik oranının temelini oluşturur.	Genç işçiler yüksek bir mobilitéye sahiptir.
Tavırlar	Gençler geleceği olan bir iş arzu ederler. İşveren ayrımcılığı genç işgücü talebini azaltır.	Cari ücret düzeyinde gençler boş zamanı tercih ederler.
Nitelikler	Nitelikler çalışırken kazanılır.	Gençlerde eğitim ve tecrübe eksikliği vardır.
Genç Nüfusun Hızlı Artışı	İş piyasası gençler için birçok yeni iş üretir.	Genç işsizliğin nedeni genç nüfusun hızlı artması.

Kaynak: Freeman, 1980, 5.12.

Yukarıda sayılan sebeplerin dışında daha farklı sebepler de bulunmaktadır. Örneğin işverenler, işçi çıkarmalarda bir seçim yapmaları gerektiğinde, genç işçiler bu seçimde ilk sıralarda yer alırlar. Bunun çeşitli nedenleri vardır: Birincisi; gençleri işten çıkarmanın işveren açısından fırsat maliyeti yetişkin işçilere göre daha düşük olacaktır. Tecrübesiz olmaları ve kendilerine yapılan meslek içi eğitim yatırımının genelde düşük olması bunda önemli bir rol oynayacaktır. İkincisi; işverenler genellikle LIFO (Last in First out) politikasını izlerler. Bu politika ise çalışma hayatına yeni katılmaları ve sık iş değiştirmeleri yüzünden gençlerin aleyhine işler (Casson, 1979, s. 58). Yani daha yerleşik ve çekirdek işgücü olarak önceden işe girmiş ve öğrenme eğrileriyle tecrübe kazanmış iş görenlerden ziyade; sonradan işe girmiş ve henüz tecrübe kazanmamış iş görenlerin ilk olarak işten çıkarılmaları ve işsiz kalmaları da önemli sebeplerden birisidir.

Genç işsizliğin nedenlerini hızlı nüfus artışlarıyla da irtibatlandıran sosyal bilimciler de mevcuttur. Bunlardan Korenman ve Neumark (1996) 15 OECD ülkesinde yaptıkları araştırmada, genç nüfusun oranındaki %10'luk nispi bir artışın, genç işsizliğini %5 arttıracakını hesaplamışlardır (O'Higgins, 1997, s. 34). Bu görüşe göre, nüfusun hızlı bir artış seyri izlemesi beraberinde genç işsizliğini de körüklemektedir. Ancak bu görüşü reddeden Prof. Dr. Sabahaddin Zaim, nüfus artışının tek başına işsizliği artırmayacağını; yani eğer optimal bir nüfus profiliyle; yani nüfusun tükettiğinden çok üretime kanalize edilmesiyle nüfus artış hızının işsizliği artırmayacağını savunmuştur. Bu görüşü aslında Çin örneği doğrulamaktadır. Dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip olduğu halde, bugün Çin dünyanın en yüksek büyüme trendine sahip bulunmaktadır.

Genç İşsizliğin Psikolojik Sonuçları

İşsiz bireylerde çalışanlara göre daha yüksek seviyelerde beklenebilecek psikolojik rahatsızlıkların en önemli dışavurumları endişe, depresyon, somatik rahatsızlıklar, diğer insanlara yönelik düşmanca tutumlar ve paranoyadır (Goldsmith ve ark., 1997, s. 30'dan akt., Kurt, 2005; Ören, 2013, s. 65).

Yapılan araştırmalar sonucunda işsizlik sendromu yaşayan bireylerde psikolojik olarak aşağıdaki sorunların ortaya çıktığı tespit edilmiştir (Güler, 2006, s. 370):

- Kendilerine olan güvenlerini kaybetmeleri.
- Algılanan yeterlilik ve öz yeterlilik düzeylerinde azalma meydana gelmesi.
- Hayattan tatmin olma duygularının azalması.
- Depresif duygularında artış meydana gelmesi.
- Stres düzeylerinin yükselmesi.
- Genel sağlık durumlarında önemli bir düşüş yaşanması.
- Umutsuzluk ve çaresizlik psikolojilerine kapılmaları.
- İçine kapanma ve yalnızlık duygusunu yoğun olarak hissetmeleri.
- Kendilerine olan saygılarının zedelenmesi.
- İntihar eğilimlerinin gözlenmesi.

Birey, işsiz kalması halinde çevresel baskılara da maruz kalmakta ve bu durum onun üzerinde daha fazla bir psikolojik yıkım oluşturmaktadır. Bu bağlamda bireyin temas halinde olduğu aile ve evre açısından maruz kaldığı tutum ve davranışlar aşağıdaki şekilde açıklanabilir (Yüksel, 2003, s. 26-34; Ören, 2013, s. 66):

- Ailenin Tutumları: Çalışanların işsiz kalmaları sonrasında ailede olumsuz tutumlar ortaya çıkabilmektedir. Erkekler, kadınlara göre bu konuda daha çok problem yaşayabilmektedir. Çünkü toplumda yaygın olarak erkeğin evin geçimini sağladığı düşüncesi bunun etkili olmasına neden olabilmektedir.
- Çevrenin Tutumları: Çalışanların işsiz kalmaları sonrasında çevrenin olumsuz tutumları ortaya çıkabilmektedir. Erkeğe toplumda yüklenilmiş olan roller nedeni ile işsiz erkekler, kadınlara göre bu konuda daha çok problem yaşayabilmektedir.
- Bireyin Ailesine Karşı Tutumları: Çalışanların işsiz kalmaları sonrasında ailesine karşı tutumları olumsuzlaşabilmektedir. Kadın ve erkeklerde bunun değişmediği gözlemlenmiştir.
- Kızgınlık Duyma: Çalışanların işsiz kalmaları durumunda önemli bir kısmı kızgınlık duymaktadır. Erkek işsizlerin, kadın işsizlere göre daha fazla kızgınlık duymaları gözlemlenmiştir.
- Toplum Baskısını Duyumsama: Çalışanların işsiz kalmaları sonrasında önemli bir kısmının toplum baskısını duyumsamaktadır. Erkek işsizlerde, kadınlara göre toplum baskısını duyumsamanın daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.
- Aile Ortamının Huzurunun Bozulması: Çalışanların işsiz kalmaları sonrasında aile huzuru bozulabilmektedir.
- İş Bulma ümidi: Çalışanların işsiz kalmaları sonrasında iş bulma ümidi, bazı kişiler için azalmaktadır.
- Gelecekte Umutlu Olma: Çalışanların işsiz kalmaları sonrasında geleceğe yönelik olarak umutları azalmaktadır. Erkek işsizler ve kadın işsizler için bu konuda fark bulunmadığı gözlemlenmiştir.

• Depresyon Durumu: Çalışanlar işsiz kalmaları sonrasında depresyona girmektedirler. Depresyon ile ilgili araştırmalarda elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir. Erkek işsizlerde kadın işsizlere göre depresyona girme oranı daha yüksektir. Eğitim durumu ile depresyona girme arasında da ilişki olduğu tespit edilmiş, eğitim seviyesi yükseldikçe depresyona girme oranının azaldığı gözlemlenmiştir. Konut sahibi olma ile depresyon arasında ilişki tespit edilmiş, konut sahibi olanların depresyona girme oranının düşük olduğu gözlemlenmiştir. Yeterli ve dengeli beslenen işsizlerin depresyona girme oranının düşük olduğu gözlemlenmiştir. İş bulma ümidi olmayanların daha fazla depresyona girdikleri gözlemlenmiştir. Gelecek umudu olmayanların daha fazla depresyona girdiği gözlemlenmiştir.

Yukarıda sayılan genç işsizlikle ilgili psikolojik sonuçlarla birlikte, genç işsizlik; hem birey açısından hem de ülke ekonomisi açısından önemli sakıncalar doğurmaktadır. Genç işgücü üretici potansiyeli en yüksek olduğu bu dönemde istihdam halinde olursa ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye oluşumunda önemli bir temel oluşturacaktır. Ayrıca çalışmak insanın kendine olan güveninin ve saygısının zorunlu koşuludur. Bu nedenle çalışma yaşamından bireyin dışlanması özellikle gençlerin işsizliğe maruz kalması önemli bir sorundur.

Genç işsizlik konusunda yapılan yerli ve uluslararası yazına bakılacak olursa yerli yazında konunun çok fazla incelenmediği görülecektir. Yapılan uluslararası çalışmalarda; Kuzey Avustralya'da genç işsizliğe etki eden faktörler arasında en önemlisinin eğitim düzeyi olduğu tespit edilmiştir. Başka bir çalışma genç işsizliği gelişmiş ve geçiş ülkeleri bağlamında ele almıştır ve bu ülkelerde genç işsizliğin demografik özelliklerden ve iş gücü piyasasındaki yapısal farklılıklardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kuzey Kanada'da yapılan bir diğer çalışmada ise eğitim ve sağlık hizmetlerinde mevcut kapasite oranlarının artırılması suretiyle genç işsizliğin azaltılabileceği ifade edilmiştir. Bunlara ilaveten yapılan başkaca yabancı çalışmalarda genç işsizlik ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiş, büyüme oranlarında bir artışın genç işsizliğe negatif yönlü bir etki yaptığı söylenmiştir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi genç işsizlik oranları, yetişkin işsizlik oranlarının oldukça üzerindedir. Bu durum sadece Türkiye'de değil tüm dünyada da böyle görülmektedir. İşsizliğin yol açtığı olumsuz sonuçlara ek olarak

genç işsizliğin sosyo-ekonomik açıdan daha da ciddi problemler doğuracağı açıktır. İşsizlik problemi ile karşı karşıya olan bireyin özgüvenini yitirmesi sebebiyle suç eğilimine yönelme ihtimali artmaktadır. Çünkü işsizlik beraberinde kişinin toplumsal ve hukuki kurallara olan bağlılığını azaltmaktadır. Ayrıca işsiz kalmış kişinin kendini değersiz hissetmesi işe yaramama duygusunu artıracak ve bu durum kişide psikolojik birtakım bozukluklara neden olabilecektir. İşsizliğin diğer olumsuz sonucu kişinin gelir kaybı nedeni ile yoksulluk sorunuyla karşı karşıya kalmasıdır. Yapılan bazı araştırmalarda işsizliğin yoksulluk riskini arttırdığı ve yoksulluğun da işsiz kalma ihtimalini tetiklediği dolayısıyla durumun bir fasit döngü halini aldığı ifade edilmektedir.

İşsizliğin bir diğer önemli sonucu ise hayata karşı umudunu yitiren bireyin sosyal yaşamdan da dışlanması sebebiyle intihar eğiliminin artacağıdır. Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda işsizlikten intihar eğilimine doğru bir nedensellik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca işsizliğin sonuçlarını aile ve toplum bazında değerlendirecek olursak; kişinin özellikle ailenin geçimini sağlayan bireyin işsiz kalması sebebiyle toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumunun zedelendiği görülmektedir. Kişi yine işsiz kalması sebebiyle toplumla olan kaynaşmanın önemli bir parçasını kaybetmiş olacaktır ve toplumla olan bağları büyük ölçüde kopacaktır (Adak, 2010, s. 110-113).

Gelişmiş ülkelerde istihdama katılma sadece ekonomik bir zorunluluk olarak görülmemekte aynı zamanda toplumsal açıdan insanın var olabilmesinin de gereklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çünkü çalışma aslında bir yaşam tarzıdır. Bir işte istihdam halinde olmak bireyin kendisine olan saygısını arttıracak gibi, toplam üretime katkıda bulunma bu saygıyı hem birey açısından hem de toplumun bireye bakışı açısından güçlendirecektir. Günümüz ekonomilerinde çalışma hakkı temel toplumsal haklardan biridir ve insana verilen değer bir işareti olarak algılanabilir. Her toplum bireyin yeteneklerine uygun bir işte çalışmak isteyenlere bu olanağı sağlamalıdır. Çünkü işsizliğin diğer toplumsal sorunların ana kaynağını oluşturabilecek nitelikte olduğu düşünülmektedir. İşsizliğin toplumda yarattığı sonuçları inceleyen çalışmaların özellikle 1929 Büyük Ekonomik Buhranıyla başladığı görülür. Bu konuda yapılan çalışmaların ekonomi, sosyoloji ve psikoloji gibi bilim dallarınca çalışmalara konu olduğu bilinmektedir (Yüksel, 2003, s. 23).

Türkiye’de Genç İşsizliğin Giderilmesinde Uygulanan İstihdam Politikaları

Türkiye’de istihdam alanında uygulanan politikalar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Aktif istihdam politikaları: Aktif istihdam politikaları özellikle iş bulma şansı düşük olan kadınları, uzun dönemli işsizleri, gençleri, engellileri ve göçmenleri hedef almaktadır. Emeğin kalitesinin yükseltilmesi, okuldan iş yaşamına geçişte genç bireylere süreç hakkında bilgi veren programların oluşturulması, bölgesel olarak yoğun işsizlik olan yerlerde işverenlerin finansal anlamda desteklenmesi, girişimciliğin özendirilmesi gibi önlemler yer alır. Bu tip politikalar ülkemizde İŞKUR tarafından uygulanmaktadır (Bozdağhoğlu, 2008, s. 60). İŞKUR’un Aktif İşgücü Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından; bilhassa talep üzerine istihdam garantili meslek edin-dirme, geliştirme ve değiştirme kursları düzenlenmekte ayrıca istihdamda özel politika gerektiren grupların (gençler bu kapsam dâhilindedir) istihdamını kolaylaştırıcı mesleki eğitim ve mesleki iyileştirme hizmetleri verilmekte ya da verdirilmektedir. Bunun yanında diğer işgücü yetiştirme ve uyum programları uygulanmaktadır. Ulusal bazda genç işsizlikle mücadelede uygulanan aktif istihdam politikaları aşağıda verilmiştir. Yine KOSGEB tarafından yürütülen aktif istihdam politikaları da etkin olarak uygulanmaktadır. Bu bağlamda KOSGEB, girişimcilik kursları, danışmanlık hizmetleri, girişimcilerin kurmak istediği işletmelere finansman sağlanması gibi çeşitli konularda hizmetler sunmaktadır.

İşkur tarafından düzenlenen kurslar: İŞKUR’un daha çok kurs açmasını ve pek çok gencin bu kurslardan yararlanmasını sağlamak amacıyla “İşsizlik Sigortası Fonu Kanunu” değiştirilmiş, fondan ayrılan kaynak miktarı artırılmıştır. (İŞKUR, 2011, s. 25). Bu bağlamda İŞKUR tarafından düzenlenen “Aktif İstihdam Kursları”ndan bazıları aşağıdaki gibidir (İŞKUR, 2011, s. 25).

İşgücü Yetiştirme Kursları: İşgücü yetiştirme kursları, Kuruma kayıtlı herhangi bir mesleği veya iş piyasasında geçerli bir mesleği olmayan işsizler ile işsizlik sigortası ödeneği alan işsizlerin, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu mesleklerde yetiştirilerek iş sahibi olmalarını sağlamak amacıyla düzenlenen kurslardır. Bu kurslar, işgücü piyasası ihtiyaçlarına istinaden istihdam odaklı olarak gerçekleştirilmektedir.

Çalışanların Mesleki Eğitimi: 4857 sayılı Kanun'un 85. maddesi çerçevesinde ağır ve tehlikeli işlerde çalışacak kişilerin sahip olmaları gereken sertifikaların verilmesini sağlamak amacıyla çalışanlara yönelik yapılan eğitim programlarıdır.

Girişimcilik eğitimleri: İŞKUR, yaşam boyu eğitim anlayışı içinde işgücü piyasasının nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak ve işsizlerin istihdamını kolaylaştırmak veya iş kurmalarına yardımcı olmak üzere Kuruma kayıtlı işsizlere ve işini değiştirmek isteyenlere 2009 yılından beri girişimcilik eğitimi vermektedir.

İşbaşı eğitim (staj) programları: Kişilerin işyerinde bizzat çalışarak iş deneyimi kazanmasının yanında ayrıca işgücü piyasasına girişlerinin ve uyumlarının sağlanması amacıyla İŞKUR tarafından işsizlerin, mesleki yeterliklerini geliştirebilecekleri işbaşı eğitim programları düzenlenmektedir. Bu programlara katılan işsizlere günlük bir miktar harçlık verilmektedir. Ayrıca katılımcıların genel sağlık sigortası, iş kazası ve meslek hastalığı sosyal güvenlik kurumu prim giderleri İŞKUR tarafından karşılanmaktadır.

Toplum yararına çalışma programı: İşsizliğin yoğun olduğu dönemlerde ve bölgelerde afet, kriz gibi olağanüstü durumlarda, işsizlerin kısa süreli istihdamını ve eğitimini amaçlayan, toplum yararına bir iş veya hizmetin gerçekleştirilmesini sağlayan bu programlarla geçici iş imkânları sağlanarak, katılımcılar belli bir süre için maddi olarak desteklenmektedir. Yine bu kişiler, çalışma ortamına alışarak mesleki eğitim, iş tecrübesi ve disiplini edinmenin yanında kamu yararına bir faaliyette gerçekleştirmiş olmaktadır (Birleşik Metal-İş, 2009, s. 6). Bu program çerçevesinde çevre temizliği, kamusal altyapının yenilenmesi, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi okullarda çevre düzenlemesinin gerçekleştirilmesi, bakım onarım ve temizlik işlerinin yapılması, tarihi ve kültürel mirasın korunması, ağaçlandırma, park düzenlemeleri, vadi ve dere ıslahı, erozyon engelleme çalışmaları gibi alanlarda faaliyet gösterilmektedir. Toplum yararına çalışma programları en fazla sekiz aylık dönemler halinde düzenlenebilmekte ve katılımcılara aylık asgari ücret üzerinden ödeme yapılmaktadır. Öte yandan bu programlara katılanların sosyal güvenlik sigortası primleri İŞKUR tarafından karşılanmaktadır.

Doğrudan kamu istihdamı: Kamu çalışma programlarının geçmiş dönemlerden bu yana çeşitli ülkelerde uygulandığı görülmektedir. Bunların ilk sıralarında Türkiye gelmektedir. Zira Türkiye son yıllarda Keynesyen politikalar çerçevesinde oldukça önemli atılımlar yapmış ve istihdamın artırılmasında önemli ölçüde kamu destekleri sağlamıştır. Bu programları kamu hizmetinde istihdam, iş yaratma programları ve istihdam yoğun programlar olarak çeşitli şekillerde isimlendirilmektedir. Bu tip programlarda amaç işsiz kalan bireye kısa vadeli çalışma imkânı sunabilmektir ki bu imkânları İŞKUR ve KOSGEB önemli ölçüde sunmaktadır. Ayrıca daha minimal farklı programlar da bulunmaktadır. Bu programlar; yerel yönetimler, sivil örgütler ve gönüllü gruplar tarafından desteklenmektedir. Doğrudan kamu istihdamı sağlayan programların genelde kısa süreli çözümler olarak görüldüğü bilinmekle beraber bazı ülkelerde devamlı istihdam aracı olarak kullanıldığı da gözlemlenmektedir. Programların hedef kitlesini engelliler, yoksullar ve gençler oluşturmaktadır. Programa katılım karşılığı aynı ya da nakdi yardım şeklinde ödeme yapılmaktadır ve yapılan yardımların düşük seviyelerde olmasına dikkat edilir. Bunun sebebi gerçekten programa en çok ihtiyaç duyulan kesime ulaşılma isteğidir. Kamu çalışma programlarının diğer amacı ise işsiz bireylere çalışma deneyimi kazandırarak düzenli iş yaşamına geçişi kolaylaştırmaktır. Genellikle ekonomik daralma dönemlerinde bu tip programlara yoksulluğun önlenmesi için başvurulduğu görülmektedir. Yapılan çeşitli araştırmalarda görülmüştür ki programın kısa vadede işsizlik üzerinde azaltıcı bir etkisi olmakla beraber uzun vadede işsizlik üzerinde anlamlı bir etkisi görülmemektedir. Program tarafından desteklenen hedef kitlenin daha sonra özel sektörde istihdam sorunu ile karşılaşabildiği görülmüştür. Ya da istihdam edilenlerin daha diğer işsizlere kıyasla daha düşük ücret düzeyinden çalıştıkları belirlenmiştir. Ayrıca net istihdama etkisi olarak bakılacak olursa programla yaratılan iş, özel kesimde yaratılan iş hacminin daralmasına sebep olabilmektedir (Kapar, 2005, s. 346-348).

İş arama yardımları ve istihdam hizmetleri: Yine bu hizmetleri yürütenlerin başında İŞKUR gelmektedir. İŞKUR, istihdamın artırılmasında ve danışmanlık hizmetlerinde uzman kadrosunu genişletmiş ve “İş ve Meslek Danışmanı Uzmanları” yetiştirerek istihdamın artırılmasını sağladığı gibi çalışma hayatına atılacak işgücüne danışmanlık ve rehberlik görevleri de yürütmektedirler.

Bu tür programların ana amacı işsizlik süresinin kısaltılmasıdır. İşverenlerin sunduğu işlerle iş arayanların buluşması sağlanmaya çalışılmaktadır. Kamu kurumları tarafından yürütülen bu hizmet ayrıca finansal destekler de sunmaktadır. Bu hizmet kapsamında iş piyasası ile boş iş alanları hakkında bilgiler verilmekte, bu bilgilerin yanında kişileri çalışmaya teşvik etmek, iş arama yöntemleri, görüşme teknikleri ve gruplar arasında iş kulüpleri oluşturmak gibi etkinlikler sağlanmaktadır. Programda iş arayan kişiler niteliklerine uygun iş koşulları hakkında bilgilendirilmektedir. Programa katılım gönüllü olduğu gibi zorunlu da tutulabilmektedir. İş arama yardımlarının neticeleri ekonominin içinde bulunduğu dönemlere göre değişmektedir. Örneğin ekonominin büyüme evresinde alınan olumlu sonuçların durgunluk aşamasında aynı etkiyi göstermediği görülür. Bu programların maliyetinin düşük olması ise uygulama açısından programın tercih edilebilirliğini yükseltmektedir (Kapar, 2005, s. 349-350).

Diğer taraftan bu tür programlar kamu istihdam kurumları tarafından korunması öncelikli olan eski mahkûmlar, kadınlar, gençler gibi gurupları hedef almaktadır. İş gücü piyasasında oluşan aksaklıklar bilgi akışı hızlandırılarak çözülmeye çalışılmaktadır. Kamu istihdam kurumları yerlerinden hizmet vermelerinin yanı sıra organize ettikleri fuarlarla işverenler ve iş arayanları bir araya getirmektedir. Bu sayede gençler daha fazla iş imkânı hakkında bilgi edinmektedirler. Ülkelere bakıldığı zaman iş bulma sürecinin enformel şekilde işlediği görülmektedir. Yakın aile ve akrabalar tarafından işe giriş süreçlerinde tavsiye ve yönlendirmeler yapılmaktadır. Ancak bu tip ilişkiler geliştirememiş bireyler için kamu istihdam kuruluşlarının etkin çalışması önem arz etmektedir. Türkiye'de istihdam büroları sadece niteliksiz iş gücüne hitap etmemeli aynı zamanda kalifiye işgücü için de yerleştirme hizmeti sunmalıdır. Buna ek olarak yeni açılmaya başlanan özel istihdam bürolarının etkinleştirilmesi sağlanmalıdır (Erdayı, 2009, s. 155-156).

Eğitim - mesleki eğitim programları: Ülkemizde ve diğer dünya ülkelerinde özellikle de AB'de uygulanan en etkili politikaların başında mesleki eğitim programları gelmektedir. İstihdam edilebilirliği arttırmanın başlıca yolunun işgücünün niteliğindeki artış olduğu kabul edilmektedir. Bu programlar; işyerinde eğitim programları, iş yaratma programları, iş- eğitim programları, iş kurmaya yardım programları olarak temelde ayrılmaktadır.

Mesleki eğitim programlarının da tıpkı diğer programlar gibi önceliği gençler ve toplumsal dışlanmaya maruz kalan diğer kesimlerdir. Bu tip programlar ana olarak mesleki eğitim programları ve istihdam edilebilme eğitimi programları olmak üzere iki ana ekseninde incelenebilir. Mesleki eğitim programlarında; inşaat, el sanatları becerisi, çevresel yönetim alanlarında eğitimler yer almaktadır. Tecrübesiz ya da kısmen tecrübeli kişiler için ise istihdam edilebilirlik eğitimleri mevcuttur. Mesleki eğitim programları uluslararası nitelik taşıyan birtakım programları da kapsamaktadır. Programlar esas olarak temel eğitimi ileriki dönemlerde alınacak eğitimlerin başarı şansını arttırmak için gerekli görmektedir. Yapılan araştırmalarda uzun dönem işsizlik üzerinde eğitim programlarının ne derece başarılı olduğu; verilen eğitimi iş piyasasında karşılığının olması, eğitim programının bireye iş tecrübesi kazandırma şansı ve programın katılımcılara iş bulma olanakları ile ilintili olduğu belirtilmiştir (Duruel, 2007, s.397).

Ücret ve istihdam sübvansiyonu: Bu programda devlet işverenlere istihdam edecekleri kişilerin ücretlerinin bir kısmını ya da bu kuruluşlara sağlanacak vergi indirimleri ile istihdamın arttırılmasını teşvik edecektir. Ayrıca uluslararası rekabet açısından bu tip destekleme uygulamalarının rekabet gücünü arttırdığı ifade edilmektedir (Biçerli, 2005, s.6).

Ücret sübvansiyonları hükümet tarafından az da olsa kişilere ve genellikle firmalara verilmektedir. Bu teşvikler gençlerin istihdamını arttırmak için nadiren de olsa kullanılan yöntemlerden biridir. Bu sübvansiyonların etkinliği değerlendirilirken hangi işgücü piyasasında uygulanacağı ve sübvansiyonun türü önem kazanmaktadır. Sübvansiyonların türlerine bakılacak olursa altı aydan iki yıla kadar uzanan teşvikler görülebilmektedir. Ya da teşvikler brüt maaşın %10'u kadar olabileceği gibi, yarısı kadar da verilebilmektedir. Teşvikler firma bazlı ya da kişi bazlı verilse de işçi maliyetlerini azaltması sebebiyle işverenleri işçi alımına teşvik etmektedir. Verilen teşvikler genç işsizliği bir ölçüde azaltmaktadır. Çünkü deneyimsiz bireyler tecrübesiz oldukları için işveren açısından risk oluşturmaktadır ve bu teşvikler sayesinde risk oranı azalmaktadır. Bunun yanında ücret sübvansiyonunun olumsuz yönleri de bulunmaktadır; teşvikler istihdamı arttırmak için nispeten maliyetli bir yöntemdir. Ayrıca işverenin sübvansiyon kapsamındaki grupları tercih etmesi diğer işçiler için olumsuz bir sonuç yarat-

maktadır. Üstelik mevcut işçileri çıkarıp yerine sübvansé edilen işçilerin alındığı bile gözlemlenmektedir. Ortaya çıkan olumsuz sonuçların giderilmesi için hedef gruplar titizlikle belirlenmeli, ödeme periyotları-ödemé miktarları planlaması ciddi şekilde yapılmalıdır. Bu çerçevede genç işsizlik sorununa çözümde ücret sübvansiyonları kullanılacaksa ilk etapta kullanılacak politikalar olmaması tercih edilir ve bu politikaların uygulanması ülkelerin maddi imkânları ile doğru orantılıdır (Erdayı, 2009, s.150-151).

Kendi işini kuranlara yardım: Gerek proje sahibi girişimcilere ve gerekse mikro düzeyde iş kurmak isteyen küçük girişimcilere (mikro kredilerle) yönelik olsun, birçok alanda hükümetimiz önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Özellikle girişimcilere yani kendi işini kuranlara yapılacak yardımlar istihdam oluşturma ve rekabet gücünü arttırmada son derece önemlidir. Bireylerin kendi işlerini kurması, hem ücretli çalışan olarak istihdam edilme lüzumunu ortadan kaldırmakta hem de başka bireylere istihdam olanakları sağlamaktadır. Ayrıca girişimcilerin kendi doğaları gereği rekabet edebilme kapasitelerinin yüksek olması ve esnek üretim koşullarına kolay uyum sağlamaları rekabet ve kaliteyi toplumsal açıdan arttıracaktır (Biçerli, 2005, s.6).

Artan rekabet gücü istihdam oluşturacak, nitelikli mal-hizmet üretimi sağlayacak, ekonomik kalkınmaya olumlu etki edecektir. Rekabet artışı verimlilik artışına sebep olacak ve verimlilik artışı da rekabette daha güçlü bir konum kazandıracaktır. Bu etkileşim sayesinde girişimciler ülkenin ve toplumun refahını arttıracaklardır. Bu nedenle girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi, hali hazırda faaliyet gösteren firmalara kolaylık sağlanması, bu firmalara büyüme imkânları sağlanması ülkemizde yeni dikkate alınan faktör hızla ilerlenen bir istihdam yaratma ve iş kurma stratejisidir (Güner ve Korkmaz, 2011, s. 45).

Pasif istihdam politikaları: Pasif istihdam politikalarının en önemlisi işsizlik sigortasıdır. Bu bağlamda son üç yılda en az 600 gün prim yatıranlar bu fondan yararlanabilmektedir. Pasif istihdam politikaların uygulanması için kendi istek ve kusuru dışında işsiz kalan sigortalılardan; hizmet akdinin sona erdiği tarihi izleyen günden itibaren 30 gün içinde İŞKUR birimlerine veya elektronik ortamda <http://www.iskur.gov.tr> adresine başvurular, işten ayrılmadan önceki son 120 gün içinde prim ödeyerek sürekli çalışmış

ve son üç yıl içerisinde en az 600 gün süreyle işsizlik sigortası primi ödemiş olmak kaydıyla işsizlik sigortası hizmetlerinden yararlanabilirler. Otuz günlük süre yasal başvuru süresi olup bu süreden sonra başvurulması halinde geç kalınan süre toplam hak sahipliği süresinden düşülmektedir. İşsizlik Sigortasının uygulamaya başladığı Mart 2002 tarihinden 31.12.2015 tarihine kadar 6.344.784 kişi başvuruda bulunmuş, 4.318.974 kişi işsizlik ödeneği almaya hak kazanmıştır. Mart 2002 tarihinden 31 Aralık 2015 tarihine kadar toplam 10.630.622.420.-TL ödemede bulunulmuştur. Bunun dışında, pasif istihdam politikası uygulamalarından olan “Kısa Çalışma Ödeneği” bilhassa kriz dönemlerinde uygulanmaktadır. Bu bağlamda, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun Ek 2. maddesi gereğince, genel ekonomik, sektörel veya bölgesel kriz ile zorlayıcı sebeplerle işyerindeki haftalık çalışma sürelerinin geçici olarak önemli ölçüde azaltılması veya işyerinde faaliyetin tamamen veya kısmen geçici olarak durdurulması hallerinde çalışılmayan süreler için çalışanlara üç ayı geçmemek üzere kısa çalışma ödeneği ödenmektedir. Yine bir pasif istihdam politikası olarak “Ücret Garanti Fonu” gösterilebilir. Bu bağlamda, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun Ek 1. maddesine göre; işverenin, konkordato ilan etmesi, işveren için aciz vesikası alınması, iflası veya iflasın ertelenmesi nedenleri ile ödeme güçlüğüne düştüğü hallerde, çalışanlarının hizmet akdinden kaynaklanan ve ödenmeyen üç aylık ücret alacakları ücret garanti fonundan ödenmektedir.

Sonuç

İstihdamın artırılmasında çok önemli kolaylıklar ve politikalar geliştirilmektedir. Genç işsizlik alanında ise ülkenin en verimli ve önemli kesimi olarak genç emek kapasitesinin atıl durumda kalmasını engelleyecek ve istihdama kanalize edecek politikalar üretilmekte ve bu politikalar İŞKUR, KOSGEB, İŞGEM gibi kurumlar tarafında uygulanmaktadır.

Genç istihdamı konusunda önemli bir sorun olan kendi içerisinde farklı eğitim, beceri ve psikolojik profillerin mevcut olması konusu da yine İŞKUR tarafından uygulanan ihtiyaca göre istihdam oluşturma veya istihdam garantili kurslar açmak yoluyla halledilmektedir. Bu bağlamda İŞKUR ve diğer devlet kurumlarının faaliyetleri takdire şayandır. Bu bağlamda bu çalışmada genç işsizlik probleminin çözülmesi konusunda tasarlanan ve uygu-

lanmakta olan hükümetimizin bizzat uyguladığı Keynesyen politikalar sunulmaya çalışılmıştır.

Türkiye'de tasarlanan ve aktif istihdam politikaları bağlamında kendi işini kuranlara yardım adı altında uygulanan bu aktif istihdam politikaları girişimciliği desteklemekte, dolayısıyla ekonomilerin hem rekabet güçlerini hem de istihdam alanları açma faaliyetlerini geliştirmektedir.

Tüm dünyada girişimcilere, istihdam oluşturma eğilimli çeşitli destekler verildiği gibi, son yıllarda ülkemizde de girişimcilik kavramının önem kazandığı ve girişimcilere İŞKUR ve KOSGEB gibi etkin kurumlar tarafından destekler verildiği görülmektedir. Ülkemizde üretimin büyük bir kısmının KOBİ'ler tarafından yapıldığı, istihdamın da yine önemli ölçüde bu işletmeler tarafından sağlandığı bilinmektedir. Bu nedenle KOBİ'lere bir yandan kredi ve hibe imkânları sunulurken bir yandan da ücretlerini devletin ödediği istihdam gücü de sağlanmaktadır.

Ülkemizin genç istihdamını artırmak ve optimal düzeyde iş imkânları sunmak için piyasanın ihtiyaç duyduğu istihdam alanlarına öncelik verilmeli ve bu bağlamda verilen eğitimlerin yönü istihdam garantili iş ve mesleklere doğru kanalize edilmelidir. Bu bağlamda gerek İŞKUR'un ve gerekse KOSGEB'in etkin ve verimli faaliyetleri bulunmakla birlikte, istihdamın artırılması için bilhassa teknolojik işsizliğe yol açan alanlarda iyi bir fizibilite ve etüt çalışması yapılarak, teknoloji yoğun istihdam konusunda güncel politikaların da üretilmesi gerekmektedir.

Extended Abstract

Youth Unemployment and Active Employment Policies in Relief of Youth Unemployment in Turkey

Kenan Üren^a

Hilal Şahverdioğlu^b

Abstract

As in all over the world, one of the most important macroeconomic problems in Turkey is unemployment, in particular terms, the youth unemployment. Since the youth unemployment problem is not only economic, but also it is a major issue in socio-psychological terms, it is necessary to consider the issue seriously to eliminate it and it is vitally important to make social policies to eliminate the problem. The issue of Turkey in this context has more importance than the developed countries. Because the youth unemployment rate in Turkey is quite high compared to many other countries. In this context, the youth unemployment rate in Turkey, according to data, is at least two times as much compared to the adult unemployment rate. This shows that social policies designed to reduce youth unemployment should be held with all stakeholders in Turkey and employment policies should be coordinated by all shareholders. International Labor Organization (ILO) has designed a "Youth Employment Network" in 2006 and Turkey has been involved in the commitment and Turkey declared it and gave an undertaking. The procedure is that the necessities of "Youth Employment Network" should be carried out and youth employment problem should be minimized.

Keywords: Youth unemployment • Employment • Active employment

a Corresponding author

Prof. Dr., Suleyman Demirel University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Labor Economics and Industrial Relations, E-mail: koren25@hotmail.com

b Suleyman Demirel University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Labor Economics and Industrial Relations (student in the degree of master of science).

The concept of unemployment

Unemployment concept is defined in various ways. Among these definitions Sabahaddin Zaim's definition deserves attention (Zaim, 1997, p. 170, Oren, 2013, p.54). He has made a definition having three kinds as follows:

Explicit unemployment: Open unemployment is a type of unemployment that can be measured in concrete "it is considered to be an unemployment in which a worker looks for a work in exchange for current and fair value and having rules according to his country's customs and working hours which takes no more than 45 hours in Turkey. On the other hand, the work should be suitable for the person's status.

Hidden unemployment: In this kind of unemployment, a worker seems to work but never works in reality or works less than expected. In this context, for example, if twenty workers work in the workplace but they produce things for fifteen workers, it means that there is hidden unemployment already at work. It means that five works don't contribute to production. Hidden unemployment can be measured in working places and corporations, but can't be measured in national or global economies.

Ongoing recession: Economic structure suggests that GDP is in particular downward slope. In such cases, stagnation, recession (negative growth) and depression (economic crisis) situations appear that economy of a country indicates crisis. Such an economic structure is frequently severance that would have massive layoffs. In this situation, lots of workers are dismissed from factories, firms or corporations. That's to say, the rate of unemployment increases highly in the country. Especially in such a country, cyclical unemployment is common.

On the other hand, the concept of unemployment is used to refer that workforce doesn't participate in the production as a factor of production. The most common definition of unemployment is that workforce never finds a job with the current wage level even though a worker looks for a job according to his/her country's working conditions and hours. That's to say, an unemployed one is not included in work market actively. In this situation workers

prefer to work with other countries, so workforce migration occurs (Bozdağlıoğlu, 2008, p. 47).

Another definition of unemployment is that “unemployment is the disability of the people due to the lack of any profession for reasons as well as such a social incompatibility of that workforce. Description of the unemployment phenomenon occurs as the person is composed entirely of reasons caused by the defect. Today, in the definitions of the ILO in Geneva in 1982, which makes the definition of unemployment as the main determinant including three main points: the first one is that it is the definition that a desired worker to work cannot find any job in the business market. The second issue is that the person is eligible to accept main conditions of that work. Thirdly, it is considered as three basic elements describing the cases of unemployed people even though employment is to be achieved (Erol , 2010, p.8). In this case, shortcoming employment comes into existence.

Youth and young worker concept

Youth concept is a relative concept and is described in various ways. The exact period which is considered the youth of human life is the age between 15 (completed) and 18 (not completed) years old. There are several comments in this regard. Starting time of life of the human is birth. Then follow childhood, youth, maturity and old age as the main stages. Adopted in the spring of life and the biological, physiological and psychological changes experienced by the youth as a period of intensive care, human life has a very important place. In human life, the most important period is the effective youth period mentioned above. Youth age is the most energetic period of the human body and the most active one in human life, in which the most idealistic things occurs and therefore it is the most efficient and beneficial period of time (Javelin, 2008, p.61). So, it is necessary for a country to give suitable education and working possibilities to the youth.

The definition of youth culture depending on the institutional and political factors varies from country to country. Although upper limit of youth changes in industrialized countries, the lower limit is usually experienced by the end of compulsory education age. For example, while youth employment policies

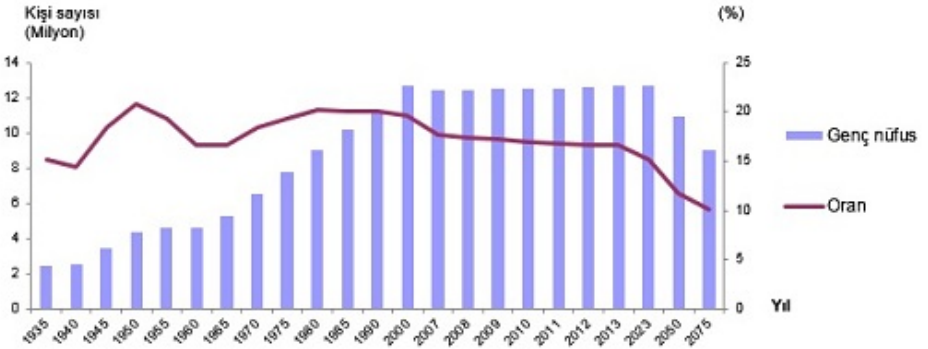
in the UK target the 16-18 age group, it is 14 and 29 years old for the north of Italy and the 14-32 age group in southern Italy (O'Higgins, 1997, p.1). According to the United Nations standard definition of youth, it includes the 15-24 age group. In the official statistics, the youth in the US and the youth in England, is defined as the 16-24 age group, particularly in European countries, many countries and international organization admit the youth age as the 15-24 age group (OECD, 1998, p.23)

Turkey's young population as a demographic structure feature

Located at the bottom of large young population of Turkey, pyramid is quite large and the elderly population located at the top appears to be quite narrow in Turkey. The youth age group between 15-24 is composed of about 13.000.000 in Turkey. The sum of the ratio of young population is about 16.6%. The male population composes 51.2 % of the young population, while the remaining 48.8 % is the female population (www.tuik.gov.tr).

Graphics 1: Total population ratio in the young population rate in Turkey

Genç nüfus ve genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, 1935-2075

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-1990
 TÜİK, Nüfus Tahminleri, 2000-2007
 TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2008-2013
 TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2023-2075

The problem of youth unemployment in Turkey

As a result of research carried out today, not only in developing countries, but also in the countries which completed the process of industrialization, the problem of youth unemployment is seen as a social problem to be tackled as a priority. In this context, young people tend generally to be accepted at social risk as the unemployed since young people are under the age of early career opportunities according to elderly workforce. So, labor market has constituted an uncertain and irregular periods and possibilities for young people. This fragile structure is only expressing the difficulties in obtaining the first job, as well as professional groups that carry many of the features in unstable and short-term (Murat and Şahin, 2011, p.12)

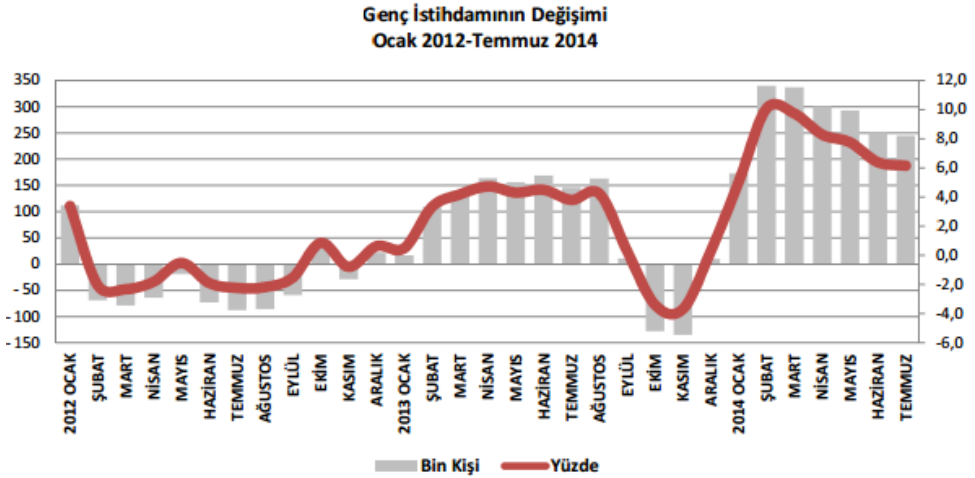
Youth unemployment and education relations described as young 15-24 age group in Turkey constitute a significant group affected by the problems on the labor market. In terms of demand for labor in Turkey, especially educated workforce is having trouble finding work. Youth unemployment is a major problem in developed and developing countries. This problem also applies to Turkey. The youth unemployment rate in Turkey is nearly twice as high as the adult unemployment rate. Considering the high growth rates experienced in recent years, youth unemployment rate is in reduction (Kabaklarlı and Gür, 2011).

Labor force participation rate in Turkey

The labor force participation rates vary according to the active employment policy. Although the working-age population rate is high in Turkey, this is potential situations from the point of view of employees. It is necessary to transform this potential power into kinetic power in a country's development plan to plunge into the nature of the welfare state application area as active employment policies. In this context, the labor force participation rate in Turkey increased by 2.2 percent compared to the same period of the previous year in July 2014 were increased from 49.1 % to 51.3 %. Rate, 72.3 % in male; to 30.8 % for female. The labor force participation rate of 44.1% in the 15-24 age group as of July 2014; young men and young women is 29.6 % at 58.6 % (www.tisk.org.t).

Labor Force (workforce) participation rate in Turkey increases day by day. This position is shown as follows in graphics:

Graphics 2: Labor Force Participation Rate in Turkey as Graphics.

As is shown in the graphics above, Turkey labor force participations increases in time period relatively. The reason behind this is that the government provides the young workforce eith good opportunities especially in Turkey Business Association.

Implemented active employment policies for elimination of youth unemployment in Turkey

Active labor market policies are targeted especially in women with low employment rates of long-term unemployment, in young people, in the disabled and immigrants in Turkey. Improving the quality of labor, the creation of programs that provide information about the process for young people in the transition from school to working life, regional support in the financial sense of the employers in areas with high level of unemployment, takes place

measures such as the promotion of entrepreneurship. Such policies are implemented by Turkey Business Association in our country (İŞKUR) (Bozdağlıoğlu, 2008, p.60). İŞKUR's Active Labor Services by the Department; in particular demand guaranteed employment vocational training on development and change courses are organized by the Association (İŞKUR) that requires special policy on employment (young people are within this context). Vocational training to facilitate the employment mentioned above increases day by day as well as vocational rehabilitation services. The other vocational training and compliance programs are applied for employment policies applied in the fight against unemployment for young workforce such as "Workforce Training Courses, Vocational Training of Employees, Entrepreneurship Training etc.

Still active employment policies carried out by KOSGEB are applied effectively. In this context, KOSGEB entrepreneurship courses, consulting services, financing for businesses that require to provide services of entrepreneurs on various issues. All of these services applied by the Associations mentioned above decrease the unemployment problem in Turkey. These active employment policies are increasing during the process of development of Turkey.

Conclusion and suggestions

In the last years, very important policies implemented to increase employment in recent times. In the youth unemployment areas, the country's most productive policies applied by KOSGEB, İŞKUR, İŞGEM etc. decreased the unemployment rate in Turkey very much. On the other hand, the Associations mentioned above try to produce new policies to prevent idle young labor capacity and direct them to labor market.

Different courses necessary for labor market are applied in their training in order to decrease the major unemployment problem in youth employment by means of improving their skills. Subjects opened by the associations mentioned above are chosen according to the psychological profiles based on the creation of employment or employment requirements. The courses implemented by the associations such as İŞKUR are settled through open courses

which are guaranteed as jobs. In this context, association activities along with other state institutions are admirable to tackle unemployment problem in Turkey. The policies designed in solving the problem of youth unemployment in this context are applied by our government and our government has applied Keynesian policies to decrease youth unemployment problem.

To increase youth employment in our country, the market to offer optimal job opportunities in needed areas should be given priority to employment and employment aspects of the training given in this context and must be channeled towards professional work guaranteed-jobs. Although there are İSKUR and KOSGEB' effective and efficient operations in this context, to increase employment in particularly technological areas, it should be made a good feasibility and studies. On the other hand, the technology and innovation must be produced in the current policy on intensive employment.

Kaynakça/References

- Adak, N. (2010). Sosyal bir problem olarak işsizlik ve sonuçları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 21, 2, 105-116.
- Biçerli, M. K. (2005). Aktif istihdam politikaları işsizliği azaltır mı? *Çimento İşverenleri Dergisi*. 19, 6, 1-15.
- Birleşik Metal-İş (2009). <http://www.birlesikmetal.org/> Erişim Tarihi: 22.04.2009
- Bozdağlıoğlu Uyar, Y. (2008). Türkiye'de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 45-65.
- Casson, M. (1979). *Youth unemployment*. London: The Macmillanress. First Published,
- Cirit, H. (2008). Hz. Peygamber ve gençlik. *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmî Mecmuası*, 9, 61-66.
- Duruel, M. (2007). Avrupa Birliği'nde uzun dönemli işsizliğe karşı uygulanan istihdam politikaları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 376-421.
- Erday, U. (2009). Dünyada genç işsizliği sorununun çözümüne yönelik ulusal politikalar ve Türkiye. *Çalışma ve Toplum*, 22, 133-162.

- Erol, H. (2010). Türkiye’de işsizliğin yol açtığı olumsuz sonuçların giderilmesinde 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun işlevi. *Tisk Akademi*, 5, 10, 6-36.
- Freeman, R. B. (1980). Why is there a youth labor market problem?, B.Anderson, J. I. Sawınlı (Eds.), *Youth Unemployment and Public Policy*. New Jersey: The American Assembly, Columbia University, 213 – 244.
- Güner, H. ve Korkmaz, A. (2011). İstihdamın artırılmasında girişimciliğin önemi; girişimcilik destekleme modeli olarak İŞGEM’ler. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2, 42-65.
- Güney, A. (2009). İşsizlik, nedenleri, sonuçları ve müdahale yöntemleri. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 10, 4, 135-159.
- İŞKUR, (2011). <http://www.iskur.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 22.04.2011
- Kabaklarlı E. ve Murat G. (2011). Türkiye’de genç işsizlik sorunu ve ekonomik belirleyicilerin uzun dönem eş bütünleşme analizi. http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/esra_kabaklarlimurat_gur.pdf adresinden erişildi, (01.05.2012).
- Kapar, R. (2005). Aktif işgücü piyasası politikaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 341-371.
- Karabyık, İ. (2009). Avantaj ve dezavantajları ile genç işsizliğinin değerlendirilmesi. *EÜHFD*, XIII (3-4), s. 293- 320. http://www.erzincan.edu.tr/birim/Hukuk-Dergi/makale/2009%20XIII_2_14.pdf adresinden erişildi (05.02.2016).
- Korenman S., Neumark D., Hellerstein J. K., Troske K. R. (1996). Employment effects of minimum and subminimum wages: panel data on state, 55-81.
- Kurt, Ş. (2005). *İşsizliğin sosyo- ekonomik analizi: Sosyal açıdan Türkiye örneği*. Basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Murat, S. ve Şahin L. (2011). Gençlerin istihdamı/işsizliği bakımından Türk eğitim sisteminin değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum*, 3, 93.
- O’Higgins, N. (1997). The challenge of youth unemployment. *Employment and Training Papers*, 7, Geneva, 11.0.
- OECD. (1998). *The macroeconomic implications of ageing in a global context*. W.P. 1.2, a:14.
- Ören, K. (2013). *Sosyal politika*. Ankara: Nobel Yayınevi.

TİSK. (2014). 05.11.2015 tarihinde http://www.tisk.org.tr/upload_uyuru_ek/2014/16102014111

609tiskisgucupiyasasihaberbultni-ekim2014sayi30.pdf adresinden erişildi.

Yüksel, İ. (2003). İşsizliğin psiko-sosyal sonuçlarının incelenmesi (Ankara örneği). *C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4, 2.

Zaim S. (1997). *Çalışma ekonomisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi. <http://www.calisma-liskileridergisi.org>. Erişim tarihi 08.11.2015

Copyright © 2016 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2016 • 4(1) • 39-72

ISSN 2147-8473

Başvuru | 28 Mart 2016

Kabul | 10 Nisan 2016

Makale

Üniversiteli Gençlerin Serbest Zaman Faaliyetlerinin Sıralama Yargılarına Göre Ölçeklenmesi

Hasan Bozgeyikli^a

Şahin Kesici^b

Öz

Bu çalışmada üniversiteli gençlerin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarına dayalı olarak ölçeklenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin cinsiyet, sınıf, yerleşim yeri türü ve sosyoekonomik düzey değişkenlerine göre de ölçeklendirme çalışması yapılarak serbest zaman faaliyetlerinin tercih sırasının belirlenmesine çalışılmıştır. Araştırma 2014-2015 öğretim yılı bahar döneminde Erciyes Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören toplam 1457 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Toplam 1457 öğrencinin %64,2'si (N=936) kadın, %35,8'i (N=521) erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada, öğrencilerin serbest zamanlarında yaptıkları faaliyetleri sıralama yargılarıyla ölçeklemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen, bireysel özellikler ve serbest zaman faaliyetleri ile ilgili soruların yer aldığı veri toplama aracı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, yargıcı kararlarına dayalı ölçekleme yaklaşımlarından sıralama yargıları yöntemiyle ölçekleme yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin tümünde ilk sırada "arkadaş ziyareti gitmek" faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete göre yapılan analizde ise kadınlarda ilk sırada "müzik dinleme, TV, VCD seyretme" faaliyeti öne çıkarken erkeklerde ise ilk sırada "bilgisayar ve internetle uğraşmak" etkinliği çıkmıştır. Ayrıca farklı sınıf düzeyi, yerleşim yeri ve sosyoekonomik düzey açısından da serbest zaman etkinliklerinin tercihinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman faaliyetleri • Sıralama yargılarıyla ölçekleme • Üniversite öğrencileri • Cinsiyet • Sınıf • Sosyoekonomik düzey

a Yetkilendirilmiş yazar

Prof. Dr., Erciyes University, Faculty of Education, Educational Sciences Department, Kayseri-Turkey,
E-posta: hbozgeyikli@erciyes.edu.tr

b Prof. Dr., Konya Necmettin Erbakan University, Faculty of Education, Educational Sciences Department, Konya-Turkey, E-posta: sahinkesici@konya.edu.tr

Zaman birçok yönüyle paraya benzer. Her ikisinin de sınırlı olması, bunun yanında iyi değerlendirilebilir veya israf edilebilir olması para gibi zamanı da önemli kılmaktadır. Sahip olunan zamanın miktarını artırmak mümkün olmadığı için onun etkin kullanımını sağlamak çok önemlidir. Adair ve Adair'e (1996) göre zaman kıt kaynaktır. Harcanan zamanın yerine yenisi konulamaz, geriye de dönülemez. Bu nedenle insanlar için hayatta zaman kazanmak ve bunu nasıl rasyonel biçimde kullanacaklarını öğrenmek önemlidir.

Sözlük tanımına göre zaman, olayların geçmişten bugüne gelip geleceğe doğru birbirini takip ettiği kesintisiz bir süreçtir. Zaman insan yaşamını çeşitli bölümlere ayıran bir özelliğe sahiptir. Örneğin bir günün, ayın ya da yılın çeşitli bölümleri vardır ve bu bölümler insan yaşamındaki zaman çeşitliliğini gösterir. Modern hayatta genellikle günün ortalama sekiz saati "çalışma zamanı" olarak geçerken, aynı günün çalışma saati dışında kalan süreci de "dinlenme, eğlenme, uyuma, yeme-içme zamanı" olarak geçmektedir (Tamer, 1998). Zamanın kullanımıyla ilgili çalışmalar bireylerin çeşitli etkinliklerle zamanı değerlendirdiğini göstermektedir. De Grazia (1962) zamanın kullanım bölümlerini; yaşamı sürdürmeye yönelik etkinlikler için ayrılan zaman, çalışma zamanı, çalışmaya bağlı etkinliklere ayrılan zaman ve serbest zaman olarak adlandırmaktadır. İnsanlar zamanlarının bir kısmını mal veya hizmet üretmek için yani çalışma zamanı olarak kullanırlar. Günlük zamanlarının bir kısmını yemek yeme, uyuma gibi yaşam işlerine harcarlarken, diğer bir kısmını ev ve aile sorumlulukları, bir kısmını da toplumsal sorumluluklar için ayırırlar. Bunlardan geriye kalan zaman ise serbest zamandır.

Özellikle günümüzde yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler sonucunda gelişmiş ülkelerde çalışma saatleri azalmakta ve kişilerin kendilerini gerçekleştirebilmek için sahip oldukları serbest zaman süresi artmaktadır. İnsanların hızlı yaşam temposu içindeki hareketsiz ve tek düze yaşamları, onları psikolojik ve fizyolojik açıdan olumsuz etkileyerek büyük sağlık sorunlarına neden olabilir. Bireysel gibi görünen bu sorunlar daha sonraları büyüyüp toplumsal bir sorun haline gelebilir. Bu nedenle serbest zamanını etkin ve verimli kullanmak günümüz insanı için oldukça büyük ve giderek artan bir önem kazanmıştır. Çağımızın tekdüze günlük yaşamı içerisinde insanların yaşam zorunlulukları dışında kalan zamanlarını değerlendirmeleri sağlıklı kalabilmeleri için çok önemlidir.

İnsanlar yaşam zorunlulukları dışında kalan zamanlarını çeşitli etkinlikler sergileyerek değerlendirmektedirler. Serbest zaman etkinlikleri "kişinin zorunlu uğraşları dışında kalan ve kullanma biçiminde tamamen özgür olduğu serbest zamanlarında maddi kazanç sağlama amacı gütmeyen, herkese göre değişen amaç ve yöntemlerle ve tamamen kişisel tercihlerle yapılan etkinliklerdir" (Arslan, 2010). Super (1985) serbest zamanın insan yaşamında ve kariyerinde önemli bir rol oynadığını ifade ederek, geliştirdiği Yaşam Kariyeri Gökkuşuğu Modeli'nde, serbest zamanı dokuz yaşam rolünden birisi olan yaşam alanının şematik rolü olarak sunmaktadır. Super (1984) serbest zamanın çeşitli tanımlarını tartışarak serbest zamanla ilgili kuramlaştırma çalışması yapmıştır. Bu çalışmasında serbest zamanın; 1) Vakti hoşça değerlendirme (boş zaman) ya da kendini ifade etme, 2) Yer aldığı etkinlik ve aktiviteleri geliştirmek suretiyle meşgul olma, bir aktivite ile uğraşarak zamanı telafi etme ya da herhangi bir etkinlikle ilişkisiz olarak meşgul olma, 3) Bir bireyin işinden benzer ve farklı olabilen bir yolla bireyi destekleme, 4) Serbest zaman aktivitelerini işe hazırlanma süreci olarak destekleme, 5) Ya da işin yerini alabilecek bir etkinlik olarak desteklenmesi şeklinde farklı işlevlerinden bahsetmiştir. Kısacası Super (1984) serbest zaman kavramının kuramsal yapısını inşa ederken yaşam rolleri üzerinde durmuş ve bireyin yaşam rollerini çocuk, öğrenci, çalışan, işsiz, eş (karı koca), ebeveyn, ev hanımı, vatandaş ve emekli şeklindeki sınıflandırmalara ayırmıştır. Bu yaşam rollerinin odağında sergilenen yaşam rollerinin, zaman ve aktivitelere göre oluşturulması, bireyin yaşı, statüsü ve ihtiyaçları ne olursa olsun yaşamın bütün evrelerinde serbest zaman aktivitelerinin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan grup olarak üniversiteli gençlerde, üniversite öğrencisi yaşam rollerini yerine getirirken yapmak zorunda oldukları aktiviteler için harcadıkları zamanın dışında bol miktarda serbest zamana sahip kişiler olarak öne çıkmaktadırlar. Diğer taraftan üniversite öğrencileri, gençlik dönemiyle birlikte gelen yoğun bir bedensel değişme dönemini henüz tamamlamaktadırlar. Bu dönemin belirleyici özelliği, bireylerin normal gelişimlerinin gerektirdiği bir benlik kavramı krizi yaşamalarıdır (Kesici, 2014; Kesici, 2015). Benlik kavramı, bireyin kendisini algılamasını, diğer insanlarla olan ilişkilerine ait algılarını, çevresindeki nesnelere ait algılarını ve bütün bu algılara verilen değerleri içermektedir. Bu dönemde bireyin kendini tanıması yetenek ve yeterliliklerinin farkında olması için serbest zaman faaliyetlerine katılımı hayati öneme sahiptir.

İnsandan kaynaklanan ve insana ait bir eylem olan serbest zaman etkinlikleri zamana, mekâna ve birçok farklı özelliklere bağlı olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Son yıllarda serbest zaman etkinliklerinde, yapılış biçimi ve sağladığı yararlar açısından bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Etkinliklerin katılımcılara belirgin biçimde farklı deneyimler sunması ve farklı ruh halleri oluşturması dikkate alınarak yapılan sınıflamanın temellerini Stebbins atmıştır. Dünya Serbest Zaman ve Rekreasyon Birliği de Stebbins'in bu sınıflandırmasını kullanmaktadır (Arslan, 2011). Bu sınıflandırmaya göre serbest zaman etkinlikleri ikiye ayrılmaktadır. "Sıradan Serbest Zaman Etkinlikleri" olarak ifade edilen ilk etkinlik hiç eğitim gerektirmeyen ya da çok az eğitim gerektiren, kişi için oldukça doyurucu etkinliklerdir (Stebbins, 2007). Bireylere kişisel ve sosyal ödülleri sağlayan, ekonomik çıkarların göz ardı edildiği bir çevrede oluşan sistemli etkinlikler olarak tanımlanan "Sistemli Serbest Zaman Etkinlikleri" ise sıradan serbest zaman etkinliklerine göre daha eğitilmiş bireylerin yöneldiği etkinliklerdir. Sistemli serbest zaman etkinliklerinin en önemli özelliği; kendini gerçekleştirme, öz zenginleşme, kendini ifade etme, yenilenme, başarıya duyulan tutku, kişisel imajını geliştirme, sosyal etkileşim ve aidiyet duygusu yaratma ve etkinliğin sonucunda fiziksel ürünler ortaya çıkarma gibi yararlarının olmasıdır. Nitekim Trainor, Dellfabbro, Anderson, Winefield'in (2009) 2500 denek kullanarak yaptıkları çalışmada, psikolojik olarak iyi olan deneklerin boş zaman aktivitelerine katılımının; psikolojik olarak iyi olmayan deneklere göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan yapılan araştırmalar (Gordon ve Caltabiano, 1996; Kılbaş, 2001; Lewis, 2003; Öpözlü, 2006), serbest zamanı etkin ve verimli bir şekilde değerlendirmenin önemini ve serbest zamanı verimli değerlendirmenin fiziksel ve ruhsal sağlığa, sosyal yaşama ve iş doyumuna olan olumlu katkılarını ortaya koymaktadır. Wearing ve Wearing (1988) serbest zamanı, özgürce seçilen kendini gerçekleştirme deneyimi olarak ifade etmektedirler.

Veal (1992) serbest zamanı genellikle, zorunlu olmayan zamanlarda ve istekli bir iyimserlik olarak kavramsallaştırılan aktivitelerin yapıldığı ruh hali olarak tanımlamıştır. Serbest zaman aktivitelerindeki bütünleşmenin anahtarı, bireylerin çevrelerinde doğal ortamla ahenkli olarak huzurlu ve faaliyetleri geliştiren bir tutum olmasıdır. Serbest zamanlardaki aktivitelerinin içeriğini, bireylerin boş zamanlarında dinlenmek için seçtikleri etkinlikler oluşturmaktadır. Serbest zaman, tıpkı diğer insani faaliyetler (hayatta kalmak ve çalışmak, ya da

eğitim almak) gibi ihtiyaç duyulan zaman dilimidir. Eğer bireyler serbest zamanı da yaşamın doğal bir parçası gibi algılasa, ruhsal durumu negatiften pozitive, duygusal çöküntüden canlı ve dinamik olmaya, saldırgan bir ruh halinden esnek ve yumuşak ruh haline dönüşebilir.

Bireyler serbest zaman etkinlik ve aktivitelerini seçerken aktivite ve etkinliğin bireyin psikolojisine olan olumlu katkılarını da dikkate alırlar. Neulinger ve Crandall (1976) serbest zaman etkinliklerinin bireylere psikolojik olarak içsel motivasyon sağladığını, onların yaşam kalitesini ve özgürlük algılarını geliştirdiğini ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra bireyler serbest zaman etkinlikleri ile özgürlük, adalet, eşitlik, dominant olma, ilişki, başarı, eğlence, saygı, ait olma, kendini gerçekleştirme, hoşgörü, benlik saygısı, karar verme ve problem çözme becerisi ve ihtiyaçlarını giderme konusunda avantaj sağlayabilirler (Bozgeyikli, 2012; Büyükkaragöz ve Kesici, 1998; Kesici, 2006; Kesici, 2007). Serbest zaman aktivitelerinin bireye sağladığı psikolojik faydaların yanı sıra, Samdahl'ın (1992) belirttiği gibi, enformel sosyal etkileşim sağlaması da bireyler açısından önemli bir kazançtır.

Serbest zamanın subjektif bir durum olması nedeniyle de serbest zaman aktivitelerinin seçiminde de cinsiyet ve yerleşim yeri, sosyoekonomik düzey gibi değişkenler de önemli bir kriter olabilir (Colley, 1984; Günay ve Bener, 2012; Henderson, 1996; Shaw, 1985; Wearing ve Wearing, 1988). Özellikle cinsiyet faktörü serbest zaman etkinliklerine katılımı etkileyen ve belirleyen değişkenlerden biridir. Birçok bilimsel çalışma cinsiyetin etkisinin önemli olduğunu ve cinsiyet değişkeninin, bireylerin serbest zaman faaliyetlerini sınırlayan önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan bu araştırmanın örneklemi oluşturan üniversiteli gençlerin serbest zamanlarını değerlendirme biçimleri, onlara sağlanan imkânlarla ve verilen fırsatlarla büyük oranda ilgilidir. Bu nedenle köy gençliğinin, kent gençliğinin, gecekondu gençliğinin ya da okuyan, çalışan, işsiz olan gençliğin serbest zamanlarını değerlendirme biçimleri de birbirinden farklıdır. Bu nedenle bu çalışmada; üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarıyla ölçeklenmesi ve serbest zaman faaliyeti tercihinin cinsiyet, sınıf, gelinen yerleşim yeri türü ve sosyoekonomik düzey açısından nasıl şekillendiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu yolla üniversite gençliğinin serbest zamanlarını nasıl değerlendirdiği ve üniversite öğ-

rencilerinin serbest zaman faaliyetleri üzerinde yapılacak araştırmalarda kullanılabilir önemli bir bilimsel kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Farklı fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargularıyla ölçeklenmesine yönelik yapılan bu çalışma, nicel bir çalışmadır. Çalışmanın modeli genel tarama modeli olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmaya, 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde Erciyes Üniversitesi ve Konya Necmettin Erbakan Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören toplam 1457 öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılan 1457 öğrencinin cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre dağılımı Tablo'1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Öğrencilerin sınıf ve cinsiyete göre dağılımı

Sınıf	Kadın		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
1. Sınıf	198	60,2	131	39,8	329	100
2. Sınıf	216	60,3	127	37,0	343	100
3. Sınıf	213	73,2	78	26,8	291	100
4. Sınıf	309	62,3	185	37,4	494	100
Toplam	936	64,2	521	35,8	1457	100

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan toplam 1457 üniversite öğrencisi arasında 1. Sınıftaki öğrencilerin %60,2'i (198 kişi) kadın, %39,8'i (131 kişi) erkektir. 2. Sınıf öğrencilerinden %60,3'ü (216 kişi) kadın, %37,0'si (127 kişi) erkektir. 3. Sınıf öğrencilerinden %73,2'si (213 kişi) kadın, %26,8'i

(78 kişi) erkektir. 4. Sınıf öğrencilerinden %62,3'ü (309 kişi) kadın, %37,4'ü (185 kişi) erkektir. Ayrıca toplam 1457 öğrencinin %64,2'si (936 kişi) kadın, %35,8'i (521 kişi) erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerini sıralama yargılarıyla ölçeklemek için araştırmacılar tarafından, bireysel özellikler ve serbest zamanlarda sergilenen faaliyetlerle ilgili soruların yer aldığı bir veri toplama aracı geliştirilmiştir. Aracın geliştirilmesinde, asıl uygulamanın yapılacağı grubun özelliklerine benzer 60 kişilik bir öğrenci grubundan yararlanılmıştır. Bu gruptan serbest zamanlarında en sık sergiledikleri faaliyetleri yazmaları istenmiştir. Verilen yanıtlara içerik çözümlemesi yapılmıştır. Hem içerik çözümlemesinde hem de ilgili literatür incelenerek yapılan çalışmalarda ön plana çıkan 10 serbest zaman saptanmıştır. Bu serbest zaman faaliyetleri şunlardır:

1. Sinema veya tiyatroya gitmek	6. Müzik dinleme, TV, VCD seyretme
2. Aktif katılım gerektiren spor yapmak	7. Koleksiyon yapmak
3. Arkadaş ziyaretine gitmek	8. Çarşı, pazar, fuar veya park gezileri yapmak
4. Beceri gerektiren el işi ve sanatla uğraşmak	9. Bilgisayar, internetle uğraşmak
5. Kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak	10. Kulüp dernek vb. yerlerde sosyal ve kültürel faaliyet yapmak

Araştırmaya katılan öğrencilere ölçek sıralama formunda yukarıda belirtilen serbest zaman faaliyetleri sunulmuş, öğrencilerden bu serbest zaman faaliyetlerini kendileri için önem derecesine göre (azalan öneme göre) 1'den başlayarak 10'a kadar sıralamaları istenmiştir. Bu 10 serbest zaman faaliyetinin yanında öğrencilere cinsiyet, sınıf, yerleşim yeri türü ve sosyoekonomik durumla ilgili sorular sorulmuştur.

İşlem

Verilerin çözümlenmesinde, *yargıcı kararlarına dayalı ölçekleme yaklaşımlarından, sıralama yargıları kanunuyla ölçekleme yöntemi* kullanılmıştır. Sıralama pek çok alanda uygulama yeri bulunan bir ölçme yöntemi olup gözlemciyi uyarıcılar arasında mümkün olan en büyük ayrımı yapmaya zorladı-

ğından, gözlemcinin bu ayrımı yapabildiği hallerde geçerliği çok yüksek bir ölçek vermekte, bu nedenle iç tutarlılık yüksek olmakta ve sıralama yargularıyla ölçekleme, bir sıra numarası verilebilecek tüm uyarıcılara uygulanabilmektedir (Turgut ve Baykul, 1992).

Bu çalışmada serbest zaman faaliyeti tercihine ilişkin yargıların toplanması için öğrencilere, bireylerin serbest zamanlarında yaptıkları düşünülen 10 serbest zaman faaliyeti verilmiştir. Öğrencilerden listedeki serbest zaman faaliyetlerinin tümünü düşünmeleri ve her bir faaliyeti diğer faaliyetlerle karşılaştırarak bir sıra numarası vermeleri istenmiş ve her bir serbest zaman faaliyetine ait frekans değerleri hesaplanmıştır. Bu işlem sonucunda frekans matrisi oluşturulmuştur. Frekans matrisinde yer alan her bir sıra frekansı $n(S_{ji} > S_{ki}) = f_{ji} \cdot (f_{k<i} + 1/2 \cdot f_{ki})$ eşitliği yardımıyla hesaplanan $n(S_{ji} > S_{ki})$ (Turgut ve Baykul, 1992) frekansları matrisi oluşturulmuştur. Oluşturulan $n(S_{ji} > S_{ki})$ frekansları matrisinin sütunlarında yer alan tüm satırlar toplanmış ve elde edilen frekanslar N^2 'ye bölünerek, oranlar matrisi (P) elde edilmiştir. Oranlar matrisindeki hücre değerlerine (P) karşılık gelen (Z) standart değerleri belirlemek için birim normal sapmalar matrisi elde edilmiştir. Matrisin sonunda her bir sütuna ait değerlerin toplamını gösteren bir satır oluşturularak bu satırdaki her bir z hücre değerinin sütunlar boyunca ortalamaları alınmış ve ölçek değerleri (S_j) hesaplanmıştır. Eksenin başlangıcı (0 noktası) bu satırdaki ortalama z değerlerinden en küçük olanına kaydırılarak ölçek değerleri sıralanmıştır, bu kaydırmada; eğer en küçük değer negatif ise tüm değerlere bu değer mutlak değeri eklenmiş, en küçük değer pozitif olduğunda ise tüm değerlerden bu değer çıkarılmıştır. Bunun sonucunda her bir serbest zaman faaliyetinin ölçek değeri (S_c) belirlenmiştir. Veri toplama aracında yer alan 10 serbest zaman faaliyetinin ölçek değerleri, incelenen tüm bağımsız değişkenler için ayrı ayrı Microsoft Excel programında çözümlenmiştir.

Bulgular

Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarına dayalı olarak ölçeklendiği bu çalışmada araştırma kapsamına alınan öğrencilerin cinsiyet, sınıf, yerleşim yeri ve sosyo-ekonomik durum için ayrı ayrı ölçekleme çalışması yapılmıştır. Çalışmada öncelikle her bir katılımcıdan, kendilerine verilen serbest zaman faaliyetlerini en önemli olandan önemsiz doğru sıra-

lamaları istenmiş ve böylelikle her bir serbest zaman faaliyetine ait frekans değerleri belirlenmiştir. Yapılan sıralama sonucunda her bir bağımsız değişken için frekans matrisleri oluşturulmuştur. Burada sadece öğrencilerin tümü için yapılan analiz işlemleri detaylı olarak verilmiş, diğer değişkenler için sadece sıralama yargıları ölçek değerini gösteren grafikler verilmiştir.

Tablo 2.

Öğrencilerin tümünün serbest zaman faaliyeti sıralama yargıları frekans matrisi (F)

Ri	Sinema veya tiyatroya gitmek	Aktif katılım gerektiren spor yapmak	Arkadaş ziyaretine gitmek	Beceri gerektiren el işi ve sanatla uğraşmak	Kitap veya gazete okuma, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak	Müzik dinleme, TV, VCD seyretme	Koleksiyon yapmak	Çarşı, pazar, fuar veya park gezileri yapmak	Bilgisayar, internetle uğraşmak	Kulüp dernek vb. yerlerde sosyal ve kültürel faaliyet yapmak	Σ Satır
1	151	136	186	97	209	213	49	125	213	78	1457
2	166	134	233	75	177	202	38	115	225	92	1457
3	184	107	211	87	198	230	34	174	155	77	1457
4	182	103	197	103	178	182	27	237	177	71	1457
5	195	121	195	117	178	146	24	160	153	168	1457
6	194	152	167	153	179	125	72	180	130	105	1457
7	131	145	113	192	140	145	114	183	111	183	1457
8	97	206	73	248	91	70	196	125	110	241	1457
9	76	174	48	228	79	83	315	100	101	253	1457
10	81	179	34	157	28	61	588	58	82	189	1457
Σsütun	1457	1457	1457	1457	1457	1457	1457	1457	1457	1457	14570

Öğrencilerin tümü için frekans matrisi Tablo 2'de gösterildiği şekilde oluşturulmuştur. Matriste yer alan satırlar ve sütunların toplamı, katılımcı sayısı olan 1457'ye eşittir.

Yapılan sıralamanın ardından frekans (F) matrisinin her bir hücresindeki değer $n(S_{ji} > S_{ki}) = f_{ji} \cdot (f_{k<i} + 1/2 \cdot f_{ki})$ eşitliği yardımıyla diğer sütunlardaki değerlerle karşılaştırılarak $n(S_{ji} > S_{ki})$ frekansları hesaplanmış ve hesaplanan bu değerler N^2 'ye bölünerek Tablo 3'deki oranlar matrisi oluşturulmuştur.

Tablo 3.

Öğrencilerin tümünün serbest zaman faaliyeti sıralama yargıları oranlar matrisi (P)

1	-	0,389	0,567	0,332	0,540	0,552	0,171	0,468	0,530	0,317
2	0,611	-	0,670	0,456	0,648	0,650	0,263	0,589	0,627	0,438
3	0,433	0,330	-	0,272	0,474	0,489	0,130	0,399	0,469	0,258
4	0,668	0,544	0,728	-	0,705	0,704	0,281	0,647	0,678	0,479
5	0,460	0,352	0,526	0,295	-	0,512	0,141	0,427	0,490	0,280
6	0,448	0,350	0,511	0,296	0,488	-	0,152	0,417	0,481	0,282
7	0,829	0,737	0,870	0,719	0,859	0,848	-	0,824	0,829	0,699
8	0,532	0,411	0,601	0,353	0,573	0,583	0,176	-	0,558	0,336
9	0,470	0,373	0,531	0,322	0,510	0,519	0,171	0,442	-	0,307
10	0,683	0,562	0,742	0,521	0,720	0,718	0,301	0,664	0,693	-
Σsütun	5,135	4,047	5,747	3,567	5,517	5,575	1,786	4,876	5,356	3,395

Tablo 4'teki birim normal sapmalar matrisinin elde edilmesinde oranlar matrisi ve buna karşılık gelen Z standart değerlerinden faydalanılmış olup, oranlar matrisindeki hücre değerlerine (P) karşılık gelen (Z) standart değerleri belirlenmiştir. Oranlar matrisinin her elemanına karşılık gelen birim normal dağılımının Z değerleri, esas köşegene göre birbirinin ters işaretlisidir ve mutlak değerce birbirlerine eşittir. Matris sonunda oluşturulan sütun toplamalarının,

serbest zaman faaliyeti sayısı olan 10'a bölünmesiyle öğrencilerin tümü için her bir kritere ait ölçek değeri ($S_{(j)}$) hesaplanmıştır.

Tablo 4.

Öğrencilerin tümünün serbest zaman faaliyeti sıralama yarguları birim normal sapmalar matrisi (Z)

1	-	-	0,169	-	0,102	0,131	-	-	0,075	-
	0,283	0,283	0,439	0,435	0,380	0,385	0,952	0,080	0,075	0,477
2	0,283	-	0,439	-	0,380	0,385	-	0,225	0,325	-0,156
							0,635	0,225	0,325	-0,156
3	-	-	-	-	-	-	-1,127	-	-	-
	0,169	0,439	0,439	0,607	0,064	0,028	-1,127	0,256	0,079	0,650
4	0,435	0,109	0,607	-	0,538	0,535	-	0,376	0,462	-
							0,580	0,376	0,462	0,053
5	-	-	0,064	-	-	0,030	-1,075	-0,183	-	-
	0,102	0,380	0,064	0,538	-	0,030	-1,075	-0,183	0,024	0,582
6	-0,131	-	0,028	-	-	-	-	-0,211	-	-
								-0,211	0,048	0,578
7	0,952	0,635	1,127	0,580	1,075	1,029	-	0,929	0,951	0,521
								0,929	0,951	0,521
8	0,080	-	0,256	-	0,183	0,211	-	-	0,146	-
	0,080	0,225	0,256	0,376	0,183	0,211	0,929	-	0,146	0,423
9	-	-	0,079	-	0,024	0,048	-0,951	-0,146	-	-
	0,075	0,325	0,079	0,462	0,024	0,048	-0,951	-0,146	-	0,505
10	0,477	0,156	0,650	0,053	0,582	0,578	-0,521	0,423	0,505	-
$\Sigma_{\text{sütun}}$	1,750	-1,137	3,420	-2,431	2,791	2,917	-7,797	1,077	2,313	-
										2,902
$S_{(j)}$	0,175	-0,114	0,342	-	0,279	0,292	-	0,108	0,231	-
										0,290
$S_{(c)}$	0,955	0,666	1,122	0,537	1,059	1,071	0,000	0,887	1,011	0,490

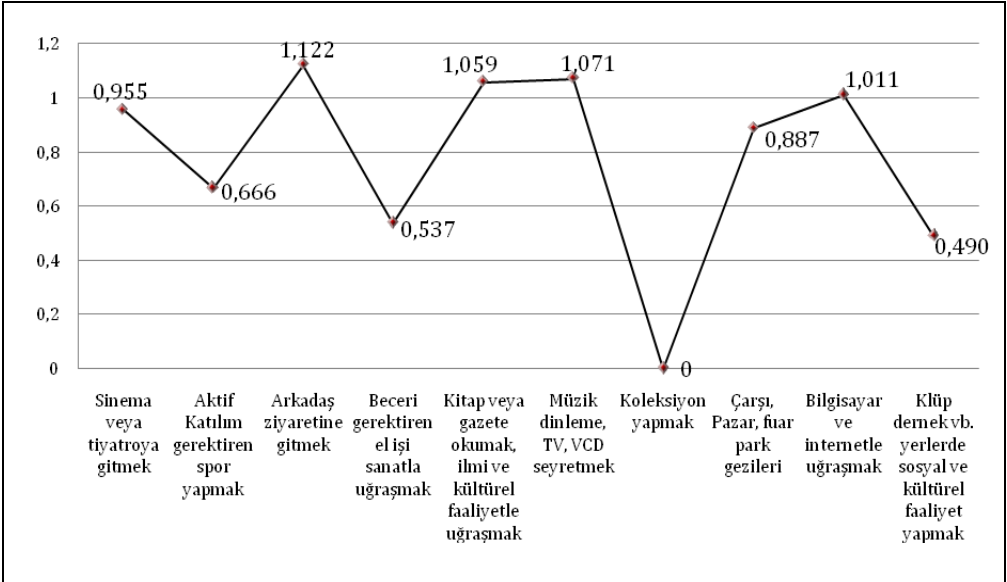
Her bir kriterin ölçek değerinin ($S_{(c)}$) belirlenmesinde, eksenin başlangıcı (o noktası) bu satırdaki ortalama z değerlerinden en küçük olan “-0,780” değeri-

ne kaydırılmış ve her ölçek değerine en küçük değerın mutlak değeri olan 0,780 eklenmiştir. Böylece öğrencilerin tümü için serbest zaman faaliyetine ait ölçek değerleri ($S_{(c)}$) hesaplanmıştır. Hesaplanan ölçek değerlerinin dağılımı Grafik 1’de verilmiştir.

Ölçek değerlerinin hesaplanması sonucu, Grafik 1 incelendiğinde, öğrencilerin tümünün serbest zaman faaliyetlerinin ölçeklenmesinde “Arkadaş ziyaretime gitmek” faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla “müzik dinleme, TV, VCD seyretme”, “kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak”, “bilgisayar ve internetle uğraşmak”, “sinema veya tiyatroya gitmek”, “çarşı, pazar, fuar, park gezintileri”, “aktif katılım gerektiren spor yapmak”, “beceri gerektiren el işi sanatla uğraşmak” ve “kulüp, dernek vb. yerlerde sosyal ve kültürel faaliyet yapmak” serbest zaman faaliyetleri izlemekte olup en düşük ölçek değerinin ise “koleksiyon yapmak” serbest zaman faaliyetine ait olduğu tespit edilmiştir.

Grafik 1.

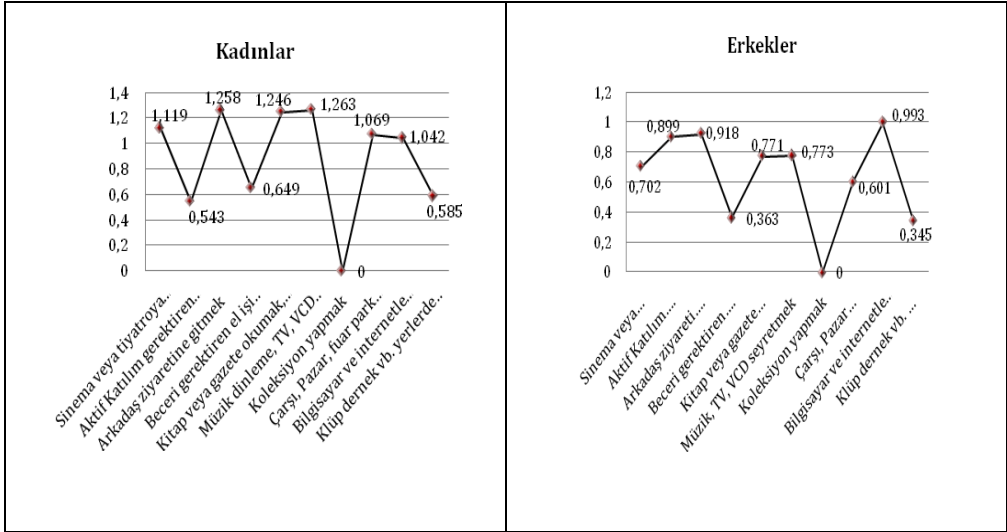
Öğrencilerin tümünün serbest zaman faaliyeti sıralama yargıları ölçek değerleri

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre serbest zaman faaliyeti sıralama yargılarını belirlemek amacıyla yine kadın öğrenciler için ayrı erkek öğrenciler için ayrı olmak üzere frekans matrisleri oluşturulmuştur. Kadın öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütun toplamları toplam kadın sayısı olan 936'ya eşitken, erkek öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütun toplamları, toplam erkek sayısı olan 521'e eşittir. Oranlar matrisi, birim normal sapmalar matrisi oluşturulduktan sonra eksenin başlangıcı Z değerlerinden en küçük olan değerlere kaydırılmış ve her ölçek değerine en küçük değer mutlak değeri eklenerek, serbest zaman faaliyetlerine ait ölçek değerleri hesaplanmıştır. Kadın ve erkek öğrenciler için hesaplanan ölçek değerleri Grafik 2'de verilmiştir.

Grafik 2.

Kadın ve Erkek öğrencilerin serbest zaman faaliyeti sıralama yargıları ölçek değerleri

Grafik 2'de kadın öğrencilerin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarına göre hesaplanan ölçek değerlerine göre “müzik dinleme, TV, VCD seyretme” en yüksek ölçek değerine sahiptir. Bunu sırasıyla “arkadaş ziyaretine gitmek”, “kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak”, “sinema veya tiyatroya gitmek”, “çarşı, pazar, fuar, park gezintileri”, “bilgisayar ve

internetle uğraşmak” ve *“beceri gerektiren el işi sanatla uğraşmak*” serbest zaman faaliyetleri izlemekte olup en düşük ölçek değerinin ise *“koleksiyon yapmak*” serbest zaman faaliyetine ait olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin sıralama yargılarına göre serbest zaman faaliyetleri için hesaplanan ölçek değerlerine göre ise *“bilgisayar ve internetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerde, ikinci sırada *“arkadaş ziyaretine gitmek*” öne çıkarken bunu sırasıyla *“aktif katılım gerektiren spor yapmak*”, *“müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” ve *“kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. Bu bulgulara göre kadın öğrencilerde ilk üç sırada *“müzik dinleme, TV, VCD seyretme*”, *“Arkadaş ziyaretine gitmek*”, *“kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” gibi serbest zaman faaliyetleri öne çıkmaktadır. Erkek öğrencilerde öncelikli ilk üç serbest zaman faaliyeti ise *“bilgisayar ve internetle uğraşmak*”, *“arkadaş ziyaretine gitmek*” ve *“aktif katılım gerektiren spor yapmak*” olarak öne çıkmaktadır.

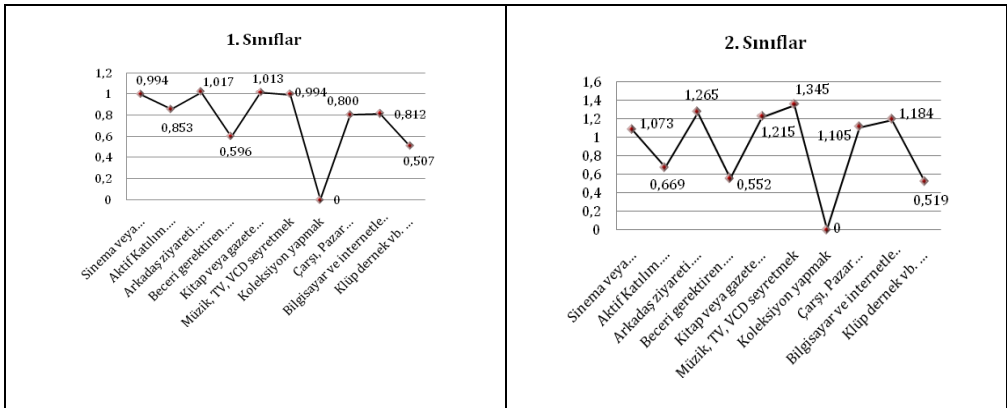
Öğrenim gördüğü sınıf düzeyine göre serbest zaman faaliyeti sıralama yargılarını belirlemek amacıyla her sınıf düzeyi için ayrı ayrı olmak üzere frekans matrisleri oluşturulmuştur. 1. Sınıfa devam eden öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütün toplamaları 329’a eşitken, 2. Sınıfa devam eden öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütün toplamaları 343’e eşittir. 3. Sınıfa devam eden öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütün toplamaları 291’e eşitken, 4. Sınıfa devam eden öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütün toplamaları 494’e eşittir. Oranlar matrisi, birim normal sapmalar matrisi oluşturulduktan sonra eksenin başlangıcı z değerlerinden en küçük olan değerlere kaydırılmış ve her ölçek değerine en küçük değer mutlak değeri eklenerek serbest zaman faaliyetine ait ölçek değerleri hesaplanmıştır. Öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyleri için hesaplanan ölçek değerleri Grafik 3’te verilmiştir.

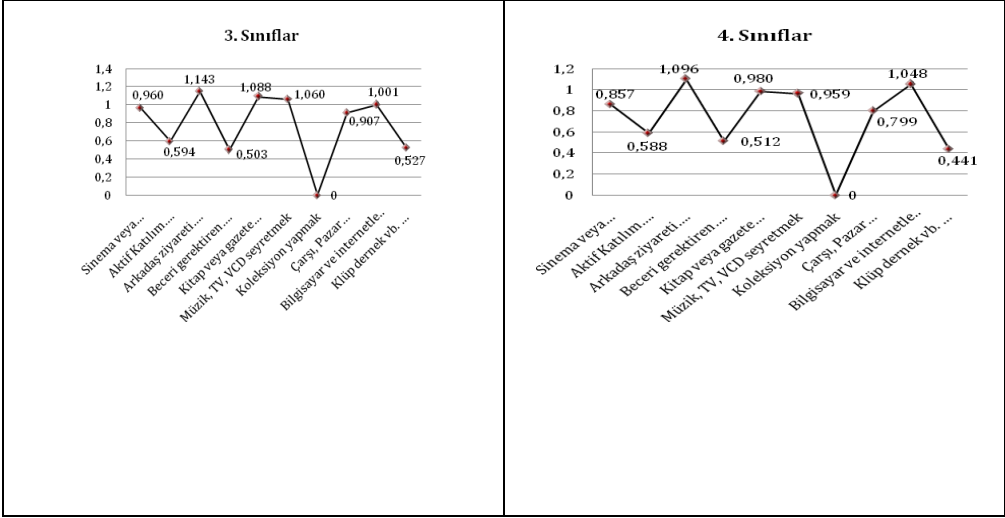
Grafik 3’te 1. sınıftaki öğrencilerin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarına göre hesaplanan ölçek değerlerine göre *“arkadaş ziyaretine gitmek*” en yüksek ölçek değerine sahiptir. Bunu sırasıyla *“kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*”, *“müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” ve *“sinema veya tiyatroya gitmek*” gibi serbest zaman faaliyetleri izlemekte olup en düşük ölçek değerinin ise *“koleksiyon yapmak*” serbest zaman faaliyetine ait

olduğu tespit edilmiştir. 2. sınıftaki öğrencilerin sıralama yargılarına göre serbest zaman faaliyetleri için hesaplanan ölçek değerleri incelendiğinde ise “müzik dinleme, TV, VCD seyretme” serbest zaman faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. 2. Sınıftaki öğrencilerde, ikinci sırada “arkadaş ziyaretine gitmek” öne çıkarken bunu sırasıyla “kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak” ve “bilgisayar ve internetle uğraşmak” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. 3. Sınıf öğrencilerinde ise tıpkı 1. Sınıf öğrencilerinde olduğu gibi birinci sırada “arkadaş ziyaretine gitmek” serbest zaman faaliyeti ön plana çıkarken, bunu sırasıyla “kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak”, “müzik dinleme, TV, VCD seyretme” ve “bilgisayar ve internetle uğraşmak” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. 4. Sınıf öğrencilerinde de birinci sırada “arkadaş ziyaretine gitmek” öne çıkarken ikinci sırada “bilgisayar ve internetle uğraşmak” üçüncü sırada ise “kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak” serbest zaman faaliyetleri öne çıkmaktadır. Her sınıf düzeyinde en düşük ölçek değerinin ise “koleksiyon yapmak” serbest zaman faaliyetine ait olduğu Grafik 3’te görülmektedir.

Grafik 3.

Farklı sınıflarda okuyan öğrencilerin serbest zaman faaliyeti sıralama yargıları ölçek değerleri

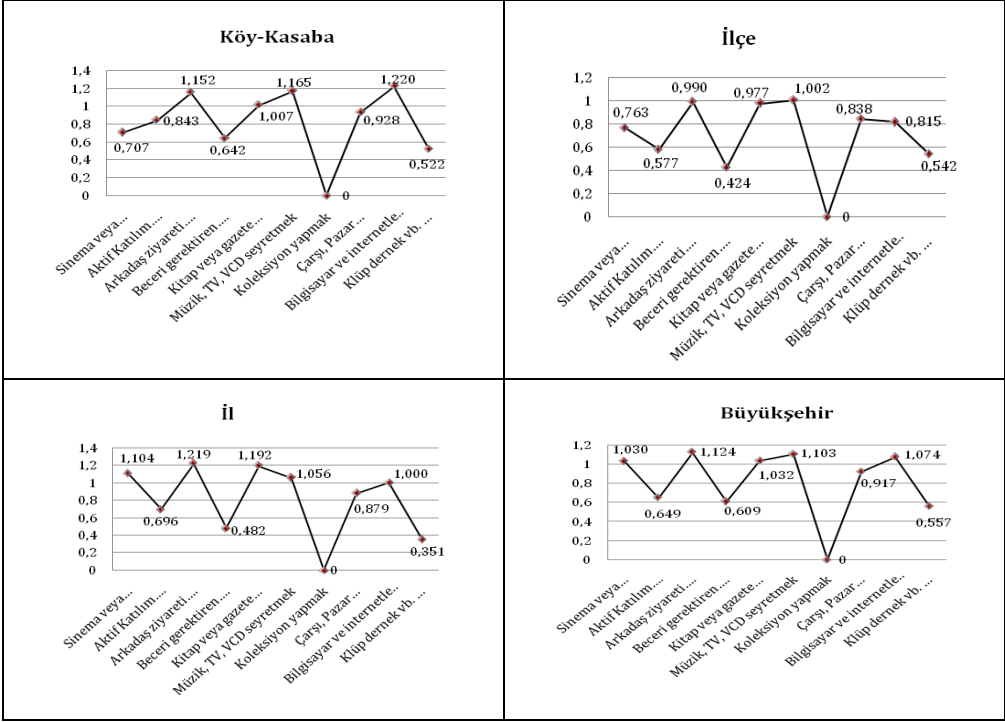

Öğrencilerin geldikleri yerleşim yerinin türüne göre serbest zaman faaliyeti sıralama yargılarını belirlemek amacıyla her yerleşim yeri için ayrı ayrı olmak üzere frekans matrisleri oluşturulmuştur. Köy-kasabadan gelen öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütun toplamları 162'ye eşitken, ilçeden gelen öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütun toplamları 297'ye eşittir. İllerden gelen öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütun toplamları 420'ye eşitken, Büyükşehirlerden gelen öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütun toplamları 578'e eşittir. Oranlar matrisi, birim normal sapmalar matrisi oluşturulduktan sonra eksenin başlangıcı z değerlerinden en küçük olan değerlere kaydırılmış ve her ölçek değerine en küçük değer mutlak değeri eklenerek, serbest zaman faaliyetine ait ölçek değerleri hesaplanmıştır. Öğrencilerin geldikleri yerleşim yeri türleri için hesaplanan ölçek değerleri grafik 4'de verilmiştir.

Grafik 4.

Farklı yerleşim yerlerinden gelen öğrencilerin serbest zaman faaliyeti sıralama yargıları ölçek değerleri

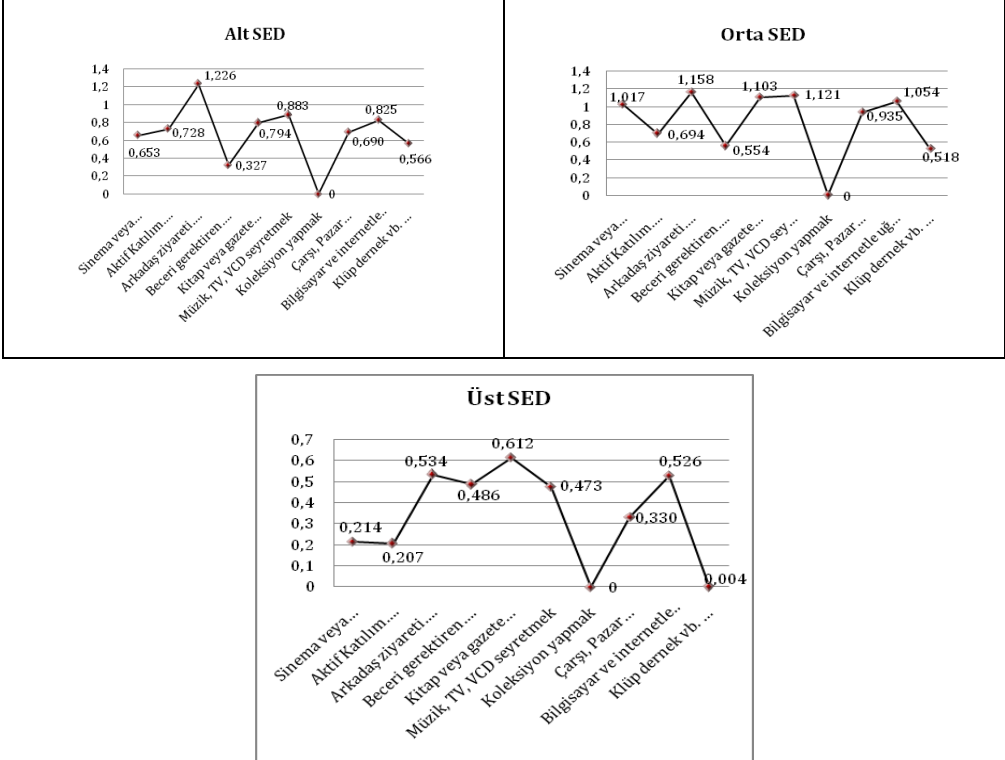
Grafik 4'te köy-kasabadan gelen öğrencilerin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarına göre hesaplanan ölçek değerlerine göre “bilgisayar ve internetle uğraşmak” en yüksek ölçek değerine sahiptir. Bunu sırasıyla “müzik dinleme, TV, VCD seyretme”, “arkadaş ziyaretine gitmek”, “kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak” ve “çarşı, pazar, fuar, park gezintileri” gibi serbest zaman faaliyetleri izlemekte olup en düşük ölçek değerinin ise “koleksiyon yapmak” serbest zaman faaliyetine ait olduğu tespit edilmiştir. İlçeden gelen öğrencilerin sıralama yargılarına göre serbest zaman faaliyetleri için hesaplanan ölçek değerleri incelendiğinde ise “müzik dinleme, TV, VCD seyretme” serbest zaman faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. İlçeden gelen öğrencilerde, ikinci sırada “arkadaş ziyaretine gitmek” öne çıkarken bunu sırasıyla “kitap veya gazete okumak, ilmi

ve kültürel faaliyetle uğraşmak” ve “*çarşı, pazar, fuar, park gezintileri*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. İllerden gelen öğrencilerinde ise birinci sırada “*arkadaş ziyaretine gitmek*” serbest zaman faaliyeti ön plana çıkarken bunu sırasıyla “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*”, “*sinema veya tiyatroya gitmek*” ve “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. Büyükşehirlerden gelen öğrencilerde de birinci sırada “*arkadaş ziyaretine gitmek*” öne çıkarken ikinci sırada “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” üçüncü sırada ise “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyetleri öne çıkmaktadır. Yerleşim yeri türü açısından her dört yerleşim yerinden gelen öğrencilerde en düşük ölçek değerinin ise “*koleksiyon yapmak*” serbest zaman faaliyetine ait olduğu Grafik 4’te görülmektedir.

Öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerine göre serbest zaman faaliyeti sıralama yargılarını belirlemek amacıyla her sosyoekonomik düzey için ayrı ayrı olmak üzere frekans matrisleri oluşturulmuştur. Alt sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütün toplamları 63’e eşitken, orta sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütün toplamları 1323’e eşittir. Üst sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler için oluşturulan matriste satır ve sütün toplamları ise 71’e eşittir. Oranlar matrisi, birim normal sapmalar matrisi oluşturulduktan sonra eksenin başlangıcı z değerlerinden en küçük olan değerlere kaydırılmış ve her ölçek değerine en küçük değer mutlak değeri eklenerek, serbest zaman faaliyetine ait ölçek değerleri hesaplanmıştır. Öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri için hesaplanan ölçek değerleri grafik 5’te verilmiştir.

Grafik 5.

Farklı sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin serbest zaman faaliyeti sıralama yargılarını ölçek değerleri

Grafik 5'te alt sosyo-ekonomik düzeydeki (SED) öğrencilerin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarına göre hesaplanan ölçek değerlerine göre "arkadaş ziyaretine gitmek" en yüksek ölçek değerine sahiptir. Bunu sırasıyla "müzik dinleme, TV, VCD seyretme", "bilgisayar ve internetle uğraşmak", "kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak" ve "aktif katılım gerektiren spor yapmak" gibi serbest zaman faaliyetleri izlemekte olup en düşük ölçek değerinin ise "koleksiyon yapmak" serbest zaman faaliyetine ait olduğu tespit edilmiştir. Orta SED'deki öğrencilerin sıralama yargılarına göre serbest zaman faaliyetleri için hesaplanan ölçek değerleri incelendiğinde de "arkadaş ziyaretine gitmek" serbest zaman faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Orta SED'deki öğrencilerde, ikinci sı-

rada “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” öne çıkarken bunu sırasıyla “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” ve “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*”, “*sinema veya tiyatroya gitmek*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. Üst SED’deki öğrencilerde ise birinci sırada “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyeti ön plana çıkarken, bunu sırasıyla “*arkadaş ziyaretine gitmek*”, “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*”, “*beceri gerektiren el işi sanatla uğraşmak*” ve “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. Sosyo-ekonomik düzey açısından her üç düzeydeki öğrencilerde en düşük ölçek değerinin ise “*koleksiyon yapmak*” serbest zaman faaliyetine ait olduğu Grafik 5’te görülmektedir.

Tartışma

Bu çalışmadaki amaç; Erciyes Üniversitesi ve Konya Necmettin Erbakan Üniversitesinin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin serbest zamanlarında sergiledikleri faaliyetlerin öncelik düzeylerinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda, serbest zaman faaliyetlerinin önem düzeylerini belirlemek için kullanılan yöntem ise, sıralama yargılarına dayalı olarak ölçekleme yöntemidir. Bu yöntemle öğrenciler, kendilerine verilen on serbest zaman faaliyeti arasından kendileri için en önemli (1) olandan en önemsiz (10) olana doğru bir sıralama yapmışlardır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin tümünün serbest zaman faaliyetlerinin ölçeklenmesinde “*arkadaş ziyaretine gitmek*” faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*”, üçüncü sırada “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” ve dördüncü sırada “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyetleri bulunmaktadır. “*sinema veya tiyatroya gitmek*”, “*çarşı, pazar, fuar, park gezintileri*”, “*aktif katılım gerektiren spor yapmak*”, “*beceri gerektiren el işi sanatla uğraşmak*” ve “*kulüp, dernek vb. yerlerde sosyal ve kültürel faaliyet yapmak*” ve “*koleksiyon yapmak*” serbest zaman faaliyetleri ise tercih edilen diğer faaliyetler olarak sıralanmaktadır. Bu bulgularda en dikkat çeken ilk sırada arkadaş ziyareti faaliyetinin çıkmasıdır. Bu durum insanın sosyal bir varlık olmasıyla açıklanabilir. Zira sosyal bir varlık olan insan, çevresiyle sürekli ilişkiler kurmak ister. Birey gelişen ve sürekli de-

ğışen bir toplumun yeni koşullarına uyum sağlayabilmek ve belirli amaçlara ulaşabilmek için her gün başkalarıyla az ya da çok ilişki kurar (Amil ve Bozgeyikli, 2015; Bozgeyikli, 2002; Kesici, 2002; Kesici, 2008). Bu araştırmada da üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını daha çok bir arkadaş grubuyla beraber geçirmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Fakat öğrencilerin boş zamanlarını arkadaş gruplarıyla beraber geçirmelerine rağmen, en çok tercih ettikleri boş zaman faaliyetlerinin bireysel (kitap okumak, müzik dinlemek gibi) nitelikte oldukları görülmektedir. Bu bulgu Süzer'in (2000) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Araştırmada dikkat çeken başka bir bulgu da eğlenmek, arkadaşlarıyla birlikte olmak ve rahatlamak gibi nedenler ilk sırada yer almasına karşın, sağlıklı olmak ve egzersiz yapmak gibi aktivitelere son sıralarda yer aldığıdır. Bu bulgu, Yerlisu Lapa ve Ardahan'ın (2009) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada elde ettikleri öğrencilerin serbest zamanlarını daha çok pasif katıldıkları etkinliklerle değerlendirdikleri sonucuyla tutarlı bir sonuç olarak görülmektedir. Öğrencilerin spora olan ilgileri daha çok izleyici düzeyindedir.

Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerinin ölçeklenmesi araştırmasında ele alınan diğer bir değişken cinsiyettir. Serbest zaman faaliyetlerinin cinsiyetlere göre ölçeklenmesinden elde edilen bulgulara göre kadın öğrenciler birinci sırada “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” faaliyetini tercih ederken ikinci sırada “*arkadaş ziyaretine gitmek*” faaliyeti öne çıkmaktadır. Kadın öğrencilerin üçüncü sırada tercih ettikleri serbest zaman faaliyeti ise “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” şeklinde belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin tercih sıralamasında ise birinci sırada “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyeti bulunurken ikinci sırada tıpkı kadın öğrencilerde olduğu gibi “*arkadaş ziyaretine gitmek*” faaliyeti bulunmaktadır. Erkek öğrencilerde üçüncü sırada ise “*aktif katılım gerektiren spor yapmak*” faaliyeti bulunurken kadın öğrencilerin birinci sırada tercih ettikleri “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” erkek öğrencilerde dördüncü sırada gelmektedir. Bu bulgu literatürdeki diğer araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Hudson (2000) yapmış olduğu çalışmada, boş zaman faaliyetlerine katılmada cinsiyete bağlı önemli farklılıklar olduğunu saptamıştır. Balcı ve İlhan (2006) çalışmalarında ise üniversitelerin rekreasyon programlarına katılan öğrencilerin, özellikle kadınların erkek öğrencilere göre aktif katılımlı aktivitelere daha az yöneldiği ve bu tip etkinliklere daha az zaman ayırdıkları tespit edilmiştir.

Ergül'ün (2008) yapmış olduğu araştırmada ise üniversite öğrencilerinin sportif rekreasyon etkinliklerine katılımları cinsiyet değişkenine göre spor yapma durumları incelendiğinde erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre spor yapmaya daha eğilimli oldukları görülmüştür. Cinsiyet farklılığında, serbest zaman değerlendirme uğraşısı birey için taşıdığı anlam da değişebilmektedir. Erkek için serbest zaman uğraşısı olabilen bir aktivite, kadın için bir zorunluluk olabilmektedir (Emir, 2012).

Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerinin devam ettikleri sınıflara göre ölçeklenmesine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde ise 1., 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinde birinci sırada tercih edilen serbest zaman faaliyetinin “*arkadaş ziyaretine gitmek*” olduğu belirlenmiştir. 2. Sınıf öğrencilerinde birinci sırada ise “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” etkinliği öne çıkmaktadır. “*arkadaş ziyaretine gitmek*” 2. sınıf öğrencilerinin ikinci sırada tercih ettikleri bir faaliyet olarak tespit edilmiştir. 1., ve 3. Sınıf öğrencilerinde ikinci sırada tercih edilen serbest zaman faaliyeti “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” şeklinde ortaya çıkarken 4. Sınıf öğrencileri ise ikinci sırada “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*” etkinliğini tercih etmektedirler. İlgili literatürde sınıf düzeyi açısından karşılaştırma yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bu araştırma da sınıf değişkeni açısından elde edilen bulgular incelendiğinde farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerin serbest zaman etkinliği tercihlerinde önemli bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir.

Yaşamlarının büyük bir kısmını geçirdikleri yerleşim yeri türü değişkeni açısından yapılan ölçekleme çalışmasında elde edilen bulgulara göre ise köy-kasabadan gelen öğrencilerin birinci sıra “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*” faaliyetini tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*”, “*arkadaş ziyaretine gitmek*”, “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” ve “*çarşı, pazar, fuar, park gezintileri*” gibi serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. İlçeden gelen öğrencilerin ilk sıradaki tercihleri ise “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” serbest zaman faaliyeti olarak öne çıkmaktadır. İlçeden gelen öğrencilerde, ikinci sırada “*arkadaş ziyaretine gitmek*” öne çıkarken bunu sırasıyla “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” ve “*çarşı, pazar, fuar, park gezintileri*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. İllerden gelen öğrencilerinde ise birinci sırada “*arkadaş ziyaretine gitmek*” serbest zaman faaliyeti ön plana çıkarken, bunu

sırasıyla “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*”, “*sinema veya tiyatroya gitmek*” ve “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. Büyükşehirlerden gelen öğrencilerde de birinci sırada “*arkadaş ziyaretine gitmek*” öne çıkarken ikinci sırada “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” üçüncü sırada ise “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyetleri öne çıkmaktadır. Bu bulgu Schrag ve Strattman’ın (2009) yaptıkları çalışmanın bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Schrag ve Strattman (2009) yaptıkları çalışmada kent ve kırsal alandaki öğrencilerin müzik dinleme ve spor gruplarına katılımlarının yüksek olduğu belirtirken, kırsal devlet okulu öğrencilerinin boş zamanlarında arkadaşlarıyla vakit geçirdikleri ve tv/film izledikleri; şehir merkezi devlet okulunda okuyanların ise daha çok alışveriş yaptıkları, video ve bilgisayar oyunu oynadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada ele alınan diğer bir değişken ise sosyo-ekonomik düzeydir (SED). Bu değişkene göre yapılan ölçekleme çalışmasından elde edilen bulgulara göre alt SED’deki öğrencilerin birinci sırada “*arkadaş ziyaretine gitmek*” faaliyetini tercih ettikleri. Bunu sırasıyla “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*”, “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*”, “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” ve “*aktif katılım gerektiren spor yapmak*” gibi serbest zaman faaliyetlerinin izlediği tespit edilmiştir. Orta SED’deki öğrencilerin sıralama yargılarına göre serbest zaman faaliyetleri için hesaplanan ölçek değerlerine göre ise de “*arkadaş ziyaretine gitmek*” serbest zaman faaliyetinin en yüksek ölçek değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Orta SED’deki öğrencilerde, ikinci sırada “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” öne çıkarken bunu sırasıyla “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” ve “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*”, “*sinema veya tiyatroya gitmek*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. Üst SED’deki öğrencilerde ise birinci sırada “*kitap veya gazete okumak, ilmi ve kültürel faaliyetle uğraşmak*” serbest zaman faaliyeti ön plana çıkarken, bunu sırasıyla “*arkadaş ziyaretine gitmek*”, “*bilgisayar ve internetle uğraşmak*”, “*beceri gerektiren el işi sanatla uğraşmak*” ve “*müzik dinleme, TV, VCD seyretme*” serbest zaman faaliyetleri izlemektedir. Serbest zaman faaliyetleri ile gelir arasındaki ilişkiyi açıklamak için fırsat teorisi kullanılabilir. Bu teoriye göre özellikle açık alandaki serbest zaman faaliyetlerine katılım oranı faaliyetin halka açık olma durumu, ulaşılabilirliği ve maliyeti ile orantılıdır (Lindsay ve Ogle, 1972). Lee, Scott ve Floyd (2001)’e

göre düşük gelir, maliyetli serbest zaman faaliyetlerine katılımı kendiliğinden filtre edecektir. Sessoms'a (1993) göre düşük gelir daha az serbest zaman faaliyetlerine katılım gerektirdiği için bireylerin daha çok başkalarıyla beraber yapacakları etkinlikleri tercih etmesi söz konusudur. Gelir arttıkça bireylerin daha maliyetli etkinlikleri tercih etmesi, etkinliklerdeki katılım sayısını artırması, daha çok yalnız katılabileceği etkinlikleri tercih etmesi yine fırsat teorisi içinde değerlendirilmektedir. Müderrisoğlu ve Uzun'un (2004) yaptığı çalışmada da gelirin serbest zaman faaliyeti tercihlerinde en etkili faktörlerden biri olduğu ortaya çıkmıştır. Özşaker (2012) yaptığı çalışmada serbest zaman etkinliklerine katılımda refah düzeyi yüksek olan genç katılımcıların refah düzeyi düşük olduğunu ifade eden katılımcılara göre daha az etkilendiği tespit edilmiştir. Burton, Turell ve Oldenburg (2002) araştırma sonucunda gelir düzeyinin rekreasyonel etkinliklere katılımda ilk üç sırada yer alan bir faktör olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar bu sonuçlarla örtüşmektedir.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulgu da gerek öğrencilerin tümü için gerekse cinsiyet, sınıf, yerleşim yeri türü ve sosyoekonomik düzey değişkenleri olsun en düşük ölçek değerinin "*koleksiyon yapmak*" faaliyetine ait olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu Türkiye'deki gençler arasında koleksiyon yapmanın bir serbest zaman faaliyeti olarak sergilenmediğini veya tercih edilmediğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda yukarıda belirtilen fırsat teorisi kapsamında değerlendirilebilir. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetlerinin sıralama yargılarına dayalı olarak ölçeklenmesini amaçlayan bu araştırmada, araştırmada ele alınan değişkenler açısından farklı serbest zaman etkinliklerinin tercih edildiği tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bulguların literatürdeki diğer araştırmalarla paralel ve zıt sonuçlara sahip olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinde serbest zaman kavramı ve aktiviteleri ile ilgili hem öğretim elemanları hem de üniversite yönetimi tarafından farkındalık oluşturulmalıdır. Öğrenciler serbest zaman etkinliklerine katılma konusunda cesaretlendirilmelidir. Öğrencilerin cinsiyet, sınıf, geldikleri yerleşim yeri ve sosyoekonomik düzeylerine göre seçebileceği alternatif serbest zaman etkinlikleri planlanmalıdır. Özellikle serbest zamanın değerlendirilmesinin öğrenciye sağladığı fizyolojik ve psikolojik yararları konusunda da öğrencilerde farkındalık

geliştirilmelidir. Hatta bu farkındalık üniversitelerin gençlik merkezleri tarafından sağlanabilir.

Her bilimsel araştırmanın konusu ve kapsamı açısından sahip olduğu sınırlılıklar gibi bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı Türkiye'deki bütün üniversite öğrencilerini temsil edecek özelliklere ve büyüklüğe yeterince sahip olmayan kısmen küçük bir örneklem üzerinde yapılmış olmasıdır. Nitekim araştırma Erciyes Üniversitesi ve Konya Necmettin Erbakan Üniversitesinde öğrenim gören 1457 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle konu alanı ile ilgili gelecekte yapılacak araştırmalarda daha büyük ve farklı özelliklere sahip gruplarda (farklı bölge, anne-baba eğitim düzeyi vb.) yenilenmesi serbest zaman faaliyetleri konusunda daha ayrıntılı ve güvenilir sonuçlar verecektir.

Extended Abstract

University Youth's Leisure Time Activities by Rank Order Judgments Scaling

Hasan Bozgeyikli^a

Şahin Kesici^b

Abstract

In this study, it is aimed to scale university students' leisure time activities based on ranking measurement. In addition, it was studied to determine the order of preference of leisure time activities by scaling according to students gender, class, location type and socioeconomic level variables. Research was conducted in 2014-2015 academic year spring semester in Erciyes University and Necmettin Erbakan University on a total of 1457 students from various faculties. 64.2% of respondents (N=936) were female, 35.8% (N=521) were composed of male students. The data collection tool which has been specifically developed for this study by the researchers includes questions about personal features and leisure time activities. The scale was used to explore the students' rankings about their leisure time activities. To analyze the data, the ranking scale method is used which was based on the judges decide the scaling approach. Findings showed that "going to visit a friend" has been ranked as the first activity since it has the highest scale of values for the whole group, male and female considered together. The analysis by gender showed that "listening music, watching TV and VCD" has been ranked as top activity by females; while "dealing with computer and the internet" has been identified as the first-rank activity by males. The study also revealed that differences in grade levels, place of settlement and socio-economic level have impact upon the choices of leisure time activities. Consequently, suggestions have been developed based on the data obtained from study.

Keywords: Leisure time activities • Ranking scale • University students • Gender • Class • Socio-economic level

a Corresponding author

Assoc. Prof. Dr., Erciyes University, Faculty of Education, Educational Sciences Department, Kayseri-Turkey,
E-mail: hbozgeyikli@erciyes.edu.tr

b Prof. Dr., Konya Necmettin Erbakan University, Faculty of Education, Educational Sciences Department, Konya-Turkey, E-mail: sahinkesici@konya.edu.tr

In modern life, saving time and learning how to use it rationally is an important issue. According to Adair and Adair (1996) time is a scarce resource. The time has a feature separating the human life into various parts. For example, an average of eight hours a day passes as "working time", while the rest of the day passes as "rest and leisure, sleeping, eating and drinking time" (Tamer 1998). De Grazia (1962) separates time into different parts named "the time allocated for activities related to living", "working time", "time for work-related activities" and "leisure time". People allocate and use time for different purposes and activities. Leisure time activities are "the non-profit events which are based on person-specific goals and methods, which fall outside the essential activities" (Arslan, 2010). Super (1985) expresses that leisure time plays an important role in human life and career, and he develops a life career rainbow model which offers one of the leisure time from nine life role as schematic role of the living space. According to Super (1984), the leisure activities in all stages of life, whatever status and needs, have an important place. University students, who compose the sample of this study, have plenty of free time out of the activities required by their education. The defining characteristic of this period, on the other hand, is that individuals experience a crisis of selfhood as part of their normal developmental process (Kesici, 2014; Kesici, 2015).

In recent years, the leisure time activities are classified according to the ways they are conducted and the benefits they provide. The classifications which are made by considering distinctly different experiences of the participants of the events and creation of different moods have been made by Stebbins. World Leisure and Recreation Association also uses this classification (Arslan, 2011). According to this classification leisure time activities are divided into two: First one is the "Ordinary Leisure Time Activities" which require little or no special training and bring high satisfaction for people (Stebbins, 2007). Trainor et al's (2009) work revealed that the subjects with good psychological mood prove higher participation rate in leisure activities than those with poor psychological mood. Also, research show that better use of free time has positive impacts upon physiological and mental health, as well as on social life and job satisfaction (Gordon and Caltabiano, 1996; Kılbaş, 2001; Lewis, 2003; Öpözlü, 2006). Wearing and Wearing (1988) express leisure time as freely chosen experience of self-realization.

Veale (1992) describes leisure time as a mood by which in non-compulsory times and activities, an optimistic will is realized. Neulingen and Crandall (1976) suggest that the leisure time activities which were done by psychologically intrinsic motivation of individuals develop the quality of life and the perceived freedom. And also individuals with leisure time activities may be advantageous in freedom, justice, equality, dominance, relationships, success, fun, respect, belonging, self-actualization, tolerance, self-esteem, decision-making and problem-solving skills and troubleshooting needs (Bozgeyikli, 2012; Büyükkaragöz and Kesici, 1998; Kesici, 2006; Kesici, 2007, Samdahl, 1992). Also since it is a subjective condition, the selection of leisure time activities can be dependent upon such variables as gender, place of settlement and socio-economic situation (Colley, 1984; Günay and Bener, 2012; Henderson, 1996; Shaw, 1985; Wearing and Wearing, 1988). Therefore in this study, it is aimed to scale the judicial order of leisure time activities of university students and how the choices of leisure activities are formed in relation to socio-economic level, gender, class and the settlement area.

Method

This study is a quantitative study in terms of the data collected which is aimed to scale the leisure time activities of university students by the judiciary ranking method (Bozgeyikli ve Toprak, 2013). The study was conducted on 1457 students. 64.2% of respondents (N=936) were female, while the remaining 35.8% (N=521) were male. The data collection tool which was developed by researchers included questions about individual features and leisure time activities. The questionnaire form, which has been constructed on the method of judicial order scaling, was used to sort out the activities the students do in their leisure time. To analyze the data, the ranking judiciary scaling method is used which was based on the judges decide the scaling approach.

Results and comments

The aim of this study is to determine the priority level of the students' leisure time activities. Students have been chosen from various faculties of Erciyes University and Konya Necmettin Erbakan University. In this regard, the

method used to determine the priority given by students to the leisure time activities, based on the ranking scale. Students were given a list of ten leisure time activities and were asked to rank them by means of a scale pointed between 1 (not important) and 10 (most important). According to the findings of the study; among the listed leisure time activities, "visiting a friend" had the highest scale of values. The second place was occupied by the activity of "listening to music, watching TV and VCD"; while the third one by "reading a book or newspaper; dealing with scientific and cultural activities" and fourth by "dealing with computer and the internet". Others, as in ranking scale order, were : "going to cinema or to the theater," "passing the time in bazaars, fairs, parks," "participating in active sportive activities", "dealing with skill-requiring handcrafted art" and "doing social and cultural activities in clubs, associations and so on" and "spending time on collections". The most remarkable finding is that activities related to visiting friends had the first place in the ranking order. This can be explained by the fact that human is a social existence (Amil and Bozgeyikli, 2015; Bozgeyikli, 2002; Kesici, 2002; Kesici, 2008). These findings are consistent with the findings of studies of Süzer (2000) and Yerlisu Lapa and Ardahan (2009).

Leisure time activities ranked by gender shows that the top activity for females was "listening to music, watching TV and VCD ", while the second activity was "visiting a friend". Male students, on the other hand, placed "dealing with computer and internet" on the top of free time activities. Just like females, males also put in the second place the activity "visiting a friend". These findings have been consistent with the results of the research of Hudson (2000), Balcı and İlhan (2006), Emir (2012) and Ergül (2008).

When the findings are examined in terms of grade level variable, no significant variation in the preferred leisure activity among students at different grade levels has been detected. The findings obtained where they spend a large part of their lives in terms of variable of settlement types shows consistency with Schrag and Strattman's (2009) findings. According to the findings in terms of socio-economic level, the students of the middle and lower socioeconomic statuses choose in first place the activity of "visiting a friend. The students of high socio-economic status prefer in first place "reading a book or newspaper, dealing with the scientific and cultural activities". The

relationship between income and leisure time activities are interpreted according to the opportunity theory (Lindsay and Ogle, 1972). According to Lee, Scott and Floyd (2001), cost of participation in leisure time activities based on low income will automatically filter. Sessoms (1993) state that low-income people prefer rather the collective activities because it requires less participation in leisure activities. The result of this study are consistent with the results of other research such as Müderrisoğlu and Uzun's (2004), Özşaker's (2012) and Burton's as well as with Turell and Oldenburg's (2002). Another finding obtained in this study reveals that among young people in Turkey, collection as a leisure time activity is not preferred. Based on the findings obtained in this study, suggestions have been made.

Kaynakça/References

- Adair, J. ve Adair, T. (1996). *Zaman yönetimi*, Çev: Bengi Güngör, Ankara: Öteki Yayınevi.
- Amil, O., Bozgeyikli, H. (2015). Investigating the relationship between social appearance anxiety and loneliness of Turkish university youth. *Journal of Studies in Social Sciences*, 11(1), s:68-96.
- Arslan, S. (2010). *Yetişkin kent halkının belediyelerin serbest zaman eğitimi ile rekreasyon etkinliklerinin sunumuna ve yaşam kalitesine etkisine ilişkin görüşleri* (Ankara Büyükşehir Belediyesi örneği) (Yayımlanmamış doktora tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara).
- Arslan, S. (2011). Serbest zaman kullanımı: sıradan zaman etkinlikleri ve sistemli zaman etkinlikleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 13 (2), 1-10.
- Balcı, V. ve İlhan A. (2006). Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılım düzeylerinin belirlenmesi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 11-18.
- Bozgeyikli, H. (2002). Üniversite öğrencilerinin ilişkide farkında olma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:14, s:127-142.

- Bozgeyikli, H. (2012). Self efficacy as a predictor of compassion satisfaction, burnout, compassion fatigue: A study on psychological counselors. *African Journal of Business Management*, 6(2), 646.
- Burton, N., Turrell, G. and Oldenburg B.(2002). Participation in recreational physical activity: why do socioeconomic groups differ? *Health Education, Behavior*, 30(2), 225-244.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1998). Eğitimde öğretmenin rolü ve öğretmen tutumlarının öğrenci davranışları üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 137, 68-73.
- Colley, A. (1984). Sex roles and explanations of leisure behaviour. *Leisure Studies*, 3(3), 335-341.
- De Grazia, S. (1962). *Of time, work, and leisure*. Newyork: The Twentieth Centruy Fund.
- Emir, E. (2012). *Rekreatif etkinliklere katılımın önündeki engellerin belirlenmesi: Üniversite öğrencileri örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon).
- Ergül, K. (2008). *Üniversite gençliğinin sportif rekreasyon etkinliklerine yönelik ilgileri ve katılma düzeylerinin belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa).
- Gordon, W.R. ve Caltabiano, M. L.(1996). Urban-rural differences in adolescent self-esteem, leisure boredom and sensation-seeking as predictors of leisure-time usage and satisfaction. *Adolescence*, 31(124), 883-901.
- Günay, A. P., & Bener, Ö. (2012). Outdoor leisure activities in the family: marital satisfaction and problem solving skills in the family. *Journal of Educational and Social Research*, 2(5), 257-276.
- Henderson, K. A. (1996). One size doesn't fit all: the meanings of women's leisure. *Journal of Leisure Research*, 28(3), 139.
- Hudson, S. (2000). The segmentation of potential tourists: constraint differences between men and women. *Journal of Travel Research*, 38(4), 363- 368.
- Kesici, Ş. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Konya).

- Kesici, Ş. (2006). Demokratik olmayan öğretmen inanç ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 24, 143-152.
- Kesici, S. (2007). Middle school students' guidance and counseling needs. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(3), 1325.
- Kesici, Ş. (2008). Yeni psikolojik ihtiyaç değerlendirme ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması: Doğrulamalı faktör analizi sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 493-500.
- Kesici, S. (2014). Human values as predictors of motivational beliefs in high school students. *Anthropologist*, 18(3), 869-875.
- Kesici, S. (2015). Psychological needs as predictors of human values in high school students. *Anthropologist*, 19(2), 499-506.
- Kılbaş, Ş. (2001). *Rekreasyon boş zamanı değerlendirme*. Adana: Anaca Ya-yınları.
- Lee, J., Scott, D., Floyd, M.F., (2001). Structural inequalities in outdoor recreation participation: a multiple hierarchy stratification perspective. *Journal of Leisure Research*, 33(4): 427-449.
- Lewis, S. (2003). The integration of paid work and the rest of life.is post-industrial work the new leisure? *Leisure Studies*, 22, 343-355.
- Lindsay, J. ve Ogle, R., (1972). Socioeconomic patterns of outdoor recreation use near urban areas. *Journal of Leisure Research*, 4: 19-24.
- Müderrişoğlu, H. ve Uzun, S. (2004). Abant İzzet Baysal Üniversitesi orman fakültesi öğrencilerinin rekreasyonel eğilimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 108-121.
- Neulinger, J., & Crandall, R. (1976). The psychology of leisure: 1975. *Journal of Leisure Research*, 8(3), 181.
- Öpözlü, A. K. (2006). *Çağımızda Değişen Sağlık Bilincinin Sportif Rekre-asyona Katılım Düzeyine Etkisinin Araştırılması (Kütahya Örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya).
- Özşaker (2012). Gençlerin serbest zaman aktivitelerine katılmama nedenleri üzerine bir inceleme. *Selçuk University Journal of Physical Education and Sport Science*, 2012; 14(1), 126-131.
- Samdahl, D. M. (1992). Leisure in our lives: exploring the common leisure occasion. *Journal of Leisure Research*, 24(1), 19.

- Schrag, K. ve Strattman, K. (2009). Free-time literacy activities. *Proceedings of the 5th Annual GRASP Symposium, Communication Sciences and Disorders. College of Health Professions, Wichita State University*, pp:156-157.
- Sessoms, D. (1993). Parks and recreation: our growing invisible population. *Parks and Recreation*, 27, 62-65.
- Shaw, S. M. (1985). The meaning of leisure in everyday life. *Leisure Sciences*, 7(1), 1-24.
- Stebbins, R.A. (2007). *Serious leisure: a perspective for our time*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
- Super, D. E. (1984). Leisure: What it is and might be. *Journal of Career Development*. 11, 71-80
- Super, D. E. (1985). Self-realization through the Work and Leisure Roles. *Educational and vocational guidance*, 43, 1-7.
- Süzer, M. (2000). Üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 123-133.
- Tamer, K. (1998). *Sportif rekreasyon etkinliklerine liderlik eden antrenörlerin lider davranış boyutları (Polis Akademisi örneği)*. (Yüksek lisans tezi, G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara).
- Trainor, S., Delfabbro, P., Anderson, S. & Winefield, A. (2009). Leisure activities and adolescent psychological well being. *Journal of Adolescence*, 3(3), 8-13.
- Turgut, Y. ve Baykul, Y. (1992). *Ölçekleme teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Veal, A. (1992). Definitions of leisure and recreation. *Australian Journal of Leisure and Recreation*, 2(4), 44-52.
- Wearing, B. ve Wearing, S. (1988). 'All in a day's leisure': gender and the concept of leisure. *Leisure Studies*, 7(2), 111-123.
- Yerlisu Lapa, T. ve Ardahan, F. (2009). Akdeniz üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman etkinliklerine katılım nedenleri ve değerlendirme biçimleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 20 (4), 132-144.

Copyright © 2016 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2016 • 4(1) • 73-99

ISSN 2147-8473

Başvuru | 30 Mart 2016

Kabul | 10 Nisan 2016

Makale

Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin Geliştirilmesi

Ali Eryılmaz^a

Maarif Mammadov^b

Öz

Bu çalışmanın amacı ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörler ölçeğinin geliştirilmesi ve bu ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Çalışmada 14-18 yaşları arasında (ort=16.13; Ss= 0.99) yer alan lise öğrenimi gören 111 erkek ve 158 kız ergen yer almıştır. Veriler açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin yanı sıra geçerlik ve güvenilirlik analizleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre açıklanan varyansı %65.44 olan, üç boyutlu (olumsuz beden ve duygu durumu içerisinde olmak, çalışılacak dersin ilgi ve yeteneğe uygun olmaması ve teknolojik aletlerle uğraşmak/zaman geçirmek) ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörler ölçeğinin iç tutarlık katsayısı 0.84 bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre RMSEA değeri 0.061 ($p<0.01$) bulunmuştur. Ölçek yaşam doyumu ölçeği ile düşük düzeyde ve olumsuz yönde ilişkiler vermiştir. Ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörler ölçeğinin güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır. İlerleyen süreçte bu ölçekle farklı değişkenlerle çalışmalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Ders çalışma • Motivasyon • Ölçek

a Yetkilendirilmiş yazar

Doç. Dr., Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-posta: erali76@hotmail.com

b Uzman, Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-posta: maarif_30@hotmail.com

Motivasyon, bireylerin davranışlarının yoğunluğunu, yönünü ve enerjisini etkileyen faktörler olarak değerlendirilmektedir (Gredler, Broussard ve Garrison, 2004). Motivasyon konusu, pek çok alanda ele alınıp incelenmektedir. Bu alanlardan biri de eğitim alanıdır. Eğitim alanında motivasyon, daha çok akademik motivasyon kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda akademik motivasyon; öğrencilerin öğrenmeden hoşlanmaları anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle akademik motivasyon; öğrencilerin öğrenirken ustalaşmak istemelerini, öğrenilecek konulara merak duymalarını, verilen akademik görevleri yerine getirmelerini ve öğrenme konusunda ortaya çıkacak güçlüklerle başa çıkmalarını içermektedir (Gottfried, 1990).

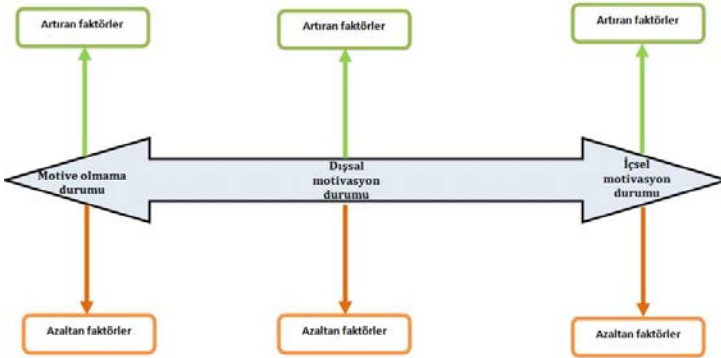
Akademik motivasyon, öğrenme süreciyle de açıklanmaktadır. Örneğin Turner'e göre (1995) akademik motivasyon, dikkati yoğunlaştırma, bağlantılar kurma, planlama yapma ve kendini izleme gibi stratejiler kullanmayı gerektiren öz düzenleyerek öğrenme sürecini içermektedir. Pek çok araştırmacı öğrenmeye motive olmayı öz düzenlemenin bir işlevi olarak değerlendirmektedir (Pintrich, ve De Groot, 1990; Pintrich, 2000; Stipek, 1988). Akademik motivasyonun bir boyutunu da ders çalışma oluşturmaktadır.

Ders çalışmak, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, "Belli bir konuyu öğrenmek üzere kaynakları kullanarak çalışmak; derste verilen bilgileri iyice öğrenmek için tekrarlamak" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Literatürde ders çalışma konusu, çeşitli şekillerde ele alınmaktadır. Örneğin kendini düzenleyerek öğrenmenin çaba boyutunu, ders çalışma oluşturmaktadır (Zimmerman ve Pons, 1988). Ders çalışma, Japonların ortaya koydukları bir öğretim yöntemi olarak da değerlendirilmektedir. Bu anlayışa göre, öğretmenler okullarda küçük öğrenci gruplarıyla ders çalışmaktadırlar ve öğrencilere nasıl ders çalışacakları konusunda rehberlik yapmaktadırlar. Öğretmenler, öğrencilerin ders çalışma durumlarını gözlerler, analiz ederler ve ders çalışmaya ilişkin doğru stratejileri ortaya koymalarına yardımcı olurlar (Chokshi ve Fernandez, 2004). Ayrıca ders çalışma, akademik katılımın önemli bir ögesi olarak da incelenmektedir. Akademik katılımın pek çok göstergesi vardır: Konuya ayrılan zaman, sınıfı geçmek için elde edilen notlar ya da krediler ve ev ödevini tamamlama vb. bunlar arasında sayılabilir. Bir başka deyişle öğrenciler, ders çalışarak akademik açıdan derslere ve okula katılmaktadırlar (Appleton vd., 2006).

Öğrencilerin motive olmaları gereken okula gelme, lise öğrenimi görme, öğrenme gibi pek çok akademik alan vardır (Vallerand, Blais, BriBre, & Pelletier, 1989). Ders çalışmaya motive olma da bu alanlardan biridir (Eryılmaz ve Ercan, 2014). Tüm bunların yanında ders çalışmaya motive olma konusu uluslararası literatürde üzerinde çok az çalışma yapılan bir konudur. Örneğin Eryılmaz ve Ercan (2014), öz belirleme kuramı temelinde ders çalışmaya motive olma ölçeği geliştirmişlerdir. Gerek öğrenmeye motive olma gerekse akademik motivasyon konusunda yapılan çalışmalarda öğrencilerin motivasyon durumları içsel, dışsal ve motive olmama şeklinde üç boyutta belirlenmektedir (Brophy, 1999; Eryılmaz ve Ercan, 2014; Pintrich, 2003; Ryan & Deci, 2000). Oysaki bireylerin motivasyon durumlarını içsel, dışsal ve motive olmama gibi boyutlarla belirlemek önemli olduğu kadar; içsel, dışsal ve motive olmama durumlarını artıran ve azaltan faktörlere yönelik çalışmaların da gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Ormrod, 2004). Çünkü motivasyon durumları ile bu durumların artması ve azalması farklı yapılarıdır (Şekil 1).

Şekil 1.

Motivasyon durumları

Literatürde öğrencilerin; kendilik değerlerinin olumlu ve olumsuz olmasının (Eccles ve Wigfield, 2002) psikolojik ihtiyaçlarını doyurup doyurmamalarının (Ryan, Connell ve Plant, 1990), konuya ilgi duyup duymamalarının (Hidi ve Harackiewicz, 2000), amaçlara sahip olmalarının ya da olmamalarının (Broussard ve Garrison, 2004) onların akademik motivasyonlarını durumları-

nı, dolayısıyla öğrenmelerini etkileyip etkilemediğini göstermek üzere yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Öte yandan lise öğrencilerinin ders çalışmaya motive olmalarını azaltan faktörlere yönelik ölçek geliştirme çalışmalarının literatürde yok denecek kadar az olduğu görülür (Eryılmaz ve Ercan, 2014). Ayrıca ders çalışmaya motive olma konusu eğitimde motivasyon çalışmaları kapsamında değerlendirilmektedir (Pintrich ve Schunk, 2002). Öğrencilerin motivasyon durumları süreklilik göstermemektedir. Öyle ki öğrencilerin ilkokuldan liseye doğru akademik motivasyon düzeylerinin dolayısıyla ders çalışmaya ilişkin motivasyonlarının azaldığı bulunmuştur (Brophy, 1999 Lepper, Corpus ve Iyengar, 2005). Öğrencilerin motivasyon düzeylerinin artmasına paralel olarak onların akademik başarılarının arttığı, kendilerini psikolojik açıdan daha iyi hissettikleri bulunmuştur (Gottfried, 1990). Öğrencilerin akademik başarılarını artırmak onların psikolojik iyi oluşlarını yükseltmek için ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörlere ilişkin ölçek geliştirme çalışmalarının yapılması literatüre katkı sağlayabilir. Sonuç olarak bu çalışmanın amacı, lise öğrencileri için ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörlere ilişkin bir ölçek geliştirmek ve bu ölçeğin psikometrik özelliklerini incelemektir.

Yöntem

Araştırma deseni

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencileri için ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörlerden oluşan bir ölçek geliştirmektir. Bu çalışma, kesitsel araştırma deseni yürütülmüştür. Çalışma lise öğrenimi gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada çalışmaya alınacak bireyler amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu örnekleme yönteminde araştırmanın genel amacına uygun olarak çalışma grubu oluşturulmaktadır (Fraenkel ve Wallen 1993). Çalışmada ölçek geliştirme bağlamında açılımlı, doğrulayıcı faktör analizi çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca ölçeğin uyum geçerliği incelenmiştir. Uyum geçerliğinde Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Ek olarak çalışmada güvenilirlik analizleri iç tutarlık yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın verilerinin toplanmasında gerekli izinler alınmış ve etik ilkeler göz önünde bulundurularak veriler toplanmıştır. Verilerin toplanmasında gönüllülük ilkesi uygulanmıştır. Çalışmada veriler, tek seferde grup uygulaması şeklinde toplanmıştır.

Çalışma grubu

Bu çalışma İç Anadolu bölgesinde yer alan iki ilde lise öğrenimi gören ergenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada her bir okuldan kura yöntemiyle birer dokuzuncu, onuncu, onbirinci ve onikinci sınıf seçilmiştir. Sonuç olarak çalışmada veriler mesleki teknik lisede (145 öğrenci %53.9) ve anadolu lisesinde (124 öğrenci %46.1) öğrenim gören ergenler üzerinden toplanmıştır. Katılımcıların 111'i erkek (%41.3) ve 158'i kız (%58.7) öğrencilerden oluşmaktadır.

Kişisel bilgi formunda öğrencilerin algılanan sosyo ekonomik düzeylerine yönelik bilgiler de yer almıştır. Bu noktada öğrencilerden ailelerinin sosyo ekonomik düzeylerinin düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç kategoride değerlendirmeleri istenmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, öğrencilerin 21'i (%7) ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerini düşük, 240'ı orta (%89) ve 8'i yüksek (%4) olarak algılamışlardır.

Değerlendirme Araçları

Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale-SWLS): Yaşam Doyumu Ölçeği, Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilmiştir. Bireyin kendi yaşamını genel olarak nasıl değerlendirdiğini yansıtan ölçek, algılanan genel yaşam doyumunu ölçmektedir. Yaşamdan alınan doyum ölçmekte olan ölçek tüm yaş dönemlerine uygulanabilmektedir. Ölçek Köker (1991) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. “Yaşamım birçok yönüyle ideallerime yakın”, “Yaşam koşullarım çok iyi”, “Yaşamımdan hoşnutum”, “Şu ana kadar istediğim şeyleri elde edebildim” ve “Yeniden dünyaya gelseydim yaşamımdan hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim” ifadelerinden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Her bir madde 7'li Likert derecelendirilmiş cevaplama sistemine (1: hiç uygun değil – 7: çok uygun) göre cevaplanmaktadır. Ölçekten alınan puana göre 5 en düşük iken, 35 en yüksek puandır. Ölçekten alınan puanların artması algılanan genel yaşam doyumunun arttığını göstermektedir.

Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin Deneme Formunun Oluşturulması

Tablo 1.

Açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Madde	Faktörler		
	Olumsuz beden duyu durumu içinde olmak	Dersin ilgi ve yeteneğe uygun olmaması	Teknolojik aletlerle uğraşmak veya zaman geçirmek
1	.70		
2	.87		
3	.77		
4	.81		
5		.79	
6		.84	
7		.75	
8		.69	
9			.67
10			.85
11			.86
12			.69

Açıklanan varyans; Toplam: %65.441; Faktör 1: %22.063; Faktör 2: %21.946; Faktör 3: %21.432

Geliştirilen ölçeğe girecek maddelerin hazırlanmasında öncelikle literatür doğrultusunda lise öğrencilerinin ders çalışma isteklerini azaltan faktörlerle ilgili araştırma yapılmıştır. İkinci bir yöntem olarak nitel çalışma yöntemi olan görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda maddelerin hazırlanması için 13 erkek ve 16 kadın lise öğrencisi ile görüşme yapılmıştır. Öğrencilere “Ders çalışmanızı azaltan faktörler nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Görüşmeden elde edilen verilere cümle bazında içerik analizi tekniği

uygulanmıştır. Uygulama sonucunda, öğrencilerin olumsuz beden duygu durumunda olmaları, dersin ilgi ve yeteneklerine uygun olmaması, teknolojik aletlerle ilgilenmek ve ya zaman geçirmek gibi konular öne çıkmıştır. Elde edilen cümleler, ölçek ifadesi haline getirilmiştir. 17 madde haline getirilen ön deneme formu araştırmacı dışında eğitim psikolojisi ve ölçme değerlendirme alanında doktora düzeyinde eğitim almış uzmanlara gösterilmiştir. Biçim, ifade, katılım göstergesi olup olmadığı bakımından incelenmiş ve düzeltilmiş maddeler deneme formu haline getirilmiştir. Deneme formuyla çalışmalar yapılmıştır.

Bulgular

Geliştirilen Ölçeğin Faktör Yapısı

Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları: Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin faktör yapısını incelemek, veri yapısının uygunluğunu test etmek için lise öğrencilerinden elde edilen veriler üzerinde Temel Bileşenler Analizi'ne dayalı olarak faktör analizi yapılmıştır. Bu noktada Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısına ve Bartlett's Test of Sphericity değerine de bakılmıştır. Ölçeğin faktör analizinin yapılabilmesi için gerekli olan $KMO > 0,05$ şartına bakılmış; 0,819 olan KMO değerinin bu şartı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Bartlett's Test of Sphericity ki-kare değeri ise 1174.613 ($p < .01$) bulunmuştur. KMO değerinin yüksek olması ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği anlamına gelir. Bartlett testi sonuçları incelendiğinde ki-kare değerinin 0.01 düzeyinde manidar olduğu ve bu sonucun analiz için diğer sayıyı karşıladığı görülmektedir. Her iki sonuç veri yapısının açımlayıcı faktör analizi için yeterli örneklem büyüklüğüne ulaştığını göstermiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen yamaç birikinti grafiği (scree plot) incelenmiştir. Yamaç-birikinti grafiği, baskın faktörleri belirlemek, faktör sayısına karar vermek için kullanılmaktadır. Grafiğe göre maddelerin 3 faktör altında toplandığı görülmüştür. Tablo 1'de maddelerin yük değerleri verilmiştir.

Faktör yük değerleri 0.30'nin altında kalan ve aynı zamanda birden fazla faktöre giren ve aralarında faktör yük değeri olarak 0.10'dan daha az fark bulunan maddeler analiz dışında bırakılmıştır. Sonuçta toplam 12 madde ile analize devam edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucuna göre, toplam

varyansı %65.44 olan bir ölçek elde edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ölçeğe giren maddelerin faktör yük değerleri 0.67 ile 0.87 arasında değişmektedir. Bir maddenin faktör yükünün 0.60 ve üstü olması o maddenin yüksek değere sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre ölçekte yer alan maddelerin faktörle güçlü bir şekilde ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2010).

Doğrulayıcı Faktör Analizi: Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi çalışması da gerçekleştirilmiştir. Analiz, Lisrel programı aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda gözlenen değişkenlerin t değerlerinin manidarlık düzeyi incelenmiştir. Şekil 2 incelendiğinde tüm gözlenen değişkenlere ait değerlerin 0.01 düzeyinde manidar olduğu görülmektedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2010).

Şekil-2

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları (t-değerleri)

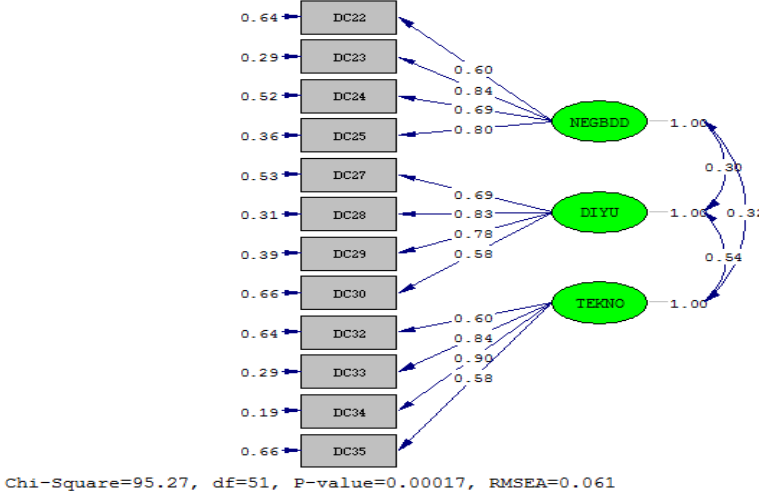

Chi-Square=95.27, df=51, P-value=0.00017, RMSEA=0.061

Not: NEGBDD = Olumsuz beden duygu durumu içerisinde olmak, DIYU = Dersin ilgi ve yeteneğine uygun olmaması, TEKNO = Teknolojik aletlerle uğraşmak veya zaman geçirmek.

Şekil-3

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları (faktör yük değerleri ve hata varyansları)

Not: NEGBDD = Olumsuz beden duygu durumu içerisinde olmak, DİYU = Dersin ilgi ve yeteneğine uygun olmaması, TEKNO = Teknolojik aletlerle uğraşmak veya zaman geçirmek

Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda incelenen diğer değerler değişkenlere ait hata varyanslarıdır (Şekil 3). Hata varyansları da incelendiğinde maddelerin ve örtük değişkenlerin hiçbirinin yüksek hata varyansına sahip olmadığı görülmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonunda elde edilen bulgular doğrultusunda incelenmesi gereken değerler uyum değerleridir. Uyum değerleri incelendiğinde RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü) değerinin 0.061; serbestlik derecesinin(sd) 51 ve ki-kare(χ^2) değerinin ise 95.27 olduğu görülmüştür. RMSEA, merkezi olmayan ki-kare(χ^2) dağılımında, popülasyon kovaryanslarını kestirmek amacıyla kullanılan bir indekstir ve 0.08`den küçük değer alması iyi uyuma işaret etmektedir. Ki-kare değeri tek başına değerlendirilen bir istatistik değildir. İlgili uyum indeksini değerlendirmek için Ki-kare değerinin serbestlik derecesine bölümü ele alınır ki bu oran sonucunda 1.86 değeri elde edilmiştir (95.27/51=1.86). Ki-kare değerlendirmesinde iyi uyum için kabul edilen değer 3 ve aşağısıdır. Ders Çalışmaya Motive Olmayı

Azaltan Faktörler Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizine bağlı olarak gerçekleşen uyum değerleri; CFI - 0.98; NNFI - 0.97; GFI - 0.94; RMR=0.054 ve AGFI değeri ise 0.90 olarak bulunmuştur. GFI ve AGFI indekslerinin 0.90`in üzerinde olması iyi uyuma işaret etmektedir. Aynı zamanda NNFI ve CFI uyum indekslerinin de 0.95 üzerinde olması mükemmel uyuma karşılık gelmektedir. Analiz sonucu elde edilen bu değerler; ölçeğin iyi uyum değerlerinin olduğunu göstermektedir. Gerek doğrulayıcı gerekse açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre geliştirilen ölçeğe “Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeği” ismi verilmiştir.

Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin Güvenirliği

Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin güvenirligi Cronbach Alfa iç tutarlık tekniği ile analiz edilmiştir. Cronbach Alpha, ölçeğin tümü ve ölçeğin her bir alt boyutu için iç tutarlık anlamında kullanılan bir güvenirlilik katsayısı hesaplama biçimidir. Analiz sonuçlarına göre ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0.84 olarak bulunmuştur. Ölçeğin genel olarak güvenirlilik analizinin yanı sıra, ölçekte bulunan üç alt boyutun her birinin de iç tutarlık katsayıları ayrı ayrı hesaplanmıştır. Buna göre, ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlık katsayıları; “Olumsuz beden duygu durumu içerisinde olmak” alt boyutu için 0.81, “*dersin ilgi ve yeteneğine uygun olmaması*” alt boyutu için 0.81, “teknolojik aletlerle uğraşmak veya zaman geçirmek” alt boyutu için 0.82 olarak hesaplanmıştır. Bir ölçekte Cronbach Alpha (iç tutarlık) değerlerinin .70'in üzerinde olması halinde o ölçeğin güvenirlilik için gerekli şartı sağladığı kabul edilmektedir.

Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin Uyum Geçerliğine İlişkin Bulgular

Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeğinin uyum geçerliği Yaşam Doyumu Ölçeği ile incelenmiştir. Bu amaçla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu tekniğinden yararlanılmıştır. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu sonuçları Tablo 2`de verilmektedir.

Tablo 2.

Ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörler ölçeğinin yaşam doyumu ölçeği ile ilişkisi

Değişkenler	1	2	3	4	5
1. Yaşam doyumu toplam	1				
2. Olumsuz beden duygu durumu içinde olmak	-.19**	1			
3. Dersin ilgi ve yeteneğe uygun olmaması	-.17**	.25**	1		
4. Teknolojik aletlerle uğraşmak veya vakit geçirmek	-.10	.30**	.47**	1	
5. Ölçek toplam	-.21**	.67**	.76**	.80**	1

**p<.01

Tablo 2 incelendiğinde Yaşam Doyumu Ölçeğinin geliştirilen ölçeğin olumsuz beden duygu durumu içinde olmak, dersin ilgi ve yeteneğe uygun olmaması faktörleri ve ölçeğin toplam puanı ile anlamlı ve negatif yönde ilişkiler verdiği görülmektedir. Sonuç olarak Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeği dördümlü Likert tipinde bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 48; en düşük puan ise 12'dir. Bu ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe, ders çalışma isteğini azaltan faktörlere daha fazla maruz kalınmakta olduğu anlamı çıkarılmaktadır.

Tartışma

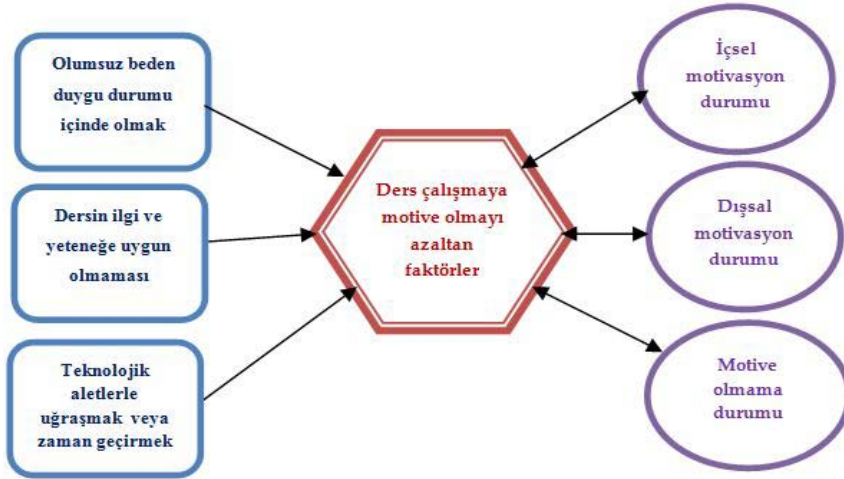
Bu çalışmada ders çalışmayı azaltan motivasyonel faktörlere ilişkin bir ölçek geliştirilmiş ve bu ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Ölçeğin boyutları; "olumsuz beden ve duygu durumu içinde olmak"; "çalışılacak dersin öğrencinin ilgi ve yeteneğine uygun olmaması" ve "teknolojik aletlerle uğraşmak veya vakit geçirmek" şeklinde isimlendirilmiştir. Ölçeğe "Ders Çalışmayı Azaltan Motivasyonel Faktörler Ölçeği" isimi verilmiştir.

Akademik alanda motivasyon konusu değerlendirildiğinde bu konuda gerçekleştirilen çalışmaların öğrenmeyi öğrenme ve akademik motivasyon gibi nokta-

lara yoğunlaştığı görülür (Pintrich, 2003; Ryan ve Deci, 2000). Ayrıca bu konuda bir takım ölçek geliştirme çalışmalarının da yapıldığı görülmektedir (Bozanoğlu, 2004; Eryılmaz ve Ercan, 2014; Karagüven, 2012; Vallerand, Blais, BriBre ve Pelletier, 1989). Ormrod'a göre (2004) motivasyon durumları ile bu durumları azaltan ve artıran faktörler birbirinden farklıdır. Örneğin bireylerin içsel motivasyona sahip olmaları bir durumdur. Bu durumu güçlendiren ve zayıflatan faktörler de bulunmaktadır (Şekil 4 incelenebilir). Bu çalışma anılan ayırmadan yola çıkılarak gerçekleştirilmiştir. Literatürde bu iki ayrımı yapan çalışmaların sayısı çok azdır. Bu noktada bu çalışma motivasyon konusuna farklı bir bakış açısı sunduğu için literatüre katkı sağlamaktadır.

Şekil -4

Motivasyon durumu ve motivasyon durumunu azaltan faktörler

Ayrıca bu çalışmanın bulguları ölçek geliştirme bağlamında değerlendirildiğinde çalışmanın literatüre önemli bir katkısının olduğu söylenebilir. Çünkü eğitimde motivasyon konusundaki ölçek çalışmaları çoğunlukla bireylerin motivasyon durumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bir başka deyişle bireylerin bu durumlarını güçlendiren ya da zayıflatan faktörleri doğrudan ölçebilen ölçme araçları bulunmamaktadır. Türkçe literatürde ve uluslararası literatürde ders çalışmaya motive olma konusunda gerçekleştirilen çalışmaların sayısı çok

azdır (Eryılmaz ve Ercan, 2014; Appleton vd., 2006; Zimmerman ve Pons, 1988).

Bu çalışmada ölçeğin bir boyutunun “çalışılacak dersin öğrencinin ilgi ve yeteneğine uygun olmaması” şeklinde isimlendirildiği görülmektedir. Böyle bir isimlendirme yapmanın nedeni literatür bilgileridir. Gerek mesleki rehberlik gerekse eğitsel rehberlik çalışmaları, bireyin ilgi ve yeteneğine uygun eğitsel ve mesleki seçimler yapmasının önemini vurgulamaktadır. Bireyler ilgi ve yeteneklerine uygun tercihler yaptıklarında onların motivasyonları artmaktadır (Kuzgun, 2003; Yeşilyaprak, 2010). İlgi ve yeteneğe uygun seçimler yapmanın motivasyonel değerini akış kuramı (Csikszentmihalyi (1975, 1990) ve öz belirleme kuramı gibi kuramlar da ortaya koymaktadır. Bu çalışma sonuçları da öğrencilerin ilgi ve yetenek düzeylerine uygun olmayan derslere çalıştıklarında onların motivasyonlarının azaldığını belirtmiştir. Bu noktada bu çalışma sonuçları bireylerin ilgilerine ve yeteneklerine uygun seçimler yapmalarını ders çalışma boyutuna taşıdığı için literatürde değinilmeyen bir konuya ışık tutmuştur. Bu bağlamda bu çalışma literatüre katkı sağlamıştır denilebilir.

Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin bir diğer boyutu “olumsuz beden ve duygu durumu içerisinde olmak” şeklinde isimlendirilmiştir. Literatürde bireylerin öğrenmelerini ve ders çalışmalarını etkileyen psikolojik ihtiyaç doyumu, amaç belirleme ve amaçlar için mücadele etme, öz-yeterlik, algılanan kontrol, öğrenilmiş çaresizlik ve yüklenme (Deci & Ryan, 1985; Pintrich, 2000; Skinner, 1995) gibi psiko-sosyal faktörler ele alınmaktadır. Oysaki insan, biyolojik, psikolojik ve toplumsal yönleri olan bir varlıktır (Santrock, 2011). Bu çalışmada ders çalışmaya motive olmayı azaltan olumsuz beden ve duygu durumu içerisinde olmak boyutu bedensel, bir başka deyişle biyolojik yapılara da vurgu yaptığı için daha önceki çalışmaları tamamlayıcı niteliktedir denilebilir.

Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin bir diğer boyutu “teknolojik aletlerle uğraşmak veya zaman geçirmek” şeklinde isimlendirilmiştir. Literatür incelendiğinde öğrencilerin teknolojik aletlerle zaman geçirmelerinin hem eğlenme hem bilgi edinme gibi olumlu boyutlarının yanında bağımlılık oluşturması gibi olumsuz boyutlarının da olduğu belirtilmektedir (Arısoy, 2009; Yılmaz, 2010). Teknolojik aletlerle aşırı zaman geçirmenin bireylerin akademik başarılarını düşürdüğü ve aileleriyle olan çatışmalarını artırdığı bulunmuştur (Young, 1998). Bu çalışma bulguları anılan literatürü destekler görünmektedir. Anılan

literatürde sonuç olarak (örneğin akademik başarı) teknolojik aletlerin birey üzerindeki olumsuz etkileri değerlendirilmektedir. Bu çalışmada ise süreç olarak (ders çalışma süreci) teknolojik aletlerin olumsuz etkileri ele alınmıştır. Bu noktada bu çalışma literatüre katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, ders çalışmaya motive olmayı azaltan faktörlere yönelik bir ölçek geliştirilmesi ve bu ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre ele alınan ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ele alınan ölçekle farklı örneklemeler üzerinde çalışmalar yapılarak literatüre katkı sağlanabilir.

EK: Ders Çalışmaya Motive Olmayı Azaltan Faktörler Ölçeği

Sevgili katılımcılar, bu ölçekte genel olarak herhangi bir derse çalışma isteğini azaltan faktörlerle ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen her ifadeyi GEÇEN HAFTADAN BUGÜNE ne kadar yoğun yaşadığınızı ilgili yeri (X) işareti koyarak değerlendiriniz. Her ifadeyi bir kez değerlendirmelisiniz. Değerlendirmelerinizde hiç boş bırakmayınız.

		Hiç	Çok az	Çoğunlukla	Çok fazla
1	<i>Sinirli/öfkeli olduğum için ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
2	<i>Mutsuz olduğum için ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
3	<i>Bedensel olarak (yorgun, uykulu, baş ağrısı) rahatsız olduğum için ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
4	<i>Moralim bozuk olduğu için ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
5	<i>Derslere karşı ilgim olmadığı için ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
6	<i>Okulda sevmediğim derslerin çok olmasından dolayı ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
7	<i>Derslerin sıkıcı olmasından dolayı ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
8	<i>Okuldaki dersler bana uygun olmadığı için ders çalışma isteğim azalıyor.</i>				
9	<i>Bilgisayarla uğraşmak ders çalışma isteğimi azaltıyor.</i>				
10	<i>Cep telefonu ile konuşmak/mesajlaşmak/oyynamak ders çalışma isteğimi azaltıyor.</i>				
11	<i>İnternette dolaşmak ders çalışma isteğimi azaltıyor.</i>				
12	<i>Müzik dinlemek ders çalışma isteğimi azaltıyor.</i>				

1,2,3,4 olumsuz beden ve duyu durumu içerisinde olmak 5,6,7,8 çalışılacak dersin öğrencinin ilgi ve yeteneğine uygun olmaması 9,10,11,12 teknolojik aletlerle ilgilenmek

Extended Abstract

Developing The Scale of Factors Hindering Study Motivation

Ali Eryılmaz^a

Maarif Mammadov^b

Abstract

The goal of this study is to develop the scale that is able to measure the factors which hinder study motivation and investigate its psychometric properties. The study was conducted with the participation of 269 high school students (158 females and 111 males), whose ages range between 14 and 18 (M = 16.13; SD= 0.99). Exploratory and confirmatory factor analysis methods, as well as some reliability and validity analyses were used in the study. It was found that the scale had three dimensions: Being in a negative body and emotional state; lesson's incongruity with the ability and interest of the student and dealing with technological devices. The value of total variance explained in the scale was 65.44 % while the value of the internal consistency coefficient was 0.84. In confirmatory factor analysis, the RMSEA value was found 0.061 (p<0.01). A low and negative relationship between the scale dimensions and life satisfaction was found. As a result, The Scale of Factors Hindering Study Motivation has satisfactory validity and reliability values. The Scale can be used by researchers who want to measure certain aspects of study motivation by means of dimensions identified in this scale.

Keywords: Study • Motivation • Scale

a Corresponding author

Assoc.Prof. Dr., Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Education, E-mail: erali76@hotmail.com

b Expert, Eskisehir Osmangazi University, Faculty of Education, E-mail: maarif_30@hotmail.com

Motivation is assessed as the total effects of the factors on the individuals' concentration behaviors, directions and energies (Gredler, Broussard and Garrison, 2004). Analyses about motivation range along a vast range of areas while the dominant area of study on motivation is education. In the field of education, motivation has been evaluated rather in its relation to academic achievement. In this sense, academic motivation stands for students' sympathy with learning. In other words, academic motivation means students' will to master over learning, have curiosity about the subjects to learn, to fulfill the academic tasks and cope with any possible difficulties with learning process (Gottfried, 1990). The academic motivation is described further with reference to learning process. For instance, according to Turner (1995) academic motivation contains the followings which require a self-organizing learning process: A focused attention; making connections; planning and self-monitoring. by organizing strategy such as requiring the use involves the learning process. Many researchers evaluate learning as a function of self-regulation (Pintrich & De Groot, 1990; Pintrich, 2000; Stipek, 1988). Study constitutes an important dimension of academic motivations.

The word "study" is defined in Turkish Language Institution's Dictionary as follows: 'to work with using resources to learn about particular subjects; to repeat the information which has given in the course for the objective of learning' (TDK, 2016). The issue of study in the literature has been addressed variety of ways. For example, the dimension of "effort" in the "learning by organizing itself" approach is study (Zimmerman & Pons, 1988). Study is considered as a method of teaching developed by Japanese. According to this approach, the teachers study with small student groups at school and in this way they guide them in how to study. Teachers observe and make analyses on the manners in which students study, and help them develop an effective studying strategy (Chokshi & Fernandez, 2004). Also study is examined as an important element of academic engagement. There are many indicators of academic engagement, such as the time devoted to the subject, notes or credits obtained to pass the class and complete homework, just to mention a couple of them. In other words students participate in classes and the whole schooling process (Reschly & Christenson, 2006).

Research problem

There are many academic areas in which the students need to be motivated such as going to school, having a high school education, and learning (Valle-rand, Blais, BriBre, & Pelletier, 1989). Getting motivated for studying is also one of those areas (Eryilmaz & Ercan, 2014). On the other hand the issue of getting motivated for studying is an issue that has not been investigated sufficiently within the international literature. In literature; there are empirical studies regarding the students; being positive and the negative of self-esteem (Ryan, Connell & Plant, 1990), are interested in topic or not (Hidi & Harackiewicz, 2000), to have goals or not (Broussard & Garrison, 2004), therefore the case that affect learning their academic motivation. On the other hand, the scale development study toward the factors hindering study motivation is less apparent in the literature (Eryilmaz & Ercan, 2014). This study aims to develop a scale for measuring the high school students' study motivation by focusing upon the factors that hinder study motivation. This article also deals with examination of the psychometric properties of the scale.

Method

Research model: The purpose of this study is to develop a scale to identify and measure the factors that prevent high school students from study. For this purpose, a research was conducted in cross-sectional study pattern. The study was carried out on the high school students. The respondents who composed the sample were selected by means of the purposive sampling method. The overall objective of the research in this sampling method is formed in accordance with the study group (Fraenkel & Wallen 1993). These studies in the context of scale development of exploratory, confirmatory factor analysis were conducted. The concurrent validity of the scale was also calculated.

Study group: The data in this study was collected through the adolescents who were students of vocational technical schools (145 students 53.9%) and high school (124 students, 46.1%). 41.3% (111) of the participants were male and 58.7% (158) female.

Instrument: The Life Satisfaction Scale (*The Satisfaction with Life Scale-SWLS*): The Life Satisfaction Scale, has been developed by Diener, Emmons, Larsen and Griffin (1985). The scale measures the general life satisfaction. The scale which measures life satisfaction can be applied in all age period.

Preparation of items: The preparation of the items which would be included in the developed scale researched in the literature. The literature helped identify the factors that hindered high school students' study motivation. Qualitative study method of interview has been utilized as a second method. In this regard, 13 male and 16 female high school students have been interviewed for preparation of items. These students' opinions were analyzed to get general points about what factors prevented them from studying. The content analysis technique in some sentences was applied to the data which obtained from the interview. This initial interview led us to identify these general dimensions of negatively impacted study motivation: Student's negative emotions; the courses' discrepancy with the interests and abilities; students' tendency to deal with or kill the time on technological devices. The relevant sentences were formulated in accordance to scale items. The pre-trial of the form which composed 17 items has been shown to the experts of educational psychology with PhD degree. Format, expression, has been examined in terms of participation indicators, and the corrected parts have been reformulated in trial form.

Findings

Exploratory Factor Analysis Results: The factor analysis have been done in accordance with the principal component analysis to investigate the structure of the scale factors. The Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) coefficient and Bartlett's Test of Sphericity value were observed. KMO value was found to be 0.819 ($p < .01$) while Bartlett's Test of Sphericity chi-square value was 1174.613 ($p < .01$). A high KMO value means that each variable can be perfectly satisfied by other variables in the scale. Concerning the Bartlett test's results, the chi-square value at the 0.01 level was meaningful, and it appears to meet other assumptions for analysis of the results. Both results showed that a sufficient sample size for exploratory factor analysis of the data structure was reached.

Items with load factor falling below the value 0.30, and the items which contained less than 0.10 of load factor have been excluded from the analysis. Consequently the analysis was conducted with the total of 12 items. According to the results of exploratory factor analysis, the scale proved an overall variance of %65.44. Again, result of analysis showed that the items included in the scale has got factor values ranging between 0.67 and 0.87. That is an indication of the fact that items in scale are associated strongly with the relevant factors (Çokluk, Şekerciöğlü & Büyüköztürk 2010).

Confirmatory Factor Analysis: Confirmatory factor analysis was also carried. The analysis was accomplished by *Lisrel* program. At the result of Confirmatory factor analysis observance variables of significance of t-value was examined. While examining the Compliance value, RMSEA value 0.061; permissiveness grade (sd) 51 and chi-square (χ^2) value 95.27 were found. RMSEA, is an index that uses non-central chi-square (χ^2) distribution, in order to estimate the population covariance, where getting value less than 0.08 indicates good sleep. The chi-square value is not a statistical evaluation alone. For assessing the relevant compliance index the Chi-square value of permissiveness grade parts ($95.27/51=1.86$) is handled, 1.86 values were obtained by ration. Chi-square evaluation value 3 and below is considered good fit.

The Scale that Motivational Factors to Decrease to Study Lesson compliance with actual values depending on the confirmatory factor analysis; CFI - 0.98; NNFI - 0.97; GFI - 0.94; RMR=0.054 and AGFI value 0.90 was found. Be on the 0.90` of GFI and AGFA index mark is good sleep. It also is above the 0.95 NF and CF compliance index is perfect sleeping provisions. These values are obtained from analysis results; shows the best fit values of the scale. Developed scale in accordance with Confirmatory either Exploratory is called “the Scale that Motivational Factors to Decrease to Study Lesson.”

Reliability: The reliability of the Scale that Motivational Factors to Decrease to Study Lesson was examined by Cronbach Alfa with internal consistency technique. The scale of Cronbach Alfa value 0.89 was found in accordance with analysis result. As well as the scale of overall reliability analysis, internal consistency coefficients in each of the three sub-dimensions on the scale are calculated separately. Accordingly, related to sub-dimensions of scale internal consistency coefficients; “*Being negative bodily and emotionally state*”

0.81 for the subscale “*lessons are not suitable for students’ interests and abilities*” 0.81 for the subscale, “*Dealing or passing the time with technological devices*” 0.82 for the subscale was calculated. The Cronbach's Alpha (internal consistency) value to be above the .70 is considered to be sufficient for reliability (Bayram, 2004).

Validity: The validity of The Scale of Factors Hindering Study Motivation was analyzed with Life Satisfaction Scale. Pearson Moments Multiplication Correlation technique was used for this purpose. The low and negative relationships were found. Consequently, The Scale of Factors Hindering Study Motivation is a four-point Likert-type scale. The highest score that can be obtained from the scale is 48; whereas the lowest score is 12. It was concluded that the scale is reliable and valid. Moreover, while arise the scores which obtained from the scale means more exposed the factors that reduce to the study request.

Discussion

In this research, The Scale of Factors Hindering Study Motivation was developed and psychometric features of the scale were analyzed. There dimensions of scale were identified: 1.*Being in negative bodily and emotional state*; 2.*Lessons’ divergence with students’ interests and abilities*; and 3.*Dealing with or killing the time with technological devices*. The scale has been given the name *The Scale of Factors Hindering Study Motivation*.

When we consider the findings of the study within the whole context of scale development, it can be said that the study is an important contribution to the literature. Because, most of the studies of scale development in education mainly aims to identify individuals’ motivated situation. In other words, there is no measuring instrument that can directly measure the factors that weaken or strengthen these individuals’ motivations. In Turkish and international literature, research on motivation is very rare (Eryılmaz & Ercan, 2014; Reschly & Christenson, 2006; Zimmerman & Pons, 1988). Therefore, it can be said that this study is a contribution in literature in terms of the fact that it is a scale development study that examines reduction of study motivation.

One of the dimensions identified within this study, as we have noticed above, is “*lessons’ unsuitability with students’ interests and abilities*”. The naming applied here has a lot to do with the literature. In both career guidance studies and studies on educational guidance, the individual's interests and abilities are emphasized and the importance of making appropriate educational and vocational choices has been pointed as crucial. Individuals’ motivations are increased when they make their choice according to their interests and abilities (Kuzgun, 2003; Yeşilyaprak, 2010). The motivational value of making choices according to their interests and talents is demonstrated by such approaches as *stream theory* (Csikszentmihalyi (1975, 1990), and *self-determination theory* (Deci and Ryan, 1985). Research also proved that courses which are inappropriate to students’ interests and abilities cause motivations loss. At this point, this study reveals the importance of making choices according to the interests and abilities, a point not very often mentioned along with data in the relevant literature. This research has contributes to the literature in this regard.

Another dimension this study identifies is named “*being in negative bodily and emotional state*”. When we look at the literature, we see that dimensions consisting in psycho-social factors such as psychological need satisfaction which affects individuals' learning and study; goal-setting and struggling for goals; self-efficacy; perceived control; and despair and charging have been identified (Deci & Ryan, 1985; Eryilmaz, 2015; Pintrich, 2000; Skinner, 1995). We must add that human begin is a creature that has biological, psychological and social aspects (Santrock, 2011). In this regard, we can say that study motivation can be augmented by reducing the negative physical and emotional impacts. In other words the dimension of the physical, biological structures should be regarded as complementary to the previous work.

The third dimension identified in this study is “*dealing with or killing the time with technological devices*”. When we examine the literature, we see that dealing with technological devices for spending fun time and knowledge acquisition are presented among the positive sides. On the other hand, addiction of technological devices is accounted negative aspect of it (Arısoy, 2009; Yılmaz, 2010). Spending excessive time with the technological tools reduces

the academic achievement of individuals and this brings about a conflict between students and their families (Young, 1998). This study supports the findings of this kind in the literature.

In conclusion, this study has been carried out to build a scale which is ultimately named *The Scale of Factors Hindering Study Motivation* and analyzed its psychometric features. Results show that the developed scale is reliable and valid. This new scale will contribute to the literature by providing a valid and reliable tool for future research.

Kaynakça/References

Appleton, J.J., Christenson, S.L., Kim, D., Reschly, A.L. (2006). Measuring cognitive and psychological engagement: validation of the student engagement instrument. *Journal of School Psychology, 44*, 427 – 445.

Arisoy, Ö. (2009). Internet addiction and its treatment. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Current Approaches in Psychiatry, 1* (1), 55-67.

Bozanoğlu, İ. (2004). Akademik güdülenme ölçeği: geliştirmesi, geçerliği, güvenirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37* (2), 83-98.

Brophy, J. (1999). Toward a model of the value aspects of motivation in education: Developing appreciation for particular learning domains and activities. *Educational Psychologist, 34* (2), 75-86.

Broussard, S. C., & Garrison, M. E. B. (2004). The relationship between classroom motivation and academic achievement in elementary school-aged children. *Family and Consumer Sciences Research Journal, 33* (2), 106–120.

Chokshi, S. & Fernandez, C. (2004). Challenges to importing Japanese lesson study: concerns, misconceptions, and nuances. *Phi Delta Kappan, 85*(7), 520-525.

Csikszentmihalyi, M. (1990). Literacy and intrinsic motivation. *Daedalus, 119*, 115-140.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*. Ankara: Pegem Akademi.

Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *J Personality Assessment, 49*(1), 71-75.

- Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational beliefs, values, and goals. *Annual Review of Psychology*, 53, 109–132.
- Eryılmaz, A., Ercan, L. (2014). Ergenler için ders çalışmaya motive olma ölçeğinin geliştirilmesi. *Başkent University Journal of Education*, 1(1), 34-40.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (1993). *How to design and evaluate research in education* (2nd print). Singopore: McGraw-Hill.
- Gottfried, A. E. (1990). Academic intrinsic motivation in young elementary school children. *Journal of Educational Psychology*, 82 (3), 525-538.
- Gredler, M. E., Broussard, S. C. and Garrison, M. E. B. (2004). The relationship between Classroom motivation and academic achievement in elementary-school-aged children. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 33 (2), 106–120.
- Hidi, S., & Harackiewicz, J. M. (2000). Motivating the academically unmotivated: a critical issue for the 21st century. *Review of Educational Research*, 70 (2), 151–179.
- Karagüven, M. HÜ. (2012). Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçeye adaptasyonu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2599-2620.
- Köker, N. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Kuzgun, Y. (2003). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*, Ankara: Nobel.
- Lepper, M.R., Corpus, J.H., Iyengar, S.S. (2005). Intrinsic and extrinsic motivational orientations in the classroom: age differences and academic correlates. *Journal of Educational Psychology*, 97(2), 184-196
- Ormrod, J. E. (2004). *Human learning* (4. Baskı). Upper Saddle River, NJ: Pearson Educational, Inc.
- Pintrich, R.P. (2000). An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 92-104. doi:10.1006/ceps.1999.1017
- Pintrich, R.P. (2003). A motivational science perspective on the role of student motivation in learning and teaching contexts. *Journal of Educational Psychology*, 95(4), 667-686.
- Pintrich, P. R., & De Groot, E. V. (1990). Motivational and self-regulated learning. *Journal of Educational Psychology*, 82, 33-40.

- Pintrich, P. R., & Schunk, D. H. (2002). *Motivation in education: theory, research, and applications* (2. Baskı). New Jersey: Prentice Hall.
- Reschly, A. & Christenson, S.L. (2006). Prediction of dropout among students with mild disabilities: a case for the inclusion of student engagement variables. *Remedial and Special Education, 27*, 276-292.
- Ryan, R. M., Connell, J. P., & Plant, R. W. (1990). Emotions in non-directed text learning. *Learning and Individual Differences, 2*(1-17).
- Ryan, R.M., Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist (Washington, DC), 55*, 68–78.
- Santrock, J.W. (2011). *Life-span development* (13. ed). New York: McGraw-Hill.
- Skinner, E.A. (1995). *Perceived control, motivation and coping*. CA: Sage
- Stipek, D.J. (1988). *Motivation to learn: from theory to practice*. NJ:Prentice Hall.
- Türk Dil Kurumu (2016). Türkçe online sözlük. İnternet erişim adresi: httpwww.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56fa98999a3135.77080436
- Turner, J. (1995). The influence of classroom contexts on young children's motivation for literacy. *Reading Research Quarterly, 30*(3), 410–441. doi:10.2307/747624.
- Vallerand, R.J., Blais, M.R., Brier, N.M., Pelletier, L.G.(1989). Construction and validation of the echelle de motivation en education. *Canadian Journal of Behavioral Sciences, 21*, 323-349.
- Yeşilyaprak, B. (2010). *Eğitimde rehberlik hizmetleri* (19. Baskı). Ankara: Nobel.
- Yılmaz, M. B. (2010). İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi. 1*(1). 1-16.
- Young, K. (1998). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology&Behavior, 1* (3), 237–244.
- Zimmerman, B.J., Martinez-Pons, M. (1988). Construct validation of a strategy model of student self-regulated learning. *Journal of Educational Psychology, 80*(3), 284-290.

APPENDIX: The Scale of Factors Hindering Study Motivation

Dear participants, there are some phrases/sentences about factors that prevent one from studying lessons. Please put a tick in the appropriate box considering your own situation between the LAST WEEK and TODAY.

		NEVER	SELDOM	OFTEN	ALWAYS
1	My desire to study decreased because I have been angry.				
2	My desire to study decreased because I have been unhappy.				
3	My desire to study decreased because I have been physically uncomfortable (tired, restlessness, headache).				
4	My desire to study decreased because I have been dejected.				
5	My desire to study decreased because I have not been interested in lessons.				
6	My desire to study decreased because there have been lessons which I do not like.				
7	My desire to study decreased because lessons have been boring.				
8	My desire to study decreased because lessons have been inconsistent with my abilities.				
9	My desire to study decreased because I have been spending time with my computers.				
10	My desire to study decreased because I have been spending time/ being on the line/ playing with my mobile phone.				
11	My desire to study decreased because I have been surfing on the internet.				
12	My desire to study decreased because I have been listening the music.				

1,2,3,4 *BEING IN NEGATIVE BODILY AND EMOTIONAL STATE*

5,6,7,8 *LESSONS' UNSUITABILITY WITH STUDENTS' INTERESTS AND ABILITIES*

9,10,11,12 *DEALING WITH OR KILLING THE TIME ON TECHNOLOGICAL DEVICES*

Copyright © 2016 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2016 • 4(1) • 101-147

ISSN 2147-8473

Başvuru | 11 Mart 2016

Kabul | 12 Nisan 2016

Makale

Üniversite Öğrencisi Gençlerin Hazır Gıda Ürünlerini Tüketim ve Satın Alma Davranışlarının Kır-Kent Ayrımına Göre Karşılaştırılması: Çukurova Üniversitesi Örneği

Emine Kocaçaya Duvan^a

Arzu Seçer^b

Arzu Sandallıoğlu^c

Öz

Türkiye’de meydana gelen yapısal ve sosyal değişim, toplumun beslenme alışkanlıklarının değişmesinde ve hazır gıda tüketiminin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Çukurova Üniversitesi’ne bağlı meslek yüksek okullarında öğrenim gören öğrencilerin hazır gıda ürünlerini tüketim alışkanlığı ve satın alma davranışları ile bu ürünleri tüketmelerinde etkili olan unsurları, kır - kent karşılaştırması yaparak belirlemektir. Araştırma bulgularına göre Adana ilinde, kır ve kentte öğrenim gören öğrenciler arasında beslenme ve hazır gıda tüketim alışkanlığı açısından önemli farklılıklar bulunmasına rağmen tüketimi etkileyen unsurlar açısından belirgin farklılıklar yoktur.

Anahtar Kelimeler: Hazır gıda ürünleri • Tüketim • Üniversite öğrencileri • Kır ve kent

a Yetkilendirilmiş yazar

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Kadirli MYO, E-posta: duvanemine@gmail.com

b Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, E-posta: asecer@cu.edu.tr

c Çukurova Üniversitesi, Ceyhan MYO, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, E-posta: asandallioğlu@cu.edu.tr

Toplum yaşamındaki gelişmelere paralel olarak tüketicilerin ev dışında yiyecek ve içecek tüketim alışkanlıkları demografik faktörlerin, ekonomik yapının, teknolojinin ve diğer faktörlerin etkisiyle her geçen gün değişim göstermektedir. Gelişen hayat standartları ile ticaretin artması, farklı yiyeceklerin rahatça bulunabilmesi, sosyal statüdeki değişimler, damak zevkindeki farklılıklar, hızlı kentleşme, yemek hazırlamaya ayrılan zamanın azalması, daha rahat yaşama isteği gibi nedenlerle beslenme alışkanlıkları da değişmektedir. Bu değişime paralel olarak 20. yüzyılın başından itibaren Amerika'da, toplumun beklentilerini karşılamaya çalışan hızlı yiyecek işletmeleri zinciri oluşmaya başlamıştır. Amerikan kültürünün bir parçası olarak ifade edilen hızlı yiyecek işletmelerinin gelişiminde kitle iletişim araçlarının önemi oldukça fazladır. Kitle iletişim araçları ile iletilen yaşam öğeleri, toplumların davranış ve değerlerini etkilemektedir. Buna bağlı olarak da insanlar tercihini belli bir imaja sahip ürünlerden yana kullanmaya başlamaktadır. Dolayısıyla hızlı yiyecek işletmelerinde yemek yemek, farklı bir anlam taşımaktadır (Dursun, 1999).

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, hızlı yapısal ve sosyal değişim beraberinde yeni yaşam biçimi ve kuralları getirmiştir. Aile bireylerinin yoğun bir şekilde iş yaşamına katılımı sonucu kadınların çalışma oranının gittikçe yükselmesi, bireylerin yaşam tarzını değiştirdiği gibi onların tüketim alışkanlıklarını da değiştirmiştir. Hızlı yiyecek işletmelerinin şehir hayatının hızlı yaşam temposu için gerekli olması ve Türkiye'nin hızlı bir şekilde şehirleşmesi, beslenme alışkanlıklarının değişmesini gerektirmiştir (Dursun, 1999). 1986 yılında McDonalds'ın Türkiye'ye gelmesi ile geleneksel yapıdaki hazır yiyecek sektörü, hazır gıda ile tanışmıştır. Eğitim düzeyindeki gelişmeler, gelir artışı, pazarda ürünlerin çeşitlenmesi ve farklılaşması, rekabetin yoğunlaşmasıyla tüketiciye yönelik faaliyetlerin artması, geleneksel aile tanımının değişmesi, sosyal sınıf ve statü farklılığının yarattığı yaşam tarzı, zaman faktörünün giderek artan önemi hazır gıda tüketim alışkanlığını yaygınlaştırmıştır. Ev dışı gıda tüketim harcamalarındaki bu hızlı artış, bir lüksten çok günümüzün hızlı, çağdaş ve sürekli hareket halindeki yaşam biçiminin bir sonucudur (Gül ve ark., 2003). Dolayısıyla hızlı yiyecek işletmelerinde üretim süreci daha da basitleşmekte ve yiyeceklerin hızlı bir şekilde servisi yapılabilmektedir. Son yıllarda, özellikle büyük şehirlerde pizza ve hamburger (hazır gıda ürünleri) gibi yiyecekleri pazarlayan batı kökenli işletmelerin sayılarının büyük ölçüde artması bunun en önemli göstergesidir (Akbaş ve Boz, 2005).

Hazır gıda işletmelerinin çeşitli yiyecek türlerini sunması ve yapısal farklılıkları nedeniyle; bu işletmeler, özellikle gençler tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Beslenme toplumun her kesimi için önemli olmakla birlikte, gençlik açısından farklı bir öneme sahiptir. Üniversitelerde eğitim gören öğrencilerin birçoğu aile ortamından uzakta yaşamak zorunda kalmaktadır. Üniversite öncesinde öğrencilerin beslenme alışkanlıkları aile yaşamının gerektirdiği şekilde devam ederken, üniversite ortamında farklılaşan yaşam şekli öğrencilerin beslenme davranışlarını da değiştirmektedir. Değişen beslenme davranışları üniversite öğrencisinin zihinsel ve fiziksel durumunu ilgilendirdiği gibi okul performansını da dolaylı olarak etkilemektedir. Bu yüzden, üniversite öğrencilerinin sahip oldukları beslenme bilgilerinin ve alışkanlıklarının saptanması ve duruma uygun öneriler geliştirilmesi oldukça önemlidir (Erten, 2006).

Üniversite yerleşkelerinin bulunduğu yerlere göre (kır veya kent) hazır gıda işletmelerinin sayısı, bilinirliği, ulaşılabilirlikleri ve hizmetlerindeki farklılık; öğrencilerin ürün tercihlerinin ve tüketim davranışlarının değişmesinde etkili olmaktadır. Literatürde, ulusal ve uluslararası düzeyde üniversite öğrencilerinin fast-food tüketim tercihlerini ve bu tüketimi etkileyen faktörleri ortaya koyan çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Özdinç, 2004; Sormaz, Ü., Sürücüoğlu, M.S. ve Akan, L.S. 2008; Ansari, Stock ve Mikolajczyk, 2012; Kayışoğlu ve İçöz, 2012; Özdoğan, Yardımcı ve Özçelik, 2012; Vinay, Sriram, Kannabiran and Seenivasan, 2012; Yardımcı, Özdoğan, Özçelik, Sürücüoğlu, 2012; Sayılı ve Gözener, 2013; Yazıcıoğlu, Işın ve Koç, 2013; Cömert, 2014; Rui-Hui, 2015). Ancak konuyu -özellikle ulusal düzeyde- kırsal ve kentsel alan karşılaştırması yaparak ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, Çukurova Üniversitesi'ne bağlı Adana (kent), Yumurtalık ve Pozantı (kır) Meslek Yüksek Okullarında (MYO) öğrenim gören üniversite öğrencilerinin hazır gıda ürünlerini tüketim ve satın alma davranışları ile ürün tercihlerini etkileyen unsurları, kır-kent karşılaştırması yaparak belirlemektir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Çalışmanın ana materyali, Çukurova Üniversitesi'ne bağlı Adana, Yumurtalık ve Pozantı MYO'larında öğrenim gören öğrencilerle yapılan bireysel görüşme-

ler sonucunda elde edilen birincil verilerden oluşmaktadır. Çalışmada ayrıca, bazı kurum ve kuruluşların istatistiki verilerinden ve daha önce yapılan çalışmalardan da yararlanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu literatür çalışması sırasında elde edilen bilgiler ışığında, daha önce yapılmış bazı çalışmalardan (Erdem ve Uzakgider, 2011; Kayışoğlu ve İçöz, 2012; Hamşioğlu, 2013; Sayılı ve Gözerner, 2013; Cömert, 2014) yararlanılarak hazırlanmıştır. Pilot anket uygulamasından sonra anketlere son hali verilmiş ve anket çalışması 2015 yılının Ocak ve Şubat aylarında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada kullanılan soru formunda genel olarak öğrencilerin demografik ve ekonomik özellikleri, beslenme alışkanlıkları, hazır gıda tüketim alışkanlıkları ve hazır gıda tüketimine yönelik düşüncelerinin belirlenmesini amaçlayan sorular bulunmaktadır. Araştırmanın anket formu 4 ayrı bölümden oluşmaktadır. *Birinci bölümde*, anket yapılan öğrencilerin demografik ve kişisel özelliklerini; *ikinci bölümde*, beslenme ve hazır gıda tüketim alışkanlıklarını; *üçüncü bölümde*, hazır gıda tüketimine ilişkin düşüncelerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. *Dördüncü bölümde* ise öğrencilerin hazır gıda tüketiminde etkili olan unsurları belirlemek üzere 16 adet yargı cümlesi verilerek, ankete katılanlardan kendileri için uygun önem düzeyini belirlemeleri istenmiştir. Katılımcılar bu yargı cümlelerini, 1: Etkisiz, 2: Orta derecede etkili, 3: Etkili, şeklinde ağırlıklandırılmış olan 3 aralıklı Likert Ölçeği ile değerlendirmişlerdir.

Yöntem

Örnekleme Yöntemi: Araştırmanın ana kitlesini Çukurova Üniversitesi'ne bağlı belirlenmiş meslek yüksekokullarında öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada bilgi düzeyleri arasında denkliği sağlayabilmek için sadece meslek yüksek okullarının çalışma kapsamına alınması uygun görülmüş, fakülte ve yüksek okullar çalışmanın dışında tutulmuştur. Veri toplama aracının uygulanacağı meslek yüksek okullarının seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Türkiye'de kırsal-kent ayrımının yapılmasında 1924 Köy kanunuyla belirlenen nüfus büyüklüğü kriteri dikkate alınmaktadır. Bu yasa ile, nüfusu 2.000 kişiye kadar olan yerleşmeler "köy", 2.000-20.000 kişi arasında olanlar "kasaba" ve

20.000 kişiden yukarı olan yerleşmeler “şehir” olarak nitelendirilmiştir. Ancak, son yıllarda -gelişme ile beraber- bu sınıflama pratikte geçerliliğini yitirmiş olup çeşitli çalışmalarda farklı şekillerde ifade edilmeye başlanmıştır. TÜİK tarafından, yerleşim yerlerinden nüfusu 20.001 kişi ve daha fazla olanlar "kent", 20.000 ve daha az nüfusa sahip olanlar ise "kır" olarak tanımlanmıştır. Bu nedenle meslek yüksekokullarının kır-kent olarak ayrılmasında, TÜİK tarafından belirlenen nüfus kriteri esas alınmıştır. 2014 yılı Adana Merkez'in (ilçelerle beraber toplam 2.165.595 kişi) nüfusu 1.695.699 kişi olup; Pozantı 20.004 kişi ve Yumurtalık 18.457 kişidir (TÜİK [TURKSTAT], 2015). Dolayısıyla, örnek olarak, kentsel alan kapsamında Adana MYO; kırsal alan kapsamında Pozantı ve Yumurtalık MYO'ları seçilmiştir. Adana MYO, ikinci öğretim programına sahiptir. Ancak, Yumurtalık ve Pozantı MYO'larında sadece gündüz eğitimi olması nedeniyle Adana MYO'da da gündüz öğrenimine devam eden öğrenciler dikkate alınmıştır. Anket uygulanacak bölümlerin seçiminde gayeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Gayeli örnekleme yöntemi, hedef kitleyi temsil edecek örneklerin seçiminde belirli bir amaç gözetildiğinde veya hedef kitle ile ilgili ön bilgilere sahip olduğunda kullanılan bir yöntemdir. Bu örnekleme yönteminin başarısı araştırmacıların konu ile ilgili deneyimlerine ve ilgilenilen ana kitlenin homojenliğine bağlıdır (Ceyhan, 2014). Bu meslek yüksekokullarında gönüllük esasına göre toplam 313 öğrenciye veri toplama araçları uygulanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1.

Meslek yüksekokullarında bulunan ve anket uygulanan öğrenci sayısı

MYO' da Bulunan Öğrenci Sayıları (adet)	Adana MYO	Pozantı MYO	Yumurtalık MYO	Toplam
Toplam öğrenci sayısı	2.807	243	215	3.265
Ankete katılan öğrenci sayısı	175	63	75	313

Analiz Yöntemi: Araştırma sonucunda, öğrencilerin demografik ve ekonomik özelliklerini, beslenme alışkanlıklarını, hazır gıda tüketim alışkanlıklarını, hazır gıda tüketimine yönelik düşüncelerini ve hazır gıda tüketiminde etkili olan unsurları gösteren veriler frekans, yüzde ve ortalamalar hesaplanarak sunulmuş ve kır-kent ayrımı ki-kare analizi ile ortaya konulmuştur. Öğrencilerin

hazır gıda tüketiminde etkili olan unsurların önem düzeyi, 3'lü Likert ölçeğinden yararlanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. 16 değişken seçilerek, bu değişkenlerin öğrencilerin hazır gıda ürünlerini tercihlerindeki etkileri kır-kent ayrımı dikkate alınarak incelenmiştir. Ki-kare değerleri % 0,05 önem düzeyinde test edilmiştir.

Bulgular

Öğrencilerin Demografik ve Ekonomik Özellikleri: Yiyecek seçimi ve beslenme alışkanlıklarının meydana gelmesinde rol oynayan etmenler çeşitlidir. Yaşanılan yerin coğrafi şartları, iklim ve tarımsal durumu, inanç, gelenek-görenekler ve sosyo-ekonomik koşullar beslenme alışkanlıklarının ortaya çıkması ve gelişmesinde etkili olmaktadır (Pekcan, 1999). Bu yüzden, öğrencilerin demografik ve ekonomik özelliklerine ait bilgilerin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Görüşme yapılan öğrencilerin demografik özellikleri öğrenim gördükleri yer bakımından farklılık göstermektedir. Öğrencilerin %54,6'sı kadındır. Bu oran, örneklemin kır kökenli kısmı içerisinde %42,8 iken, kent kaynaklı kısmı içerisinde %64,0'dır. Kır ve kentteki öğrencilerin tamamına yakını bekârdır. Kırda-ki öğrencilerin %63,0'ı, kenttekilerin %90,9'u 17-20 yaş aralığındadır. Kırda-ki öğrencilerin öğrenim için geldikleri yer büyük oranda (%79,0) ilçeyken, kenttekilerin geldikleri yer ildir (%61,1). Kır ve kentte öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık %83,0'ı evde kalmaktadır. Kırda öğrenim gören öğrencilerin %92,0'ı; kenttekilerin yaklaşık %89,7'si aile desteği, burs ve kredilerle geçimlerini sağlamaktadır. Öğrencilerin çok azı (yaklaşık % 9,3'ü) çalışarak öğrenimlerine devam etmektedir. Kırda-ki öğrencilerin yaklaşık %52,9'unun, kenttekilerin %76,6'sının aylık gelirleri 50-300 TL aralığındadır (Tablo 2).

Tablo 2.

Öğrencilerin demografik özelliklerinin kır-kent ayrımına göre dağılımı

Demografik Özellikler	Kır		Kent		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Cinsiyet						
Kadın	59	42,8	112	64,0	171	54,6

Erkek	79	57,2	63	36,0	142	45,4
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Medeni Durum

Bekâr	131	94,9	167	95,4	300	95,8
Evli	7	5,1	8	4,6	13	4,2
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Yaş (Yıl)

17-20	87	63,0	159	90,9	246	78,6
21-25	48	34,8	13	7,4	61	19,5
26-30	3	2,2	1	0,6	4	1,3
31-40	0	0,0	2	1,1	2	0,6
Toplam	138	100,0	175	100	313	100

Yükseköğrenim Öncesinde İkamet Edilen Yer

Köy	15	10,9	11	6,3	26	8,3
İlçe	109	79,0	57	32,6	166	53,0
İl	14	10,1	107	61,1	121	38,7
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Kalınan Yer

Ev	114	82,6	145	82,9	259	82,7
Yurt	11	8,0	16	9,1	27	8,7
Aile İle	2	1,4	13	7,4	15	4,8
Pansiyon	11	8,0	1	0,6	12	3,8
Toplam	138	100,0	175	100	313	100

Öğrencinin Harçlığını Karşılama Durumu

Aile Desteği	72	52,1	114	65,1	186	59,4
Burs Veya Kredi	55	39,9	43	24,6	98	31,3
Part-Time Çalışma	11	8,0	18	10,3	29	9,3
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Öğrencinin Aylık Geliri (TL)

50-150	16	11,6	56	32,0	72	23,0
151-300	57	41,3	78	44,6	135	43,1
301-450	25	18,1	19	10,9	44	14,1
451-600	28	20,3	15	8,6	43	13,7
601-750	3	2,2	2	1,1	5	1,6
751-900	3	2,2	3	1,7	6	1,9
901-3.500	6	4,3	2	1,1	8	2,6
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Öğrencilerin Ailelerinin Demografik ve Ekonomik Özellikleri: Kır ve kentte öğrenim gören öğrencilerin, aile büyüklüğü bakımından benzer özellik gösterdiği söylenebilir. Aile büyüklüğü kırsal alanda öğrenim gören öğrencilerin %43,5'inde, kentte öğrenim gören öğrencilerin %51,4'ünde 5 ile 7 kişi arasındadır. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumu, her iki grupta da ilköğretim düzeyinde yoğunluk göstermektedir. Ailelerin yaklaşık %74,8'inin aylık geliri, 500-1500 TL aralığındadır. Hem kır hem kentte öğrenim gören öğrencilerin ailelerinin aylık gelirinin oldukça düşük olduğu söylenebilir (Tablo 3).

Tablo 3.

Öğrencilerin sosyo-ekonomik özelliklerinin kır-kent ayrımına göre dağılımı

Sosyo-Ekonomik Özellikler	Kır		Kent		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aile Büyüklüğü (Kişi)						
2--4	56	40,6	75	42,9	131	41,9
5--7	60	43,5	90	51,4	150	47,9
8--10	17	12,3	9	5,1	26	8,3
11--18	5	3,6	1	0,6	6	1,9
Toplam	138	100,0	175	100	313	100
Annenin Eğitim Durumu						
Okuryazar değil	9	6,5	15	8,6	24	7,7
Okuryazar	9	6,5	7	4,0	16	5,1
İlkokul	77	55,8	98	56,0	175	55,9

Ortaokul	16	11,6	21	12,0	37	11,8
Lise	21	15,2	30	17,1	51	16,3
Üniversite	6	4,3	4	2,3	10	3,2
Toplam	138	100	175	100,0	313	100

Babannın Eğitim Durumu

Okuryazar değil	3	2,2	3	1,7	6	1,9
Okuryazar	4	2,9	5	2,9	9	2,9
İlkokul	60	43,5	89	50,9	149	47,6
Ortaokul	21	15,2	34	19,4	55	17,5
Lise	40	29,0	35	20,0	75	24,0
Üniversite	10	7,2	9	5,1	19	6,1
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Ailenin Aylık Geliri (TL)

500-1000	60	43,5	107	61,1	167	53,4
1001-1500	34	24,6	33	18,9	67	21,4
1501-2000	17	12,3	16	9,1	33	10,5
2001-2500	8	5,8	8	4,6	16	5,1
2501-3000	8	5,8	7	4,0	15	4,8
3001-3500	6	4,3	3	1,7	9	2,9
3501-4000	3	2,2	1	0,6	4	1,3
4500-10.000	2	1,4	0	0,0	2	0,6
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Öğrencinin Harçgını Karşılama Durumu

Aile desteği	72	52,1	114	65,1	186	59,4
Burs veya kredi	55	39,9	43	24,6	98	31,3
Part-time çalışma	11	8,0	18	10,3	29	9,3
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Öğrencilerin kişisel özellikleri: Öğrencilerin kişisel özellikleri boy ve kilo bakımından incelenmiştir. Kırdan öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık %73,9'ünün, kenttekilerin %75,5'inin kilosu 51-80 kg aralığındadır. Tüm öğrencilerin yaklaşık %70,0'ının boyları 161-180 cm aralığındadır. Bu oran kırdan 70,3 iken kentte 69,7 olarak bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4*Öğrencilerin kişisel özelliklerinin kır-kent ayrımına göre dağılımı*

Kişisel Özellikler	Kır		Kent		Genel	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kilo (Kg)						
40-50	22	15,9	30	17,1	52	16,6
51-60	36	26,1	64	36,6	100	31,9
61-70	36	26,1	43	24,6	79	25,2
71-80	30	21,7	25	14,3	55	17,6
81-90	9	6,5	11	6,3	20	6,4
91-110	5	3,6	2	1,1	7	2,3
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0
Boy (Cm)						
150-160	26	18,8	39	22,3	65	20,8
161-170	48	34,8	81	46,3	129	41,2
171-180	49	35,5	41	23,4	90	28,8
181-190	14	10,1	13	7,4	27	8,6
191-200	1	0,7	1	0,6	2	0,6
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0

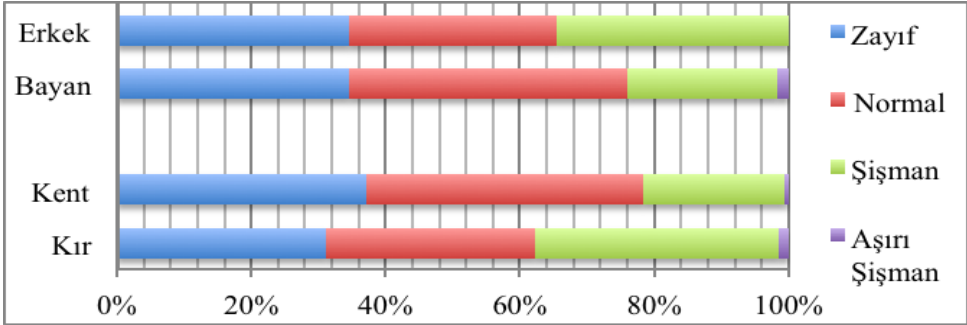
Öğrencilerin Beden Kitle İndeksi¹ (BKİ) hesaplanarak cinsiyet ve kır-kent ayrımı bakımından istatistiksel olarak farklılık olup olmadığı da incelenmiştir. Tüm öğrencilerin Beden Kitle İndeksi; minimum 11,36 kg/m², maksimum 39,56 kg/m² olmak üzere ortalama 22,32 kg/m² olarak hesaplanmıştır. BKİ sınıflamasına göre yapılan hesaplamada kadın öğrencilerin %41,5'i normal kilolu iken bu oran erkeklerde %31,0'dır. BKİ sınıflamasına göre kırdakilerin %31,2'si normal kilolu, %36,2'si şişman; kenttekilerin %41,1'i normal kilolu,

¹ BKİ, ağırlığın boyun karesine bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır (Onat ve ark,2001)

%21,1'i şişman olarak bulunmuştur. Bu özellik bakımından kır ve kent arasındaki fark istatistiksel olarak önem taşımaktadır ($p=0,04$) (Şekil 1).

Şekil 1.

Öğrencilerin beden kitle indeksi sınıflamasının cinsiyet ve kır-kente göre dağılımı

Beslenme alışkanlıkları: Öğrencilerin öğrenim gördükleri yerler ile beslenme alışkanlıkları arasındaki ilişki Tablo 5'te gösterilmiştir. Kırdağdaki öğrencilerin %52,9'u; kenttekilerin %64,0'ı ana öğünleri devamlı atladığını ifade etmiştir. Kırdağdakilerin %78,1'i, kenttekilerin %58,9'u sabah kahvaltısını ihmal etmektedir. Öğrencilerin ana öğünleri ve sabah kahvaltısını atlama durumları kır ve kent arasında istatistiksel açıdan farklılık göstermektedir ($p=0,02$).

Öğrencilerin öğün atlamalarında etkili olan unsurların başlıcaları; sabah geç uyanma, (atlanan) öğünün zaman alması (okula zamanında yetişememe kaygısı), iştahsızlık ve ekonomik yetersizlik olup bu sebepler kırda ve kentte istatistiksel açıdan farklılık göstermektedir ($p=0,00$). Kırdağdaki öğrencilerin %84,1'i; kenttekilerin %92,6'sı dışarıda yemek yeme alışkanlığına sahiptir. Öğrencilerin dışardan yemek tüketme alışkanlıklarının kır ve kente göre farkı istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,00$). Kırdağdaki öğrencilerin %38,8'i; kenttekilerin %42,0'ı, haftada en az bir kez dışardan yemek tüketmektedir. Öğrencilerin dışardan yemek tüketme sıklığının kır ve kente göre farkı da istatistiksel açıdan önemlidir ($p=0,00$) (Tablo 5).

Tablo 5.*Öğrencilerin beslenme özelliklerinin kır-kent ayrımına göre dağılımı*

Değişkenler	Kır		Kent		Toplam		X ²	P
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Ana öğünleri atlama durumu								
Atlar	73	52,9	112	64,00	185	59,1	5.834	0,054
Bazen atlar	62	44,9	56	32,00	118	37,7		
Atlamaz	3	2,2	7	4,00	10	3,2		
Toplam	138	100,0	175	100,00	313	100,0		
Atlanan Öğünler								
Sabah kahvaltısı	57	78,1	66	58,90	123	66,5	9.476	0,024
Öğle yemeği	12	16,4	33	29,50	45	24,3		
Akşam yemeği	0	0,0	6	5,40	6	3,3		
Ara öğünler	4	5,5	7	6,20	11	5,9		
Toplam	73	100,0	112	100,00	185	100,0		
Öğün atlamada etkili unsurlar								
Zaman alması	52	37,7	61	34,9	113	36,1	33.781	0,000
Sabah geç uyanma	50	36,2	34	19,4	84	26,8		
Ekonomik yetersizlik	4	2,9	42	24,0	46	14,7		
İştahsızlık	23	16,7	22	12,6	45	14,4		
Rejim yapıyor olmak	5	3,6	10	5,7	15	4,8		
Hazırlayan birinin olmaması	4	2,9	6	3,4	10	3,2		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Öğrencilerin dışarıdan yemek tüketme alışkanlığı								
Tüketir	46	33,4	87	49,7	133	42,5	10.904	0,004
Bazen tüketir	70	50,7	75	42,9	145	46,3		
Tüketmez	22	15,9	13	7,4	35	11,2		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Öğrencilerin dışarıdan yemek tüketme sıklığı

Günde en az bir kez	23	19,8	55	34,0	78	28,1		
Haftada en az bir kez	45	38,8	68	42,0	113	40,6		
15 günde en az bir kez	12	10,4	15	9,3	27	9,7	16.071	0,003
Ayda en az bir kez	21	18,1	19	11,6	40	14,4		
Diğer	15	12,9	5	3,1	20	7,2		
Toplam	116	100,0	162	100,0	278	100,0		

Öğrencilerin hazır gıda tüketim alışkanlıkları: Öğrencilerin hazır gıda tüketim alışkanlıklarını ortaya koyabilmek amacıyla, bu ürünleri tüketme durumları, tüketim sıklıkları ile MYO öncesi bu ürünleri tüketim durumları incelenerek karşılaştırılmıştır. Kırdaki öğrencilerin %39,9'u hazır gıda ürünlerini devamlı tüketirken %50,0'i bazen tüketmekte, %10,1'i ise hiç tüketmemektedir. Kentteki öğrencilerin ise %60,0'i hazır gıda ürünlerini devamlı tüketirken, %35,4'ü bazen tüketmekte, %4,6'sı ise bu ürünleri tüketmeyi tercih etmemektedir. Öğrencilerin hazır gıda ürünlerini tüketme alışkanlıklarının kır ve kente göre farkı istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,00$).

Öğrencilerin üniversiteye gelmeden önceki hazır gıda tüketim alışkanlıkları hakkında da bilgi alınmıştır. Üniversite öğrenimi öncesinde kırdaki öğrencilerin %69,6'sı hazır gıda ürünlerini tüketirken, %22'si bazen tüketmektedir. Kentteki öğrencilerin %70,3'ü de yüksekökol öğrenimi öncesinde bu ürünleri tükettiklerini belirtmişlerdir ($p=0,99$). Öğrencilerin üniversite öğrenimi öncesi hazır gıda tüketme nedenleri sırasıyla; doyurucu ve lezzetli olması, zaman tasarrufu sağlaması, kolay bulunulabilirliği ve ekonomik olmasıdır. Öğrencilerin yüksekökol öncesi hazır gıda tüketme nedenlerinin kır-kent ayrımına göre farkı istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur ($p=0,02$) (Tablo 6).

Tablo 6.*Öğrencilerin hazır gıda tüketim alışkanlıklarının kır-kent ayrımına göre dağılımı*

Değişkenler	Kır		Kent		Toplam		X ²	P
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Hazır gıda ürünlerini tüketme durumları								
Devamlı	55	39,9	105	60,0	160	51,1	13,450	0,001
Bazen	69	50,0	62	35,4	131	41,9		
Hayır	14	10,1	8	4,6	22	7,0		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
MYO öncesi hazır gıda ürünlerini tüketme durumları								
Devamlı	96	69,6	123	70,3	219	70,0	0,020	0,990
Bazen	30	21,7	37	21,1	67	21,4		
Hayır	12	8,7	15	8,6	27	8,6		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
MYO öncesi hazır gıda ürünlerini tüketme nedenleri								
Doyurucu ve lezzetli Olması	31	32,3	50	40,7	81	37,0	11,010	0,026
Kolay bulunabilirliği	20	20,8	35	28,5	55	25,1		
Zaman tasarrufu sağlaması	28	29,2	20	16,3	48	21,9		
Ekonomik olması	17	17,7	14	11,4	31	14,2		
Çeşitlilik	0	0,0	4	3,1	4	1,8		
Toplam	96	100,0	123	100,0	219	100,0		

Öğrencilerin Hazır Gıda Tüketimine Yönelik Düşünceleri: Öğrencilerin hazır gıda tüketimiyle ilgili düşünceleri sağlık açısından ve kültürel açıdan olmak üzere 2 başlık altında ele alınmıştır. Hazır gıda tüketiminin bir beslenme alışkanlığı olduğunu ifade eden öğrenciler, kırdaki %22,5; kentte %35,4 oranındadır. Hazır gıda tüketiminin tek tip gıda tüketimi olduğu düşüncesinde olan öğrencilerin oranı, kırdaki %39,9 iken kentte %36,6'dır.

Hazır gıda tüketiminin sağlık sorunu oluşturduğu düşüncesinde olan öğrencilerin oranı, kır ve kent sırasıyla, %63,0 ve %71,4'tür. Her iki gruptaki öğrencilerin %67,7'si hazır gıda tüketiminin sağlık problemi yarattığı düşüncesinde iken, %12,1'i bu tüketim tarzının sağlık sorunu oluşturmadığını, %20,2'si de bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin hazır gıda ürünlerinin sağlık sorunu oluşturma düşüncelerinin, kır ve kente göre farkı, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,01$).

Hazır gıda tüketiminin sağlık sorunu oluşturduğu düşüncesinde olan öğrencilerin bu tüketim tarzından kaynaklandığını düşündükleri hastalıkların başında obezite (kır yaklaşık %84, kent %86) gelmektedir. Hazır gıda tüketimi herhangi bir sağlık sorunu oluşturduğunda, öğrencilerin bu tüketim tarzından vazgeçip vazgeçmeme düşünceleri de incelenmiştir. Öğrencilerin %79,2'si herhangi bir sağlık problemi yaşaması durumunda hazır gıda tüketiminden vazgeçeceğini ifade etmiştir. Bu oran, kır ve kentte birbirine oldukça yakın olup, sırayla %81,9 ve %77,1'dir ($p=0,42$) (Tablo 7). Başka bir ifadeyle, öğrencilerin hazır gıda tüketiminin başta obezite olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarına yol açabileceği düşüncesine sahip oldukları ve bir problemle karşılaştıklarında bu gıdaların tüketiminden vazgeçebilecekleri söylenebilir.

Tablo 7.

Öğrencilerin hazır gıda tüketimini sağlık açısından değerlendirilmesi

Düşünceler	Kır		Kent		Genel		X ²	P
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Hazır gıda tüketimi beslenme alışkanlığı mıdır?								
Evet	31	22,5	62	35,4	93	29,7		
Hayır	33	23,9	32	18,3	65	20,8	6,380	0,041
Fikrim yok	74	53,6	81	46,3	155	49,5		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Sizece hazır gıda tüketimi tek tip gıda tüketimi midir?								
Evet	55	39,9	64	36,6	119	38,0	0,364	0,834
Hayır	44	31,9	58	33,1	102	32,6		

Fikrim yok	39	28,2	53	30,3	92	29,4		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Sizce hazır gıda tüketimi sağlık sorunu oluşturur mu?								
Evet	87	63,0	125	71,4	212	67,7		
Hayır	25	18,2	13	7,4	38	12,1	8,263	0,016
Fikrim yok	26	18,8	37	21,2	63	20,2		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Hazır gıda tüketiminden kaynaklanan sağlık sorunları sizce ne- lerdir?								
Obezite	73	83,9	107	85,6	180	84,9		
Kalp rahatsızlıkları	6	6,9	7	5,6	13	6,1		
Şeker	0	0,0	1	0,8	1	0,5		
Psikolojik sorunlar	1	1,1	1	0,8	2	0,9	1,744	0,942
Mide rahatsızlığı	5	5,7	5	4,0	10	4,7		
Kanser	1	1,1	3	2,4	4	1,9		
Gıda zehirlenmesi	1	1,1	1	0,8	2	0,9		
Toplam	87	100,0	125	100,0	212	100,0		
Hazır gıda tüketimi sağlık sorunu oluşturduğunda bu tüketimden vazgeçer misiniz?							1,725	0,422
Evet	113	81,9	135	77,1	248	79,2		
Hayır	12	8,7	15	8,6	27	8,6		
Fikrim yok	13	9,4	25	14,3	38	12,2		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Öğrenciler hazır gıda tüketimini kültürel açıdan da değerlendirmişlerdir. Hazır gıda tüketim tarzına yönelik öğrenci düşüncelerinin yanısıra ailelerinin de bu ürünlerin tüketimine yönelik bakış açıları belirlenmiştir. Ailelerin %56,2'si bu ürünlerin tüketimi ile ilgili olumsuz düşünceye sahiptir. Bu rakam kırdada %42,0 iken kentte ise %67,4'tür. Bu konuda, yerleşim yerleri arasındaki farklılık istatistiksel bakımdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,00$).

Öğrencilere hazır gıda tüketiminin aile içinde iletişim kopukluğuna neden olup olmadığı ile ilgili düşünceleri de sorulmuştur. Öğrencilerin yarıya yakını (%49,5) bu ürünleri tüketmenin çeşitli düzeylerde iletişim kopukluğuna sebep olduğunu, %38,30'u herhangi bir olumsuzluğa sebep olmadığını ve %12,2'si ise fikrinin olmadığını ifade etmiştir. Hazır gıda tüketiminin iletişimde olumsuz etkilere sahip olduğunu düşünenlerin oranı kırdaki %47,1, kentte ise 51,5'tir.

Öğrencilerin hemen hemen tamamı bu ürünlerin Türk yemek kültürüne ait olmadığı görüşündedir. Hazır gıda ürünlerinin Türk yemek kültürüne etkisi konusunda, öğrencilerin yarıya yakını (%46,4) bazı yemeklerin unutulmasına ve kültürel yozlaşmaya sebep olduğunu (% 20,4); %21,2'si de herhangi bir etkisinin olmadığını düşünmektedir. Bu oranlar, kır ve kentte büyük oranda birbirine benzerdir (Tablo 8).

Tablo 8.

Öğrencilerin hazır gıda tüketimini yeme kültürü açısından değerlendirmesi

Düşünceler	Kır		Kent		Genel		X ²	P
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Ailelerin bu tüketim tarzı ile ilgili düşünceleri								
Olumlu	11	8,0	10	5,7	21	6,7	21,023	0,000
Olumsuz	58	42,0	118	67,4	176	56,2		
İlgilenmezler	49	35,5	36	20,6	85	27,2		
Fikrim yok	20	14,5	11	6,3	31	9,9		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Hazır gıda tüketiminin aileyle iletişim kopukluğu oluşturma düşüncesi								
Evet	19	13,8	22	12,6	41	13,1	1,061	0,787
Bazen	46	33,3	68	38,9	114	36,4		
Hayır	56	40,6	64	36,5	120	38,3		
Fikrim yok	17	12,3	21	12,0	38	12,2		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Hazır gıda ürünlerinin Türk yemek kültürüne özgü olma düşüncesi

Evet	0	0,0	2	1,10	2	0,6	1,587	0,312
Hayır	138	100,0	173	98,90	311	99,4		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Hazır gıda tüketiminin kültürel çatışmaya neden olma düşüncesi

Evet	13	9,4	18	10,3	31	9,9		
Bazen	34	24,6	52	29,7	86	27,5	1,780	0,619
Hayır	82	59,5	91	52,0	173	55,3		
Fikrim yok	9	6,5	14	8,0	23	7,3		
Toplam	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Hazır gıda tüketiminin türk yemek kültürünü etkileme düşüncesi

Bazı yemeklerin unutulmasına neden olmaktadır	60	43,6	85	48,6	145	46,4		
Herhangi bir etkisi yok	30	21,7	36	20,6	66	21,1	2,569	0,926
Yozaşmaya neden olmaktadır	30	21,7	34	19,4	64	20,4		
Çeşitlilik katmaktadır	14	10,1	15	8,6	29	9,2		
Hiçbiri	4	2,	5	2,8	9	2,9		
Toplam	138	100,00	175	100,0	313	100,0		

Öğrencilerin hazır gıda tüketiminde etkili olan unsurlar: Öğrencilerin hazır gıda tüketiminde etkili en önemli unsurlar bu ürünlerin kolay bulunabilirliği, zaman tasarrufu sağlaması ile doyurucu ve lezzetli olmasıdır. Bu ürünlerin kolay bulunabilirliği öğrencilerin %58,5'i, zaman tasarrufu sağlaması %51,2'si ile doyurucu ve lezzetli olması %47,9'u için tüketimde en etkili unsurdur. Kolay bulunabilirlik ile doyurucu ve lezzetli olma kentte daha önemli iken; zaman tasarrufu sağlaması kırdaki önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ha-

zır gıda işletmelerinin üniversitelere yakın yerlerde veya kampüs içinde hizmet vermesi, yiyecek servislerinin hızlı hazırlanması, öğrencilere zaman avantajı kazandırmaktadır. Bu da öğrencilerin yemek tercihlerinin hazır gıda ürünleri olmasında etkili olmaktadır.

Hazır gıda seçiminde etkili diğer unsurlar ise bu ürünlerin çeşitliliği (%47,6), servisinin kolay olması (%43,), ekonomik olması (%36,4) ve alışkanlıktır (%33). Çeşitlilik, servisin kolay olması ve alışkanlık kentte; ekonomik olma ve sosyal ortam oluşturmaya katkısı kırdaki bulunan öğrenciler için daha önemlidir. Tüketimde etkili ve dikkat çekici bir diğer unsur ise bu ürünleri tüketmenin sosyal ortam oluşturmaya katkı sağladığı düşüncesidir (%31,6). Ortam koşulları ve rahatlığının da öğrencilerin hazır gıda tüketiminde etkili olduğu anlaşılmaktadır (%39,9). Hazır gıda işletmelerinin fazla olması, bu işletmeler arasındaki rekabeti de şiddetlendirmektedir. Yoğun rekabet ortamı, hizmet kalitesinin artırılması ve çeşitlendirmesini zorunlu hale getirmektedir. Dolayısıyla, işletmelerin ortam koşullarının ergonomik olması, çalışanların yanı sıra tüketiciler açısından da önem taşımaktadır (Tablo 9).

Tablo 9.

Öğrencilerin hazır gıda tüketiminde etkili olan unsurların kır-kent ayrımına göre önem düzeyi

Değişkenler	Yerleşim Birimleri	1		2		3		x ²	p
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Kolay bulunabilirliği	Kır	40	29,0	26	18,8	72	52,2	5,103	0,077
	Kent	33	18,9	31	17,7	111	63,4		
	Toplam	73	23,3	57	18,2	183	58,5		
Zaman tasarrufu sağlaması	Kır	42	30,4	21	15,2	75	54,4	2,245	0,326
	Kent	52	29,7	38	21,7	85	48,6		
	Toplam	94	30,0	59	18,8	160	51,2		
Doyurucu ve Lezzetli Olması	Kır	56	40,6	25	18,1	57	41,3	6,814	0,033
	Kent	47	26,9	35	20,0	93	53,1		
	Toplam	103	32,9	60	19,2	150	47,9		

	Kır	50	36,2	27	19,6	61	44,2		
Çeşitlilik	Kent	56	32,0	31	17,7	88	50,3	1,150	0,563
	Toplam	106	33,9	58	18,5	149	47,6		
Servisinin pratik olması	Kır	52	37,7	28	20,3	58	42,0		
	Kent	54	30,8	42	24,0	79	45,2	1,707	0,426
	Toplam	106	33,9	70	22,4	137	43,7		
Ortam Koşulları ve Rahathğı	Kır	54	39,1	27	19,6	57	41,3		
	Kent	62	35,5	44	25,1	69	39,4	1,411	0,494
	Toplam	116	37,1	72	23,0	125	39,9		
Ekonomik olması	Kır	58	42,0	27	19,6	53	38,4		
	Kent	75	42,9	39	22,2	61	34,9	0,550	0,760
	Toplam	133	42,5	66	21,1	114	36,4		
Aışkanlık	Kır	70	50,7	25	18,1	43	31,2		
	Kent	64	36,6	47	26,9	64	36,5	6,834	0,033
	Toplam	134	42,9	73	23,3	106	33,8		
Sosyal ortam oluşturma-ya katkısı	Kır	73	52,9	22	15,9	43	31,2		
	Kent	80	45,7	39	22,3	56	32,0	2,425	0,297
	Toplam	153	48,9	61	19,5	99	31,6		
Her zaman aynı kalitede olması	Kır	59	42,8	30	21,7	49	35,5		
	Kent	82	46,9	44	25,1	49	28,0	2,055	0,358
	Toplam	141	45,0	74	23,7	98	31,3		
Yemek pişirecek birinin olmaması	Kır	69	50,0	17	12,3	52	37,7		
	Kent	104	59,4	29	16,6	42	24,0	6,999	0,030
	Toplam	173	55,3	46	14,7	94	30,0		
Sağlıklı ve hijyenik olması	Kır	74	53,7	26	18,8	38	27,5		
	Kent	106	60,6	32	18,3	37	21,1	1,977	0,372
	Toplam	180	57,5	58	18,6	75	23,9		
Besin değeri	Kır	89	64,5	20	14,5	29	21,0	7,017	0,030

	Kent	96	54,9	47	26,9	32	18,2		
	Toplam	186	59,4	66	21,1	61	19,5		
Yemek pişirmeyi sevmemek	Kır	91	65,9	16	11,6	31	22,5		
	Kent	121	69,1	25	14,3	29	16,6	1,941	0,379
	Toplam	213	68,1	40	12,8	60	19,1		
Çevrenin tavsiyesi	Kır	88	63,8	20	14,5	30	21,7		
	Kent	104	59,4	42	24,0	29	16,6	4,851	0,088
	Toplam	192	61,3	62	19,8	59	18,9		
Reklam etkisi	Kır	94	68,1	17	12,3	27	19,6		
	Kent	118	67,4	32	18,3	25	14,3	3,055	0,217
	Toplam	212	67,7	49	15,7	52	16,6		

1: Etkisiz 2: Orta Derecede Etkili 3: Etkili

Tartışma

Çalışmada, kır ve kentte öğrenim gören üniversite öğrencilerinin; demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri, kişisel özellikleri, beslenme alışkanlıkları, hazır gıda ürünlerinin tercihinde etkili olan faktörler ve bu tüketim tarzıyla ilgili düşünceler arasındaki farklılıklar ortaya konulmuştur. Araştırma bulgularına göre; Beden Kitle İndeksi ortalama 22,32 kg/m² olarak hesaplanmıştır. BKİ sınıflandırmasında (19-24 yaş aralığı), cinsiyete göre erkek öğrenciler kadınlardan; kır-kent ayrımına göre kırdakiler, kenttekilerden daha kiloludur. Kır-daki öğrencilerin yaklaşık %53'ü, kenttekilerin %64'ü ana öğünleri atlamaktadır. En fazla atlanan öğün ise, sabah kahvaltısıdır. Öğrencilerin öğün atlamalarında etkili olan unsurlardan okula zamanında yetişememe kaygısı, her iki grupta aynı oranda (%29) işaretlenmiştir. Her iki gruptaki öğrenciler hazır gıda ürünlerini ekonomik bulmakta; zaman avantajı kazandırdığını; doyurucu ve lezzetli, çeşit tercihlerinin fazla, servisinin hızlı ve pratik, ortam koşullarının rahat olduğunu düşünmektedir. Kırdaki öğrenim gören öğrencilerin yaklaşık %23'ü, kenttekilerin %35'i hazır gıda tüketiminin bir beslenme alışkanlığı olduğunu kabul etmektedir. Öğrenciler büyük oranda (%67,7), bu ürünlerin sağlık sorunu oluşturduğunu (özellikle obezite) ve ailelerinin hazır gıda tüketimiy-

le ilgili olumsuz düşündüklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler, hazır gıda tüketim tarzının Türk yemek kültürüne özgü olmadığını, bazı yemeklerin yok olmasına neden olduğunu da kabul etmektedir. Beslenme alışkanlıkları gelir ve yemek kültürüyle bağlantılı olduğu kadar, tu''keticilerin bilinç du''zeyiyle de ilgilidir. Üniversite çağına gelmiş gençlerin doğru beslenme alışkanlıkları konusunda bilinçli olmaları, sağlıklarını korumaları bakımından önem taşımaktadır. Bu yüzden, üniversitelerde doğru beslenme konusunda konferans, panel, söyleşi gibi bilimsel aktiviteler düzenlenmeli ve öğrencilerin bu faaliyetlere katılımı sağlanmalıdır. Ayrıca günlük, haftalık veya aylık olarak doğru beslenme alışkanlıkları ile ilgili bilgileri içeren herhangi bir medya aracından (basılı ya da elektronik ortamda) da yararlanılabilir. Kırdaki öğrencilerle kenttekiler arasında hazır gıda ürünlerinin tercih oranı değişmektedir. Kırsal alandaki üniversitelerde genellikle kampüs ortamı bulunmamakta ve okul yemekhanesinde çıkan yemekler beğenilmemektedir. Dolayısıyla, öğrenciler ya yerleşke dışında ya da okul kantininde beslenme ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmaktadır. Zaman kısıtı, ekonomik yetersizlik, ulaşım zorluğu ve benzeri nedenlerden dolayı, öğrencilere en yakın hazır gıda işletmesi cazip gelmektedir. Ayrıca kır ve kentteki öğrencilerin çoğu, hazır gıda ürünlerinin sağlığa zararlarının farkında olmalarına rağmen doyurucu ve lezzetli olması, çeşitliliği, ortam rahatlığı, vd. nedenlerle bu beslenme tarzını tercih etmektedir. Öğrencilerin, bu tüketim tarzından tamamen vazgeçemeseler bile tüketim sıklıklarını azaltmaları için gereken önlemler alınmalıdır. Öncelikle, üniversite yetkililerinin okul yemekhanelerinde çıkan yemeklerin besin değeri, çeşitliliği, sunumu ve yemekhanelerin ortam koşulları, temizlik ve hijyeni gibi konularla ilgilenmeleri ve uygulamaları denetlemeleri gerekmektedir. Ayrıca, yeterli ve dengeli beslenme, hazır gıda ürünlerinin neden olabileceği hastalıklar (obezite, kalp-damar, şeker, mide rahatsızlıkları, gıda zehirlenmesi ve benzeri) gibi konularda öğrencilerin bilinçlendirilmesi için kurumlararası işbirliği oldukça önemlidir. Öğrencilerin 1/3'ü, hazır gıda tüketimini tek tip beslenme olarak görmekte ve bu beslenme tarzının obezite başta olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarına neden olabileceğini düşünmektedirler. Öğrenciler, büyük oranda, herhangi bir sağlık sorunuyla karşılaşmaları durumunda bu beslenme tarzından vazgeçebileceklerini de ifade etmektedir. Öğrenciler hazır gıda tüketimiyle ilgili sağlık endişesi taşı-salar da bu ürünlerin kolay bulunabilmesi; zaman tasarrufu sağlaması, doyurucu ve lezzetli olması gibi sebeplerle bu ürünlerin tüketiminden vazgeçme-

mektedir. MYO öncesinde hazır gıda tüketiminde en önemli unsurlar, bu ürünlerin doyurucu ve lezzetli olması, kolay bulunması ve zaman tasarrufu sağlamasıdır. MYO ğrenimi sırasında ise yine aynı unsurlar etkili olmakta ancak kolay bulunabilme en önemli unsur haline gelmektedir.

Sonuç olarak, Adana ilinde, kırsal-kent arasında hazır gıda tüketim alışkanlığı pek çok özellik bakımından farklılık göstermesine rağmen, tüketimi etkileyen etmenler bakımından belirgin farklılıklar göstermemektedir.

Extended Abstract

Comparison of University Students' Consumption of Fastfood Products and Purchasing Behaviours in Rural and Urban Regions: Case of Çukurova University

Emine Kokaçya Duvan^a

Arzu Seçer^b

Arzu Sandallıoğlu^c

Abstract

In Turkey, the recent structural and social changes have influenced the rate of fast-food consumption and the society's eating habits. The purpose of this study is to determine consumption habits and purchasing behaviours of students for fast-food products as well as to identify the factors affecting their consumption habits by making rural - urban comparison. The participants consisted the students studying at vocational high schools at Çukurova University. The findings revealed that, in Adana province, despite the significant differences in fastfood consumption habits among students who study in rural and urban areas, there are no obvious differences in factors affecting consumption.

Keywords: Fastfood products • Consumption • University students • Urban-rural

a Corresponding author

Osmaniye Korkut Ata University, Kadirli Vocational School, E-mail: duvanemine@gmail.com

b Çukurova University Faculty of Agriculture, Department of Agricultural Economics, E-mail: asecer@cu.edu.tr

c Çukurova University, Ceyhan Vocational School, Marketin and Advertisement Department, E-mail: asandallioğlu@cu.edu.tr

As a result of the changes in society, consumers' food products purchasing habits outside of home are shaped in line with demographic factors, economic state, and technological developments. Social changes such as increasing life standards, commercial mobility, differences in regional tastes, increased urbanization, having less time to prepare food at home, and desiring a more comfortable life have been shaping the way people consume food. In line with these changes, food restaurant chains emerged in America at the beginning of 20th century to meet the needs of the new society. Fast food culture, commonly associated with American culture, has also been influenced by means of social media. Mass media has been affecting the behaviours and values of societies. Accordingly, people try to shape their life styles and purchasing preferences under the influence of media. Thus, eating at fast food restaurants carries other meanings for them (Dursun, 1999).

Parallel to the rest of the world, similar changes have been observed in Turkey. As more family members join work life and the increasing number of women in the work place have changed the life style of Turkish community as well. The necessity of eating fast with the rapid urbanization have required people to change their eating habits (Dursun, 1999). In 1986 with the entrance of McDonalds fast food restaurants, Turkish people met fast food. Factors such as increase in educational level and income, variety of products in the market, increased competition in food marketing, the new life style resulting from social status and class, the increased importance of time have played a very important role in increasing fast food consumption. This increase has not resulted from desire for luxury but rather from necessity of modern life styles (Gül et al., 2003). As a result, the production and the service of food in fast food sector have become simpler and faster. The increase in the number of western origin fast food restaurant chains like McDonald's, Pizza Hut and Burger King in big cities is obviously a reflection of this change (Akbay and Boz, 2005).

Due to the variety of food products and the way they are serviced, fast food restaurants appeal to especially younger generation. Although nutrition is important for all ages, the way food is consumed carries other meanings for young people. Most of the university students have to study and leave away from their families and hometowns. While their eating habits do not signifi-

cantly differ before moving out for university education, they have to adapt in the university environment and change their habits. The change in their daily diet has impact not only on their mental and physical state but also on their academic performance. Therefore, identifying university students' eating habits and dieting knowledge and developing suggestions are very important (Erten, 2006).

The number of fast food restaurants based on the location of universities (i.e. rural vs urban), their publicity, convenience and service quality affect students' eating preferences and habits. There have been significant number of studies conducted to determine students' eating preferences and the factors influencing at both national and international scales (Özdiñç, 2004; Sormaz, Ü., Sürücüoğlu, M.S. ve Akan, L.S. 2008; Ansari, Stock ve Mikolajczyk, 2012; Kayışoğlu ve İçöz, 2012; Özdoğan, Yardımcı ve Özçelik, 2012; Vinay, Sriram, Kannabiran and Seenivasan, 2012; Yardımcı, Özdoğan, Özçelik, Sürücüoğlu, 2012; Sayılı ve Gözener, 2013; Yazıcıoğlu, Işın ve Ko, 2013; Cömert, 2014; Rui-Hui, 2015). However, studies focusing on rural-urban comparison as a variable have been scarce, if any. In this respect, the present study aims to identify consumption habits and purchasing behaviours of students for fast-food products while identifying the factors affecting their consumption habits by making rural - urban comparison.

Instrument and Method

Instruments

The main data for the study was gathered from the interviews with the participant students studying at vocational high schools at ukurova University. In addition, the analyses included some statistical results reported by previous studies and other institutions.

The survey used in the study was formed based on the information gathered from the literature and some previous studies in the field (Erdem and Uzakgider, 2011; Kayışoğlu and İçöz, 2012; Hamşıoğlu; 2013; Sayılı and Gözener, 2013; Cömert, 2014). Following the pilot study, the survey was finalized and given to the participants during January and February 2015.

The survey included questions addressing students' demographic information, financial state, eating habits, and their opinions toward fast food consumption. The survey consisted four parts. *The first part* was directed towards students' personal and demographic qualifications; *the second part* consisted questions about students eating and fast food consumption habits; *the third part* involved questions about their opinions on fast food consumption; and *the fourth part* included 16 statements to identify their attitudes toward fast food consumption. The statements were designed in Likert-type scale ranging from 1: not effect, 2: little effective, 3: effective.

Method

Sampling Method

The sample for the study consisted students studying at vocational high schools at Çukurova University. In order to have students' educational background variable consistent, only students at vocational school were included in the study. Therefore, the survey was given to the students determined via purposive sampling method.

The distinction between urban-rural in Turkey is based on 1924 Village Law, which states that such distinction be made depending on the population size. Accordingly, regions with the population up to 2.000 are considered `village`; and regions with the population between 2.000-20.000 are regarded as `town`; and regions with more than 20.000 people are regarded as `city`. However, this distinction based on population size has been regarded insufficient by recent studies due to recent advancements. The Turkish Statistical Institute (TURKSTAT) classifies regions with 20.001 and more as `urban` and regions with less people as `rural`. The criteria for urban-rural distinction in the present study is based on TURKSTAT'S distinction. According to 2014 estimations, the population of Adana is 1.695.699 (2.165.595 in total including towns); Pozantı is 20.004 and Yumurtalık is 18.457 (TURKSTAT, 2015). Based on this, in the study, Pozantı and Yumurtalık vocational schools are regarded to be in rural regions and Adana Vocational school in urban region. Since there are no evening classes offered in Pozantı and Yumurtalık vocational schools, the evening class students in Adana vocational school were not included in the study. The purposive sampling method was adapted

in selecting the samples. This method enabled us to form the sample based on some previous information on the population. The power of this sampling depends on the homogeneity of the sample formed (Ceyhan, 2014). Therefore, 70 % of the population could be included in the study. The survey was given to 313 volunteering students, and this formed 16,7 % of the population (Table 1).

Table 1.

The number of participant students at vocational school who received Surveys

The number of students at vocational school	Adana vocational school	Pozanti vocational school	Yumurtalık vocational school	Total
Total number of students	2.807	243	215	3.265
The number of students surveyed	175	63	75	313

Method of Analysis

The data on the participants' demographic information, financial state, eating and fast food consumption habits, and their opinions regarding fast food consumption were analyzed descriptively calculating frequency, percentage and mean results while *x-square* was calculated to identify the differences between the data gathered from urban and rural regions. 3 way Likert-type survey was applied to identify the difference between regions and 0.05 was determined as significant *p-value*.

Findings

Participants' Demographics and Financial State: Various factors play role in food preferences and eating habits. Geographic characteristics, climate, agricultural activities, religion, traditions, and socio-economic conditions are

influential in shaping eating habits (Pekcan, 1999). Thus, identifying the participants' demographic and financial state is important.

The demographic information of the participants show variations depending on their region. 54,6 % of the total participants are female; whereas this rate is 42,8 in rural region and 64,0 % in urban region. The majority of the participants are single and their ages varied between 17-20 for rural and urban regions (63,0 % and 90,9 % respectively). While most of the students in rural region are from towns (79,0%), the majority are from cities in urban region (61,1%). 83,0 % of the total participants stay in flats. 92,0 % of the students in rural region and 89,7 % of the ones in urban region live on their families' support, scholarship or government support. 52,9 % of the ones in rural and 76,6 % of the ones in urban region have 50-300 TL monthly income (Table 2).

Table 2.

The distribution of students' *demographics based on rural-urban distinction*

Demographics	Rural		Urban		Total	
	N	%	N	%	N	%
Gender						
Female	59	42,8	112	64,0	171	54,6
Male	79	57,2	63	36,0	142	45,4
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0
Marital Status						
Single	131	94,9	167	95,4	300	95,8
Married	7	5,1	8	4,6	13	4,2
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0
Age (Year)						
17-20	87	63,0	159	90,9	246	78,6
21-25	48	34,8	13	7,4	61	19,5
26-30	3	2,2	1	0,6	4	1,3
31-40	0	0,0	2	1,1	2	0,6

Total	138	100,0	175	100	313	100
Residence previous to higher education						
Village	15	10,9	11	6,3	26	8,3
Town	109	79,0	57	32,6	166	53,0
City	14	10,1	107	61,1	121	38,7
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0
Place of residence						
Flat	114	82,6	145	82,9	259	82,7
Dormitory	11	8,0	16	9,1	27	8,7
With family	2	1,4	13	7,4	15	4,8
Guest house	11	8,0	1	0,6	12	3,8
Total	138	100,0	175	100	313	100
Source of finance of students						
Family support	72	52,1	114	65,1	186	59,4
Scholarship	55	39,9	43	24,6	98	31,3
Part-Time job	11	8,0	18	10,3	29	9,3
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0
Students' monthly income (TL)						
50-150	16	11,6	56	32,0	72	23,0
151-300	57	41,3	78	44,6	135	43,1
301-450	25	18,1	19	10,9	44	14,1
451-600	28	20,3	15	8,6	43	13,7
601-750	3	2,2	2	1,1	5	1,6
751-900	3	2,2	3	1,7	6	1,9
901-3.500	6	4,3	2	1,1	8	2,6
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Participants’ Families’ Demographic and Financial State

Family demographics for the participants in rural and urban regions can be said to have similar characteristics. 43,5 % of the students in rural areas and 51,4 % of the ones in urban areas have 5 to 7 people in their families. The parents’ educational background is mostly primary school graduate for both regions. 74,8 % of them have 500-1500 TL monthly income. This indicates that students from both regions are from low socio-economic backgrounds (Table 3).

Table 3.

The distribution of students’ socio-economic state based on *rural-urban distinction*

Socio-Economic state	Rural		Urban		Total	
	No	%	No	%	No	%
Family size (person)						
2–4	56	40,6	75	42,9	131	41,9
5–7	60	43,5	90	51,4	150	47,9
8–10	17	12,3	9	5,1	26	8,3
11–18	5	3,6	1	0,6	6	1,9
Total	138	100,0	175	100	313	100
Mother’s educational background						
Illiterate	9	6,5	15	8,6	24	7,7
Literate	9	6,5	7	4,0	16	5,1
Primary education	77	55,8	98	56,0	175	55,9
Secondary education	16	11,6	21	12,0	37	11,8
High school	21	15,2	30	17,1	51	16,3
University	6	4,3	4	2,3	10	3,2
Total	138	100	175	100,0	313	100
Father’s educational background						
Illiterate	3	2,2	3	1,7	6	1,9
Literate	4	2,9	5	2,9	9	2,9

Primary education	60	43,5	89	50,9	149	47,6
Secondary education	21	15,2	34	19,4	55	17,5
High school	40	29,0	35	20,0	75	24,0
University	10	7,2	9	5,1	19	6,1
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Family monthly income (TL)

500-1000	60	43,5	107	61,1	167	53,4
1001-1500	34	24,6	33	18,9	67	21,4
1501-2000	17	12,3	16	9,1	33	10,5
2001-2500	8	5,8	8	4,6	16	5,1
2501-3000	8	5,8	7	4,0	15	4,8
3001-3500	6	4,3	3	1,7	9	2,9
3501-4000	3	2,2	1	0,6	4	1,3
4500-10.000	2	1,4	0	0,0	2	0,6
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Source of finance of students

Family support	72	52,1	114	65,1	186	59,4
Scholarship	55	39,9	43	24,6	98	31,3
Part-Time job	11	8,0	18	10,3	29	9,3
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0

Students' Personal Characteristics

The participants' weight and height were identified. 73,9 % of the students in rural areas and 75,5 % of the ones in urban were between 51-80 kg. Nearly 70,0 % of all the participants were between 161-180 cm in height. The rate was 70,3 % for rural region and 69,7 % for urban (Table 4).

Table 4.

Students' personal characteristics based on *Rural-Urban distinction*

Personal specifications	Rural		Urban		General	
	No	%	No	%	No	%
Weight (Kg)						
40-50	22	15,9	30	17,1	52	16,6
51-60	36	26,1	64	36,6	100	31,9
61-70	36	26,1	43	24,6	79	25,2
71-80	30	21,7	25	14,3	55	17,6
81-90	9	6,5	11	6,3	20	6,4
91-110	5	3,6	2	1,1	7	2,3
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0
Height (Cm)						
150-160	26	18,8	39	22,3	65	20,8
161-170	48	34,8	81	46,3	129	41,2
171-180	49	35,5	41	23,4	90	28,8
181-190	14	10,1	13	7,4	27	8,6
191-200	1	0,7	1	0,6	2	0,6
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0

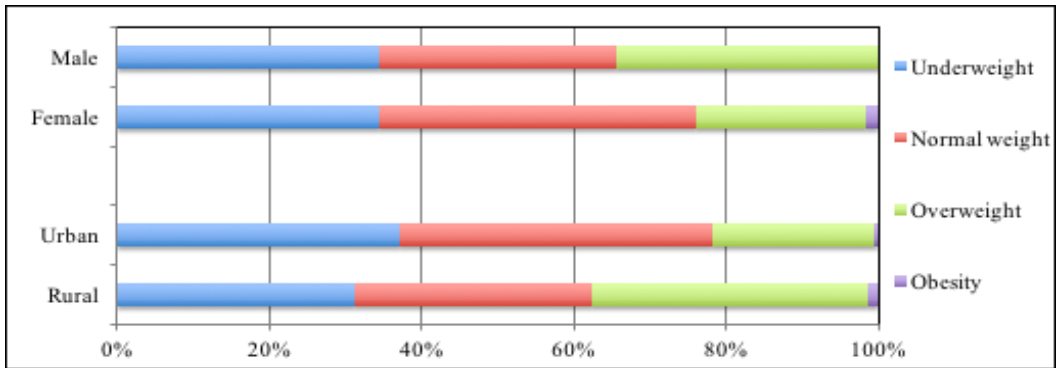
Calculating body-mass index¹ of the participants, the differences based on gender and the region were analyzed. The body-mass index for all the participants were; minimum 11,36 kg/m², maximum 39,56 kg/m² and 22,32 kg/m² in average. The analysis showed that 41,5 % of the female participants were at moderate weights while the rate was 31,0 % for males. The body-mass index also revealed that 31.2 % of the students in rural region had moderate weight and 36,2 % were overweight; among the participants in urban

¹ Body-mass index is calculated by dividing the weight by square-height (Onat et al.,2001).

region, 41,1 % had moderate weight and 21,1 % were overweight. The significant difference between rural and urban regions in weight is important ($p=0,04$) (Figure 1).

Figure 1.

Students' Body-mass Index Distribution based on *Rural-Urban Distinction*

Eating Habits

The relationships between the participants' studying regions and their eating habits are displayed in Table 5. 52,9 % of the students in rural region and 64,0 % of the ones in urban region stated that they miss their main meals. 78,1 % in rural and 58,9 % in urban stated that they miss breakfast. The rate for skipping main meals and breakfast show significant differences in terms of region ($p=0,02$).

The reasons for the participants to skip meals are claimed to be oversleeping, not having enough time, rushing for school, inappetency, and not having enough money. These reasons show statistically significant difference in terms of region ($p=0,00$). 84,1 % of the students in rural region and 92,6 % in urban region have the habit of eating out. The difference between rural and urban region in terms of eating out was significant ($p=0,00$). 38,8 % of the students in rural region and 42,0 % in urban region ate out at least once a week and the difference between these rates were statistically meaningful ($p=0,00$) (Table 5).

Table 5.

Students' eating habits based on rural-urban distinction

Variables	Rural		Urban		Total		X ²	P
	No	%	No	%	No	%		
Skipping meals								
Skips	73	52,9	112	64,00	185	59,1	5.834	0,054
Sometimes skips	62	44,9	56	32,00	118	37,7		
Doesn't skip	3	2,2	7	4,00	10	3,2		
Total	138	100,0	175	100,00	313	100,0		
Meals skipped								
Breakfast	57	78,1	66	58,90	123	66,5	9.476	0,024
Lunch	12	16,4	33	29,50	45	24,3		
Dinner	0	0,0	6	5,40	6	3,3		
Other meals	4	5,5	7	6,20	11	5,9		
Total	73	100,0	112	100,00	185	100,0		
Factors for skipping meals								
Time consuming	52	37,7	61	34,9	113	36,1	33.781	0,000
Oversleeping	50	36,2	34	19,4	84	26,8		
Financial reasons	4	2,9	42	24,0	46	14,7		
Inappetency	23	16,7	22	12,6	45	14,4		
Being on a diet	5	3,6	10	5,7	15	4,8		
Not having someone to prepare meals	4	2,9	6	3,4	10	3,2		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Students' eating out habits								
Eats out	46	33,4	87	49,7	133	42,5	10.904	0,004
Sometimes eats out	70	50,7	75	42,9	145	46,3		
Doesn't eat out	22	15,9	13	7,4	35	11,2		

Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Students' frequency of eating out								
At least once a day	23	19,8	55	34,0	78	28,1		
At least once a week	45	38,8	68	42,0	113	40,6		
At least once every 15 days	12	10,4	15	9,3	27	9,7	16.071	0,003
At least once a month	21	18,1	19	11,6	40	14,4		
Other	15	12,9	5	3,1	20	7,2		
Total	116	100,0	162	100,0	278	100,0		

Students' Fast Food Consumption Habits

In order to determine the students' fast food consumption habits, the frequency of their consumption at present and previous to their university education were compared. While 39,9 % of the students in rural region consumed fast food frequently, 50,0 % sometimes consumed it, and 10,1 % never consumed it. 60,0 % of the students in urban region consumed fast food frequently, 35,4 % sometimes, and 4,6 % never consumed fast food. The frequency of fast food consumption in rural and urban regions showed significant difference ($p=0,00$).

As for the consumption previous to university education, 60,6 % of the participants in rural region stated they consumed fast food while 22 % sometimes consumed it. 70,3 % of the participants in urban region stated that they consumed fast food previous to their arrival to university ($p=0,99$). The students' reasons to consume fast food were "being filling" and "delicious"; "not requiring a lot of time", "its convenience" and "reasonable price". The reasons for consuming fast food differed significantly in rural and urban regions ($p=0,02$) (Table 6).

Table 6.

Students' fastfood consumption habits based on rural-urban distinction

Variables	Rural		Urban		Total		X ²	P
	N	%	N	%	N	%		
Frequency of fastfood consumption								
Regularly	55	39,9	105	60,0	160	51,1	13,450	0,001
Sometimes	69	50,0	62	35,4	131	41,9		
No	14	10,1	8	4,6	22	7,0		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Fastfood consumption frequency previous to vocational school								
Regularly	96	69,6	123	70,3	219	70,0	0,020	0,990
Sometimes	30	21,7	37	21,1	67	21,4		
No	12	8,7	15	8,6	27	8,6		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Reasons for fastfood consumption previous to vocational school								
Being filling and delicious	31	32,3	50	40,7	81	37,0	11,010	0,026
Convenience	20	20,8	35	28,5	55	25,1		
Saving time	28	29,2	20	16,3	48	21,9		
Having reasonable price	17	17,7	14	11,4	31	14,2		
Variety	0	0,0	4	3,1	4	1,8		
Total	96	100,0	123	100,0	219	100,0		

Opinions of Students Regarding Fast food Consumption: the participants' opinions were analyzed under two categories: financial and cultural. The rate of the students who stated that fast food is an eating habit was 22,5 % in rural region and 35,4 % in urban region. 39,9 % of the students in rural region and 36,6 % in urban region thought that fast food is consuming one type of food.

The rate of students who thought fast food consumption is a health problem was 63,0 % for rural region and 71,4 % for urban region. 67,7 % of all the par-

ticipants thought fast food consumption is a health issue whereas 12,1 % did not consider it to be an issue. 20,2 % expressed no opinions on this statement. The opinions on fast food consumption regarding health issues differed significantly in rural and urban regions ($p=0,01$).

The students who regarded consumption of fast food as an health issue stated obesity to be the main disease caused by this consumption (84 % for rural and 86 % for urban). Students' opinions on whether to give up consuming fast food in case of an illness was also investigated. 79,2 % of the students stated that they would stop consuming fast food if they had any illness caused by it. The rate for this opinion was close in both regions (81,9 for rural and 77,1 % for urban ($p=0,42$) (Table 7)). Overall, it can be claimed that the participants believe that fast food consumption could lead to health issues and that they would stop consuming it in case of an illness.

Table 7.

Evaluation by students on fast food regarding health issues

Opinions	Rural		Urban		General		X ²	P
	N	%	N	%	N	%		
Whether Fastfood consumption is a habit or not								
Yes	31	22,5	62	35,4	93	29,7		
No	33	23,9	32	18,3	65	20,8	6,380	0,041
No opinion	74	53,6	81	46,3	155	49,5		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Whether fastfood consumption is a one way eating habit								
Yes	55	39,9	64	36,6	119	38,0		
No	44	31,9	58	33,1	102	32,6	0,364	0,834
No opinion	39	28,2	53	30,3	92	29,4		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Whether fastfood consumption leads to health issues							8,263	0,016

Yes	87	63,0	125	71,4	212	67,7		
No	25	18,2	13	7,4	38	12,1		
No opinion	26	18,8	37	21,2	63	20,2		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Health issues caused by fastfood consumption

Obesity	73	83,9	107	85,6	180	84,9		
Heart problems	6	6,9	7	5,6	13	6,1		
diabetes	0	0,0	1	0,8	1	0,5		
Psychological problems	1	1,1	1	0,8	2	0,9	1,744	0,942
Stomach problems	5	5,7	5	4,0	10	4,7		
Cancer	1	1,1	3	2,4	4	1,9		
Food poisoning	1	1,1	1	0,8	2	0,9		
Total	87	100,0	125	100,0	212	100,0		

Stopping to consume fastfood in case it leads to health issues

Yes	113	81,9	135	77,1	248	79,2		
No	12	8,7	15	8,6	27	8,6	1,725	0,422
No opinion	13	9,4	25	14,3	38	12,2		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

The participants evaluated fast food consumption regarding cultural aspects as well. Both the students and their parents' views were analyzed. 56,2 % of the parents had negative attitudes toward fast food consumption. The rate of these parents was 42,0 % in rural region and 67,4 % in urban region, which was found to be significantly different ($p=0,00$).

The students were also asked if they thought consuming fast food led to communication problems in family life. Almost half of the participants (49,5 %) thought it led to lack of communication among family members, 38,3 % regarded it irrelevant and 12,2 % stated no opinions. The opinions regarding

the negative effect of fast food consumption was 47,1 % in rural region and 51,5 % in urban region.

Nearly all of the participants were of the opinion that fast food is not part of traditional Turkish cuisine. 46,4 % of them thought fast food led to loss of traditional eating habits and cultural deterioration (20,4 %); and while 21 % thought consuming fast food did not have an impact on traditional eating habits. The rates were similar in rural and urban regions (Table 8).

Table 8.

Opinions of students regarding fast food consumption and food culture

Opinions	Rural		Urban		General		X ²	P
	N	%	N	%	N	%		
Families' opinions on fast food consumption								
Positive	11	8,0	10	5,7	21	6,7	21,023	0,000
Negative	58	42,0	118	67,4	176	56,2		
Not interested	49	35,5	36	20,6	85	27,2		
No opinion	20	14,5	11	6,3	31	9,9		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Opinions on fastfood consumption's leading to degeneration in family relationships								
Yes	19	13,8	22	12,6	41	13,1	1,061	0,787
Sometimes	46	33,3	68	38,9	114	36,4		
No	56	40,6	64	36,5	120	38,3		
No opinion	17	12,3	21	12,0	38	12,2		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		
Opinions on fastfood products to be part of Turkish food culture								
Yes	0	0,0	2	1,10	2	0,6	1,587	0,312
No	138	100,0	173	98,90	311	99,4		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Opinions on fastfood consumption’s leading to cultural conflict

Yes	13	9,4	18	10,3	31	9,9		
Sometimes	34	24,6	52	29,7	86	27,5	1,780	0,619
No	82	59,5	91	52,0	173	55,3		
No opinion	9	6,5	14	8,0	23	7,3		
Total	138	100,0	175	100,0	313	100,0		

Opinions on fastfood consumption’s leading to loss of traditional Turkish dishes

Leads to forget some dishes	60	43,6	85	48,6	145	46,4		
No effect	30	21,7	36	20,6	66	21,1	2,569	0,926
Leads to cultural loss	30	21,7	34	19,4	64	20,4		
Adds variety	14	10,1	15	8,6	29	9,2		
None	4	2,	5	2,8	9	2,9		
Total	138	100,00	175	100,0	313	100,0		

Factors impacting students’ fast food consumption

The factors affecting fast food consumption were found to be convenience, saving time, fulfilling and being delicious. Convenience was stated by 58,5 % of the students, 51,2 % stated that it did not require a lot of time, and 47,9 % found it filling and delicious. While convenience and being filling and delicious is more important for the students in urban region; requiring little time was a more important factor in rural region. Having fast food restaurant in university campuses or nearby and having a quick service help students save time, which leads students to prefer fast food for their meals.

The factors affecting fast food preference are variety of alternatives (%47,6), easy service (%43,.) , reasonable price (%36,4) and having the habit (%33). Variety of alternatives, easy service, and having the habit are more important in urban region while reasonable price and leading to social atmosphere are important in rural regions. An interesting finding regarding the factors is

regarding fast food consumption as a leading factor for social atmosphere (%31,6). Conditions and convenience are among the factors affecting fast food consumption (%39,9). Having a lot of fast food restaurants available has also increased the competition among them. This increased competition has led to increase in variety and in service. Therefore, having ergonomic working conditions has affected not only workers but also consumers (Table 9).

Table 9.

The importance of factors leading students to consume *fastfood* based on *rural-urban distinction*

Variables	Area of settlement	1		2		3		x ²	P
		N	%	N	%	N	%		
Convenience	Rural	40	29,0	26	18,8	72	52,2	5,103	0,077
	Urban	33	18,9	31	17,7	111	63,4		
	Total	73	23,3	57	18,2	183	58,5		
Saving time	Rural	42	30,4	21	15,2	75	54,4	2,245	0,326
	Urban	52	29,7	38	21,7	85	48,6		
	Total	94	30,0	59	18,8	160	51,2		
Being Filling and delicious	Rural	56	40,6	25	18,1	57	41,3	6,814	0,033
	Urban	47	26,9	35	20,0	93	53,1		
	Total	103	32,9	60	19,2	150	47,9		
Variety	Rural	50	36,2	27	19,6	61	44,2	1,150	0,563
	Urban	56	32,0	31	17,7	88	50,3		
	Total	106	33,9	58	18,5	149	47,6		
Practical service	Rural	52	37,7	28	20,3	58	42,0	1,707	0,426
	Urban	54	30,8	42	24,0	79	45,2		
	Total	106	33,9	70	22,4	137	43,7		
Conditions and comfort	Rural	54	39,1	27	19,6	57	41,3	1,411	0,494
	Urban	62	35,5	44	25,1	69	39,4		
	Total	116	37,1	72	23,0	125	39,9		
Reasonable price	Rural	58	42,0	27	19,6	53	38,4	0,550	0,760
	Urban	75	42,9	39	22,2	61	34,9		
	Total	133	42,5	66	21,1	114	36,4		
Habit	Rural	70	50,7	25	18,1	43	31,2	6,834	0,033
	Urban	64	36,6	47	26,9	64	36,5		
	Total	134	42,9	73	23,3	106	33,8		
Effect in creating social surrounding	Rural	73	52,9	22	15,9	43	31,2	2,425	0,297
	Urban	80	45,7	39	22,3	56	32,0		
	Total	153	48,9	61	19,5	99	31,6		
Keeping the quality standards	Rural	59	42,8	30	21,7	49	35,5	2,055	0,358
	Urban	82	46,9	44	25,1	49	28,0		
	Total	141	45,0	74	23,7	98	31,3		
Not having anyone to cook	Rural	69	50,0	17	12,3	52	37,7	6,999	0,030
	Urban	104	59,4	29	16,6	42	24,0		
	Total	173	55,3	46	14,7	94	30,0		
Being healthy and hygenic	Rural	74	53,7	26	18,8	38	27,5	1,977	0,372
	Urban	106	60,6	32	18,3	37	21,1		
	Total	180	57,5	58	18,6	75	23,9		

Nutrition value	Rural	89	64,5	20	14,5	29	21,0	7,017	0,030
	Urban	96	54,9	47	26,9	32	18,2		
	Total	186	59,4	66	21,1	61	19,5		
Not liking to cook	Rural	91	65,9	16	11,6	31	22,5	1,941	0,379
	Urban	121	69,1	25	14,3	29	16,6		
	Total	213	68,1	40	12,8	60	19,1		
Suggestions from others	Rural	88	63,8	20	14,5	30	21,7	4,851	0,088
	Urban	104	59,4	42	24,0	29	16,6		
	Total	192	61,3	62	19,8	59	18,9		
Effect of advertisements	Rural	94	68,1	17	12,3	27	19,6	3,055	0,217
	Urban	118	67,4	32	18,3	25	14,3		
	Total	212	67,7	49	15,7	52	16,6		

1: not effective 2: moderately effective 3: Effective

Discussion

The study investigated university students' demographic, socio-economic state, personal characteristics, eating habits, factors affecting fast food preferences, and their opinions of this type of food consumption by focusing on the differences in rural and urban regions. Body-mass index in the study was calculated to be 22,32 kg/m². Based on body-mass index criteria (19-24 in age), male students are fatter than females, and students in rural regions are fatter than the ones in urban region. 53 % of the students in rural region skip their meals and 64 % of the ones in urban region skip their main meals. Breakfast was found to be the most frequent skipped meal. The factors for skipping meals included anxiety to miss morning classes with 29 % for both regions. Students from both groups found fast food to be economic, time saving, filling and delicious, rich in variety, having quick and practical service and convenient. 23 % of the students in rural region and 35 % of the ones in urban region accepted fast food consumption as an eating habit. The majority of the students (67,7 %) thought fast food led to health issues (especially obesity) and stated that their parents had negative attitudes toward fast food consumption. The students also accepted that fast food is not part of traditional Turkish food culture and led to loss for some traditional dishes. Eating habits are related to income and food culture as well as consumers knowledge levels on food. Having healthy and balanced diet is especially important for a healthy life for university students. Therefore, educational activities such as conferences or symposiums could be organized in universities

and students should be encouraged to participate. Also, daily, weekly or monthly information on healthy eating habits could be given to students via printed or electronic media means. There is a difference in fast food preferences of students in rural and urban regions. The students in rural region usually do not have access to fast food restaurants inside their campus and thus eat the food provided in the university dining hall. Thus, students have to eat either outside of their school or at the dining hall. Because of lack of time and money and difficulties in transportation, students find it convenient to eat at closeby fast food restaurants. In addition, although students at both rural and urban regions are aware of the health issues related to fast food consumption, they consume fast food for its being delicious, filling, rich in variety, and convenient. Although students may not totally stop consuming fast food, there should be preventive measures to reduce the frequency of fast food consumption. First of all, the nutrition value of the food serviced in university dining halls, the variety, servicing, the canteen's atmosphere and hygiene should be controlled and checked regularly by the authorities. Furthermore, cooperation among institutions is very important so that students should be educated regarding sufficient and balanced diet and the illnesses that fast food could cause such as obesity, heart-related or gastro-related issues, diabetes, food poisoning, etc. Quarter of the participants consider fast food consumption as a one way diet and a leading factor to illnesses, especially obesity. The majority of them stated that they would give up consuming fast food in case they had a health issue because of fast food consumption. However, the advantages of fast food consumption such as price, convenience and taste contribute to the increased consumption by the university students. Previous to their university life, being filling and delicious, convenience and saving time were indicated as major factors to fast food consumption. During the university, on the other hand, convenience was regarded important in addition to the same factors.

In conclusion, although rural-urban distinction for Adana region revealed significant differences in terms of fast food consumption habits of university students, the factors affecting the consumption did not have significant differences.

Kaynakça/References

- Akbay, C. ve Boz, İ. (2005). Kahramanmaraş'ta ailelerin ev ve ev dışı gıda tüketim talebi ve tüketici davranışlarının ekonomik analizi. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 8(1), 122-131.
- Ansari, W. E., Stock, C. ve Mikolajczyk, R. T., 2012. Relationships between food consumption and living arrangements among university students in four European countries - A cross-sectional study. *Nutrition Journal*. 11, 28.
- Ceyhan, V. (2014). *Araştırma metodolojisi eğitim programı ders notları*. Samsun.
- Cömert, (2014). Gençlerin fast food tüketim alışkanlıkları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 423-427.
- Dursun, Ö. T. (1999). *Self-Servis Düzenine Bağlı Zincir Fast-Food Restoranların Yemek Salonu İç Mekan Biçimlenmesine Bir Yaklaşım* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara).
- Erdem, T. N. ve Uzakgider, N. (2011). *Fast-Food tüketim tarzının aile fonksiyonlarına etkisi: Eskişehir örneği*. Bursa: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu.
- Erten, M. (2006). *Adıyaman ilinde eğitim gören üniversite öğrencilerinin beslenme bilgilerinin ve alışkanlıklarının araştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara).
- Gül, A., Akbay, A., Dölekoğlu, C., Özel, R., Akbay, C. (2003). *Adana ili kentsel alanda ailelerin ev dışı gıda tüketimlerinin belirlenmesi*. Ankara.
- Hamşioğlu, A.B, (2013). Fastfood ürünleri satın alan tüketicilerin yaşam tarzlarını belirlemeye yönelik bir uygulama. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*. 6 (11), 17-34.
- Kayısoğlu, S. ve İçöz, A. (2012). Eğitim düzeyinin fast-food tüketim alışkanlığına etkisi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 9 (2), 16-19.
- Rui-Hui, M. (2015). Fast-food consumption among college students based on cost and thermal analysis. *Advanced Journal of Food Science and Technology*. 8(2), 122-125.
- Sayılı, M. ve Gözener, B. (2013). Gaziosmanpaşa Üniversitesi öğrencilerinin fast-food tüketim alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4(2), 11-28.

Özding, İ.Y. (2004). Üniversite öğrencilerinin Fast Food tüketim alışkanlıkları ve tüketim noktası tercihlerini etkileyen faktörler. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 71-79.

Sormaz, Ü., Sürücüoğlu, M.S., Akan, L.S. (2008). *Beslenme kültüründeki eğilim fast food yemek tercihleri*. 38. İcanas Kongresi. (10-15 Eylül 2007/Ankara). Bildiriler Maddi Kültür III. Cilt. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 4(3), 1211-1231. Ankara: Korza Yayıncılık Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Onat, A., Keleş, İ., Sansoy, V., Ceyhan, K., Uysal, Ö., Çetinkaya, A., Erer, B., Yıldırım, B., Başar, Ö. (2001). Yetişkinlerimizin 10-yıllık takibinde obezite göstergeleri artışta: beden kitle indeksi malelerde coroner olayların bağımsız öngörücüsü. *Türk Kardiyoloji Derneği Araştırmaları*. 29, 430-436.

Özdoğan, Y., Yardımcı, H. ve Özçelik, A.Ö. (2012). Yurtta kalan üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları. *Karadeniz*. 4(15), 139-149.

Pekcan, G. (1999). *Vücut ağırlığının denetimi. Diyet El Kitabı*. Ankara: Hatiboglu Yayınevi.

TÜİK [TURKSTAT], (2015). Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. Erişim: 05.08.2015. www.tuik.gov.tr.

Vinay Gopal J., Sriram S., Kannabiran K. and Seenivasan R. (2012). Student's perspective on junk foods: Survey. *Sudanese Journal of Public Health*. 7(1), 21-15.

Yardımcı, H., Özdoğan, Y., Özçelik, A. Ö., Sürücüoğlu, M. S. (2012). Fast-Food consumption habits of university students: The sample of Ankara. *Pakistan Journal of Nutrition* 11(3), 265-269.

Yazıcıoğlu, İ., Işın, A. ve Koç, B. (2013). Üniversite öğrencilerinin Fast Food ürünleri tercih etme nedenleri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 1(1), 36-41.

Copyright © 2016 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2016 • 4(1) • 149-180

ISSN 2147-8473

Başvuru | 02 Nisan 2016

Kabul | 10 Nisan 2016

Makale

Gençlerin Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Katılımları: Dünyadan Örnekler ve Türkiye İçin Öneriler*

Emel Altın^a

Murat Kasımoğlu^b

Öz

Bu çalışmada, değişen ve gelişen dünyanın temel dinamiklerini oluşturan günümüzün genç kesimi Y ve M Kuşaklarının sosyo-ekonomik ve politik karar mekanizmalarına katılım eğilimleri analiz edilmiştir. Bu eğilimi belirleyebilmek için dünyadaki örnek olayları içeren kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ile amaçlanan gençlerin devletin karar alma mekanizmalarına katılımını etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Dünyadaki gençlik katılımı uygulamaları değerlendirilerek Türkiye'deki gençlerin sosyo-ekonomik ve politik süreçlere katılımlarını arttırabilmeleri için öneriler sunulmuştur. Sonuç olarak gençlik katılımı modeli aktif vatandaşlık, motivasyon, iletişim kanalları ile gençlerin kültürel ve karakteristik özellikleri olmak üzere dört boyut altında incelenerek gençlik katılımını etkileyen çevre ve araçlar belirlenmiştir. Tüm iletişim ve bilgi teknolojileri gençlerin karakteristik özellikleri göz önünde bulundurularak aktif vatandaş olmalarını sağlamada etkin bir araç haline getirilmelidir. Öneriler bu model çerçevesinde politika yapımcıların, sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimlerin ve eğitim birimlerinin üzerine düşen görevlere odaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Motivasyon • Genç kuşaklar • İletişim kanalları • Kültür • Aktif vatandaşlık

* Bu çalışma WALD tarafından yürütülen "Sivil İşbirliği İçin Gençlik Katılımı" projesinden türetilmiştir.

a Yetkilendirilmiş yazar

Dr. Şırnak Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, E-posta: emelaltin23@gmail.com

b Prof. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, E-posta: mkasimoglu@ticaret.edu.tr

Gençlik katılımı gençlerin bir gönüllü faaliyette bulunarak politik fikirleri öğrenmesi ve politik bir duruş kazanmasıdır. Bir başka deyişle gençlik katılımı gençlerin gönüllülük esasına dayanarak bir konuyu öğrenebilmek için motive olması ve faaliyetler içerisinde bulunabilmesi için sorumluluk alması, karar vermesi ve aldığı kararları uygulayabilmesidir (Roker, Player ve Coleman, 1999). Gençlik katılımı gençlerin yetişkinlerin dünyasından izole olmalarını önlemesi açısından önem taşımaktadır. Böylece yetişkinler gençleri bir sorun olarak görmeyi aksine toplumsal sorunların çözümü için birer kaynak olarak görmeye başlarlar (Kohler, 1981).

Gençlik katılımını gerçekleştirme birden fazla farklı amaca hizmet etmektedir. Gençler katıldıkları gönüllü faaliyetler ve kampanyalar ile öğrendikleri ve geliştirdikleri yeteneklerle gelecekte ekonomik, politik ve sosyal hayatta daha etkin olarak rol alabileceklerdir. Gençler gençlik örgütlerine katılarak belirli konulara veya sorunlara ilişkin bilgiyi araştırma ve elde etme, yerel ve ulusal sorunlar ile ilgili yetkili kişiler ile irtibata geçme, bir sorun hakkında somut bir örnek olay üzerinden tartışma, grup olarak işbirliği içerisinde çalışabilme, yerel konsey toplantılarının prosedürleri hakkında bilgi edinme, toplum içinde konuşma, diğer gençlik örgütleri ve grupları ile iletişimde bulunma ve siyasi partilerin ve sivil toplum kuruluşlarının politikaları hakkında bilgi sahibi olma yeteneklerini geliştirirler (Roker ve Ark., 1999). Gençlik katılımı önce evde ebeveyn teşvikleri ile daha sonra da okuldaki uygulamalar ile aşılabilir. Daha sonra sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle de sürekliliği sağlanabilir (Kohler, 1981). Gençlik katılımının sağlanabilmesi için güvenilir bir ortam yaratılmalıdır. Pek çok durumda gençler sorumluluk almakta isteksiz davranabilirler. Bu durumda gençlik aktivitesi ile ilgilenen yetişkin sabırlı davranmalı, güven verici olmalı ve gençlerin kendilerine olan güvenleri gelene kadar sabretmelidir. Böylece gençler kendi liderlik anlayışlarını geliştirebileceklerdir. Normatif bir şekilde yaklaşıldığında, yetişkinlerin buradaki görevi, gençlerin planlarını eyleme dönüştürürken dışarıya karşı bu eylemi savunmak olarak tanımlanmalıdır. Bir problem ortaya çıktığında, yetişkinler ve gençler olası çözüm yolları geliştirebilmelidir (Kohler, 1981).

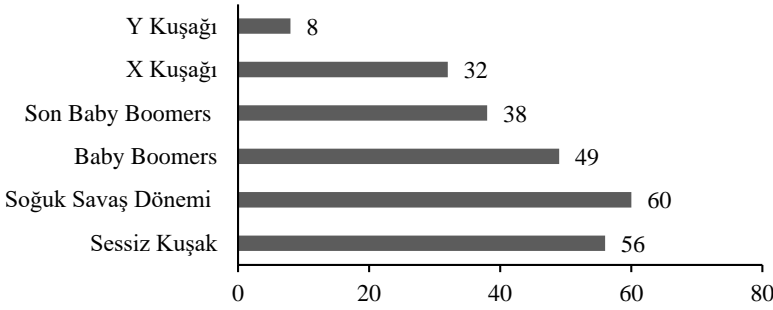
Gençlerin özellikleri, karakterleri, iş yapma biçimleri, tüketim alışkanlıkları ve dünyaya bakış açıları dolayısıyla katılımcılık biçimleri ve ilgi alanları

kuşaklara göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla kuşakların gençlik katılımları teknolojik gelişmelerin, tarihi olayların, kültürün ve çevrenin etkisinde şekillenmektedir (Gillette, 1985; Cherrigton, 1997). Sanayileşme öncesi dönemde gençler ailelerin üretim ve tüketim girişimlerinin ayrılmaz bir parçası olmuşlardır. Aile içerisinde kardeşlerine bakma, ev işlerinde yardım etme, özellikle de kırsal kesimde çobanlık yapma gibi görevleri üstlenmişlerdir. Dolayısıyla bu dönemde aileler için çocuk yetiştirme üretim fonksiyonlarının bir parçası haline gelmiştir. Sanayileşme sonrası dönemde ileri teknoloji ve kentleşme ile birlikte öğrenme ve üretim birbirinden ayrılmıştır. Üretim için işyerleri evlerden dışarıya, ofislere ve fabrikalara taşınmıştır. Uzmanlık isteyen birçok yüksek nitelikli iş ortaya çıkmıştır. İşyerleri evlerden uzaklaşmıştır. Hem anne hem baba dışarıda çalışmaya başlamış ve annelerin de işgücüne katılımı geliri ve yaşam standartlarını yükseltmiştir. Gençlerin hem çalışan hem de aktif bir vatandaş olması için gereken hazırlık dönemi uzamaya başlamıştır. Sorumlu bir vatandaş olarak gerekli yetkinlikleri elde etmek genellikle doğal ya da işlevsel bir ortamda elde edilemez olmuştur (Husen, 1987). Sanayi Devriminden sonra görülen kuşaklardan biri olan Baby-Boomers (1945- 1964), 1929 krizi ve İkinci Dünya Savaşının olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için ekonomi, teknoloji, bilim ve sanat çalışmalarına ağırlık vermişlerdir (Coomes, 2004; Cherrigton, 1997). Vietnam savaşı döneminde 18-24 yaşları arasında olan X Kuşağı gençlerinin hızlı sosyal değişimler ve iletişim kanallarının gelişmesi ile savaşa olan duyarlılıkları, küresel dünyadaki acı ve adaletsizliklere karşı farkındalıkları artmıştır (Husen, 1987). Günümüzün genç kuşaklarını Y Kuşağı (1977-1994) ile M Kuşağı (1995-2003) oluşturmaktadır. Y kuşağı öz güveni yüksek, olaylara bakış açısı bireysel, sadakat duygusu az, hız tutkunu ve sabırsız bir nesildir (Bozkuş, 2009). İnternet teknolojisinden yararlanarak sanal ağları bilgilerin ve görüşlerin paylaşıldığı, takım ruhunun oluşturulduğu bir ortam haline getirmişlerdir (The Smart Work, 2009). Politika ve demokratik sistem ile daha az ilgilidirler (Dell Carpini, 2000). Bunun yanında daha önceki kuşaklara göre daha az idealisttirler. Örneğin, daha önceki kuşaklar dünyada bir yaşam felsefesi geliştirmeyi hedeflerken, Y Kuşağı ileride sadece iyi bir finansal duruma sahip olmayı hedeflemektedir (Soule, 2001). 2001 yılında Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması gibi tarihi olayları yaşamış olan Y Kuşağı (1977-1994) gençleri toplumun mevcut sorunları,

meslek sorunları, sosyal rol ve yaşam tarzı sorunlarıyla daha az ilgilenmeye başlamışlardır. Çünkü X kuşağındaki gibi gençlik katılımını destekleyici ve onlara rol model olacak ebeveynlere sahip değillerdir (Soule, 2001). Benett (2000) kuşakların dünyadaki olayları televizyon veya gazete gibi basından takip etme oranlarını karşılaştırarak dünyanın sorunları ile en az ilgili olan kuşağın Y kuşağı olduğunu ortaya koymuştur.

Şekil 1

Kuşakların Kamu İşlerine İlgileri (%)

Kaynak: Soule (2001).

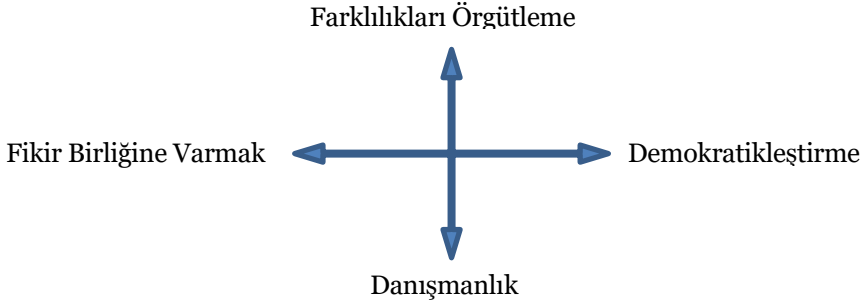
İngiltere’de Y Kuşağı gençlerinin daha çok çevrelerindeki alışveriş merkezlerinin modernizasyonu, yaşam alanlarının geliştirilmesi, trafik akışının düzenlenmesi gibi yerel çevre sorunları ve eğitimleri için fon sağlama ile yakından ilgilendikleri görülmektedir. Bunun aksine politikaya, insan haklarına, demokrasiye ve siyasi partilere ilgilerinin olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu kuşağın temsilcileri, kurumsal yapılar içindeki mekanizmaları çok fazla benimsememekte, yerel ve ulusal politikacılara güvenmemekle birlikte politik karar verme mekanizmalarından uzak durmayı tercih etmektedirler (Henn, Weinstein ve Wring, 2002).

Teknolojinin baş döndürücü gelişme hızının etkisinde geleceğin genç kuşağı olacak olan M Kuşağı (1995-2003) ise kendileri için cep telefonunu, bilgisayar ve interneti vazgeçilmez birer araç olarak görmektedirler. Bu kuşağa ait

bireyler ailelerinin sıkı korumacılığı altında yetiştikleri için aile değerlerine bağlıdırlar ve onlara saygı duyarlar. Geleneklere ve kültürlerine kendi kural ve normlarını dâhil etmek isterler. Bu kuşaktaki gençler gönüllülük esasına dayanan faaliyetleri yapmak için motive olmuş bir kuşaktır. Yeni iletişim kanalları aracılığıyla bilgi kaynaklarına hızlı bir şekilde erişilebilirliklerini arttırarak sivil katılımları için fırsatlar yaratılabilir (Howe ve Strauss, 2003).

Şekil 2

Gençlik Katılımcılığında Hedeflerin ve Motivasyon Yollarının Kategorileştirilmesi

Kaynak: Slokum (2003)

Fakat sadece motivasyonlarını arttırmak M kuşağının gençlik katılımını arttırmaya yetmeyebilir. Gençlik katılımcılığında hedefler ve gençleri motive etme yolları kategorileştirildiğinde yatay ekseninde katılımcılık sonucu hedeflenen çıktılar dikey ekseninde ise gençleri katılımcılık için motive etme yolları yer almaktadır (Slokum, 2003).

Gençleri motive edebilmek için bilgi aktarımı ve danışmanlık yaparak gençlerin ülke sorunlarına ortak çözüm aramaları, ihtiyaç ve beklentilerini gerekli devlet mercilerine duyurabilmeleri için yeni iletişim kanalları (sosyal medya, e-portallar vb.) kullanılarak kullanışlı bilgi kaynaklarına hızlı bir şekilde erişilebilirlikleri arttırılmalıdır. Sivil katılımcılığı desteklemek için kullanılan internet, fiili ve potansiyel sivil katılımcıları da birbirinden ayır-

maktadır. Sivil toplum kuruluşları, organizatörler, medya ve kâr amacı gütmeyen örgütler yeni sosyal ağlar yaratmak, örgütsel iletişimi güçlendirmek ve yeni katılımcılara ulaşmak için interneti kullanabilirler. Yeni teknolojik iletişim kanalları bir taraftan katılım maliyetlerini düşürürken diğer yandan katılımcıların görüşlerini diğer katılımcıların görüşleri ile karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Özellikle genç katılımcılar için internet ve ilgili teknolojiler gönüllülük esasına dayanan faaliyetler hakkında nasıl bilgi edinebilecekleri, ilgi alanlarındaki fikirlerini nasıl daha kolay ve etkili bir şekilde eyleme geçirebilecekleri, faaliyetlerini gerçekleştirirken hükümet organları veya ilgili merciler ile nasıl irtibat kurabilecekleri hakkında yol gösterici olabilir (Delli Carpini, 2000).

Gençlik katılımındaki farklılıklar toplum kültüründen ileri gelmektedir. Toplumdaki kültür anlayışı o toplumdaki STK'lerden bölgedeki finansal yatırımlara kadar; insanların yiyecek kültüründen giyim tarzına kadar tüm toplumdaki dayanışmayı da etkilemektedir. İstanbul ile Gaziantep, İzmir ile İstanbul, İzmir ile Londra arasındaki tüm farklılıklar bu kültür anlayışından kaynaklanmaktadır. Gençler de herkes gibi bu kültürden etkilendiği için kendilerini geliştirme kapasiteleri bu kültür dışına çıkmadıkça sabit olarak kalır. Gençlik katılımında gerçekleştirilen örgütsel uygulamalar farklı kültürlerden (değerler, ritüeller, kahramanlar ve semboller) gelen genç bireylerin tutumlarını ve katılımlarındaki etkinliklerini doğrudan etkilemektedir (Hofstede, 1990). Hofstede örgütsel uygulamaları örgütsel kültürü de göz önünde bulundurarak *süreç-sonuç odaklılık, çalışan-iş odaklı, uzman-amatör odaklı, açık-kapalı sistemler, sıkı-gevşek kontrol ve normatif-pragmatik* olarak altı boyutta incelemiştir. Sonuç olarak kontrol sistemleri ve dış çevre baskıları ile esnek ve değişken olabilen örgütsel uygulamalara rağmen örgüt kültürü temel değerler nedeniyle kolayca değişime uğramaz. Dolayısıyla aynı temel değerlere sahip olan iki ayrı örgüt iç ve dış koşulların farklı olması nedeniyle farklı örgütsel uygulamalarda bulunabilmektedir. Süreç-sonuç odaklılık ikileminde birçok fonksiyonu ve genç insan gücünü içeren süreç odaklı faaliyetler gençlerin faaliyetlerde sorumluluklarını ne derece yerine getirdikleri ve faaliyetlere ne ölçüde katılım gösterdikleri ile ilgilidir. Bir başka deyişle süreç odaklı olmak gençlerin sorumluluklarını yerine getirip getirmediği ile ilgilidir. Çalışan-iş odaklılık yöneticilerinin çalışanları destekleme ve motive etme yolları ile ilgilidir. Çalışan odaklılık

yaklaşımı gençlerin katılımcılıklarını arttırabilmek için kişisel gelişim, eğitim ve özel günlerinin hatırlanması, başarılarının ödüllendirilmesi ve sorumluluk almaları için gençlerin üzerindeki örgütsel teşvikler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu insan kaynağı uygulamaları bize Ouchi'nin⁴ 1981 yılında bahsettiği Z tipi örgütleri hatırlatmaktadır. Açık- kapalı sistem ikilemi örgütsel iletişim ile ilgilidir. Açık sistemlerde üst kademe yöneticiler ile çalışanlar birbirlerini eleştirir ve örgütün daha etkin olarak çalışabilmesi için gördükleri hataları öğrenme yoluyla çözümlerler. Sıkı-gevşek kontrol ise örgütteki bireylerin günlük faaliyetleri, maliyetleri, işe geliş gidiş saatleri, boş zamanlarının denetlenmesi ve kılık-kıyafet ile ilgilidir. Gevşek kontrolleri olan örgütlerde çalışanlar hiçbir zaman üst yönetime giriş çıkış ve kullandıkları boş zamanlar hakkında bilgi vermezler, üst yönetim de çalışanlarını etkin bir şekilde denetlemez. Sosyal sorumluluk-özel ilgi alanı ikilemi yönetimin etik ilkeleri ve değerleri ile ilgilidir. Sosyal örgütlerde yönetim etik ve sosyal sorumluluk amaçlarını belirler ve çalışanlarının bu hedeflere göre hareket etmesini bekler (Verbeke, 2000). Pragmatik görüş belirsiz ortamlarda karmaşık sosyal sorunları çözebilmek için bilgi, deneyim ve uzmanlık gerektiğini savunur. Bu bireylerin karar verme sürecinde kurumsallaşmış veya resmi olmayan etkilerinin farklı düzeyde olduğu anlamına gelmektedir. Toplumun büyük bir bölümünü oluşturan gençlik katılımı politika yapıcılar ve STK'ler tarafından desteklenmektedir. Normatif görüş ise yeni toplumsal sorunların belirsizlik, çatışma ve var olan sosyal normların yeterli olmadığı ortamlarda ortaya çıkabileceğini savunmaktadır. Toplumdaki normların finansal, kültürel, düşünsel vb. açıdan farklılık göstermesi katılım sürecinin daha demokratik olarak işlenmesini sağlamaktadır. Sivil toplum kuruluşları gibi örgütlerin etkinliğini azaltan en önemli unsurlardan bir tanesi; kaynak dağılımı konusunda gösterilen davranışlardır. Özellikle alışılmış yaklaşım ve iş modelleri ile kaynakları kullanmak, örgütlerin ve-

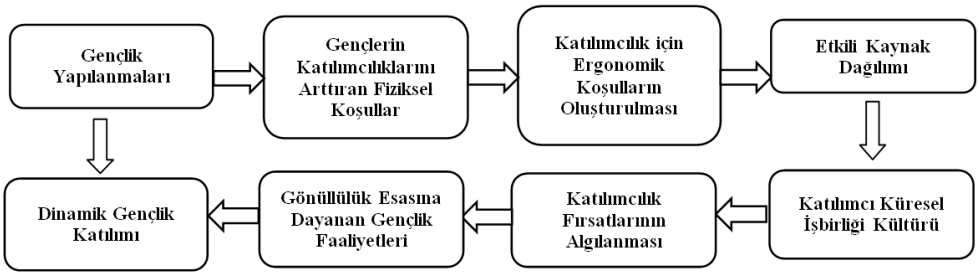
⁴ Ouchi'nin 1981 yılında bahsettiği Z Tipi örgütlenme felsefesi çalışanların karar verme süreçlerine aktif katılımı, üst yönetim desteği ve kademeler arası çift yönlü iletişim ile tarif edilebilir. Z tipi örgütlenme katılımcı kurum kültürüne dayanmaktadır. Z tipi örgüt-lenmelerde çalışanlar için kariyer planlamaları yapılarak çalışanların motivasyonları, etkin-likleri ve başarıları arttırılmaktadır. Ouchi Amerikan Örgütlerinin hayatta kalabilmeleri için Japon Örgütlerinde olduğu gibi Amerikan Örgütlerinde de kurumsal hedefler ile çalışan ihtiyaçlarının ve beklentilerinin dengeye getirilmesi gerektiğine inanmaktadır.

rimliliğini arttırmaz. Önemli olan mevcut kaynakları yaratıcı yöntemler ile kullanarak daha çok değer yaratmaktır. Özellikle sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve politik mekanizmalar gençlik katılımı, doğru girişim stratejileri ve doğru kaynak kullanımı ile toplumu her zaman bir adım daha öne götürmeyi başarmış kurumlardır. Bunun yanında sivil örgütlerle işbirliği içerisinde gençleri eğiterek çevre, iş olanakları, eğlence ve spor faaliyetleri, ulaşım gibi konularda gençlerin fikirlerini paylaşmalarını teşvik edici ulusal platformlar oluşturmaktadırlar (Slokum, 2003).

Farklılıkları örgütleyebilmek ancak liderlik modelleri geliştirmekle mümkün olabilir. Gençlik katılımında liderler büyük resmi görebilmeli, amaçları ve ölçüleri açıkça belirtmeli ve vizyoner olmalıdır. Gerekli kaynakları bütçe oluşturarak bunu teknolojik sistemlerden destek alarak yapmalıdır. Liderler bilgiyi paylaşmayı bilmeli, destekleyici olmalı ve geri bildirimlerde bulunmalıdır. Gençlerin o andaki ve gelecekteki ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli eğitimleri ve kaynağı sağlamalıdır. Güçlendirme iklimi güven, saygı, emniyet ve ortaklık atmosferinde oluşturulmalıdır (Doğan ve Demiral, 2007). Gençlik katılımı için en uygun liderlik tipleri entelektüel, dönüştürücü, siyasi ve vizyoner liderlerdir.

Şekil 3

Katılımcı Gençlik Örgütlenmelerinin Yapısı

Gençlik yapılanmaları ile ilgili örgütler hem ihtiva ettikleri kesim hem de faaliyetleri açısından gönüllülük esasına dayanan katılımcılık gerektiren örgütlerdir. Gençlik yapılanmaları gerçek anlamda küresel ve yerel işbirliği kültürü ile hizmet vermektedir. Dünyanın her ülkesinin kültürünü bir zen-

ginlik olarak gören ve özellikle operasyonlarında bu birikimi kullanan kurumsallaşmış gönüllülük esasına dayanan kuruluşlar, ülkeler açısından da büyük açılımlar sağlamaktadırlar.

Katılımın kurumsallaşmasını sağlayan bir yapı olarak Sivil Toplum Kuruluşları gençlere gönüllü faaliyetlerde bulunabilecekleri alanlar yaratmakta ve gençlerin sosyo-ekonomik, kültürel ve politik alandaki ihtiyaçlarını devlet mercilerine duyurabilmeleri için aracı görevi görmektedir. Sunulan hizmetler için geri bildirim olarak politika yapımcıların hizmetlerini ve ürünlerini geliştirmelerini de sağlamaktadır. Bu anlamda Sivil Toplum Kuruluşlarının teşvik ettiği gençlik katılımının sağladığı avantaj ilk önce yapıp sonra sorunları düzeltmek yerine direkt olarak ilk politika dizaynı ve planlama aşamasında etkinliği arttırmaktadır (Slokum, 2003). Okullarda verilen zorunlu eğitimler de gençlik katılımını teşvik eden önemli aşamalardan biridir. Okullarda gençler yeteneklerini doğru yönlendirmeyi, liderlik özellikleri kazanmayı, projelerde rol almayı ve takım çalışmasını öğrenirler. Okullar gençlik katılımı için tek seçenek olmamakla birlikte genellikle en iyi şekilde gençlik katılımı fırsatlarını sunmak için donatılmıştır. Öğrenciler sorumluluk gerektirecek bir faaliyette bulunmak için önce matematik, İngilizce, fen bilimleri, ya da başka bir konuda öğrenme ihtiyacı duyar. Diğer yandan gençlik katılımının temelini de geleneksel konular oluşturmaktadır. Okullarda eğitimle gerçekleştirilen birçok gençlik katılımı örneği verilebilir. Maine’de gençler bir tekne tasarlamak ve inşa etmek için hesaplama becerileri geliştirmektedir. New York’da gençler, şehrin ısınma sorununa çözüm bulabilmek için pasif bir güneş duvarı tasarlamış ve inşa etmişlerdir. Illinois’de ise bu bölgede nehirlerdeki kirliliği ispatlayan deliller toplayarak kirletenlere karşı dava açmıştır. Colorado’da aile planlaması ve çocuk bakımı hakkında bilgi olarak gündüz bakım merkezlerinde kendi gıda hizmetlerini veren Munchies, Inc.’de çalışmışlardır. Gürcistan’da ise arkeoloji kazıları yaparak bölgelerin tarihi zenginliklerini gün yüzüne çıkarmışlardır. Ülkenin birçok yerinde gençler kendi bölgelerinin sözlü ve yazılı tarihlerini Foxfire gibi dergilerde anlatarak geleneklerini korumuşlardır. New York Eyaleti’nde yerel üniversite kampüslerinde fitness kursları açmışlardır ve spor hekimliği hakkında eğitimler olarak spor yüksekokulu öğrencilerinin okul takımlarında ve spor derslerinde yaralanmalarını önlemek için eğitimler vermişlerdir. St. Paul’daki öğrenciler gençlerin tüketim eğilimlerinin

oluşumu hakkında bir el kitabı hazırlayarak dağıtmışlardır. Philadelphia’da çeşitli sosyal ajanslarda stajlar yapmışlardır. California’da akıl hastanesindeki hastalar ile arkadaşlık ederek terapilerinde onlara moral vererek motivasyonlarını sağlamışlardır. Tüm alanlarda komisyon; sağlık, spor, kültür ve bilim gibi konularda gençlerin eğitimlerini teşvik ederek başarılı gençlere diğer akranlarına öğrendiklerini aktarmaları için fırsatlar tanımışlardır (Kohler, 1981).

Yöntem

Bu araştırmada “*Gençlerin devletin karar alma mekanizmalarına katılımını etkileyen faktörler nelerdir?*” sorusuna cevap aranmıştır. Literatürden yola çıkarak gençlik katılımını etkileyen faktörlerin *motivasyon, iletişim kanalları, aktif vatandaşlık ile kuşakların kültürel ve karakteristik özellikleri* olduğu saptanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmada literatürde bölgesel, kültürel ve ekonomik olanaklar ve fırsatlar açısından farklılaşan ülkelerdeki gençlerin politik süreçlere katılım eğilimleri araştırılmıştır. Araştırmada Y ve M Kuşaklarına ait gençlere odaklanılmıştır. İngiltere, Yeni Zelanda, Finlandiya, Meksika, Kanada, Avustralya, Belçika gibi ülkelerdeki durum incelenerek kavramsal bir çerçeve geliştirmeye çalışılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Gençlik katılımına yönelik kapsamlı bir literatür taraması yapılarak çalışma konusu ile ilgili olan ve daha önceden yayınlanmış araştırmaların temel boyutları saptanmıştır. *Aktif politik katılım boyutunda*, gençlerin politik süreçlere katılımı sadece birer vatandaşlık hakkı olarak görüp görmedikleri, *kültürel ve karakteristik özellikler boyutunda*, gençlerin dâhil oldukları kuşakların özelliklerini taşıyıp taşımadıkları; *iletişim kanalları boyutunda* gençlerin politik karar alma mekanizmalarına dahil olma sürecinde iletişim kanallarını etkin kullanıp kullanmadıkları; *motivasyon boyutunda* ise poli-

tik karar alma süreçlerine katılım konusunda gençlere sunulan fırsatların yeterliliği analiz edilmiştir.

Bulgular

Gençlerin siyasi kararlara katılımı karar vericiler ile gençler arasındaki kendi içinde sürekli ve karmaşık iki yönlü bir müzakere süreci ile ifade edilebilir. Günümüzde farklı yaş gruplarına dâhil olup farklı etnik kökenleri, kültürleri, eğitim seviyeleri, mekânsal ve sosyal çevreleri olan genç kesim geniş, dinamik ve sürekli evrilen bir çevrede yaşamaktadırlar. Her gencin kendine özgü ifade yeteneği ve farklılaşan beklentileri vardır. Bu dinamik çevrede toplumda var olan sosyal normlardan ve beklentilerden ayrılmadan gençlerin sosyal konumunun farkına varan siyasi karar vericiler gençler için politik ve stratejik planlamalar yaparken gençlik katılımını destekleyici adımlar atmaktadır. Yeni Zelanda örneği incelendiğinde politik karar vericilerin gençleri iletişim ağlarına dâhil etmeden, gençlere doğru bilgi kaynakları sunmadan ve gençleri aktivitelerde yer almaları için motive etmeden politik karar verme mekanizmalarına gençlerin katılımını arttıramadıkları görülmüştür. Gençlik katılımını artırmanın en etkili yolu ise gençlere yönelik sanat, şehir planlama, tesis geliştirme ve çevresel eğitim gibi farklı alanlarda projeler üretip bu projelere yönelik eğitim ve çalıştaylar düzenlemek, faaliyete geçirilen projelerde de gençlere görevler vermektir (Freeman ve Aitken-Rose, 2005).

Matthews ve Limb (1998) gençleri toplumda yaşayacakları çevreyi şekillendirmede bir görünmez el mekanizması olarak tanımlamaktadır. Yaşadıkları çevrenin planlanmasında çocukluk dönemlerinden başlayarak gençlerin kendi yaşamlarını etkileyen çevrenin yönetiminde karar verme sürecine katılımlarına kadar kapasite geliştirme aşamaları incelendiğinde bir çocuğun altı yaşından itibaren yaşadığı çevreyi tanımaya başladığı; sekiz yaşından itibaren çevresel ilgiler edinmeye başladığı; on yaşından itibaren empati kurma ve ahlâki gelişim gösterdiği; on iki yaşından itibaren sosyal anlayış ve yetenekler geliştirdiği ve 14 yaşından itibaren ise politik farkındalığının gelişmeye başladığı görülmüştür. Bu gelişim sürecine uygun olarak İngiltere’de farklı bölgelerde gençlerin yönetime katılımını arttırmak için gençlik konseyleri ve forumlar oluşturulmuştur. Hedef kitleleri 14-25 yaş grubu genç-

lerden oluşan bu forumlar resmi bir gelişim stratejisi izlememekle birlikte yerel bölgelerin demografik yapısına, politik düzenlemelere, yerel geleneklere ve kurumsal örgütlenmelere bağlı olarak gelişme göstermektedirler. İngiltere’de altı tip gençlik konseyi bulunmaktadır. *Şebeke veya temsilci kuruluşlar* yerel yönetimlerin çevresinde gençleri örgütleyerek ve şehir planlaması, kaynakların sürdürülebilirliği ve ulaşım gibi konularda faaliyetler için fon yaratarak yönetime katılım konusunda gençleri teşvik etmektedir. *Gölge Kuruluşlar* yetişkin odaklı örgütlerle paralel çalışmalar yürüterek gençleri bilgilendirmekte ve gençlere temsilcilikler vererek tam zamanlı koordinatörlük ve kendi kendine yönetim için fon yaratmaktadır. Seçim dönemlerinde 16-25 yaş arası gençlerin seçimlerde aday olmaları halinde bu gençlerin masrafları karşılanmaktadır. *Sorunlara özel kuruluşlar* tarafından sağlık otoriteleri veya güvenlik kuvvetleri ile işbirliği içerisinde gençler sağlık ve güvenlik konularında eğitilmekte; suç oranının azaltılması ve madde kullanımı ile mücadele gibi çalışmalar yürütülmektedir. Bunun yanında sorunlara özel kuruluşlar sivil örgütlerle işbirliği içerisinde gençlere yönelik çevresel, ekonomik ve sosyal konularda eğitim programları düzenleyerek, gençlerin bu konulardaki fikirlerini paylaşmalarını teşvik edici ulusal platformlar oluşturmaktadırlar. *Toplum geliştirme örgütleri* yerel düzeyde çevreleri hakkında fikirler geliştirmeleri; isteklerini (boş zamanlarını değerlendirebilecekleri mekânlar, faaliyetler vb.) ifade edebilmeleri ve fikirlerini bir eylem planı haline dönüştürmeleri konusunda gençleri teşvik eden kuruluşlardır. *Özel gruplara yönelik kuruluşlar* ise ortak bir kimlik oluşturmuş, toplumda marjinalleşmiş gençlere hitap etmektedir. Bu tür kuruluşlar etnik köken, cinsiyet, din ve fiziksel engellilik bakımından toplumda yer edinmek için çaba gösteren genç grupların temsilcilikler veya konseyler oluşturarak sorunlarına çözüm üretmelerini desteklemektedirler. Son olarak *gençlik girişim kuruluşları* kendi gönüllü katılımları ile yerel kampanyalar ve toplantılar düzenleyerek ya da yayın yolları ile gençlerin sorunlarını ifade edebilmeleri ve çözüm yolları üretmeleri için örgütlenmelerini teşvik etmekte ve gerçekleştirilecek faaliyetlere fon sağlamaktadırlar. İngiltere’deki bu kuruluşlar katılım başlangıcında, katılım süresince ve katılım sonuçlarını elde etmede bazı sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Başarılı bir gençlik katılımının sağlanabilmesi için katılım yetişkin karar vericilerin önderliğinde ve denetiminde gerçekleştirilmelidir. En önemli nokta hedef

kitlenin tanımlanması ve hangi faaliyetlerle nasıl temsil edileceğinin açık olarak belirtilmesidir. Katılım sürecinin başlangıcında iyi vatandaşlık anlayışı yerleştirilmeli ve çatışmaların önlenmesi ve gençlerin iletişim yeteneklerinin geliştirilmesi için gerekli eğitimler verilmelidir. Bir diğer sorun da gençlik katılımında faaliyetlerin ve eğitimlerin gerçekleştirileceği mekânlardır. Her mekân gençlerin buluşması için uygun olmayabilir. Bunun yanında katılım sürecinde gençlere önderlik eden yetişkinler onlar için uygun olan faaliyetleri onların yerine belirlememelidir. Aksine onların ilgi alanlarına yönelik seçenekler sunarak katılacakları süreçleri kendilerinin belirlemeleri için teşvik etmeli ve hukuksal prosedürler hakkında bilgiler vermelidir. Gerçekleştirilecek faaliyetlerin uzunluğu da büyük bir önem taşımaktadır. Kimi durumlarda bazı genç gruplar birden fazla faaliyet içerisinde bulunmak isteyebilirler. Diğer yandan gençlerin uygulamaları katılımı organize eden yetişkin karar vericilerin belirlediği süreden daha uzun sürede sonuç verebilmektedir. Gençlik katılımı sürecinde karşılaşılan bir diğer önemli sorunda fon sıkıntısıdır. Eğer gençlerin karar verme sürecinde etkin olmaları isteniyorsa faaliyetler için yeterli düzeyde bütçe ayarlanması gerekmektedir. Karar verme süreçlerinde gençlerin fikirlerini demokratik olarak belirtebilmeleri ve savundukları fikirlerinin saygıyla karşılanması onların kendilerine olan güvenlerini arttıracaktır. Süreç sonunda ortaya çıkan sonuçların geri dönüşü gençlere yapılmalıdır. Özellikle politik karar sürecinde meşru politik hakların eksikliği nedeniyle gençlerin katılımı yerel yöneticiler tarafından isteğe bağlı iyilik olarak algılanabilir. Bu nedenle gençlik katılımı fırsatları politik moda olarak algılanmakta ve geçici bir süre kaynak tahsisi yapılmaktadır. Bu da katılımdaki sürekliliği bozmaktadır.

Aalto'nun (1975) Finlandiyalı gençlerin belediye yönetimine katılımına yönelik yaptığı çalışmada gençlerin kendi çevrelerine ilişkin karar verme mekanizmalarına katılma fırsatlarının olduğu görülmüştür. Politik karar vericiler gençlerin planlama ve yönetime katılımını teşvik etmek için belediyeleri yeni bir iletişim kanalı olarak görmüştür. Fakat gençlik konseylerinin gayri resmi örgütlenmeler olmaları nedeniyle güç yetersizliği, fon sıkıntısı ve yönetimdeki açık olarak tanımlanmamış pozisyonları nedenleri ile sorun yaşadıklarını tespit etmiştir. Yerel konseyler genellikle belediyelerin iyi niyet göstermesi doğrultusunda faaliyet gösterebildikleri için karar verme süreçlerinde meşruiyetlerine şüphe ile bakılmaktadır. Herhangi bir resmi-

yeti olmayan faaliyet süreklilik göstermeyebilir. Örgütlenme belediyenin uzağında bir yere taşındığında sona erer. Diğer yandan gençlik örgütlerinin fonksiyonlarının açık olmaması da bir sorun oluşturmaktadır. Özellikle bu gruplar karar vericilere çeşitli kanallarla seslerini duyurarak karar mekanizmaları üzerinde bir baskı mekanizması mı, belediyelerin yeni belediye politikaların üretilmesinde bir kaynak mı; gençlerin belediyecilik ve politika alanında bilgi edindiği ve yeni teknikler öğrendikleri eğitim odaklı mekanizmalar mı yoksa belediyelerin gençleri kontrol altında tutmak için kullandığı bir araç olarak mı görüldüğü büyük önem taşımaktadır.

Gençlerin politik karar verme mekanizmalarına katılımına bir örnek de Meksika'nın yağmur ormanlarında kolonileşmiş özerk Zapatista şehrinin yerel siyasi yapılarına gençlerin katılımını teşvik etmek için okullarda toplum-temelli yeni bir eğitim süreci geliştirmesidir. Bu süreçte toplumsal siyasal gelenek ve kollektif önceliklere göre diğer uluslararası gençlik gruplarının da yardımıyla etnik ve politik farklılıkları olan yeni toplumlar hakkında eğitim vermektedirler. Diğer politik örgütlenmelerden ve parti anlayışlarından farklı olarak gençlerin politik karar verme süreçlerine katılımı politik ve kültürel faaliyetler ve toplantılar düzenleyerek ve yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası perspektiflerden ideoloji eğitimi vererek sağlanmaktadır. Zapatistaların politik anlayışı özerk yönetim gelişiminin bir parçasıdır. Örneğin Dünya Kadınlar Günü, Emilliano Zapata'nın ölüm yıl dönümü, Meksika Devrimi gibi önemli günlerde farklı kolonilerin dans figürlerini gösteren dans etkinlikleri düzenleyerek, geleneksel yemekler vererek, spor müsabakaları düzenleyerek politize olmuş bu etkinliklerde gençleri yerel değerlerine sahip çıkan aktif birer vatandaş haline getirmektedir. Okullarda müzik, spor, arkeoloji, turizm, din, tarım, ekoloji, insan hakları konularında yerel farkındalık ve algıları yerleştirmeye yönelik eğitim verilmektedir. İçinde buldukları toplumun sosyal ve kültürel özelliklerini tanıyan gençlerin üç yıllık dönemlerle deneyim eksikliklerine rağmen belediye konseylerinde üst düzey yetkilerle donatılarak bölgesel politikaların yapılmasında seçilmiş yerel temsilciler olarak sorumluluk almaları sağlanmaktadır. Görev alan gençlerin iletişim yetenekleri güçlü, kültürel seviyeleri yüksek, ileri teknolojiye kolayca ayak uydurabilen bireyler olmasına dikkat edilmekte ve İspanyolca'yı akıcı şekilde konuştukları bilinmektedir (Baronnet ve Brena, 2008).

İngiltere’de yapılan bir araştırma, gençlik katılımını etkileyen faktörleri beş boyutta incelemiştir (Roker vd., 1999). *Cinsiyet* bakımından gençlerin üye oldukları gençlik kuruluşları ve aktif olarak yer aldıkları faaliyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu gözlenmiştir. Roker vd. (1999) yaptığı çalışmada kadınların gönüllülük esasına dayanan aktivitelere ve kampanyalara düzenli katılımı erkeklere göre %12 daha fazladır. Politik katılım da erkeklere göre kadınların katılımı daha fazladır. Bunun nedeni kadınların bu aktiviteler için birbirlerini teşvik etmesidir. Erkeklerin katılımının düşük olmasının nedeni ise gönüllülük faaliyetlerinde bulunmalarının arkadaş çevresinde dalga konusu olabilmesidir. Diğer yandan yapılan faaliyetlerin çoğu erkekler tarafından gönüllü faaliyetler olarak tanımlanmamaktadır. Bu faaliyetler daha çok okul kapsamında yapılan faaliyetlerden oluştuğu için gönüllü faaliyetler olarak tanımlanmamaktadır. Bu yüzden bir faaliyet gerçekleştirse de bunu pek çok zaman dillendirmemektedirler. *Aile ilişkileri ve onayı* da gençlerin politik ve gönüllü faaliyetlere katılımını etkilemektedir. Ailede gönüllülük esasına dayanan bir faaliyet gösteren ebeveynler olduğunda çocuklarını da bu faaliyetlere katılmaları için teşvik ettikleri görülmüştür. Bunun aksine ailenin geleneklere bağlı olması, ebeveynlerin bazı aktivitelerin kadınlara göre olmadığını düşünmesi, kendi toplumlarının bazı faaliyetlere katılmayı onaylamayacağı düşüncesi gençlik katılımını engellemektedir. *Etnik köken* de gençlerin katılımlarını etkileyen önemli faktörlerden birisidir. Örneğin İngiltere’de Asyalı ve beyaz gençler karşılaştırıldığında beyaz gençlerin Asyalı gençlere göre sosyal ve çevresel sorunlara ilişkin gönüllü faaliyetlere iki kat; politik faaliyetlere ise Asyalı gençlere göre dört kat daha fazla düzenli katıldıkları görülmektedir (Roker ve ark., 1999). Belli bir azınlığın mensubu olan gençlerin gönüllü ve politik faaliyetlere katılımlarının ırkçı şiddeti arttıracığı endişesini taşıması katılımı azaltıcı etki göstermektedir. Sosyo-ekonomik statü ile gençlik katılımı arasında da kuvvetli bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle yerellik, gelir ve *ulaşım olanakları* doğrudan gençlik katılımını etkileyen faktörlerdir. Asyalı gençler yoksul ve işsiz ailelerden geldikleri için aileleri ekonomik kaygılardan dolayı çocuklarının gönüllü faaliyetlere katılmalarını istememektedir. Politik ve gönüllü faaliyetlerin gençlerin yaşadıkları yerlere uzakta gerçekleştirilmesi bu faaliyetlere katılım oranını düşürmektedir. Gençlerin *dine bağlılıkları* ise gençlik katılımını başış toplama, politik kampanya-

lar, belirli sosyo-politik sorunlara ilişkin dilekçe toplama gibi faaliyetler ile desteklemektedir. Müslüman gençlerle Hıristiyan gençlerin katılım gösterdikleri gönüllü faaliyetler farklılık göstermektedir (Roker ve ark., 1999).

Kanada'da gençlerin ülkelerine olan bağlıklarının çocukluk yaşlarında başladığı saptanmıştır (Print, 2007). Yaşları ilerledikçe bu duygusal form demokrasi ilkelerinin bilişsel öğrenilmesine dönüşmektedir. Gençler politika ile yetişkinlerin ilgilendikleri ölçüde ilgilenmemektedir. Gençler politik bilgileri televizyondan, kitaplardan okuduklarından ve aile büyükleri veya arkadaşları ile ettikleri sohbetlerden elde etmektedir. Bunun yanında okulda gösterilen politika dersleri, gönüllü yürütülen faaliyetler de politik bilgi edinme konusunda büyük etki göstermektedir. Bunun yanında ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ve etnik kökenleri de gençlerin politik bilgi edinmesi üzerinde anlamlı farklılıklar yaratmaktadır. Bu faaliyetler gençlerin gelecekte politik karar verme mekanizmalarında aktif rol almaları için bir altyapı oluşturmaktadır. Diğer yandan gönüllülük esasına dayanan sosyal aktivitelere katılmak önemli ölçüde politik bilgi edinme ve politik katılımı artırılmaktadır (Claes, Hooghe ve Stolle, 2009). Demokrasinin canlı, sürdürülebilir ve sağlıklı olduğu toplumlarda politik katılımın seviyesi *sivil katılım*, *oy katılımı* ve *siyasi katılım* göstergeleri ile belirlenebilir. *Sivil katılım* gruplara ve derneklere aktif üyelik, gönüllülük, hayır kurumları için para toplama; *çevresel duyarlılık*, hayvan hakları ve insan hakları gibi konularda özel sorunların çözümlerine yönelik faaliyetleri içermektedir. *Oy katılımı* düzenli oy kullanımını, siyasi partilere katılım, siyasi partilerin yardım kampanyaları, başkalarını belirli bir partiye oy vermeye ikna etmeye yönelik faaliyetleri içermektedir. Siyasi katılım ise yetkililer ile temas, yayın ortamlarını kullanabilme, yazılı dilekçe toplama, protestolar, boykotlar, sosyal ağlar ile iletişim kurarak protestolar düzenleme gibi faaliyetleri içermektedir (Print, 2007).

Son yirmi yıl içerisinde dünya genelinde gençlerin seçimlerde oy kullanma trendi giderek düşmektedir. Bunun nedenini araştırmak için Avustralya'da yapılan *Demokrasiyi Keşfetmek* adlı araştırmada Avustralyalı gençlerin demokrasi hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmıştır. Avustralyalı gençlerin politik katılımlarını ölçebilmek için öncelikle onların karakteristikleri incelenmiştir. Avustralyalı gençlerin teknoloji-odaklı ve

internet bağımlısı oldukları, yaşlıları ile güçlü bir sosyal ağa sahip oldukları, hizmetlere erişme konusunda sabırsız, siyaset ve siyasi partilere karşı az ilgili, geleneksel kamu işlerine dikkat etmeyen, etnik olarak sosyal toleransı yüksek, tüketici odaklı ve tüketici aktivisti olarak ürünleri ve hizmetleri boykot edebilen, kredi kullanan ve borçlanma yaparak ulusal ve uluslararası seyahat edebilen, eğitilmiş ve yaşlı nesillere göre gönüllülük esaslı faaliyetlere daha çok katılan kişiler olduğu sonucuna varılmıştır. Gençler Avustralya'da toplumun yaklaşık yedide birini oluşturmakta ve giderek artan nüfusa sahiptirler. Aileleri ile kentlerde yaşayan bu gençler ülkedeki en mobil olan ya da en sık yer değiştiren kesimdir. Avustralyalı gençler politikacıların yalancı olduklarını düşündükleri ve onlara güvenmedikleri için politikadan giderek uzaklaşmaktadırlar.

Gençlerin politik katılımını arttırmak için okullarda ders müfredatına demokrasi ile ilişkili dersler eklenmiştir. Bu derslerde yerel hükümetlerin lobi faaliyetleri, politika geliştiriciler, eğitim otoriteleri ve temel vatandaşlık görevleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Uygulamalı olarak politik seçime ilgilerini çekmek için okul seçimlerine katılmaları ve oy kullanmaları teşvik edilmiştir. Öğrenciler okul içi seçim kampanyalarına katılarak demokrasi ve seçim konularında pratik eğitimler almaya teşvik edilmiştir. Bu yüzden oy kullanımına ilişkin algılarının ve farkındalıklarının artması için kampanyalarda gönüllü çalışmaları sağlanmıştır (Print, 2007). Gençlerin politikaya katılımı açısından Belçika'ya baktığımızda ise Belçika'da gençlerin sosyal ağları ne kadar genişse politik katılımcılıklarının da o derece arttığını ve politik katılımcılık arttığında politik düşüncelerin de o derece birbirinden ayrıldığını görmekteyiz. Geniş sosyal ağlarda gerçekleştirilen politik tartışmalar gençlerin farklı görüşleri tanıdıkça kendi fikirlerini sorgulamasına ve kendine has bir politik kimlik oluşturmaya ve katılımcılıklarının artmasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla sosyal ağlar farklı siyasi fikirlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamakta ve dünya siyaseti hakkında önemli bilgiler verebilmektedir (Quintelier, Stolle ve Harell, 2012).

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de gençler politik alanda oy vermenin ve sosyal kampanyalara katılmanın kendilerine verilen bir anayasal hak olduğunu bilmekle birlikte

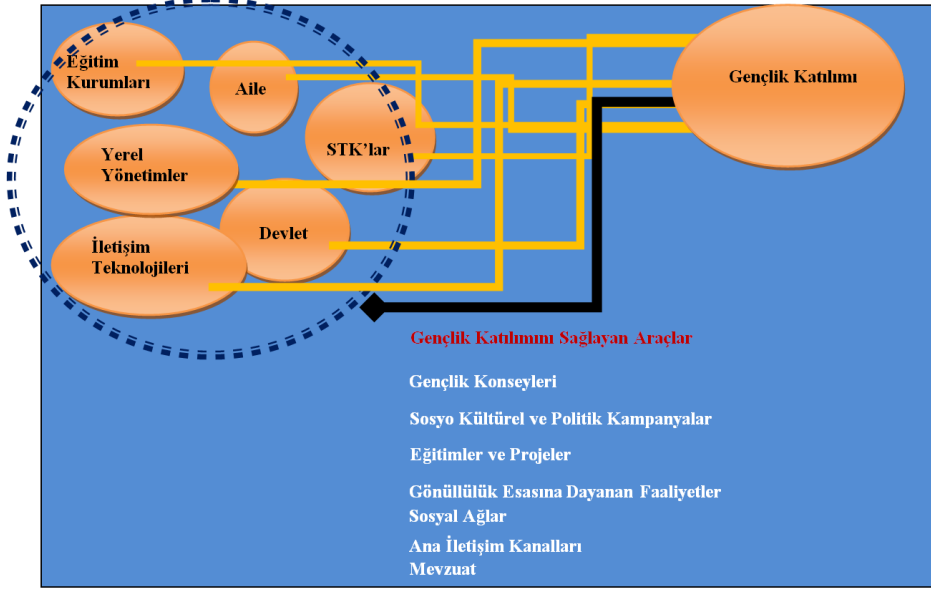
aktif katılım konusunda istekli ve hevesli değildirler. Bunda ailelerin yeterli talepte bulunmaması ve çocuklarını siyasi alandan uzak tutma çabalarının da payı bulunmaktadır. Gençler sadece ailelerinin izin verdiği ölçüde gençlik kuruluşlarına üye olabilmekte ve bu katılımcılıklarının süresi de 3 yılı geçememektedir. Avrupalı gençlerin ise motivasyonları ve toplumdaki temsil yetenekleri Türk gençlere göre daha fazla olduğu için daha aktif katılımcılık gerçekleştirebilmektedirler.

Avrupa'daki gibi Türk toplumunda gençler sosyal hayatta yaşadıkları tecrübeleri siyasi hayata da taşıyabilecek platformlar bulamamaktadır. Türkiye'de genç nüfusun fazla olması, gençlere hizmet verecek müesseselerin artmasını gerekli kılmaktadır. STK'ler tarafından verilen sosyal hizmetlerin çapının artırılması için daha geniş finansal kaynaklara ihtiyaçları vardır. Türkiye vakıf kültürü ile harmanlanmasına ve STK'lerin yerel düzeyde güçlü olmalarına rağmen bu kuruluşların gerçekleştirdiği gençlik katılımı uygulamaları, bölgeler arası işbirliği ile ve teknolojik imkânlar kullanılarak ülke çapında duyurulmalıdır. Verilen sosyal hizmetler ücretsiz olmasına rağmen yeterli düzeyde katılım sağlanamamaktadır. Türkiye'deki STK'ler küresel düzeydeki sivil toplum kuruluşları ile her geçen gün daha fazla irtibata geçmekte ise de bu ilişkilerin daha kuvvetli hale getirilmesi ve işbirliklerinin artırılması için çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı nedeniyle gençler lise ve üniversite bittikten sonra katılımcılıklarının sürekliliğini sağlama konusunda güçlüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Eğitim kurumları her ne kadar gençlere karar mekanizmalarına katılabilecek aktif vatandaşlık bilincini aşılasa da, katılım uygulamaları bakımından daha fazla plan ve proje üretilmelidir. Yerel yönetimler sürekli olarak daha çok aciliyet arz eden hususlara odaklanmakta ve (pek çok iyi örnek bulunmasına rağmen) gençlerle ilgili konular genellikle yerel yönetimlerin gündeminde yer bulamamaktadır. Yerel yönetimlerin gençlik programlarını Türkiye'de duyurmak ve uygulamaya koymakla ilgili mevzuat düzenlemeleri ayrıntılı değildir. Gençlik katılımını destekleyecek en önemli konulardan biri de maddi ve manevi teşviklerdir. Bu teşvikler gençleri katılım konusunda yönlendirecek, onlara uygulama usulü ve becerilerini nasıl kullanacakları konusunda yol gösterecek teşviklerdir. Bu sayede örgütlenme, aktif bir hayata geçme ve düşüncelerini nasıl harekete geçireceklerini öğrenmiş olmalarını sağlamaktadır.

Şekil 4

Gençlik Katılımı Modelinde Çevre ve Araçlar

Gençlik Katılımını Etkileyen Çevre

Şekil 4'teki gençlik katılımını etkileyen çevreyi ve gençlik katılımını sağlayan araçları gösteren model, kurumsal gençlik örgütlenmeleri oluşturmak için temel bir girdi niteliğindedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin yerel düzeyde kalması, ulusal düzeyde aktif olamayan gençlerin devletin karar alma mekanizmalarına katılmalarını zorlaştırmaktadır. Genç nesillerin siyasi sistemin içerisinde aktif olarak yer alabilmesi için gençlerin önüne etkili ve doğru hedeflerin konması elzemdir. Sadece gönüllülük hizmeti içerisinde siyasi partilerin gençlik birimlerinde yer alan gençler bundan daha ileri gitmek istediklerinde zorlanabilirler. Bu da gençlerin devletin karar alma mekanizmalarında daha az var olmalarına ve bu mekanizmalar içerisinde sözü geçen kişilerin gençlerin beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamayı ertelemelerine neden olabilir. Bu kısır döngü de gençlerin ezber bozmalarına izin vermediği için onları devletin siyasi mekanizmasında sesini duyuramayan bireyler haline getirme riskini doğurur. Gençler, politik karar mekanizmalarına katılımlarını sağlayacak fırsatların farkında oldukları sü-

rece önemli olan bir faktör onların katılım motivasyonlarının yükseltilmesidir. Örneğin seçim sürecine dâhil olma haklarından haberdar olmaları halinde, bu haklarını kullanma yönünde gerekli motivasyonlardan yoksun olurlarsa bu hakka sahip olmalarının hiçbir önemi kalmayacaktır. Bu noktada, iletişim kanallarının doğru ve yeterli şekilde kullanılması çok büyük önem arz eder. Gençlik kuruluşlarının sayıca artması ve faaliyetlerinin yoğunlaşması da motivasyon bakımından önemlidir. Başka bir deyişle, gençlerin politik mekanizmaya ve politik süreçlere girmesini sağlayacak motivasyonun sağlanması, yeterli araçların varlığına ve iletişim ağının gücüne bağlıdır.

Gençlere bilgi sağlanır, eğitimler verilir, söz hakkı tanınırsa, kısacası ihtiyaçları ve beklentileri karşılanırsa politik karar verme mekanizmalarına dâhil olma motivasyonları artacak ve gelecekte kurumsal gençlik yapıları ortaya çıkabilecektir. Politika yapıcılar gençlik katılımını destekleyici stratejiler geliştirerek eylem planlarını gençleri de düşünerek hazırlamalı ve faaliyete geçirmelidir. Uluslararası ilişkilerin güçlendirilip işbirliği içerisinde çalışılması hem kurumsallaşma hem de yatırımlar açısından fırsatlar ortaya çıkaracaktır. Türkiye’de gençlik katılımını arttırabilmek için hem uluslararası bir databankası niteliğinde olan hem de gençlerin ve gençlik kuruluşlarının projelerini paylaşabilecekleri web tabanlı bir e-parlemanto sistemi oluşturulmalıdır. Bu web tabanlı e-parlemanto sisteminde herkes kendi profilini oluşturabilmeli, bilgi paylaşımı yapabilmeli ve projelerini diğer insanlarla paylaşabilmelidir. Tüm iletişim ve bilgi teknolojileri gençlerin aktif vatandaş olmalarını sağlamada etkin bir araç haline getirilmelidir. Devlet ve yerel yönetimler, gençlik katılımını sosyo-ekonomik sorunlarla mücadele eden gençlere pozitif ayrımcılık uygulayarak bu genç kesime yönelik sosyal politikalar geliştirmelidir ve gençlerin girişimcilik ve gençlik katılımına katkı sağlayacak projelerine maddi teşvikler sağlamalıdır.

Gençler için yeni alanlar oluşturulmalı ve karar alma safhalarında gençlerin fikirleri alınmalı, gençlik meclisleri kurulmalı, gençlerin temsilcilik gücü her alana yayılmalıdır. Türkiye’de son yıllarda gençlere yönelik finansal ve sosyal hizmetler bir istikrar yoluna girmiş olsa da bu hizmetler gençlere duyurulmalı ve teknoloji kullanılarak ilgi çekici hale getirilmelidir. Gençlerin vizyonlarını geliştirici programlar yapılmalıdır. Gençlerin önüne hedef-

ler konulmalı ve bu hedefleri gerçekleştirmeleri için gençlere sorumluluklar verilmelidir. Gençlik katılımını sağlayacak olan mevzuatlar gençlerin siyasi hayatta daha çok görev almalarını teşvik edecek şekilde geliştirilmelidir. Türkiye’de gençlik katılımı için öncelikle gençlere yönelik sivil toplum kuruluşları hayata geçirilmelidir. STK’ler ile kişilerin bağları güçlendirilmelidir. Gençlerin politik süreçlere katılım heveslerini ve iştahlarını artırmak için siyasi partiler, STK’ler ve üniversiteler bünyesinde siyasi süreçler hakkında bilgi sahibi olma ve süreci anlama, düşünme teknikleri, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, medyaya katılma, etkileşim ve tartışma becerileri ve gönüllülük faaliyet programları düzenlenmelidir. Gençlerin politik karar mekanizmalarına katılımını arttırmak için “söylemler” gençlere hitap edecek şekilde seçilmelidir.

Extended Abstract

Socio-Economic and Political Participation of Youth: A Review of Examples from Different Countries and Suggestions for Turkey

Emel Altın^a

Murat Kasımoğlu^b

Abstract

Y and M generations form the fundamental dynamics of changing and developing world. Youth participation is necessary source for country development because of young people's innovative ideas and problem solving methods in social, economic and political decision making mechanisms. This study aims to determine the tendencies in participation of youth to social, economic and political decision making mechanisms and to develop suggestions to increase youth participation in Turkey by analyzing cases from different countries. For this purpose, a detailed literature review is conducted and youth participation is sized under four dimensions, i.e. motivation, cultural and characteristic feature of particular generations, communication channels and active citizenship. Finally, environmental aspects and tools of youth participation are modeled with regard to these four dimensions. The study comes up, at the broader sense, with the conclusion that young people are aware of the opportunities that ensure their participation in decision making processes but their motivation for participation is low. To increase youth participation and provide young generations with the opportunity of being active citizens, all information and communication technologies should be utilized. Policy-makers should take into account young people while developing national strategies and putting action plans into operation. Government and local authorities should provide financial incentive for youth projects which support entrepreneurship and youth participation. Non-governmental organizations should organize voluntary action programs which enhance interaction and discussion skills, thinking techniques, ability to use information techniques and participation in the media. Political parties should choose a rhetoric that will address to young people.

Keywords: Motivation • Young generations • Communication channels • Culture • Active citizenship

a Corresponding author

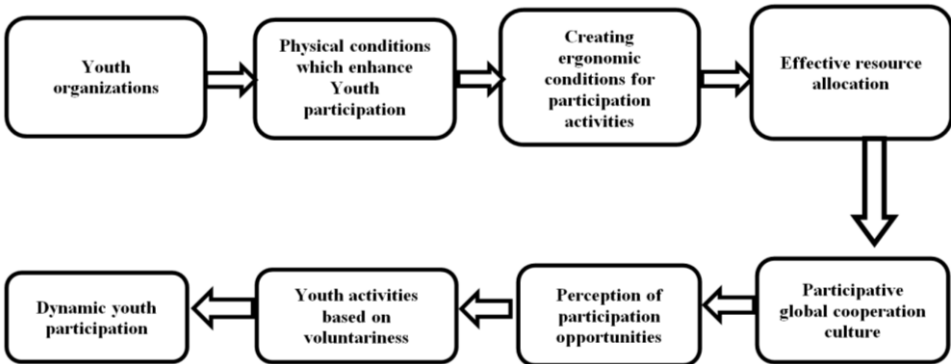
Dr. Şırnak University, FEAS, Department of Economics, E-mail: emelaltin23@gmail.com

b Prof. Dr. Istanbul Commerce University, Faculty of Management, Department of Management, E-mail: mkasimoglu@ticaret.edu.tr

Youth participation means learning political ideas and gaining a political stance by engaging a voluntary activity (Roker, Player and Coleman, 1999). Youth participation keeps young people from being isolated from adults' world. Young people will take a more effective part in economic, political and social life through learning and developing skills by participating in voluntary actions and campaigns. Thus, adults will begin to see young people as a source for solution of social problems, instead of seeing young people as a problem (Kohler, 1981). Youth's features, characters, ways of doing business, consumer habits, perspectives of the world, interests and thus forms of participation vary according to generations. Therefore, youth participation is shaped by the influence of culture, technological development, historical events and environment (Gillette, 1985; Cherrigton, 1997). Organizations related youth structures require voluntary participation because of kind of activities and age of participants. These organizations serve in global and local cooperation culture. These institutionalized organizations based on voluntariness see cultures of all countries in the world as a wealth and use this experience in their activities.

Figure 1

Participatory Youth Organization Structure

This study attempts at answering the question “Which factors effect youth participation to decision making mechanism of polity?” The study handles

this question in four dimensions: *motivation, communication channels, cultural and characteristic features of young generations and active citizenship*. Also in this study, the youth participation tendencies in countries with different regional, cultural and economic opportunities are analyzed by cases. Finally, suggestions are made for youth participation in Turkey. As a result of detailed literature review, four fundamental dimensions are identified regarding youth participation. These are: (i) The dimension of cultural and characteristic feature of Y and M generations, which is about whether or not young people possess their generation characteristics, (ii) Communication channels dimension, which is about whether young people use communication channels effectively or not in their political participation process, (iii) Motivation dimension, which is about whether offered opportunities for youth participation to political process are sufficient or not, and lastly the (iv) Active citizenship dimension, which is about whether young people perceive participation in political process just as a civil right or not.

Youth Participation Dimension to Political Decision Making Process

Youth participation in political decisions can be expressed by continuous and two side complex negotiation process among young people and decision makers. Today, young people who have different age, ethnic origin, culture and education levels live in dynamic and continuously evolving environment. Every young person has unique abilities of expression and different expectations (Freeman and Aitken-Rose, 2005). Today, young generations consist in Y generation (1977-1994) and M generation (1995-2003).

Characteristics of Y and M Generations

Y generation is a generation who has high self-confident, little sense of loyalty and individual perspective on facts. Y generation members are impatient and speed enthusiastic (Bozkus, 2009). Y generation makes virtual networks as an environment where views and information are shared and team spirit is constituted by internet technology (The Smart Work, 2009). They are least interested generation in policy and democratic system (Dell Carpini, 2000). Besides, they are less idealist than previous generations.

For example, while previous generations aim to develop life philosophy, contrary to this, Y generation aims to have a good financial situation. They are least interested in socio-political problems because their parents aren't role model for youth participation by contrast with parents of X generation (Soule, 2001). In England, Y generation is not interested in political, human rights, democracy and political parties. Therefore, they repudiate mechanisms in institutional structure and also they don't trust local and national policymakers (Henn, Weinstein and Wring, 2002).

Another young generation, M generation (1995-2003) sees essential tools such as telephones, computers and internet for them under influence of fast technological development. They respect their family and depend on their family values because these generation members grew up under strict protection by families. They want to include their own rules and norms into tradition and culture. M generation is a motivated generation to do voluntary activities. Civil participation opportunities can be created by increasing their accessibility to information sources through new communication channels. But just to increase their motivation may not be enough for developing their political participation (Howe and Strauss, 2003).

Communication Channels

In Belgium, as virtual network is wider so political participation of young people is increased. Their thoughts show diversity from each other, when their participation immensely increases in such virtual networks. Political debates held by young people who have different ideas, help young people to create a unique identity and political participation in these wider social networks (Quintela, Stolle and Harell, 2012).

In New Zealand, political decision maker are unable to develop youth participation without including the youth in networks of political decision makers, without offering right information resources to young people and without motivating young people to take a role in a voluntary activity (Freeman and Aitken-Rose, 2005).

In Finland, political decision makers see municipality as a communication channel to support youth participation. But youth councils are informal organization and they have difficulty because of lack of power, fund short-

age, undefined positions at management levels and unclear functions. Well-defined functions of councils are important to provide their legitimacy, because youth councils depend on municipality and when councils move another place far from municipality, their activities will end (Aalto, 1975). In Canada, young people get their political knowledge from their family, friends, books and television. Policy lessons at school and social voluntary activities will set up a substructure for taking active role in political decision mechanisms (Claes, Hooghe and Stolle, 2009).

Motivation

The most effective way to increase youth participation are firstly creating projects for young people in different areas such as art, urban planning, environmental issues and plant development, then organizing training programs and workshops for these projects, finally giving young people active roles in these projects (Freeman and Aitken-Rose, 2005). Matthews and Limb(1998) believe that a young person develops a political awareness after fourteen years old. Therefore, in different regions of England, forums and youth councils whose target audience aged between 14-25, have been created to increase youth participation. These councils have showed development dependent on demographic structure of local regions, political arrangements, local traditions and institutional structure of organizations. In these councils, young people can be stated their ideas democratically and their ideas have been respected by local managers. There is a feedback mechanism in these councils and political managers give information back to young people at the end of the process. The problem is that youth participation opportunities are perceived as political fashion because of lack of legitimate political rights in the political decision-making process and a limited source allocates temporarily. This causes discontinuity of youth participation.

Active Citizenship

Over the past two decades there has been a noticeable decline in the number of young people voting in general elections around the world. To determine reason of decline, there is conducted a study named *Discovering Democracy* in Australia and as a result, it is understood that young people have not enough knowledge about democracy. This research shows that

Australian young people carry on fundamental characteristics of their generation. To make them an active citizenship and increase their political participation, lessons related democracy is added to education curriculum in schools. In these classes, the knowledge about fundamental citizenship duties and lobby activities of local governments, political developers. In practice, to increase their attentions to political election, they are encouraged to participate or to vote in school elections. They also encouraged taking practical training about democracy and election issues in school by participating in the intramural election campaigns. Therefore, it is achieved that the perception and awareness of young people toward voting has been increased (Print, 2007).

In autonomous Zapatista, the city colonized in Mexico's rain forests, a new community-based education is developed to promote youth participation in political decision-making process. The active youth participation in autonomous education implies a new type of instruction in accordance with communal political traditions and collective priorities. With the help of other international youth groups, ideology education program tries to introduce young people to a new society including ethno-political differences. By organizing political and cultural events, sport tournaments and politicized meetings such as International Women's Day, the anniversary of Emiliano Zapata's death, the anniversary of the Mexican Revolution, young people become active citizens in locally valued cultural activities. Despite their youth and lack of experience, young people also participate in the regional political agenda as elected local representatives, taking three-year-long turns as members of autonomous municipal councils (Baronnet and Brena, 2008).

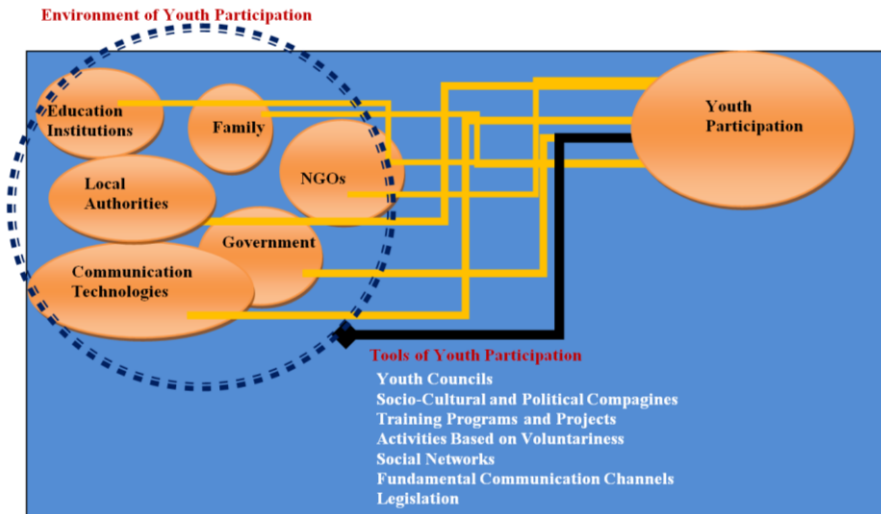
Conclusion

An a-political generation grew up in Turkey in recent years. Young people know that they have rights to vote but they are reluctant to participate actively by voting. Families keep children far away from political field. Young people cannot find any platform to gain experience for political life. Social services and financial structure of non-governmental organizations are inadequate in Turkey. The given social services are free but there is not an

adequate level of participation, because other regions are not aware of these activities. Young people in Turkey prefer to work instead of participating voluntary activities because of their lower socio-economic conditions and national and local authorities allocate limited sources to youth participation. Educational institutions have policy lessons in their curriculum but young people cannot practice what they learn at school. Local governments are continually focused on issues with more urgency than youth participation. Legislation of youth programs is not clear and detailed.

Figure 2

Environment and Tools in Youth Participation Model

This model is an essential input to create institutional youth organizations. There should be created new fields for youth participation and should be taken young people's ideas in decision-making processes. The link with non-governmental organization should be strengthened to vary action areas for youth participation. Youth councils and e-parliament should be established for youth to express themselves in socio-economic, cultural and political area. To increase youth participation and provide young generations to be active citizenships, all information and communication technologies

should be made into an active tool. Policymakers should be taking into account young people while developing national strategies and putting action plans into operation. Government and local authorities should provide financial incentive for youth projects which support entrepreneurship and youth participation. Civil Society Organizations should organize voluntary action programs which enhance interaction and discussion skills, thinking techniques, ability to use information techniques and participation in the media. Political parties should choose their rhetoric in such a way that they will appeal to young people.

Kaynakça/References

Aalto, R. (1975). Participation by Finnish youth in municipal affairs. *Paedagogica Europaea*, 10(2), 117- 132, doi: 10.2307/1502438

Baronnet, B., and Brena, M. O. (2008). Rebel youth and Zapatista autonomous education. *Latin American Perspectives*, 35(4), 112-124, doi: 10.1177/0094582X08318982

Bennett, S. (2000). Political apathy and avoidance of news media among generations X and Y: America's Continuing Problem. In S. Mann & J. J. Patrick (Eds.), *Education for Civic Engagement in Democracy* (pp. 9-28). USA: ERIC Clearinghouse for Social Studies.

Bozkus, F. (2009). Gelecek, Y nesli'nin kalbini çalan şirketler. *Ekonomist*. Retrieved January 12, 2016, from website: <http://www.ekonomist.com.tr/gelecek-y-neslinin-kalbini-calan-sirketlerin-haberler/>

Cherrigton, R. (1997). Generational issues in china: a case study of the 1980s generation of young intellectuals. *The British Journal of Sociology*, 48(2), 302- 320, doi: 10.2307/591754

Claes, E., Hooghe, M., & Stolle, D. (2009). The political socialization of adolescents in canada: differential effects of civic education on visible minorities. *Canadian Journal of Political Science*, 42(3), 613-636, doi: <http://dx.doi.org/10.1017/S0008423909990400>

Coomes, M. D. (2004). Understanding the historical and cultural influences that shape generations. *New Directions for Student Services*, 106, 17-31, doi: 10.1002/ss.122

- Delli Carpini, M. X. (2000). Gen.com: youth, civic engagement, and the new information environment. *Political Communication*, 17(4), 341-349, doi: 10.1080/10584600050178942
- Doğ an, S. ve Demiral, Ö. (2007). İşletmelerde personel güçlendirme ikliminin yaratılmasıyla müşteri memnuniyetinin sağ lanması. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.I.B.F. Dergisi*, 12(9), 282-303, Retrieved from <http://dergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/haziran2007/23.pdf>.
- Freeman, C., and Aitken-Rose, E. (2005). Voices of youth: planning projects with children and young people in New Zealand local government. *The Town Planning Review*, 76(4), 375-400, Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/40111658>
- Gillette, A. (1985). Literacy and participation. *International Review of Education*, 31(4), 373- 395, Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3444353>
- Henn, M., Weinstein, M., and Wring, D. (2002). A Generation apart? Youth and political participation in Britain. *British Journal of Politics and International Relations*, 4(2), 167-192, doi: 10.1111/1467-856X.t01-1-00001
- Hofstede, G. (1990). *Cultures and organizations: software of the mind*. New York: New MacGraw-Hill.
- Howe, N., Strauss, W.(2003). *Millennials go to college: strategies for a new generation on campus: recruiting and admissions, campus life, and the classroom*. Washington DC: American Association of Collegiate Registrars and Admissions Officers,& Life Course Associates,
- Husen, T. (1987). Young adults in modern society: changing status and values. *Oxford Review of Education*, 13(2), 165-176, Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/1050130>
- Kohler, M. C. (1981). Developing responsible youth through youth participation. *The Phi Delta Kappan*, 62(6), 426-428, Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/20385932>
- Ouchi, W. (1981). Theory Z: How American business can meet the Japanese challenge. *Business Horizons*, 24(6), 82-83, doi:10.1016/0007-6813(81)90031-8
- Matthews, H., and Limb, M. (1998). The right to say: the development of youth councils/forums within the UK. *Area*, 30(1), 66-78, doi: 10.1111/j.1475-4762.1998.tb00049.x

Print, M. (2007). Citizenship education and youth participation in democracy. *British Journal of Educational Studies*, 55(3), 325-345, doi: 10.1111/j.1467-8527.2007.00382.x

Quintelier, E., & Stolle, D. H. (2012). Politics in peer groups: exploring the causal relationship between network diversity and political participation. *Political Research Quarterly*, 65(4), 868-881, doi: 10.1177/1065912911411099

Roker, D., Player, K., and Coleman, J. (1999). Young people's voluntary and campaigning activities as sources of political education. *Oxford Review of Education*, 25(1-2), 185-198, doi: 10.1080/030549899104206

Slokum, N. (2003). *Participatory methods toolkit: a practitioner's manual*. Belgium: viWTA, UNU/CRIS

Soule, S. (2001, September). *Will they engage? Political knowledge, participation and attitudes of generations X and Y. German and American conference, active participation or a retreat to privacy*. Pottsdam: Germany.

The Smart Work Company Ltd. (2009) Generation Y: Coming to a workplace near you. Retrieved January 12, 2016, from website: www.thesmartworkcompany.com

Verbeke, W. (2000). A Revision of Hofstede et al's (1990) organizational practices scale. *Journal of Organizational Behavior*, 21(5), 587-602, doi: 10.1002/1099-1379(200008)21:5<587::AID-JOB22>3.0.CO;2-5

Copyright © 2016 T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

<http://genclikarastirmalari.gsb.gov.tr/>

Gençlik Araştırmaları Dergisi • Nisan 2016 • 4(1) • 181-211

ISSN 2147-8473

Başvuru | 11 Mart 2016

Kabul | 10 Nisan 2016

Makale

Gençlik ve Kuşak Çatışması Bağlamında “Kiralık Konak” Romanı

Filiz Furtana^a

Öz

Toplumların önemli kesimlerinden birini oluşturan gençlik, nüfusun yaşlanması ve dünyadaki değişimlerle birlikte daha da önemli hale gelmiştir. Öyle ki genç nüfusa sahip ülkeler askeri ve siyasi anlamda diğer ülkelere üstünlük sağlayabilmekte ve ülkelerin, milletlerin kaderini ilgilendiren konularda söz sahibi olabilmektedir. Bu nedenle gençliği, gençlik problemlerini, genç nüfusa sahip olmanın getirdiği sorunları birçok araştırmacı incelemiştir. Bu sorunlardan en önemlisi gençler ile farklı nesillerden olan aile üyeleri arasındaki kuşak çatışmasıdır. Kuşak çatışması toplumu ilgilendiren hemen hemen her alanda ilgi çekmiş ve incelenmiştir. Kuşak çatışması üzerinde duran temel alanlardan biri de toplumla sıkı bir ilişkiye sahip olan edebiyattır. Fecri Atı topluluğu içinde yer alan ve ilk eserlerinde ferdi duygulara yer veren Yakup Kadri Karaosmanoğlu da kuşak çatışması ve gençliğin değişimine ayna tuttuğu *Kiralık Konak* adlı romanında, toplumda meydana gelen değişimler ve girilen yeni medeniyet dairesi etrafında yaşanan farklılıkları çarpıcı bir dille gözler önüne serer. Romanda aynı konak içinde yaşayan üç kuşağın çatışmaları ve özellikle Seniha karakteri ile bütünüleşen yeni genç kuşağın özellikleri, değişimleri, sorunları ve hayata bakış açıları ele alınır. Günümüzde de başka kültürlerle özenerek değişim içinde olan gençleri anlayabilmek, sorunlarına edebiyat penceresinden bakarak onlarla empati kurmak için değerlendirebileceğimiz *Kiralık Konak* adlı roman bize yol gösterici olabilir. Bu çalışmada amaç, *Kiralık Konak* adlı roman bağlamında toplumda meydana gelen değişimin sebeplerini, gençlerin değişimini, nesiller arası çatışmaları ve bu çatışmaların hangi alanlarda, nasıl meydana geldiğini ortaya koymaktır. Bu amaçla metin üzerinden parçalara yer verilerek farklı araştırmacıların düşünceleri ile harmanlanan değerlendirmeler yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu • *Kiralık Konak* • Roman • Değişim • Kuşak çatışması • Gençlik

^a Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: filiz_furtuna@hotmail.com

Edebiyat toplumu derinden etkileyen siyasi, kültürel, ekonomik ve nüfus dinamiğinden kaynaklanan problemlerden beslenen ve bu problemleri sanat çizgisinden değerlendiren bir alandır. Bu alanda eser veren şair ve yazarların yaşadıkları toplumdan etkilenmeleri ve eserlerini bu etkilenme vasıtasıyla oluşturmaları son derece doğaldır. Günümüzde teknolojinin gelişimi ile birlikte siyasi ve fikri sınırların ortadan kalkmış olması da yazarların hem kendi toplumlarından hem de diğer toplumlar ile onların kültürlerinden ve sorunlarından etkilenmelerine yol açmaktadır. Yazımıza konu edindiğimiz “Kıralık Konak” adlı romanın yazıldığı devirde (roman ilk kez 1922’de yayımlanmıştır), her ne kadar bugünkü teknolojik gelişmeler olmasa da diğer toplumlardan etkilenmiş alafranga tipin örneği olabilecek genç karakterlere yer verilmiştir.

Tanzimat’tan sonra edebiyatımızda yabancı eserlerin Türkçeye çevrilmesi ve yabancı ülkelere okumak üzere gönderilen öğrencilerin yarattığı etki sonucunda toplumda ve edebi eserlerde Batı tesiri görülmüş ve bu tesirin ortaya çıkardığı sorunlar gündeme getirilmiştir. Toplumdaki değişimin ana nedeni olarak görebileceğimiz Batıya açılma hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle edebi eserlerde ele alınmıştır. Özellikle Tanzimat’tan sonra, medeniyet alanında geçirilen değişim Türklerin toplum yapısını, aile düzenini ve birçok karakteristik özelliğini farklılaştırır. Kerman (1998, s. 268), Türkiye’nin yaşadığı değişimin edebiyat üzerindeki tesirlerini şöyle dile getirir:

(...) Karlofça antlaşmasından sonra, önce askerî alanda başlayan “batı modeli”ne uyma zarureti, süratle hayatın her sahasına yayılır ve insanı konu alan edebiyatı da etkiler.

Medeniyet değiştirmenin tabii sonucu, yeni insan tiplerinin ortaya çıkmasıdır.

(...) Hiç şüphesiz, yeni bir medeniyet dairesine girildiğinde, eski bir anda tamamen yok olamaz. Olması da milletlerin kolektif gayri şuurlarına olduğu kadar, insanlık tarihine de aykırıdır. Nasıl insanlar ayrı ayrı karakter ve mizaçlara sahipeler, milletler de öyledir.

Farklı milletlerden etkilenme ve bu durumu sanat ürünlerinde kullanma sonucunda edebiyatımızda Tanzimat’tan sonra verilen eserlerde “alafranga” ya da “Batı özentisi” diyebileceğimiz karakterlere yer verilmiştir. Bu yeni karakterler ve hayatımıza giriş şekilleri İbrahim Tüzer (2007, s. 226-227) tarafından şu şekilde değerlendirilir:

XVIII. yüzyılın başından itibaren Türk Toplumunun gelişim sürecini çok yakından etkileyen Batılılaşma olgusu, Tanzimat’la birlikte büyük bir ivme kazanmış ve kurumsallaşmasını hızla tamamlayarak yoluna devam etmiştir. Meşrutiyet dönemi, bu yol üzerindeki önemli duraklardan biridir. Özellikle “büyük” ve “küçük kültürel gelenek”lerin [...] çözümlüğe uğradığı, yüzyıllardır süre gelen hayatı algılayış biçimlerinin köklü değişiklikler geçirdiği Meşrutiyet döneminde, söz konusu olan “yenilik”leri bizzat yaşamak isteyen ve bu “yenilik”lere geri plan kültüründe henüz bir anlamlandırma getirememiş olan farklı nesillerin varlığı gözlenmektedir.

Yani Batılılaşma olgusu, Tanzimat ve Meşrutiyet’in ilanı ve bu gelişmelerin toplumda yarattığı etkiler neticesinde, yaşam ve düşünce düzleminde değişiklikler meydana getirmiştir. Toplumun değişim nedeni olarak görebileceğimiz Tanzimat ve Meşrutiyet’in ilânı, Türk edebiyatında da etkisini göstermiştir. Edebiyatta, Batı’yı anlamaya çalışan, bunu yaparken tam anlamıyla başarılı olamayan ve zaman zaman gülünç duruma düşen “alafranga” karakterler tasvir edilmeye başlanmıştır.

Genellikle karikatürize edilerek anlatılan bu karakterler kendi kültürlerine yabancı olan ve özendikleri Batı kültürünü de tam olarak anlamayan kişiler olarak resmedilir. Günümüz gençleri arasında da Batı’ya özenen, Doğu’yu aşağılayan fakat ne tam olarak Doğulu ne de tam olarak Batılı olmayan kişilerin mevcudiyeti “Kiralık Konak” adlı roman bağlamında gençlerin değişimini, bu değişimin nedenlerini ve özellikle değişimden kaynaklanan kuşak çatışmalarını incelemeyi önemli kılmaktadır. Bu inceleme esnasında önce romanın konusu kısaca özetlenerek ana karakterlerin özelliklerine yer verilecek, sonra bu karakter özelliklerine bağlı olarak yaşanan kuşak çatışması tasvir edilecektir. Farklı araştırmacıların görüşlerine de yer vererek zenginleştireceğimiz incelememiz, bugünkü gençlerin sorunları ile kitaptaki gençlerin sorunlarını karşılaştırarak ve bu sorunların çözümüne dair öneriler üreterek tamamlanacaktır.

Kiralık Konak ve Roman Karakterleri

Fecri Ati (1909-1912) ve *Milli Edebiyat* (1920’ler) dönemlerinde önemli eserler veren Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Trablusgarp ve Balkan savaşlarıyla başlayıp Çanakkale Savaşı günlerine kadar olan süreçte toplum-

daki değişimleri anlattığı önemli eserinin adı Kiralık Konak'tır. Berna Moran (2010, s. 179-180) romanın konusunu ve romanda ele alınan karakterleri şu cümlelerle aktarır:

(...)Kiralık Konak'ta (1922) Birinci Dünya Savaşı'na doğru gittiğimiz ve savaşa girdiğimiz yıllar ele alınır. (...) II. Meşrutiyet döneminde geçen ilk romanı Kiralık Konak'ta Karaosmanoğlu, Tanzimat'tan sonra ortaya çıkan değer kargaşasını, kuşaklar arasındaki kopukluğu ve genel olarak Batılılaşmanın yol açtığı yozlaşmayı göstermek için Naim Efendi ailesini ve onların çevresinden birkaç kişiyi seçer. Naim Efendi eski bir Osmanlı, damadı Servet Bey alafranga bir züppe, torunu Seniha, "asır sonu" denilen bir kadın tipinin örneğidir. Seniha'nın sevgilisi Faik Bey Avrupa'da uzun yıllar yaşamış, Batılılığı eğreti olmayan, zarif ama serseri tabiatlı bir salon adamıdır. Hakkı Celis ile Nuriye ve Neyyire hanımlar ise hayal ve şiir dünyasında yaşayan, sadece sanata inanan kişilerdir.

Kitabın konusuna ve karakterlerine değinen bir başka değerlendirme de Abdülkadir Hayber (1993, s. 169) tarafından yapılmıştır. Kuşakları birbirinden ayıran bu değerlendirmede ailenin, toplumu etkileyen değişimden en fazla yara alan kurum olduğu üzerinde durulur ve şunlar dile getirilir:

Kiralık Konak'ta, birbirinin devamı olan ve bir konakta oturan üç nesilden meydana gelen bir ailede, nesiller arasındaki çatışmalar üzerinde durulmuştur. Bunlardan Naim Efendi, birinci nesli, kızı Sekine Hanım ve damadı Servet Bey ikinci nesli, torunu Cemil ve Seniha ise son nesli temsil ederler. Nesil çatışması üzerine kurulan romanın temi; cemiyette, dış tesirlerle nesiller arasında meydana gelen görüş, his ve fikir ayrılıkları yüzünden çözülen ve çöken bir ailenin dramıdır.

Farklı kuşaklara ait kişilerin akraba bağı ile bağlı olduğu bir konakta yaşananlara ve bu 3 farklı kuşağın dünya görüşüne yer verilen romanda, en fazla ön plana çıkan husus kuşaklar arasındaki görüş farklılıkları ve buna bağlı olarak yaşanan çatışmalardır.

Bu çatışmaların en fazla etkilediği karakter, konağın sahibi ve birinci kuşak olarak nitelendirebileceğimiz Naim Efendi'dir. Osmanlı'nın, eskinin ve değişimin dışında kalanların temsilcisi olarak görebileceğimiz Naim Efendi'nin ve onun temsil ettiği kesimin toplumumuzda ortaya çıkışını değerlendiren Zeynep Kerman (1998, s. 270) şunları ifade eder:

Asırlarca Türk-İslâm sentezi içinde yaşayarak, hayatın her sahasında kendisine has, ince, yüksek ve işlenmiş bir medeniyet vücuda getirmiş olan Osmanlı'nın, Tanzimat'tan sonra alay konusu olması, sistemli bir şekilde kötülenmesi ve hattâ reddedilmesi, eski değerlere saygılı “muhafazakâr” zümreyi derin bir şekilde yaralamıştır. Gösterdikleri tepkide hiç şüphesiz, dejenere insanların davranışlarının zamanla büyük bir yaygınlık kazanmasının rolü vardır. İlk örneğini Şemseddin Sami'nin Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat romanında gördüğümüz “muhafazakâr” insan, batının müspet değerlerine asla sırt çevirmez.

Devletin yüksek mevkilerinde görev alan Naim Efendi de eğitimli ve kültürlü biri olarak değerlendirilebileceğimiz ve batıya sırtını dönmeyen bir karakterdir. Buna rağmen değişen çevre koşullarına ayak uydurmakta zorlandığı ve kendisinden sonra gelen kuşaklarla çatıştığı da aşikârdır. Karaosmanoğlu (2008, s.10) romanda, Naim Efendi'nin karakterine ait diğer özellikleri şu şekilde dile getirir:

(...)Naim Efendi o terbiyeli kimselerdendir ki evliya, enbiya isimlerinin sonunda “Radiyahû anh” demeyi hiç unutmazlar ve “Paşa” kelimesini med ile telaffuz edip, mutlaka “hazretleri” ile nihayetlendirirler. Bu gibi kimselerin başlıca fazileti, itaat ve hürmettir. Bütün terbiye ve ahlâk düsturları onlar için yalnız bu iki kelimenin ifade ettiği mânadan ibarettir. Bununla beraber, Naim Efendi'nin iki esaslı fazileti daha vardı: Bir ana kadar müşfik ve bir dul kadın kadar titizdi. Fakat, titizliği asla bir huysuzluk derecesine varmazdı; bu, temiz ruhunun ve temiz vücudunun maddi ve manevi pislikler önünde bir nevi tiksinsinden gelirdi. Göğüs üstünde bir yağ lekesi, bir kaba söz, mübalâtasız [dikkatsiz] bir hareket, onu müsavi derecede kederlendiren şeylerdendir; fakat, pek içli, pek nazik bir adam olduğu için, kederlendiğinin kimse farkına varmazdı.

Temiz, ince bir devir olarak tanımlanan İstanbul devri geçtikten sonra yaşamaya devam eden Naim Efendi'nin hayatını değiştirme zorunluluğunu anlayabilmemiz ve yaşanan kuşak çatışmalarını daha iyi idrak edebilmemiz için romandan (Karaosmanoğlu, 2008, s. 11) alıntılanan şu paragrafa yer vermeliyiz:

Sonra redingot devri geldi ve redingotu içinden yarı uşak, yarı kapıkulu, riyakâr, adi bir nesil türedi. Bu neslin en yüksek, en kibar simalarında bile bir saray hademesi hali vardı. Çoğu, İkinci Abdülhamit Han devri ricalinden olan bu adamların her biri bir hile ile efendilerinin arabasına binmiş seyisleri

andırıyorlardı. Bunların elinde İstanbul'da konak hayatı birdenbire köşk hayatına intikal ediverdi. Ne yaşayışın, ne düşünüşün, ne giyinişin üslubu kaldı; her şey gelenek dışına çıktı; her beyni tatsız ve soysuz bir Arnuvo ve bir Rokoko merakı sardı; binalarımız, eşyalarımız, elbiselerimiz gibi ahlâkımız, terbiyemiz de rokokolaştı. Abdülmecit devrinin o ağır, zarif ve için için gelenekçi Osmanlılığından eser kalmadı. Naim Efendi, aşağı yukarı bu redingotlu nesle mensup olmakla beraber, vücudu henüz körpe iken İstanbulun içinde yetişip gelişmiş kimselerdendi.

İki devrin arasına sıkışan Naim Efendi, artık konuşulan ve yazılan Türkçeyi bile anlamakta güçlük çektiği, zevk aldığı yemekli ziyafetleri özlemle andığı bir devre mahkûmdur. Konakta onunla birlikte yaşayan damadının, kızının ve torunlarının istekleri doğrultusunda her gün eski bir alışkanlığını terk etmek ve yeni bir alışkanlık kazanmak mecburiyetine katlanır.

Naim Efendi'nin romanda vurgulanan belli başlı bir diğer özelliği ise, torunları ve genç nesil için en büyük tehlike olarak gördüğü kumar belasıdır. Bu bela onda o kadar büyük bir korku meydana getirmiştir ki diğer torunu Seniha'nın odasına davetsizce giren erkek arkadaşlarına bile tepki göstermez. Karaosmanoğlu'nun (2008, s. 22-23) kendi kelimeleriyle bu durum şöyle ifade edilmektedir:

İhtiyar; dindar ve namuslu kimseler nazarında kumar, seyyiatın [kötülüklerin, günahların] en müthişidir. Ocakları söndüren bu, evleri yıkan bu, insanı hırsızlığa, cinayete, intihara sevk eden budur; bunlar, kadını kumar nispetinde tehlikeli zannetmezler. Bunun içindir ki, Naim Efendi, Faik Bey'in, Seniha'nın yatak odasına girip çıkmasından ziyade, Cemil'in onunla beraber geç vakitlere kadar dışarıda kalmasından ürker ve endişe eder.

Kumar belasını torunları ve toplumun genç üyeleri için en büyük sorun addeden Naim Efendi'nin toplumdaki değişimle yüzleşmeye başladığı ve kuşaklar arasında çatışma sinyallerinin verildiği yer bu hususla ilgilidir. Üçüncü kuşaktan olan Cemil, Seniha ve Faik Bey için bir eğlence aracı olan kumar, Naim Efendi'nin asla kabullenemeyeceği ve asla anlamlandıramayacağı bir çatışma nedeni olarak romanda anlatılır.

Naim Efendi'nin ön plana çıkan bir diğer özelliği ise konağına olan bağlılığıdır. Evi onun her şeyidir ve bu evle ruhsal bir bağlantı kurmuştur. Maddi olarak en sıkıntılı olduğu anlarında bile konağı satmak istemez. Belki bu

bağlılığı sayesinde etrafındaki değişim rüzgârından çok fazla yara almadan ömrünü tamamlar. Seniha, Cemil, Servet, Faik hatta Hakkı Celis bile değişirken o evine sımsıkı sarılarak torunları için kaygılanır. Onun bu kaygısı ve zamanın değişimi üzerine düşündükleri yazar tarafından şöyle aktarılır (Karaosmanoğlu, 2008, s. 84):

Onun için zaman, bütün müesses şeyleri temellerinden sarsan inkılap rüzgârıydı; onun için zaman, kalplerdeki ihtilaç [çarpıntı] ve yüzlerdeki endişeydi; herkes, arkasından mütemediyen itildiğini hissediyor; fakat, ne iteni, ne de gittiği yeri biliyordu. Onun için zaman, mazinin bereketini, azametini, ismet ve nezahetini [namus ve temizliğini] yapmış bütün unsurları birer birer çiğneyen gizli ve obur canavardı. Halbuki, zaman, bir taraftan da Cemil ve Seniha'ydı, devrin bütün ihtilaçları, bütün hummaları herkesten ziyade onlardaydı. Mazinin bereketini, azametini, ismet ve nezahetini çiğneyen obur canavar, Seniha gibi, Cemil gibi erkekli dişili binlerce, yüz binlerce mevcuttan müteşekkil bir şeydi.

Konakta yaşayan ve ikinci kuşak olarak değerlendirilen Servet Bey, Naim Efendi ile çatışan ve ondan farklı düşünen, Avrupa hayranı "alafranga" bir tip olarak tanıtılır. Konakta kayınpederi, eşi ve çocukları ile birlikte yaşayan Servet Bey'in ön plana çıkan en önemli özelliği; Batı hayranlığı, eskiyi tamamen reddediştir.

Servet Bey, *Düyûn-u Umûmiye*'de müfettiş olarak çalışan, Müslümanlıktan ve Türklükten nefret eden biridir. Kazasker olan babasının verdiği terbiye ve eğitimden şikâyet eder, yaşadığı çevre ile aldığı eğitimin çatışması sonucunda isyankâr bir karakter olarak ön plana çıkar. Babası Sadri Molla'nın konağında alafranga özentisi huylarını bastırıp kayınpederi Naim Efendi'nin konağına gelince Batı özentisinin her türlü şekline giren Servet Bey'in zaman zaman gülünç olan halleri Karaosmanoğlu tarafından (2008, s. 14-15) şöyle aktarılır:

(...) Daima muhayyel bir Avrupa seyahati için hazırlanmış bir bavulu vardı, bu bavulun yanı başında bir de şapka kutusu dururdu. Bazı sıkıntılı saatlerinde bir aynanın karşısına geçip, bu kutudan çıkardığı şapkaları birer birer tecrübe ederdi ve başını bu serpuş ile örtülü görünce adeta kendinden geçerdi.

Babasının baskısı ile Doğu kültürünü tanıyan Servet Bey, babasından kurtulur kurtulmaz kendi dünya görüşüne uygun olduğunu düşündüğü Batı kül-

türüne yönelir. Kendi çocuklarını da Batı kültürüne göre yetiştirmeye, yaşadıkları konakta Doğu'yu temsil eden Naim Efendi'den ve onun çağın gerisinde kalan düşüncelerinden uzak tutmaya çalışır. Servet Bey'in çocuklarını koruma amacıyla verdiği mücadele roman boyunca kayınpederi Naim Efendi ile çatışmasına neden olur. Aslında kendi babasının yaptığı baskılar sonucunda içinde biriktirdiği öfkeyle hareket eden Servet Bey, geleneksel tarafı temsil eden Naim Efendi'yi kurban seçmiştir. Naim Efendi'nin geleneksel ve geri kalmış yanlarını gördükçe kendi babasını ve onun çağ dışı tavırlarını hatırlayan Servet Bey'in öfke ve kini dinmek bilmez. Ancak Naim Efendi de almış olduğu terbiye çerçevesinde damadını asil bir şekilde aşağılamaktan geri kalmaz. Böyle bir ortamda yaşayan ve sürekli bir çatışma halinde olan Servet Bey daha fazla dayanamaz, Seniha'nın Avrupa'ya kaçışını bahane ederek Şişli'de bir daireye taşınmaya karar verir.

Şişli'deki daireye geçmeden evvel Naim Efendi ile eski rejimin üyelerinin mahkemeye sevki üzerine söyledikleri Servet Bey'in ne derece eski düşmanı olduğunu gözler önüne serer (Karaosmanoğlu, 2008, s. 19):

“Efendim;” dedi. “Memlekette bir mahkeme ve bir adalet kapısı var. Hasip Paşa, mahkemeye çekilir, adalete teslim edilir, eğer masum ise ne âlâ, değilse... Giyotin efendim, giyotin temizler... Yalnız namussuz kafaların değil, fakat, eski kafaların hepsi de kesilmelidir!

Eski kafalı olmadığı iddiasında olan Servet Bey'in dikkat çeken ve bir çelişki yaratan başka bir özelliği ise, oğlu Cemil'in sabaha karşı dahi olsa evine gelip yatağına uzanmasını istemesi, büsbütün dışarıda kalmasına izin vermemesi ve kızı Seniha'nın kendisine haber vermeden Avrupa'ya kaçışını kızgınlıkla karşılamasıdır. Bu özelliği ile birlikte Servet Bey tiplemesinin şahsında, Batılı değerlerle Doğulu normlar arasında sıkışmış insanların, prensiplerle günlük yaşam pratikleri arasında zaman zaman yaşadıkları çelişkiler dile getirilmektedir.

Kitabın ana kahramanlarından olan ve o devirdeki gençliğin temsili sayılabilecek Seniha'nın ön plana çıkan özellikleri; alaycılığı, kendi kuşağı dışındakileri reddedişi ve Batı'ya hayran oluşudur. Yazar romanda onun özelliklerine şu cümlelerle yer verir (Karaosmanoğlu, 2008, s. 16-17):

Zira bu, Frenklerin, asır sonu diye vasıflandırdıkları bir genç kızdı; asır sonu, yeni bir nevi içtimaî örnektir ki, haricî ve dahilî yaşayışında hale ve maziye

ait her türlü kayıttan azade ve istikbalin henüz hazırlanan cereyanlarına tabidir. Seniha, daima en son çıkan moda gazetelerinin resimlerine benzerdi. Körpe, ince ve çalâk vücudu, ipekböcekleri gibi daimi bir istihale [başkalaşma] içindedir. Günün aydınlıklarına göre mütemadiyen rengi değişen yeşil gözleri gibi sesinin bestesi, kımıldanışlarının ahengi ve hattâ başının şekli de mütemadiyen değişirdi. İçi de tıpkı dışı gibiydi; tıpkı gözlerinin rengine benzeyen bir ruhu vardı, kâh ihtilaçlı, kederli, bulanık ve fena, kâh berrak, rakit [durgun] ve ekseriya bir havai fişek gibi şenlikli idi.

Dış görünüşlerine ait özelliklerine değindiğimiz Seniha'nın bir diğer özelliği tıpkı babası gibi sürekli bir Avrupa'ya kaçış hayali içinde oluşudur. Mürebbiyesi Madam Kronski'nin anlattığı Avrupa hikâyeleri ile mest olan bu genç kız, bilmediği yerlerin, görmediği şehirlerin hasretini duyar ve yaşadığı konağı bir mezar olarak tasvir eder. Ona göre bu hayattan tek kurtuluşu kendisini Avrupa'ya götürecek kadar zengin bir koca bulmaktır. Faik Bey ise Avrupalı tavırları ve pek de fakir sayılmayacak maddi durumu ile Seniha için bulunmaz bir fırsattır. Faik Bey'i elde edene kadar birçok duygu değişimi geçiren bu genç kız, Faik'in kumar borcu için kendisinden elmaslarını istemesiyle hayatın gerçekleri ile yüzleşir. Onun bu değişimleri Berna Moran (2010, s. 187) tarafından şu şekilde anlatılır:

Bu olaylardan sonra durmadan değişir Seniha ve yazar onun bu kendine özgü yönünü vurgulamaktan geri kalmaz. Faik Bey'den soğuması ile eski şuh haline dönerse de kısa zaman sonra ona hâlâ bağlı olduğunu anlar. Bakarsınız bir gün çok sevdiği büyükbabası Naim Efendi'yi ağır hasta edecek kadar ona karşı canavarlaşır, ama hemen arkasından pişmanlık içinde kıvrılır ve bundan böyle "iyi, uslu ve şefkatli bir kız olmaya" karar verir. Bu yeni Seniha'nın ömrü de uzun olmaz, Avrupa sevdası depreşince herkese karşı nefretle dolar kalbi. Çılgın bir saldırganlıkla etrafındakileri kasıp kavurur ve büyükbabasının çevresinde, atılmaya hazır bir yabani kedi gibi dolaşır. Sonra yeniden bir değişme: "Çok geçmedi, Seniha, bu ihtilâlcî, yakıcı ve kızgın halden sıyrılıp bir başka vaziyet aldı, bir başka tavır takındı. Dalgın, sinsî ve esrarlı oldu" (s.134). Avrupa'ya gizlice kaçma planını uygulamaya koyulmuş bir Seniha'dır bu.

Birçok değişimden geçen evlilik, ahlak, aile kurumu ve bunun gibi konularda büyükbabası Naim Efendi ile sürekli çatışan Seniha, aslında toplumda kendi kültürüne yabancılaşmış gençlerin bir temsilidir. Bu durum Şevket Toker (2005, s. 35) tarafından şöyle değerlendirilir:

Biz romandaki Seniha tipiyle, kendi toplumunun değerlerinden kopmuş, Avrupa ve Paris hayranlığı ve hülyalarıyla yaşayan, sonunda buna ulaşan, ancak roman boyunca, arzuladığı hayatı yaşamak uğruna, bütün millî, ahlakî ve insanî değerlerini kaybeden ve sefil bir varlık haline dönüşen bir genç kızın maceralarını izleriz.

Alafranga tip olarak değerlendirebileceğimiz bir diğer roman kahramanı da Faik Bey'dir. Kumar ve kadınlara olan düşkünlüğü ile ön plana çıkarılan Faik Bey, kadınlar tarafından rağbet gören, yakışıklı ve bakımlı bir gençtir. Yorgun ama hummalı bakışları ile kadınları etkileyen bu genç adam, küçük yaşlardan itibaren Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde gezmiş, Batılı olmayı romanın diğer gençlerine göre daha fazla içselleştirmiş, yapmacıklıktan ve eğretilikten uzak bir Frenk zarafetine sahip olmuştur.

Her ne kadar Avrupa görmüş, popüler ve kültürlü bir bey de olsa sevgilisi Seniha'dan kumar borcu isteyecek kadar rahat ve lakayt tavra sahip Faik Bey, Seniha'nın evlilik girişimlerini engelleyen sadece kendi rahatını düşünen bencil biridir. Yaşayarak edindiği Avrupai zarafet ona vatan, millet, aile, kendinden başkasını düşünme inceliklerini vermemiş, onu sadece kadın, kumar, zenginlik düşüncesine mahkûm etmiştir. Vatan kavramına oldukça yabancı kalan Faik Bey, I. Dünya Savaşı çıktığı zamanlarda kendisine yurt dışında bir görev uydurup Avrupa'ya kaçmış, milli duyguların alafranga gençlikte nasıl yok edildiğini ispat etmiştir.

Romanda Seniha, Faik ve Cemil ile aynı kuşaktan olmasına rağmen onlara benzemeyen bir karakter olarak dikkati çeken isim, Hakkı Celis'tir. O da yaşanan değişim rüzgârından etkilenmiş, ruhi ve hissi birtakım çalkantılar yaşamış, sonrasında cepheye savaşa gidip vatan için şehit olmuştur. Yazarın romanda vermek istediği mesajı taşıyan ve ikinci bölümde ağırlıklı olarak anlatılan Hakkı Celis, aslında değişen tek karakterdir. İçinde yaşadığı dünyanın kokuşmuşluğu, kendi kuşağından olan gençlerin bencil tavırları, ülkenin içinde bulunduğu yıkım süreci Hakkı Celis'i değişmeye zorlar. Doğacak yeni Türkiye'nin mimarlarından olan Hakkı Celis, kurtuluşun ancak köklü bir yıkımla ve sonrasında milli ve ahlaki değerlere sarılan bir gençlik yetiştirmekle mümkün olacağını fark eden aydın biridir. Romanda Batı'ya özenen ve ne tam olarak Batılı ne de tam olarak Doğulu olamayan kişiler eleştirilirken Hakkı Celis yazarın iç sesi olur ve kendi kültürüne yabancı

gençleri yargılar. Bu yargılama Hakkı Celis'in olgunlaşmasından ve etrafında olup bitenleri fark etmesinden sonra gerçekleşir. Zira romanın başında Hakkı Celis de yazar tarafından yanlış bulunan bir zihniyete tabi, etrafında olup bitenlerden bihaber bir gençtir. Ülke yıkım sürecine girmişken ay ışığında Fransız şairlerin şiirlerini okuyarak yaşamın anlamını bulacağını zanneden Hakkı Celis'in Seniha ve yabancı dilde yazılan aşk şiirlerinden ibaret dünyası bir anda yıkılır ve Hakkı Celis değişir. Bu değişimle birlikte Seniha'nın uğruna ölünecek kadar değerli olmadığını, ölüm adamı olarak cepheye savaşmanın ve şehit olmanın önemini kavrayan Hakkı Celis, eserin sonunda şehit olur.

Karakterleri tanıttığımız bu bölümde son olarak, Moran tarafından (2010, s. 199) romanın tüm karakterleri üzerinde yapılan şu değerlendirmeye de yer vermeliyiz:

Karaosmanoğlu, Tanzimat'ın doğurduğu insan tiplerini, değer kargaşasını ve kuşaklar arasındaki kopukluğu göstermek için bu insanları üç kuşak halinde Naim Efendi konağında bir arada yaşatırken, bize, bunların iletişimden nedeni yoksun olduklarını göstermek fırsatını da bulur. Hakkı Celis'in bağlandığı türden bir ülkü etrafında da birleşemeyen bu insanlar yalnızca kendi bencil varlıklarını gözetirler. Nitekim ilk önce Seniha, derken anası babası ayrılırlar konaktan. Naim Efendi ile konak özdeşleşir. Her ikisi de yitip giden bir dönemin simgesi olurlar. Servet Bey'in düşlediği ve kavuştuğu modern apartman da onun karakterine uygun olarak Batılılaşmayı simgeler. Hakkı Celis ise gerçek kişiliğini ve mutluluğunu, yurtsever kişilerle paylaştığı kışla hayatında bulur.

Kuşak Çatışması ve Gençlik

Herkesin bir değişim rüzgârı ile savrulduğu, hiç kimsenin hiç kimse ile sağlıklı bir iletişim kuramadığı romanda, karakterler olumsuzluklar karşısında çareyi ya birbirlerini suçlamakta ya da birbirleriyle çatışmakta bulmuşlardır. Naim Efendi ile torunu Seniha, damadı Servet Bey, mürebbiye Madam Kronski, yeğeni Hakkı Celis arasında suçlama ve iletişimsizlikten kaynaklanan çatışmalar romana hâkimdir. Bunun dışında Seniha ve Hakkı Celis arasında da bir çatışma yaşanır.

Kuşaklar arasındaki bu çatışmaların Naim Efendi üzerinde yarattığı duygulardan bahseden şu paragrafa (Karaosmanoğlu, 2008, s.36) yer vermenin değişimin zorunluluğunu vurgulamak açısından öneme haiz olduğunu düşünüyoruz:

Naim Efendi, “Sağ olsun;” diyordu, “hemşire kendini hâlâ eski devirlerde zannediyor. Kıyafetler gibi ruhlar da değişti. Büyüklere eski itaat, eski hürmet nerede, kimde var? Bizim gördüğümüz terbiyedeki insanlarla şimdi alay ediyorlar. Belki hakları da var, her eski şey biraz acayıptır, çocuklarımızın çocuklarını kendimize uydurmaya çabalamak ne beyhude! Onlar, her şeyden evvel, zamanın icabatına uymaya mecburdurlar.

Torunu ve damadı ile en çok evlilik hususunda çatışma yaşayan Naim Efendi, her ne kadar zamanın icaplarına uymak gerektiğini savunsa da evlenmeden kız ve erkeğin birlikte gezip tozmasına karşı çıkacak kadar Doğu kültürünü içselleştiren biri olarak ele alınır. Onun bu evlilik hususundaki düşünceleri konakta yaşanan kuşak çatışmasının da ana kaynağını oluşturur (Karaosmanoğlu, 2008, s. 42):

Kızla erkek, birbirlerini bulup tanışacaklar, görüşecekler, sevişecekler, aralarında evlenmeye karar verecekler. Neden sonra bu karar, ana babaya tebliğ olunacak ve nikâh aktedilecek! Kim bilir, kimi intihap eder!” [seçer] diyordu. Hususiyile, bütün o tanışıp sevişmelerinden sonraki nikâh, ona, gayri tabîi ve fuzulî bir merasim gibi geliyordu. Şüphesiz her şey bu nikâhtan evvel, kimsenin haberi yokken, kendiliğinden olup bitiveriyor ve bu hal, izdivaçtaki meşruiyeti, ahlâkiyeti ta esasından mahvediyordu. Oğlan ve kız, karı koca olmazdan evvel, ana ve babadan gizli âşık ve mâşuka, yani “zâni” ve “zâniye” [zina eden erkek ve kadın] oluyordular.

Bir zevk ve huzur yuvası olmaktan ziyade, analık ve babalık gibi kutsi ve insani birtakım vezaifin menbai olan mübarek aile ocağına, evvelce tanışıp sevişmiş bu genç çift, müşterek bir günahın lekesiyle kirlenmiş olarak girecekti.

Günümüz toplumlarında kızla erkeğin önceden tanışıp anlaşması hoş karşılanırsa da, Kiralık Konak adlı romanın kapsadığı evrende (Naim Efendi'nin bakış açısıyla) zina ile eş değerde olan bu davranışı, Seniha farklı bir bakış açısıyla ele alır. Faik Bey ile anlaşmasına gezip tozmasına rağmen evlenmeyeceğini, evliliği hesap işi olarak telakki ettiğini söyler ve Seniha ile dedesi arasında bir kuşak çatışması vuku bulur (Karaosmanoğlu, 2008, s. 109):

Evet, evet, sevişiyoruz. Bugün istesem ben ona varırım; bugün istesem o beni alır; dünya bir araya gelse, kimseler bizi ayıramaz. Fakat, ne çare ki istemiyoruz. Zira, evlenme hakkındaki fikirlerimiz sizinkilere hiç benzemiyor. Bizim için evlenme bir kalp meselesi değildir. Ne de bir uzvî zarurettir. Ben ve o, bu işi bir hesap ve akıl meselesi telakki ediyoruz; paraya müteallik [ilişkin] bir iş...

Evlilik konusu dışında dede ile torunun çatıştığı bir diğer husus hayat görüşlerinin ve hayallerinin farklı oluşudur. Çatışmaya neden olan bu durum romanda şu şekilde aktarılır (Karaosmanoğlu, 2008, s. 110):

Siz zannediyor musunuz ki, ben ömrümün sonuna kadar böyle bir evde kalacağım? Böyle bir memlekette, etrafımda böyle bir halkla? Bin güclükle sene de ancak beş on kat esvap yaptırarak, ara sıra Ada'ya misafirlğe giderek ve pazartesi günleri aşağıda salonda birkaç mânasız ve yavan davetli bekleyerek yaşayıp gideceğim? Hayır! Büyükbaba, ben o kadar basit ruhlu bir kız değilim! Çok okudum; çok öğrendim; çok düşündüm, çok tahlil ettim. Biliyorum ki, hayat denilen şey, içinde doğup büyüdüğüm bu hapishanenin dışında, gü-rültülü, geniş, aydınlık, acayip, hazin, neşeli, düz, yılkavî, inişli yokuşlu, bitmez tükenmez bir sahadır. Oradan bin türlü sesler işitiyorum; bu sesler her biri başka tarzda, bir başka lisanda bana, 'gel' diyor. Kendimi güç zaptediyorum. Fakat bugün değilse yarın mutlaka bu seslerden birine doğru koşacağım. Mutlaka!

Gençliğin verdiği toyluk ve sürekli muvazenesini arama meşguliyeti ile dolu olan Seniha'nın bu sözleri kuşak çatışmasına yol açsa da onun gibi düşünmeyen dedesinin kırılmasına ve sürekli bir hıçkırık krizine tutulmasına yol açar. Tecrübesiz ve özellikle ergenlik çağında olan gençlerde de görülebilen bu farklı olma hevesi, çoğunlukla deneyimli kişilerin tahmin ettiği şekilde son bulur. Nitekim bulunduğu evde yaşlanmayacağını, farklı bir ülkede, zengin bir eşle hayat süreceğini düşünen Seniha, romanın sonunda bazıları tarafından evlilik vaadiyle kandırılan bir zavallı haline döner.

Naim Efendi ile konakta yaşayan ikinci kuşak mensubu Servet Bey arasında da evlilik ve öncesinde kurulan ilişki hususunda bir çatışma meydana gelir. Seniha'nın hava değişimi için gittiği adada erkeklerle denize girdiği, el ele dolaştığı ve otellerde içki içerek zevk peşinde koştuğunu haber veren imzasız mektuplar, bu çatışmaya zemin hazırlar. Nitekim Servet Bey kızının yaptıklarından çok, imzasız yollanan mektupları en büyük kabahat unsuru olarak telakki etmektedir. İmzasız olmalarıyla değil de torununu kötümeleri aç-

sından Naim Efendi'nin dikkatini celbeden bu mektuplar bir süre sonra unutulur, fakat damadının söyledikleri Naim Efendi'de ailesi üzerinde otoritesi kalmadığı hissini uyandırarak onu üzer (Karaosmanoğlu, 2008, 74-75):

(...)Hey gidi haysiyet, namus hey!... Haysiyetli, namuslu adam, imzasız mektup yazar mı, rica ederim? İmzasız mektup yazan bir adamın haysiyet ve namus hakkında bir fikri olabilir mi? İmzasız mektup yazıyorlar. Kime, niçin? Bir genç kızın babasına, kızının bir genç adamla seviştiğini söylemek için... Lakin, bu nevi mektupları yazan kimseler bilmiyorlar, hissetmiyorlar ki kendi yaptıkları feci ve galiz hareketin yanında bir genç kızın şaşırması, bir kadının fahişeliği, bir kumarbazın hırsızlığı, hattâ bir katilin cinayeti hiç kalır. Bu gibi mektupları alır almaz yapılacak iş, birçok vesaitte başvurup aramak, taramak, sahibini bulmak ve cevap olarak, suratına bir sille indirmektir.

Kızının denize girmesine, erkeklerle gezip tozmasına sesini çıkarmayan ve bunları hoş karşılayan sözde Avrupai Servet Bey'in, sevişip anlaşılan ama evlenmek istemeyen Seniha ve Faik çiftini hoş karşılamaması da romanda vurgulanan bir diğer çelişki olarak göze çarpar.

Kuşaklar arasındaki çatışmanın temel sebebi her ne kadar çağın değişimi gibi gözükse de, iletişimsizlik ve gelenek gibi bağlarla kurulan ilişki de çatışma sebebi olarak değerlendirilebilir. Bunların dışında kuşak çatışmasına sebep olacak bir diğer etken Abdülkadir Hayber (1993, s. 170-171) tarafından şöyle ifade edilir:

Naim Efendi, Servet Bey ve Seniha'nın değer verdikleri kavramlar arasındaki farklılık, birtakım anlaşmazlıklara sebep olur. Değişen nesiller için ortak değerlerin olmaması ve Batılılaşmanın sadece yozlaşmak şeklinde telakki edilmesi, cemiyet için bir düşünüş olmuştur. Düşüşü sembolize eden Naim Efendi'nin konağında yaşayanlar arasında; *şmarıklık ve züppelik şeklinde görülen modernlik; içki ve kumar, aşk ve evlilik dışı münasebetler, sosyal hayat telakkisi, savaş zenginleri ve maddî çıkar sağlama* hususlarında birbirine bağlı olan çatışmalar meydana gelmiştir.

Farklı kuşaklara ait çatışmaların bir kısmı ise suçlamalara dayanır. Bunlardan en ilginç torunu Seniha'nın başına gelenlerden mürebbiye Madam Kronski'yi suçlayan Naim Efendi'nin düşüncesidir. Naim Efendi torununun yaşayış tarzını bir türlü kabullenemez ve bu yaşam tarzını torununa Madam Kronski'nin aştığını, ondan alınan yanlış eğitimin torununu değiştirdiğini düşünür.

Oysa yanlış arkadaşlar ve kötü hayaller sonucu uçurumun kenarına gelen Seniha'nın bu durumunda, Madam Kronski'nin çok fazla suçu yoktur. Seniha bu yolu bile isteye seçtiğini romanın sonunda Hakkı Celis ile yaptığı ahlak konuşmasında dile getirir ve bu haline biraz da memleketin neden olduğunu söyleyerek Hakkı Celis ile bir fikir ayrılığı yaşar. Bu bağlamda, aynı kuşaktan olan Hakkı Celis ile Seniha'nın çatışma sayılabilecek şu sohbetine de yer vermeliyiz (Karaosmanoğlu, 2008, s.208):

(...)Bütün ahlâk düsturlarının hulasası şudur diyordu: Hakikat için, hakikati söyleyebilecek bir tarzda yaşamak. Ben vakıa anama, babama, hasseten büyükbabama çok fenalık etmiş bir kızım; pek çok kusurlarım var, fakat bütün bunlara mukabil bir tek meziyetim var ki, o da hiç riyakâr olmayışımıdır; her zaman, bilmeden, kendiliğimden açık sözlü, açık özlü, bir kızdım. Hiç kimsenin ne dediğine, ne diyeceğine zerre kadar ehemmiyet vermedim ve harekâtımı herkesin arzusuna uydurmaya lüzum görmedim. Bütün bunlar birer fazilet değil midir? Bhusus böyle bir memlekette, batıl akidelerin, rıyanın, korkunun bu kadar şiddetle hüküm sürdüğü böyle karanlık bir memlekette..."

Hakkı Celis ilk defa olarak genç kızın sözünü kesti:

"Memleketi ne karıştırıyorsunuz? Zavallı memleket, o sizin dışınızdadır," dedi.

Son olarak Hakkı Celis tarafından her şeyin suçlusu olarak itham edilen Naim Efendi'nin durumu ve Hakkı Celis ile Naim Efendi arasında çıkması muhtemel bir kuşak çatışmasına da yer vermek istiyoruz (Karaosmanoğlu, 2008, s. 166-167):

(...)Eski müverrihlerin hayatında zuhur edecek büyük hâdiselerin gökte ve yerde birtakım alâmetlerle belirmediğini söylerler. Eğer bu doğru ise, Naim Efendi de yeni başlayan devrin eşliğindeki korkunç hayaletlerden biridir. Hiç şüphesiz arkamızda bıraktığımız mazinin son feryadı ve önümüzde hissettiğimiz uçurumun ilk ürpertisi Naim Efendi'dir. Bundan başka, Hakkı Celis'e göre Seniha'nın büyükbabası aynı zamanda, hem bir ceza, hem de bir cezalıydı. Bir cezaydı, arkasında bıraktığı âleme karşı; bir cezalıydı, kendisini karşılayan bedbaht ve avare zürriyet önünde... Bugün Naim Efendi'nin damarlarında işleyen zehir, dün kendinin ve kendi gibilerin elleriyle kendi bahçelerine ekilmiş zakkumun tohumundan ve özündendi. İstanbul'da, parmakla sayılmaya başlayan o Osmanlı konaklarından birini, Naim Efendi'nin konağını, böyle hafif bir ökçe darbesiyle ta temellerinden yıkıveren mahlûk, hiç şüphesiz herkesten ziyade Naim Efendi'nin eseri idi.

O kadar necabet ve salâbetle [soyluluk ve sağlamlık] başlayan o büyük Tanzimat cereyanı, döne dolaşa, nihayet İstanbul'un ortasına Seniha gibi bir kadınla, Faik Bey gibi bir erkek örneği bırakıp geçmişti. Türk dehasının yaptığı bu son medeniyet tecrübesi de gelmiş ve gelecek nesillere acı bir imtihan olmaktan başka bir şeye yaramamıştı.

Sonuç

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun 1922 yılında yayımlanan *Kıralık Konak* adlı romanı, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ile birlikte yeni bir toplumun kuruluşu içerisinde yaşanan değişimleri gözler önüne serer. Bu makalede, romanın zaman kurgusunda yer alan değişimi, kuşak çatışması ekseninde ele aldık. *Kıralık Konak*, ele aldığı dönemin çeşitli yönlerini tasvir etmekle birlikte, yaşanan değişimlerin kuşaklar arasındaki ilişkiler çerçevesinde nasıl cereyan ettiğine dair bir eserdir.

Modernleşme, özellikle Tanzimat devrinde yaşanan değişimlerin temel dinamiğidir. Tanzimat döneminde yoğunlaşan bu değişim süreci içerisinde modernleşme ile Batılılaşma neredeyse eş anlamlı hale gelmiştir. Dolayısıyla nesiller arasındaki çatışmaya kaçınılmaz olarak Batılılaşma ile ilgili kültürel konular önemli bir içerik sağlamaktadır.

Romanda yer verilen üç kuşak arasında en eski olanı Naim Efendi temsil eder. Onun kızı Sekine Hanım ve damadı Servet Bey ikinci kuşağı; torunları Cemil ve Seniha ise üçüncü kuşağı temsil eder. Naim Efendi, Batılılaşmanın getirdiği şiddetli değişim rüzgârı karşısında afallayan ama Osmanlılık ve yerlilikten vazgeçmeyen; toplumun yaşadığı değişimi endişe ile karşılayan bir karakterdir. Bu yönüyle Naim Efendi, dini değerlere ve kültürel kodlara itina ile yaklaşan, onları Batılılaşma rüzgârı karşısında yitirmeyen bir karakterdir. Bu yönü ile Naim Efendi, Tanzimat'la birlikte yoğunlaşan modernleşme sürecinin belirlediği muhafazakârlığı da temsil eder. Naim Efendi ile ilgili çizdiği portre ve onun hakkında yaptığı bazı karakter tahlilleri ile birlikte Karaosmanoğlu bir gerçeği vurgulamaktadır: Değişim rüzgârı yalnızca toplumsal değerleri değil, nezaket, titizlik ve içtenlik gibi pek çok olumlu bireysel hasleti de zedeleyebilir.

Romanda ikinci kuşağı temsil eden karakterler Naim Efendi'nin kızı Sekine Hanım ve damadı Servet Bey'dir. Servet Bey, Batı kültürüne ve medeniyetine tam anlamıyla hayranlık duyan, modernleşmenin getirdiği değişimi sorgusuz sualsiz kabul eden bir karakterdir. Babası ile yaşamış olduğu kuşak çatışması neticesinde bastırıldığı pek çok duygu, şimdi Naim Efendi'nin şahsına yönelir. Karaosmanoğlu, Servet Bey karakteri ile birlikte Türk modernleşmesinin (Batılılaşmanın) yarattığı bir tür ara kişilikler formunu analiz eder.

Modernite bir yaşam tarzı ve belirli bir sınıfsal özellik kazanmaya başladıktan sonra, Avrupa'ya gitmek, orada Avrupalılar gibi yaşamak arzusu yeni nesil arasında bir ideal olmaya başlar. Tanzimat sürecinde eğitim amacıyla yahut diploması çerçevesinde veya çok az da olsa ticaret maksadıyla Avrupa'ya giden gençler vardı. Belirli bir zaman sonra Avrupa'ya göç ederek orada kalıcı bir şekilde yaşamını devam ettirme, yani göç etme arzusu ortaya çıkar. Bu arzu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından Seniha karakterinde betimlenir. Batılılaşma arzusunun üçüncü kuşak üzerindeki olumsuz etkilerini belki de vurgulu bir şekilde anlatmak için Karaosmanoğlu Faik Bey adında bir karakteri de romana katar. Faik Bey ile Seniha arasındaki duygusal ilişkiler evlilik, aile, cinsellik gibi konulardaki dönüşümü ortaya koymak için Karaosmanoğlu tarafından dikkatle betimlenir. Öte yandan Karaosmanoğlu, belki de gelecek nesillerden tamamen ümitsiz olmamak adına ve her şeye rağmen toplumun devamı için yerel değerlerin mutlaka sahiplenilmesi gerektiği fikrini ifade etmek için Hakkı Celis adında bir karakter geliştirir. Hakkı Celis, her ne kadar yaşanan büyük değişimlerle birlikte kafası karışan biri olsa da kısa süre içerisinde yerel değerlere sarılarak bir dönüşüm yaşar ve bu dönüşüm onu 3. kuşağın ifsad olmuş bireylerinden ayrı bir yere taşır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu Kiralık Konak adlı romanında, Türkiye'nin yaşadığı dönüşümleri başarılı bir biçimde ve kuvvetli bir kurgu ile resmetmeyi başarır. İlginç olan şudur ki, geçtiğimiz yüzyılda yazılan bir romanda resmedilen çoklu kuşak çatışması, bugün de neredeyse aynı şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Her ne kadar çekirdek ailenin yaygınlaşmasıyla birlikte aynı aile içerisinde üç kuşağın bir arada yaşıyor olması çok nadir rastlanan bir duruma dönüşmüş olsa da, kuşaklar arasındaki çatışmalar biçim ve içerik bakımından Kiralık Konak'ta tasvir edilenlerle büyük benzerlikler arz etmektedir.

Extended Abstract

The Novel of “Kiralık Konak” in the Context of Youth and Conflict of Generations

Filiz Furtana^a

Abstract

The youth forming the most important group of a society, has become extremely important due to aging of the present population and the changes in the world. That is to say, the countries having larger young population may be superior to other countries in military and political sense and they have a say in the issues concerning the fate of the countries and nationalities. For this reason, many researchers have examined the youth, the problems of youth and the problems of having youth population. The most important one of these problems is the conflict of generations among family members who are formed by the young and the ones from different generations. Conflict of generations have drawn the attention almost in all kinds of field and examined. One of the basic fields stressing the conflict of generations is literature having a close relationship with the society. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, also being in the society of Fecr-i Ati and giving place to individual emotions, reveals the changes occurred in the society and the differences experienced around new civilization circle by using a striking language in his novel *Kiralık Konak* (Rental Mansion) mirroring the conflict of generations and the change in the youth. In the novel, the conflicts of three generations living in the same mansion and the features of new young generation that have become integrated especially with the character of Seniha, their changes, their problems and viewpoints are discussed. Today, the novel named *Rental Mansion* that we can evaluate in order to understand the young in a change who are aspiring other cultures and to look at their problems from the literature viewpoint and to show empathy may be an advisor for us. In this study, the purpose is to reveal the reasons of the changes in the society, the changes of the young, the conflict between the generations, where this conflict occurs in which fields and how in the context of the novel named *Rental Mansion*. With this purpose, the sections over the text will be mentioned and the evaluations blended with the ideas of different researchers will be made.

Keywords: Yakup Kadri • Novel • Rental Mansion • Change • The conflict of the generations • The youth

^a Uşak University, The Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature,
E-mail: filiz_furtuna@hotmail.com

Literature is fed by the problems that affect societies profoundly in political, cultural, economic and demographic senses. So it is quite natural that the poets and writers are under the impacts of their societies. Writers and poets produce artistic works that reflect the issues of their societies. Nowadays, with the development of technology, the boundaries between ideas and political positions are much fuzzier and thus the writers are open to intercultural and inter-societal influences. The novel named "Rental Mansion", which is the main subject of this article, casts young characters who are under the influence of Western culture.

Translation of foreign works into Turkish literature after the Reformation (Tanzimat) and the resulting impacts created by the students who had been sent to abroad to study different disciplines, have all together brought about a Western influence in Turkish society. The literary works have also been affected by this process which is now called "modernization", and the problems posed by this process have constituted one major area for the literary works. A popular view was that the process of Westernization (read as modernization) was the main cause of changes in society, which was accordingly held by the literary works from its both positive and negative aspects. Especially after the Reformation (Tanzimat) period, social structure of the Turkish civilization has experienced a change in family order and got many new characteristics, which is expressed by Kerman (1998, p. 268):

(...) Following the Treaty of Karlovitz, starting from the military area, the necessity of complying with the "Western model" has spread to all over aspects of life, including the area of literature which is based on the subject named "human". A natural consequence of change in civilization was the emergence of new types of humans. (...) No doubt, when you enter a circle of a new civilization, the old one cannot be completely destroyed. It would be totally against the nature of the collective unconscious, as it is against the historical facts. As the nation was to be in informal collective consciousness, it is contrary to human history. Just as the way people have different characters, the nations have different characters as well.

As a result of the cultural impact of different nations (usually European), there emerged some characters in Turkish literature named "dandy" (*zî-*

ppe; alafranga; Batı özentisi) who represent the snobby elites that have been shaped by the foreign cultures; who imitate the European culture.

In particular, the phenomenon of Westernization, the Tanzimat and the constitutional monarchy (Meşrutiyet) and the effects created in society as a result of these developments, changes in life and thought occurred. We can see as the cause of change in society *Administrative and Constitutional Monarchy* (Tanzimat ve Meşrutiyet), defending the Ottoman Turkish literature or completely replace the characters with elements of Ottoman culture, trying to understand the West who cannot fully success in doing so and occasionally falling ridiculous "European style" was to be performed by type.

We come across such characters who are alienated to their own culture while at the same time being far from understanding the Western culture which they claim to be a part of, in real life too. The fact that we have today some young people who emulate Western culture and humiliate their own culture, and who have never managed to become neither Western nor Eastern, gives us a good reason to study these young generations as to why and how these generations get in conflict with their cultures. The novel *Rental Mansion* provides a narrative of how generations get in conflict over values within the context of Turkish modernization. First, we will shortly introduce the topic of the novel and its casting and then the conflict of generations as reflected in the characters of the novel will be analyzed. The study will cite the views of a variety of authors when analyzing the similar and the different aspects of the youths of today and the youth described in the novel.

Rental Mansion and the characters in it

Rental Mansion, the most powerful work of Yakup Kadri Karaosmanoğlu, who produced significant works in the circle of *Fecr-i Ati* (1909-1912) and in the period of *National Literature* (early 1910s to early 1920s), treats the social, cultural and historical events of the historical period between the War of Tripoli and Balkan Wars and the Çanakkale Battle.

Referring to the subject of the book and the characters in it, Abdulkadir Hayber (1993, p. 169) brings an interpretation in this sense. His analysis depends on a distinction of generations and he concludes that the most

heavily wounded actor in this process of social change is nothing but the institution of family:

Rental Mansion focuses on the conflicts between generations in an extended family in which three generations live together in a mansion. Naim Efendi represents the first generation, while the daughter Sekine Hanım and her husband Servet Bey the second generation; and lastly the grandson and Cemil and granddaughter Seniha represent the last generation. The novel, whose theme is built on conflicts of generations, is the drama of a family which dissolves and collapses as a result of external impacts on the society as a whole.

The novel, in which the experiences and the world views of three generations intersect in a house within a framework of kinship, the most underlined themes are the differences of world views among generations and the conflicts brought about by those differences.

We can say that the character who is affected most by those conflicts is Naim Efendi, the owner of the mansion and the representative of the first generation. Profesör Zeynep Kerman, who analyzes the emergence of the people who are represented in the novel by the character of Naim Efendi, the metaphor of the Ottoman, the old and the excluded ones in the historical process of change, and says that the first generation is insulted by the snobby attitudes of the next generations.

Occupying a high rank position in state services, Naim Efendi is a well-educated and cultured character who never turns his back to the West. However, he still has difficulties in adapting to the changing social and cultural environments and gets in conflicts with the new generations. In Karaosmanoğlu's words (2008, p. 10),

[...] Naim Efendi is one of those respectful people who never forget to say "radiyallahû anh" (may God be pleased with him) when mentioning names of any saint or prophet, and never fail to pronounce duly the word of "Paşa" and to express appropriately their respect. The most important feature of this kind of people is obedience and respect. All the ethics and education means is this for them. On the other hand, Naim Efendi had two more merits: He was as tender as a mother and as rigorous as a widow. Yet, his rigorousness would never take him to the point of moody. His rigorousness was due to his clean body and soul's distaste from the material and the spiritual

dirt. A grease stain on one's chest; a rude word; a careless action... would all trouble him equally; however, as he was a very touchy, very kind a man, no one would realize that he was troubled.

Naim Efendi, stuck in between two periods, has now to confine with an age when he has difficulty in understanding the spoken and written Turkish, longing for the traditional parties with a lot of people around on a warm dinner table. Now he must get used to a new situation where he has to leave some of his habits every day and get new ones instead, in line to his son-in-law, daughter and grand children who live with him.

Naim Efendi has another major feature highlighted in the novel, which is about the gambling which he sees as a serious problem threatening his grandchildren and the new generations. This threat is very important for him, so much so that he does not even care about his granddaughter Seniha's boy-friends' uninvited entrance into her room.

As he thinks that the biggest problem facing the new generations is gambling, it is this problem around which he faces the changes in society and where he gets the signals of conflict of generations. Whereas gambling is a means of fun for Cemil, Seniha and Faik Bey, the members of third generation, it is definitely and unquestionably a destructive activity which would never make a sense as something capable of causing conflict for Naim Efendi.

Another characteristic of Naim Efendi, which is featured in the novel, is his sincere commitment to the mansion. The house is his everything and he has established a spiritual connection to this house. Even in the most difficult moments, he would not want to sell the mansion as the material. This commitment, perhaps, keeps him from the deep impacts of the winds of change up until the end of his life. He is strictly tied to his house when Seniha, Cemil, Faik, Servet even Hakkı Celis are changing.

Living in the mansion and treated as second-generation, Servet Bey, who clashes with Naim Efendi and thinks differently than him, is presented as an "alafranga" (literally snobby, alienated) character. Servet Bey, who lives in the mansion together with his father-in-law, his wife and kids, is presented as a character who blindly admires the West and strictly rejects the past.

Servet Bey, who met with Eastern culture with his father's pressure, turns his face to the Western culture as soon as he gets rid of his father. He tries to raise his children according to Western culture and keep them away from the influence of Naim effendi, with whom they live in the same mansion and whose ideas and worldviews are now out of fashion. Servet Bey's struggle to protect his children from Naim Efendi's obsolete ideas causes conflicts along the whole novel. In fact, the pressure he had from his father in his younger years caused an accumulation of anger in his inner world and now he picks up Naim Efendi to represent his father and returns all his anger upon him. Seeing the direction of Naim Efendi has remained traditional and backward, remembering his own sister and outdated attitudes, Servet Bey's anger and hatred does not cease. Yet, Naim Efendi will not hesitate to humiliate his son-in-law though in a noble way. Having had enough of such a life which brings nothing more than conflicts, and on top of all Seniha's leaving home for Europe, Servet Bey leaves the mansion and rents an apartment in Şişli.

Another feature of Servet Bey who rejects that he is old fashioned is that he wants his son Cemil come home and take a rest at least a while no matter if the time is too late, with advising him not to spend the whole night out gambling. Also, his getting angry with his daughter Seniha's leaving home for Europe without his consent, is presented as a contradiction in the novel. It looks like Servet Bey had not believed in the Western culture and values and he only pretends.

A main feature of Seniha, the young character of the novel, is that she is snob, she looks down and rejects the old generations and is a fan of Western (European) culture. She always sees Europe as a getaway in a continuous dream, just like his father. Her governess, Madame Kronska, always talks about Europe to her and the young girl is charmed by the lands she had never seen and tries to see the mansion as a grave. According to her, the only salvation in this life is to find a rich husband so he will take her to Europe. Faik Bey, with his European style and not that poor financial situation, is a perfect opportunity for her. She experiences many vicissitudes in her feelings until she manages to get Faik Bey, but she faces with the reality when Faik Bey asks for her diamonds to pay his gambling debts.

Many changes from the previous marriage, morality, and the institution of the family in matters like this constantly clashing with his grandfather Naim Efendi Seniha, in fact a representation of young people in society, is alienated to her own culture. This is assessed by Şevket Toker (2005, p.35) like this:

In the character of Seniha in the novel, a young girl detached from the values of her society, living with Europe and Paris admiration and reverie, eventually reaching it, but throughout the novel, desiring for the sake of living life, we see that the whole nation has lost a moral and humanitarian values and turned into a miserable existence.

Another character in the novel, whom we might call snobby Westernist, is Faik Bey. He is a handsome guy with fond of gambling; charming a lot of women and thus a womanizing man. This young man affects women with tired but feverish gaze; has visited various cities in Europe from his early ages, adopted being Western more than other young characters in the novel, he has frank grace without any affectation.

Although seen in Europe, a popular and cultured gentleman, Faik Bey is an over-relaxed and slapdash enough to ask for gambling debt from his women, and is a selfish guy who prevents Seniha's attempts to marriage for the sake of his own comfort. European elegance gained by experience kept him away from such kindnesses as patriotism, nationalism, family and sacrifice. He has been trapped into the thoughts of women, wealth and gambling. He would prove his alienation to his homeland and the way he had not developed any patriotism when he escapes to Europe on an excuse as soon as the First World War breaks out.

Despite being from the same generation with Faik, Cemil and Seniha in the novel, unlike them as conspicuous a character, is Hakkı Celis. He is also influenced by the winds of change, experiences some mental and emotional turmoil, and lastly gets killed for his homeland in the war front. Carrying the message of the author of the novel, this character is described in detail in the second part of the book. He is the only character that experiences changes in the novel. Rottenness of the world in which he lives, selfish attitude that young people of his generation, destruction process in which the country forced, all would change Hakkı Celis. As one of the architects of the

coming new Turkey, Hakkı Celis is an illuminated man who knows that salvation is possible only with a whole destruction followed by re-construction of the generations who stick firm to national and moral values. In the novel, the characters who defend either Western or Eastern cultures with failing to adopt any culture are criticized while Hakkı Celis becomes the inner voice of the author and judges the alienated youth. This judgement comes out only after Hakkı Celis' maturation takes place and he notices what is happening around him. At the beginning of the novel, Hakkı Celis is presented by the author as a young guy who is oblivious to his environment and thus criticized by the author. His poetic attitude under moonlight during the destruction of the whole country and his reading French poets in such a turmoil constructs a false world for him and that world gets destructed he has a sudden awake. Together with this change, he realizes that Seniha is not something worthy of dying for, and the only thing one should die for is the motherland. Motivated thusly, he gets killed in the war front.

In this section, where we have introduced the main characters of the novel, we should also include the following assessment by Moran (2010, p. 199):

Karaosmanoğlu has the opportunity to show us the lack of communication between those generations while he introduces us the three generations, namely the generations given birth by reformation process, bringing them together in the Naim Efendi Mansion to underline the turmoil in values and the disconnectedness between generations. These people who fail to gather around an ideal of the kind of Hakkı Celis's, just show their selfish existences. That is why first Seniha, and then her mother and father are separated from the mansion. Mansion is identified with Naim Efendi. Both become the symbol of a fading off era. The modern apartment dreamed and desired by Servet Bey symbolizes Westernization. Hakkı Celis finds his real character in the military institutions where he shares many things with his compatriots.

Conflict of generations and youth

The novel features a historical atmosphere of conflict, chaos and disorder where everyone is thrown by a wind of change; nobody has a healthy communication with anyone, where blaming the other people has become a solution. The novel is a platform for the conflicts resulting from the blaming

and lack of communication among Naim Efendi, his granddaughter Seniha, son-in-law Servet Bey, the governess Madam Kronska, and nephew Hakkı Celis.

Grandson and son living with conflict in most marital issues Naim Efendi, although when you need to comply with the requirement advocating a read through with the marriage of girls and boys are treated as one internalizes the Eastern culture enough to resist the dust. It also thought of this marriage generations lived in the mansions of the main sources of conflict in the matter.

In today's Turkey, pre marriage relations are tolerated by the society but in the age of the novel, flirting was considered as adultery. This makes Seniha's point of view interesting, because she declares her relationship with Faik Bey with whom she goes out but also declares that she will not marry him because she considers marriage as a sort of rational calculations. This is one of the cause of conflict between Seniha and her grandfather.

In today's society, too, we may come across marriages of rational calculations and conflicts of generations resulting from that. In the countries where the divorce rates increase steadily, one of the major causes of divorce, namely material incompatibility, results in violence and even homicide.

Another issue which brings about the conflict between the grandfather and the granddaughter aside from marriage is the difference in the worldviews. Seniha, constantly occupied with a search for balance and filled with inexperience, expresses her provocative ideas insulting her grandfather and pushing him into tears. Seniha thinks and says that she would never get old in this mansion; and would marry a rich man to live in a better country. However, the novel dissolves this conflict of values in favor of the old generation, by showing Seniha as a miserable, light-o'love who is constantly deceived by men. The conflict over the norms of pre-marriage relations is observed between Naim Efendi and Servet Bey also. The poison-pen letters which tell about Seniha's search for fun in the island where she stays for short holiday, describing how she holds hands of men, drinks and goes for swimming with them, provides a ground for the conflict between Naim Efendi and Servet Bey. Servet Bey's reaction to the anonymous letters is more severe than what his daughter does in the island. The letters which

occupy Naim Efendi rather on what they tell about his granddaughter are forgotten at a point, but what his son-in-law says troubles him a lot, because these are all signs of the fact that he had lost authority on the family.

Another contradiction which is underlined in the novel is about Servet Bey's attitude towards Seniha: While he is tolerant with his daughter's having fun with men, he does not confirm Seniha's intention not to marry her boyfriend Faik.

The main reason behind the conflict between generations may seem to be the big historical changes, but the lack of communication and the relations based on tradition may also be considered as reasons for conflict. Another possible factor that causes conflict is sorted out by Abdulkadir Hayber (1993, pp. 170-171) as follows:

The differences between the concepts and values adopted by Naim Efendi, Servet Bey and Seniha cause some disagreements. The facts that common values among the changing generations were lacked and that the sole meaning given to Westernization was retrogress, have altogether become a cause of decline for the society.

Part of the conflict is based on charges and accusations coming from different generations. One of the most interesting one is Naim Efendi's accusation of governess Madame Kronski with what all happened to his granddaughter Seniha. From the point of view of Naim Efendi, Seniha's life style is unacceptable and the governess Madame Kronski is responsible for this, as she has transmitted this lifestyle to his granddaughter by means of wrong education. In fact, governess Madame Kronski has the least responsibility in Seniha's dangerous movement towards the abyss. Seniha confesses that she is responsible for her choices which brought her to this point in a speech with Hakkı Celil on morality in the end of the novel, claiming that the real causes behind her ruin was the general bad conditions of the country, and this idea faces Hakkı Celil's opposition..

Conclusion

Yakup Kadri Karaosmanoğlu's novel Rental Mansion, which was published in 1922, treats a series of social changes that occurred in the beginning of the

20th century in Turkey. In this article, we focused on the impacts of those social and historical changes as reflected in different characters of the novel *Rental Mansion*. The novel treats those impacts of the transition as conflicts between generations.

Modernism is the basic dynamic for the social changes that took place in the last century in Turkey. Especially in a particular period known as “Reorganization period” (*Tanzimat dönemi*, covers a period between the first half of the 19th century until the first decades of the 20th century). In the case of Turkish modernization throughout the Reorganization period, the terms modernization has been an equivalent term for westernization. Thus, clashes of generations have been fed by the cultural issues related to westernization.

There are three generations in conflict in the novel. The oldest generation is represented by a character named Naim Efendi. His daughter Sekine and son-in-law Servet Bey are the the second generation, and the grandchildren Cemil and Seniha (along with a character named Hakkı Celil, who is not a member of the family) represent the third generation. Naim Efendi is a character who is startled by the great changes brought about by the modernization. However, despite this, he never gives up the traditional values and life styles. He makes a claim to the religious and traditional codes and values and tries to protect them. In this respect, Naim Efendi represents the conservatism which has been polarized by the modernist attitudes of reforms. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, the author of the novel, seems to underline a common belief by comparing this character with his descendants: The wind of change that came along with westernization not only caused a turmoil in the value system, but ultimately also harmed such personal good treats as kindness, meticulousness and sincerity.

The representative characters of the second generation in the novel are Sekine Hanım, the daughter of Naim Efendi, and his son-in-law Servet Bey. Servet Bey is fascinated by the western culture and accepts without any question whatever comes from Europe. Whatever suppressed feelings he had acquired from his childhood as part of conflict of generations with his father are now reflected towards his father-in-law. By means of the character Servet Bey, Karaosmanoğlu formulates a transitory form of personality

which has been created by Turkish modernism process (read as westernization or Europeanization process).

As soon as modernity has become a life style and gained a class character, going to Europe and living there as a European appeared as an ideal among some of the young generations. There had been some young people who had been to Europe for educational, diplomatic or rarely commercial purposes in the past. However, at a certain point in the modernization process, the desire of immigration to Europe came into existence. This desire is described by Karaosmanoğlu in the character of Seniha, who leaves her family at a point in the novel and escapes to Europe. Karaosmanoğlu adds another character, Faik Bey, to the novel, perhaps to highlight the negative impacts of westernization over the third generation. The emotional relationship between Seniha and Faik are carefully elaborated by Karaosmanoğlu to underline the changes in family, marriage and sexuality. On the other hand, perhaps just not to be totally desperate of the coming generations and to be able to say that for the society to maintain its existence the local values should be adopted, Karaosmanoğlu introduces the young character Hakkı Celis. Hakkı Celis is also confused with the winds of great changes but it does not take long before he sticks to the national values and this transition takes him to a different place than the corrupted characters of the third generation in the novel.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu draws an impressive portrate of the great changes that took place in Turkey over the past century in his novel Rental Mansion. The point is that a clash of multi generations as described in the past century in a novel is still relevant today. Although it is now a rare case to see an extended family holding three generations in a house, the conflict between generations today has many common features with what is described in Rental Mansion.

Kaynakça/References

Hayber, A. (1993). *Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri'nin romanlarında nesil çatışmaları*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y. K. (2008). *Bütün eserleri-4. Kiralık Konak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kerman, Z. (1998). *Yeni Türk edebiyatı incelemeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Moran, B. (2010). *Türk Romanına eleştirel bir bakış 1 (Ahmet Mithat'tan A. H. Tanpınar'a)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Toker, Ş. (2005). *Ercüment Ekrem Talu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Peyami Safa'nın romanlarında alafrangalar*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:134.

Tüzer, İ. (2007). Kimliklerin çatıştığı mekân: "Kiralık Konak" ve evini/evrenini arayan nesiller. *Bilig Dergisi*, 41, s: 226-227. <http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/91.pdf>

GENÇLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yazarlara Notlar

Gençlik Araştırmaları Dergisi, T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın "gençlik" konusunu disiplinler arası disiplinlerarası açıdan ele alan kuramsal ve uygulamalı çalışmaları yayımladığı akademik, resmî yayımdır.

Bu çerçevede; (i) gençlerin eğitim yönelimlerini ve bilgilenme kaynaklarını ortaya koyan, (ii) gençlerin meslek edinme süreçlerine, iş piyasası içerisindeki konumlanışlarına ve ihtiyaçlarına odaklanan, (iii) gençlere yönelik psikolojik, psikiyatrik, sosyolojik ve antropolojik içerikli sorunları tespit eden, çözüm arayışlarına katkı sunan,

(iv) gençlerin kimlik oluşumlarını, boş zaman tercihlerini, suç yönelimlerini, sosyalleşme pratiklerini ve akran ilişkilerini irdeleyen vb. yazılara yer verilmektedir.

Gençlik Araştırmaları Dergisi'nde;

• Gençlik alanı ile ilgili nicel, nitel araştırmalara, en son literatürü kapsamlı biçimde değerlendiren derlemelere, meta-analiz çalışmalarına, model önerilerine ve benzeri özgün yazılara yer verilir.

• İleri araştırma/istatistik yöntem ve teknikleri kullanılan güncel çalışmalara öncelik tanınır.

• Çalışmaların yöntembilim açısından yetkinlikleri kadar alana orijinal ve yeni katkı sunmaları da temel yayımlanma kriteridir.

• Yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Yayımlanan yazılar, düşünsel planda Gençlik Araştırmaları Dergisi'ni bağlamaz.

• Yayımlanmış yazıların yayım hakları T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı'na aittir.

• Gençlik Araştırmaları Dergisi ve yazar/ların ismi kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

• Gençlik Araştırmaları Dergisi'nin yayım dili Türkçe ve İngilizce'dir.

Dergiye gönderilecek yazılar;

• A4 boyutlarındaki kağıda üst, alt, sağ ve sol boşluk 2,5 cm bırakılarak (16 x 24,7 cm'lik alana) 1,5 satır aralıklı, iki yana dayalı, satır sonu tirelemesiz ve 10 punto Times New Roman yazı karakteri kullanılarak yazılmalıdır.

• Gönderilen tablo, şekil, resim, grafik ve benzerlerinin derginin sayfa boyutları dışına taşmaması ve daha kolay kullanılmalrı amacıyla 10 x 17 cm'lik alanı aşmaması gerekir. Bundan dolayı tablo, şekil, resim, grafik vb. unsurlarda daha küçük punto ve tek aralık kullanılabilir.

• İngilizce uzun özet de dâhil olmak üzere çalışmalar 35 sayfayı aşmamalıdır.

• Çalışmanın, MS Word ile yazılmış bir kopyasının dergi e-posta adreslerine ekli dosya olarak gönderilmesi editöryal sürecin başlaması için yeterlidir.

• Çalışma gönderildikten sonra en geç bir hafta içinde alındığını teyit eden bir elektronik posta mesajı gönderilir.

Gönderilen çalışmaların aşağıda koyu yazılan bölümleri içermesi gerekmektedir;

• **Türkçe Başlık Sayfası** (makale başlığını, yazar/lar/ın tam adlarını ve unvanlarını, çalıştıkları kurumlarını, adres, telefon, faks ve elektronik posta bilgilerini içermelidir)

• **Türkçe Öz** (150-200 kelime arası)

• **Anahtar Kelimeler** (5-8 kelime arası)

• **Ana Metin** (Nicel ve nitel çalışmalar giriş, yöntem, bulgular, tartışma bölümlerini içermelidir)

Yöntem kısmında ise eğer yeni bir model kullanılmışsa model alt bölümü ile mutlaka örneklem/çalışma grubu, veri toplama araçları ve işlem alt bölümleri bulunmalıdır. Derleme türü

çalışmalar ise problemi ortaya koymalı, ilgili literatürü yetkin bir biçimde analiz etmeli, literatürdeki eksiklikler, boşluklar ve çelişkilerin üzerinde durmalı ve çözüm için atılması gereken adımlardan bahsetmelidir. Diğer çalışmalarda ise konunun türüne göre değişiklik yapılabilir, fakat bunun okuyucuyu sıkacak ya da metinden faydalanmasını güçleştirecek detayda alt bölümler şeklinde olmamasına özen gösterilmelidir.

- Tablo, şekil, resim, grafik vb. metin içerisinde yer almalıdır.
- *İngilizce Başlık Sayfası* (makale başlığını, yazar/lar/ın tam adlarını ve unvanlarını, çalıştıkları kurumlarını, adres, telefon, faks ve elektronik posta bilgilerini içermelidir)
- *Abstract* (150-200 kelime arası)
- *Key Words* (5-8 kelime arası)
- *İngilizce Ana Metin* (En az 2,000 kelimelik çalışma Türkçe metindeki alt bölümlerini ve kaynakçada yer alan her bir referansı içermelidir. İngilizce ana metin çalışma yayıma kabul edildikten sonra gönderilir)

Kaynakça (Hem metin içinde hem de kaynakçada Amerikan Psikologlar Birliği (APA) tarafından yayınlanan *Publication Manual of American Psychological Association* adlı kitapta belirtilen yazım kuralları uygulanmalıdır).

Yayın Süreci Üzerine Notlar

- Yazar ya da yazarların tamamının ıslak imzasını taşıyan aşağıdaki içeriğe sahip bir mektup yayıncıya posta ile gönderilmelidir: *yazının tüm yazarlarca okunduğu, onaylandığı, başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu, yazının hazırlanmasının her aşamasında bilimsel etik kodlara uyulduğu, yazı yayımlandığı takdirde tüm yayın haklarının yayıncıya devredildiği.*
- Birden çok yazarlı makalelerde editoryal yazışmanın kiminle yapılacağı belirlenmeli ve açık bir şekilde belirtilmelidir.
- Yayımlanan yazıların içeriğinde ya da alıntılarında olabilecek çarpıtma, yanlış, telif hakkı ihlali, intihal vb. hususlardan yazar/yazarlar sorumludur.
- Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur. İlgili çalışmada, eğer etik onay alınması gereken durumlar söz konusu ise yazarların etik kurullardan ve kurumlardan onay aldığı var sayılmaktadır.

Hem metin içinde hem de kaynakçada *TDK Yazım Kılavuzu* (*Yazım Kılavuzu*, 2009, Türk Dil Kurumu, Ankara) veya www.tdk.gov.tr adresindeki online hali) yazım kuralları, akademik atıf ve gelenekler bağlamında ise *Publication Manual of American Psychological Association* [6. Baskı] esas alınır.

JOURNAL OF YOUTH RESEARCH

Notes for Contributors

Journal of Youth Research, founded in 2012, is the official open-access, double-blind peer-reviewed, international journal of The Republic of Turkey Ministry of Youth and Sports.

Journal of Youth Research is a scientific journal for the publication of research and studies covering all aspects of youth and related issues.

The journal's aim is to facilitate both international and interdisciplinary scientific communication, to strengthen the links between scientific research and management policy in Turkey, and to stimulate and enhance the quality of debate.

Representing an interdisciplinary forum for the exchange of recent data and expert opinions, it reflects the importance of a comprehensive approach to resolve the problems of youth in Turkey.

Journal of Youth Research publishes peer-reviewed research reports on youth, bringing together research conducted within a variety of disciplines. Articles include theoretical, philosophical, and political essays; research papers; case reports; and historical research related to all youth issues. In addition to original research, the journal features articles.

Studies that clearly contribute to the current knowledge of youth issues, social policy are given priority. Scholarly commentaries on topical issues and systematic reviews are also encouraged.

Journal of Youth Research publishes its research articles unrestricted with open access as early as possible after acceptance of a manuscript.

Contributors submitting their work to *Journal of Youth Research* (JYR) Journal should be informed that:

- JYR seeks to publish articles from all areas of youth. Articles should include quantitative, qualitative research, comprehensive literature reviews, meta-analysis, model proposals and original writings of similar quality.
- JYR gives priority to current studies using advanced research and statistical methods and techniques.
- JYR considers original contribution to the field and competency in methodology the main criterion for publication.
- Authors bear responsibility for the content of the published articles.
- Authors are assumed to have conformed to an ethical code of conduct during research. Ethical problems that may arise after publication are binding for authors only.
- Published articles are not intellectually binding on JYR.
- Publishing rights of the manuscripts belong to JYR.
- Articles may not be quoted without citing JYR and the author(s).
- JYR publishes manuscripts in Turkish and English.

The manuscripts that have been submitted to JYR are first assessed by the editorial board in terms of purpose, topic, content, presentation style and mechanics of writing.

As part of the submission process, authors are required to ensure their submission's compliance with all of the following items;

- manuscripts should be typed on a A4-sized paper, with top, bottom, right and left margins 2.5 cm (16 x 24.7 cm area), 1.5 line spacing, justified, no end of line hyphenation, using Times New Roman font 10.
- tables, figures, pictures, graphics, and the like should not exceed an area of 10 x 17 cm, and a smaller font and single spacing is recommended.

- manuscripts must not exceed 25 pages,
 - the editorial process starts when a copy of the manuscript is forwarded to the following e-mail address as an attached file written in MS Word: editor@genclikarastirmalari.gsb.gov.tr
 - within one week after the submission of the manuscript an electronic mail message is sent to confirm receipt.
 - Submitting authors will be asked to mail, fax or e-mail a letter to the publisher bearing the signatures of all authors, with the following content: This letter should clearly indicate that the manuscript is the product of a collaborative study of the authors; it has not been submitted to another journal; and ethical codes have been complied with at every stage of the study. If there are co-authors, the letter should specify with whom editorial correspondence will be conducted.
 - All submissions will be first reviewed and assessed by the Editorial and Advisory Boards in terms of subject matter, contents, suitable presentation and accordance with spelling rules.
 - The manuscripts which are found suitable and acceptable by the mentioned boards will be submitted for scientific assessment to referees who are well-known and distinguished by their works in related branches.
 - Referees' reports are secret. Authors have to take into consideration the suggestions, criticisms and corrections made by both Referees and Editorial- Advisory Boards.
 - Authors are responsible for opinions expressed in the articles.
 - Quotation from the articles in the journal is allowed in condition that the journal should be indicated and acknowledged as source.
 - Quoting person or institutions are responsible by law for distortions.
 - No payment will be made for published articles.
- The manuscripts submitted should comply with the sample manuscript format and contain the following sections:
- *English Title Page* (article title, author(s)' full names and titles, address, phone, fax and electronic mail)
 - *Abstract* (between 150-200 words)
 - *Key words* (between 5-8 words)
 - *Main Text* (quantitative and qualitative studies should include introduction, methodology, findings, and discussion sections. If the study has used a new model, the methodology section must include sample/working group, data collection tools and subdivisions of the procedure. Papers that are based on compilation of other studies should lay down the problem, analyze the relevant literature comprehensively, underline the gaps and contradictions in the field, and discuss the solution to the problem. Other studies may vary the sections depending on the subject, but there should not be too many sub-sections that will impede fluency. Tables, figures, pictures, graphics and so on should be included within the text.)
 - *References* (for in text citations and references section, APA style (Publication Manual of the American Psychological Association [6th edition] published by the American Psychological Association) must be used.
 - *Appendices*

